

İstanbul Üniversitesi
Kadın Araştırmaları Dergisi

Istanbul University
Journal of Women's Studies

Sayı/Issue: 28 Yıl/Year: 2024

Dizinler / Indexing and Abstracting

EBSCO Sociology Source
EBSCO Central & Eastern European Academic Source

SAHİBİ / OWNER

Prof. Dr. Mehtap DEMİR GÜVEN

İstanbul Üniversitesi, Konservatuvar, Etnomüzikoloji ve Folklor Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Conservatory, Department of Ethnomusicology and Folklore, Istanbul, Türkiye

SORUMLU MÜDÜR / RESPONSIBLE DIRECTOR

Prof. Dr. Mehtap DEMİR GÜVEN

İstanbul Üniversitesi, Konservatuvar, Etnomüzikoloji ve Folklor Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Conservatory, Department of Ethnomusicology and Folklore, Istanbul, Türkiye

YAZIŞMA ADRESİ / CORRESPONDENCE ADDRESS

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, Rektörlük Giriş Kat,
34452, Beyazıt/Fatih/İSTANBUL

Telefon / Phone: 0212 440 00 00/ 10503-10253

E-mail: iujws@istanbul.edu.tr

<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/iukad/home>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iujws>

YAYINCI / PUBLISHER

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,

Fatih / İstanbul - Türkiye

Telefon / Phone: 0212 440 00 00/ 10503-10253

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.

Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

The publication languages of the journal are Turkish and English.

Nisan, Ekim aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası,
hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.

This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published Biannual in April & October

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

BAŞ EDITÖR / EDITOR-IN-CHIEF

Prof.Dr. Mehtap DEMİR GÜVEN – İstanbul Üniversitesi, Konservatuvar, Etnomüzikoloji ve Folklor Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – mehtapd@istanbul.edu.tr

BAŞ EDITÖR YARDIMCISI / CO-EDITOR-IN-CHIEF

Dr. Öğr Üyesi Şenay KARA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – senay@istanbul.edu.tr

YAZI KURULU ÜYESİ / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD MEMBER

Dr. Öğr Üyesi Şenay KARA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – senay@istanbul.edu.tr

Doç.Dr. Nil KARABAĞ – İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk, İstanbul, Türkiye – nilkarabag@gmail.com

Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Kevser ŞEREFOĞLU DANIŞ – Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, İstanbul, Türkiye – zkserefoглу@fsm.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Özgün AKDURAN EROL – İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi, İstanbul, Türkiye – oakduran@istanbul.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Gizem BİLGİN AYTAÇ – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler, İstanbul, Türkiye – gizembil@istanbul.edu.tr

ASİSTAN EDITÖR / ASSISTANT EDITOR

Fizikçi, Aslı Havva TÜRK – İstanbul Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye – ahturk@istanbul.edu.tr

DİL EDITÖRÜ/LANGUAGE EDITOR

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof.Dr. Irma Jóhanna Erlingsdóttir – İzlanda Üniversitesi Dil ve Kültür Fakültesi, Cinsiyet ve Eşitlik Reykjavik, İzlanda – irma@hi.is

Prof.Dr. Jón Ingvar Kjaran – İzlanda Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Cinsiyet Eşitliği, Reykjavik, İzlanda – jik@hi.is

Prof.Dr. Elisabeth ARMSTRONG – ABD Smith's College, Kadın ve Cinsiyet Çalışmaları, Northampton, ABD – earmstro@smith.edu

Dr. Öğretim Üyesi Gizem BİLGİN AYTAC – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, İstanbul, Türkiye – gizembil@istanbul.edu.tr

Prof.Dr. Mehtap DEMİR GÜVEN – İstanbul Üniversitesi, Konservatuvar, Etnomüzikoloji ve Folklor Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – mehtapd@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr Üyesi Şenay KARA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye – senay@istanbul.edu.tr

Doç.Dr. Nil KARABAĞ – İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk, İstanbul, Türkiye – nilkarabag@gmail.com

Prof.Dr. Ümmihan İŞOĞLU – İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri, İstanbul, Türkiye – alkac@istanbul.edu.tr

Prof.Dr. Aşlı BEYHAN ACAR – İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye – aslicar@istanbul.edu.tr

Doç.Dr. Hülya SEMİZ TÜRKÖĞLU – İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye – hulyasemiz@istanbul.edu.tr

Prof.Dr. Bedia DEMİRİŞ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri Ve Kültürleri, İstanbul, Türkiye – bdemiris@istanbul.edu.tr

Doç.Dr. Ayşegül KAYAOĞLU YILMAZ – İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ekonomi Bölümü, İstanbul, Türkiye – kayaogluylmaz@itu.edu.tr

Prof.Dr. Ayşe CANATAN – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara, Türkiye – ayse.canatan@hbv.edu.tr

Prof.Dr. Funda SİVRİKAYA ŞERİFOĞLU – İstanbul Aydın Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği, İstanbul, Türkiye – fundaserifoglu@aydin.edu.tr

Prof.Dr. Elif HAYKIR HOBİKOĞLU – Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Banka Meclisi, Ankara, Türkiye – elifhkh@hotmail.com

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

- 1 Pierre Bourdieu'nün Sembolik Şiddet Kuramı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme
A Critical Evaluation of Pierre Bourdieu's Theory of Symbolic Violence
Selda ERSÖZLÜ
- 20 The Loneliness Paradox: Navigating the Challenges of Social Isolation
Yalnızlık Paradoksu: Toplumsal Yalnızlığın Zorluklarıyla Mücadele
Meltem İNCE YENİLMEZ, Eylül KABAKÇI GÜNAY
- 29 Kadın Diplomatların Sinema Filmlerinde Verilişi Üzerine Nitel Bir Analiz
A Qualitative Analysis on the Presentation of Female Diplomats in Movies
Vildan BAHÇACI
- 44 Öğretmen Mesleki Çalışma Programı Kapsamında Örnek Filmler: Toplumsal Cinsiyet Kavramı
Sample Films in the Scope of the Teacher Professional Work Program: The Concept of Gender
Rabia NAZLI, Sevil FİLİZ

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

- 65 The Evolution of Turkish Women Throughout Olympic History: A Journey from Past to Present
Olimpiyat Tarihinde Türk Kadınının Evrimi: Geçmişten Günümüze Yolculuk
Gizem TARHAN, Mehmet E. OR, Cemile N. YURTSEVEN, Selçuk B. ÇAVUŞOĞLU, Ayşe N. KANTAR

Pierre Bourdieu'nün Sembolik Şiddet Kuramı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme*

A Critical Evaluation of Pierre Bourdieu's Theory of Symbolic Violence

Selda ERSÖZLÜ¹

¹Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Beytepe, Ankara, Türkiye

ÖZ
Toplumsal cinsiyet, yoksulluk, ırk, etnisite vb. “istikrarlı eşitsizliklerin” çok boyutlu doğasının nasıl açıklanacağı konusundaki ihtilafların merkezinde iktidar kavramsallaştırması vardır. Pierre Bourdieu'nün “sembolik şiddet” kuramı ve bununla bağlantılı olarak iktidar olgusunu kavramsallaştırma biçimi, sosyal kuramda yerleşik olan birey-toplum, faillik-yapı, mikro-makro gibi karşıtlıkları aşmaya çalışan önemli bir kuramsal girişimi temsil etmektedir. Bu çalışmada, Bourdieu'nün toplumsal eşitsizlik ve sosyal hiyerarşilerin düzenlenmesini ve yeniden üretimini açıklama çabasındaki “sembolik şiddet” kuramının eleştirel bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Onun ampirik ve kuramsal çalışmalarına ek olarak, kuramsal külliyatı hakkındaki ikincil kaynaklardan yararlanılarak yapılan bu değerlendirmede “sembolik şiddet”, yine onun “pratik kuramı” içinde yer alan ilişkisel kavramlarla birlikte, bir bütün olarak kavranmaktadır. Çalışma, ilk bölümünde kuramın genel tanıtımının, ikinci bölümünde eleştirel değerlendirilmesinin takdim edildiği, iki ana bölüme ayrılmıştır. Bourdieu'nün yapısal ilişkisellik anlayışı üzerinde temellendirilmiş olan bu değerlendirmenin amacı, “sembolik şiddet” kuramının omurgasını oluşturan “yanlış tanıma” kavramsallaştırmasının sebep olduğu epistemolojik ve metodolojik çelişkileri ortaya koymaktır. Söz konusu çelişkiler, bireysiz bir faillik sorunu, tahakküme dayalı kapalı sistemler sorunu ve pratik mantık ve kuramsal mantık sorunları eksenlerinde tartışılmaktadır. Bu çalışmanın temel savı, Bourdieu'nün: (i) iktidar ve tahakküm kavramları arasında analitik bir ayrım yapmaması ve dolayısıyla “şiddet” kavramını daraltmaması, (ii) karşılıklı etkileşime dayalı “pratik bilgi”yi yanıltıcı veya eksik olarak kabulü ve (iii) “pratik mantık” ile, eylemin yönünü sadece kişisel çıkarlarla ilişkilendirmesi sebepleriyle, genel olarak karşı çıktığı ikiciliklerin üstesinden gelemediği ve “sembolik şiddet” kuramı ile failliği ve yapıların dönüşümünü sınırlayan bir iktidar yapısı sunduğudur.

ABSTRACT

The conceptualization of power lies at the core of controversies on how to explain the multidimensional nature of durable inequalities, such as gender, poverty, race, and ethnicity. Pierre Bourdieu's theory of symbolic violence and conceptualization of power represent a significant theoretical initiative that attempts to transcend conventional dualisms such as the individual versus society, agency versus structure, and micro versus macro. This paper critically evaluates Bourdieu's theory of symbolic violence that endeavors to explain the regulation and reproduction of contemporary social inequalities and social hierarchies. In order to comprehend symbolic violence in connection with his relational and intertwined concepts involved in practice theory, it is necessary to look at his empirical and theoretical studies, as well as the secondary resources about his theoretical oeuvre. This paper is framed within two primary sections, with the first presenting the general definition of the theory and the second providing a critical evaluation of the theory. This evaluation is justified on Bourdieu's structuralist understanding of relationality and aims to reveal the unresolved epistemological and methodological contradictions emerging from his conceptualization of misrecognition, which is the backbone of his theory of symbolic violence. The contradictions the paper concentrates on are discussed under the themes of the problem of agency without individuals, the problem of closed systems justified on domination, and the problems of practical logic and theoretical logic. The main argument of this article involves Bourdieu's inability inadequacy of defating the dualisms he opposed, and as a result, his theory of symbolic violence provides a conceptualization of a power structure that extremely restricts human agency and structural transformation. This is due to three main issues: (i) Bourdieu makes no conceptual

*Bu çalışma, toplumsal cinsiyet örneğinde eşitsiz iktidar ilişkilerini konu edinen, Hacettepe Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında, Doç. Dr. Abdülkerim Sönmez danışmanlığında yürütülmekte olan doktora tezi kapsamında üretilmiştir.

Corresponding Author: Selda ERSÖZLÜ E-mail: selda_ersozlu@yahoo.com

Submitted: 03.10.2023 • Revision Requested: 12.01.2024 • Last Revision Received: 25.01.2024 • Accepted: 22.02.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

or analytical distinction between power and domination and therefore cannot restrict the meaning of violence, (ii) he accepts the practical knowledge generated by dialogical interaction as false or misleading, and (iii) he uses practical logic to relate the intention of action only to personal interests.

Anahtar Kelimeler: Bourdieu, Sembolik Şiddet, Pratik Kuramı, Yanlış Tanıma, Tahakküm

Keywords: Bourdieu, Symbolic Violence, Practice Theory, Misrecognition, Domination

1. Giriş

Sosyal kuramda iktidar kavramının neye atıfta bulunduğu, kaynağı/kaynaklarının ne olduğu, iktidar ilişkilerinin nasıl açıklanacağı ihtilafli bir konudur. Bu konuyla ilgili olarak, eşitsizlik veya tahakküm temelli ilişkilerin açıklanmasında “alternatif neden çiftlerinin” (Jenks, 2014, s. xviii) sadece bir yanında yer alarak kutuplaşmaları besleyen, tek boyutlu kuramsal bakış açılarının aksine, sosyal kuramda ve feminist kuramda ilişkisel açıklamalar da yer almaktadır. Bu açıklamalar içinde en etkin ve tartışmalı olanlardan biri de Bourdieu'nün “sembolik şiddet” kuramıdır. Kuramda açıklanmak istenen sorun, tabakalaşmış toplumsal hiyerarşi ve tahakküm sistemlerinin, nesiller arası varlığını, güçlü bir direniş ve toplumun üyelerinin bilinçli tanınması olmaksızın, nasıl sürdürdüğü ve yeniden ürettiğidir (Swartz, 1997, s. 6). Sosyal kuramdaki birey-toplum, faillik-yapı, mikro-makro gibi temel ayrımlara karşı olan Bourdieu'nün, ilişkisel bir yaklaşımla yapısal şiddet ve kişilerarası şiddeti genişlettiği bu kuram, bir açıklama çerçevesi veya teşhis şeması ya da eleştiri nesnesi olarak sıklıkla gündeme gelmektedir. Bununla birlikte, (Bourdieu'ye atıfla ele alınan) ampirik çalışmaların bazılarında, kuramın yanlış veya eksik anlaşıldığı veya farklı kullanımları gözlemlenmektedir¹. Bu kullanımlardaki temel sorun, yapı ile fail arasındaki diyalektik dolayım ile ilgilidir. Örneğin; bazı çalışmalarda şiddet yapısal, kişilerarası, sembolik olmak üzere üç boyutlu incelenmekte ve sembolik şiddet sadece yüz yüze etkileşimde yer alan, kişi/kişileri sindiren, engelleyen, manipüle eden sözlü ve sözsüz ifadelerle atıfla kullanılmaktadır. Dolayısıyla, kavramsallaştırmanın zaten içerdiği, yapıların boyun eğmeye zorlayan sembolik gücü (yapısal şiddet) kaçırılmaktadır. Bazı çalışmalarda ise (özellikle medya alanında) sadece yapısal boyut incelenmekte, ancak rızanın üretiminde, mütehakkim kodların failer tarafından nasıl alınıldığı ve yeniden üretildiği tartışılmamaktadır. Aynı zamanda, bu çalışmalarda gerek sembolik şiddet gerekse saha-habitus kavramsallaştırmalarının pratik geçerlilikleri sorgulanmamaktadır.

Literatürde yer alan bu yanlış, eksik veya farklı kullanımlar, Bourdieu'nün sosyolojisinin yeterince anlaşılmasından mı, yoksa “sembolik şiddet” kuramının kendisinden mi kaynaklanmaktadır? Bu soruya herkesi tatmin edecek bir yanıt vermek elbette mümkün olmadığı gibi, her bir bireyin neyi yanlış veya doğru anladığı, pratik olarak sonuçlandırılabilir bir inceleme konusu da değildir. Buna karşılık, Bourdieu'nün kuramının hangi yönlerinin çelişki veya muğlaklık içerdiğini değerlendirerek, sorunun Bourdieu'den kaynaklanan yönlerini anlaşılır kılmak mümkün görünmektedir. Böyle bir deneme, kültürün toplumsal ilişkiler sisteminin yapılaşması ve meşrulaştırılmasındaki ideolojik işleviyle ilgili tartışmalara katkı sağlayan sembolik şiddet kuramını bütünü geçersizleştirme çabası değildir. Aksine, kuramın sınırlılıklarından hareket edecek yeni görüşlere katkıda bulunma gayretidir.

Bu amaca yönelik olarak, çalışmada önce “sembolik şiddet” kuramı ana hatlarıyla tasvir edilecek, ardından da eleştirel bir değerlendirme yapılacaktır. Layder'in (2006) dikkat çektiği gibi, bu işlemler yapılırken belli bir kuramdan alınacak anahtar kavramların, ilgili kuram bağlamında kullanılmaması halinde anlam-atıf ilişkisi bozulabilir (s. 180). Dolayısıyla, sembolik şiddet kavramsallaştırmasının işaret ettiği iktidar, sermaye ve imtiyazın, tarihsel süreç içinde mütehakkim sınıf/gruplar tarafından nasıl korunup yeniden üretildiği, toplumsal yaşamdaki pratiklerin ve bedenleşmenin rolü, Bourdieu'nün kavramsal araçları ve bu kavramların kendi aralarındaki ilişkisiyle birlikte bir bütün olarak kavranmalıdır². Bu açıdan analiz edildiğinde ise sosyal düzenin kültürel üretim süreçlerinin anlaşılmasında temel bir araç olarak, kuramın üzerinde şekillendiği, eşitsizliklerin kaynağı olan “yanlış tanıma” kavramsallaştırması, pratik kuramı ve diğer anahtar kavramsal araçlar arasındaki çelişkileri ortaya çıkarmaktadır.

Bourdieu'nün Sembolik Şiddet Kuramı

Bourdieu'nün “pratikler kuramı”, hem yapılandırıcı hem de yapılandırılan sosyal ve bilişsel yapılar arasındaki diyalektik ilişkiyi ele almaktadır. Onun sosyolojisinde, bireyler/kolektiviteler tarafından işgal edilen nesnel yapılar olarak “konumlar” ve içselleştirilmiş yapılar olarak öznel “yatkinlikler” önemli bir yer tutmaktadır (Bourdieu, 2013, s. 3). Konumlar sistemi sahalara, yatkinlikler sistemi ise habitusa atıfta bulunur. Bourdieu'ye göre, nesnel veya öznel tüm yapılar türdeş (homojen) olduğundan ve aynı tanımlayıcı ilkeler tarafından oluşturulduğundan (Bourdieu, 1990b, s. 14), “toplumsal uzamdaki yakınlık, daha yakın ilişkilere

¹ Söz konusu eksik ve yanlış kullanımların yerli literatürdeki bir değerlemesi için bkz. (Nur ve Koytak, 2014). Farklı kullanımlarda yabancı literatür için Debska, 2015; Hourani vd., 2021; Udasmoro, 2013 gibi örnekler verilebilir.

² Bourdieu'nün eylem, güç/iktidar, kültür, tabakalaşma ve sosyolojik bilgiye dair geliştirdiği farklı kuramlar, karmaşık bir şekilde kesişir ve iç içe geçerler (Swartz, 1997, s. 6).

zemin hazırlar"³ (Bourdieu, 1998, s. 10). Sembolik şiddet kuramında tahakküm süreci de habitus ile belli kurumların konumuna gömülü beklentiler ve çıkarlar arasındaki ilişkiyle açıklanır (Giroux, 1983, s. 269-270).

Eşitsizliklerin açıklanmasında, toplumu üç boyutlu⁴ (Bourdieu, 1996, s. 114), hiyerarşik olarak düzenlenmiş ve tabakalandırılmış "sembolik iktidar sahalarından" oluşan bir uzam olarak tasavvur eden Bourdieu (1991, s. 229), toplumsal sınıfların nesnel yapısının ve sınıf ilişkilerinin, bireylerin gündelik kültürünü ve toplumsal etkileşimi nasıl koşullandırdığına odaklanır. Bu kuramda sınıf, tüm olası sahalarda işgal edilen mertebeyi tanımlayan, evrensel bir açıklama ve sınıflandırma ilkesidir (Bourdieu, 1996, s. 114). Toplumsal sınıfları belirleyen şey ise failerin farklı miktarda sahip oldukları iktisadi, sosyal ve kültürel sermayeleridir. Sermaye biçimlerinin dağılımı ve hiyerarşisi, belirli bir sahadaki failerin göreceli toplumsal konumunu ve gücünü belirler. Toplumsal sınıflar öncelikle bir grup/kolektivite oluşturma çabasının, sembolik "görüş⁵ ve bölünme" ilkesi olarak bir sınıflandırma ve temsil mücadelesinin sonucudur. Bu noktada Bourdieu'nün, "nesnel sınıfları" yalnızca toplumsal sınıflara (üretim ilişkilerine) atfen değil, aynı zamanda cinsiyet, yaş, meslek, din vb. belirli sosyal kategorileri sınıflandırmak için de kullandığını vurgulamak gerekir⁶.

Bourdieu, bireyler arasında sembolik ve siyasi sınırlar kurmak suretiyle "sözcüklerle şeyler yapma" (söylemler, kurumlar, yasalar), "toplumsal dünya tasavvurları yaratma" ve bu surette gerçekliği yapılandırma iktidarını, "sembolik iktidar" olarak tanımlar. Sembolik iktidar, kategoriler ve toplumsal kimliklerle ilgili ihtilaflar hakkında son onayı vermekle yetkelenen (Wacquant, 2013, s. 276), "gerçek seçme ve dışlama ilkeleri" (McCall, 1992, s. 842) olan, "bölme, bilgi ve tanıma ilkelerini dayatma gücü" (Bourdieu, 2000, s. 189); eşitsiz hiyerarşileri yeniden üreten, sınıfın nesnel ekonomik koşullardan ortaya çıkmasını sağlayan "gizemli simya"dır (Bourdieu, 1991, s. 233). Kısaca, sembolik iktidar, "mütehakkim sınıfların⁷, sembolik sistem ve güçlülerin çıkarları arasındaki bağlantıyı görünmez kılacak şekilde, kendi gerçeklik tanımlarını dayatma kapasitesidir" (Jarvinen, 2010, s. 9). Bu kapasite, temel çıkar ilişkilerini gizler ve onlara meşruiyet kazandırırken, bir güç olarak değil de tanınma, hürmet, itaat için meşru talepler olarak algılanır (Swartz, 1996, s. 77). Bu mekanizmanın işlenmesi, yani sermayelerin tekelleşerek asimetrik ilişkilere dönüşme süreci, "özel bir tahakküm biçimi" olarak "sembolik şiddet"e atıfta bulunur (Bourdieu, 2000, s. 170):

"Sembolik şiddet kavramıyla, algılanmayan gündelik şiddet biçimlerini görünür kılmaya çalışıyorum" (Bourdieu ve Eagleton, 2011, s. 398).

"Sembolik şiddet fiilinde bulunmak için her iktidar, yani gücünün temeli olan iktidar ilişkilerini gizleyerek anlamlar yüklemeyi ve bunları meşru olarak kabul ettirmeyi başaran her iktidar, kendine özgü sembolik gücünü bu iktidar ilişkilerine ekler" (Bourdieu ve Passeron, 1990c, s. 4).

"Sembolik şiddet, sansürlenmiş ve üstü kapalı⁸, yani tanınmaz ve kabul edilmiş" (Bourdieu, 1980'den akt. Moi, 1991, s. 1023); "ona boyun eğme veya onu kullanma konusunda her ikisi de bilinçsiz olduğu sürece, şiddetin mağdurları ve faileri arasında zımnı suç ortaklığıyla uygulanan şiddettir" (Bourdieu, 1998b, s. 17). Bu yumuşak, sinsi, görünmez şiddet, *hiç kimsenin tam olarak sorumlusu olmadığı, bu sürece dahil olan failerin nasıl işlediğini bilmediği karmaşık bir süreç ve bu yüzden de onun tarafından yönetildikleri gayrişahsi bir yapıdır* (Bourdieu ve Eagleton, 2011, s. 411-412). Bourdieu'nün temel savı, tahakküm yapılarının, "tekil failerin . . . ve kurumların . . . katkıda bulunduğu kesintisiz . . . bir yeniden üretim emeğinin ürünü olduğu"dur (Bourdieu, 2001, s. 34). Hem kavramsal hem de toplumsal ayrımcılığa dayanan bir anlamlar sisteminin, kendisini nasıl dayattığını açıklayan sembolik şiddet kuramı (Çeğin ve Özpolat, 2016, s. 689, 691), ideoloji kuramlarını ve praksis felsefesini yeni bir kuramsal zemine oturtma çabasıdır. "Şimdiye kadar hep varmış" gibi gözüken değerler, pratikler, alışkanlıklar, inanışlar üzerinden "ayrımı" (temayüz) yaratan ideolojiler, kelimeler, sözsüz ifadeler, etkileşimlere işaret eder; bu ayrımın inşasının doğallaştırılmasında etkin bir işlev görür (Bourdieu, 1996; Bourdieu ve Wacquant, 1992). Bu kavramsallaştırma (Marx'tan mülhem) doğallaştırma ve yanlış tanımayla, (Weber'den mülhem, Gramsci'nin hegemonyasına⁹ benzer) meşruiyet ve rızaya, ve nihayetinde:

"Tıpkı sihir kuramı gibi bir inanç kuramına, daha açık bir ifadeyle, bir duruma veya söyleme kazanmış buyrukları algılamalarına ve bunlara

³ Bourdieu, bedeni "anlam ve değerlerden, jestlerden, duruşlardan, fiziksel duruştan, konuşma ve dilden oluşan sosyal bir beden" olarak kavrayarak habitusu da bedensel yakınlıklar kümesi olarak görür (Skeggs, 2004, s. 21). Çalışmalarında habitusu, bireysel ve kolektif anlamda iki şeye atıfta kullanır: "sosyoloji, aynı nesnel koşulların ürünü olan, aynı habitusun destekçileri olan tüm biyolojik bireyleri özdeş olarak ele alır" (Bourdieu, 2013, s. 85). Kolektif bir habitus, benzer yakınlıklar (eğilimler ve eylemler), beğenilerden oluşan bir "üslup birliği", ortak özellikler (kültürel sermayeler) üretir. Benzer konumlarda bulunan sosyal failer, benzer zihinsel/bilişsel şemalar ve pratikler geliştirme eğilimindedir. Farklı habituslar ise yargıları ve pratikleri farklı şekillerde yapılandırır. Habitus bir yandan sınıf/grup türdeşleşmesini yapılaştırırken, eş zamanlı olarak bireye bir dizi kimlik yükler. Bireyin değerlendirmeleri ve özel kararlarının arka planını oluşturan ortak kültürel değerler, gündelik yaşantı tarzında, alışkanlıklarda ve pratiklerde tezahür eder (Bourdieu, 1996). Böylelikle habitus, içinde üretildiği sahaların, insanlar tarafından şekillendirilen ve yeniden üretilen değerlerini ve söylemlerini yansıtır (Leander, 2008, s. 17; Weininger, 2005, s. 132).

⁴ Bu üç boyut, bireyin toplumsal uzamdaki geçmiş ve potansiyel güzergahına yansıyan sermaye hacmi, bileşimi ve bu iki özellikte zamanla meydana gelen değişimdir.

⁵ Görüş (vision), dünya görüşü (world view) anlamında kullanılmaktadır.

⁶ Bu makale Bourdieu'nün sınıf kuramıyla ilgili eleştirel bir tartışma içermeyecektir.

⁷ Makale boyunca aksi belirtilmediği sürece vurgular ve İngilizceden çeviriler bana aittir.

⁸ Bourdieu, üstü kapalı veya örtmeceliliği (euphemism), (mütehakkim ifade tarzları, dünya görüşü gibi) "biçimin dayatılması" olarak tanımlar. Ona göre, "örtmeceler, adlandırılmaz olanın adlandırılmasına izin verir, yani, sembolik malların ekonomisinde, terimin olağan anlamıyla, tam eşdeğerlerin ekonomik mübadelesine" (Bourdieu, 1998, s. 98).

⁹ Sembolik şiddet kuramının, Gramsci'nin burjuvazinin dünya yaratması, yani kendi anlam dünyasının işçi sınıfına dayattığını açıklayan hegemonya kuramından ayıran unsurlardan biri, "ilkinin, ikincisinin gerektirdiği 'ikna' çalışmasının aktif 'imalatı'nı gerektirmemesi"dir (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 168). Bourdieu'ye göre "bu özel tahakküm biçimini anlamak için, cebir yoluyla zorlama ile nedenlere rıza gösterme arasındaki, mekanik zorlama ile gönüllü, özgür, kasıtlı boyun eğme arasındaki yanlış seçimi aşmak gerekir" (Bourdieu, 2000, s. 170).

uyularına izin verecek, algılama ve takdir etme şemalarıyla donanmış failler üretmek için, gerekli sosyalizasyon çalışması olan bir inancın üretimi kuramına dayanır" (Bourdieu, 1998, s. 103).

Sembolik iktidarın sembolik simyası (iktidara içkin keyfi özelliği gizleyen maske), gücü, "duygusal büyülenme"ye sürükleyebilen karizmaya dönüştürerek, tahakküm ilişkilerini "duygusal ilişkilere" çevirir. Bu yüzden de gücünü, sembolik sermayenin "dünya kurucu" kapasitesinden ve şiddetin yanlış tanınmasından, yani onun şiddet olarak algılanmamasından alır. "Sembolik simya, örtmece, görünüm değiştirme veya biçim dayatma edimlerini gerçekleştirenlerin yararına, o kişinin sembolik etkiler yaratmasını sağlayan bir tanınma sermayesi üretir" (Bourdieu, 1998, s. 102). Dolayısıyla, doğal varsayılan farklılıklardan kaynaklanan rızaya dayanır.

Bourdieu'nün terminolojisinde "tanınma" terimi, "zihinleri dünyadaki yapılardan çıkan bilişsel yapılara göre inşa edildiği için, toplumsal faillerin dünyayı verili olarak kabul etme ve onu doğal bulma olgusuyla bağlandıkları temel, düşünüm öncesi varsayımlar kümesidir" (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 168). "Yanlış tanınma" ise "tanınma"yı varsayarak, "iktidar ilişkilerinin nesnel olarak, yani oldukları gibi değil aksine, bakanın gözünde meşru kılacak bir biçimde algılandığı süreç"tir (Bourdieu ve Passeron, 1990c, s. xxii). Her türden sermaye baskı, iktidar veya (gerçek/potansiyel) sömürü kapasitesi olarak yanlış tanındığında, bu nedenle meşru olarak kabul edildiğinde, "sembolik sermaye" olarak işlev görme eğilimindedir (Bourdieu, 2000, s. 242).

Bourdieu'ye göre, toplumsal ve kişisel olana ilişkin bilginin üretimi ve aktarımı, bu tür akışları kolaylaştırarak/engellerek düzenleyen belirli otorite ilişkileri içine gömülmüştür ve aynı zamanda tahakkümün işlediği arenayı da oluşturur¹⁰ (Retsikas, 2010, s. 143). Toplumsal bir oyunda, gözle görünür kazançlar kadar, bireyin öznel ve nesnel sosyal değeri/itibarı da önemlidir (Bourdieu, 2000, s. 240). "Sembolik sermaye", bir bireyin sosyal konumundan kaynaklanan kültürel ve sosyal değeridir; karşılıklı bilgi ve tanı(n)maya, meşru olarak algılanmaya ve kabul edilmeye dayalıdır (Bourdieu, 1991, s. 230-231). Eğitim, prestij, itibar, kültürel bilgi gibi çeşitli biçimler alabilir; sosyal ve iktisadi avantajlar elde etmede kullanılan araçsal değeri vardır. "Bu tür sermayenin dağılım yapısına kayıtlı bölünmelerin veya karşıtlıkların (güçlü/zayıf, büyük/küçük, zengin/yoksul, kültürlü/kültürsüz, vb.) bedenleşmesinin ürünü olan algı kategorileri aracılığıyla algılandığında, her türden sermayenin aldığı biçim" (Bourdieu, 1998, s. 47), yani her türden sermayenin, "sermaye olarak yanlış tanındığında" (Bourdieu, 2000, s. 242) dönüştürüldüğü biçimdir. Dolayısıyla, sembolik sermaye diğer sermaye biçimlerini toplumda "anamlı/değerli" kılmamanın bir yoludur. Farklı sermaye türleri karşılıklı olarak birbirlerine "dönüştürülebilir" ve bireyler arasında "aktarılabılır" de, sembolik sermaye diğer tüm sermaye türlerini barındırdığından, "sembolik iktidar ilişkileri, toplumsal uzamın yapısını oluşturan iktidar ilişkilerini yeniden üretmeye ve güçlendirmeye yönelirler" (Bourdieu, 1999, s. 28). Sembolik sermayeyi veya itibarı elde edenler ise kişisel çıkarın çıkarsızlığına dönüşmesinden yararlanabilen birey ve gruplardır (Swartz, 1996, s. 77; Jenkins, 2006, s. 66).

Tahakküm ilişkilerinin yeniden üretilmesinin kaynağı habitustur. Ancak, habitusu işlevsel kılan, toplumsal eylemi yönlendiren, sezgisel bir bilgi biçimi olan "doxa"dır (Bourdieu, 2000, s. 138-139; Schatzki, 2008, s. 119). Gizemli etkinin üçüncü suç ortağı ise failleri sahadaki verili menfaatlerin amaçlanmaya değer olduğuna inandıran "illusio"dur (Koytak, 2012, s. 91). Doxa, sosyal bir bağlamın içinde şeyleri 'neden' yaptığımızı yanıt veren o bağlamın kaidelerine, "oyuna ve oyunun menfaatlerine olan inançtır" (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 98). "Illusio", "oyuna ve sonuçlarına (duygusal/maddi) yatırım, ilgi"; sosyal faillere "benim çıkarım ne sorusunu sorduran mekanizmadır" (Kaya, 2014, s. 402). Ancak, illusio, menfaati (stake) varsayarken (Bourdieu, 1990, s. 66) "algı yanılması" veya "şaşırtmaca"dır (Bourdieu, 2000, s. 151). Sahanın taahhüt ettiği çıkarın amaçlanmaya değer olduğunun tartışmasız kabulünü gerektiren illusio, doxa'yı tamamlayarak eyleyicilerin habitusunu tetikler (Bourdieu, 2000, s. 169). Habitus ise bağlamın pratikleriyle ilgili 'ne' yaptığımızı ve 'kim' olduğumuza (Bohman, 2000, s. 132) yanıt veren, toplumsal olarak inşa edilmiş, "hem bilişsel hem de bedensel anlamlar taşıyan" (Calhoun, 2014, s. 104) "oyun hissi"dir (Bourdieu, 1990, s. 66). Bu his, faillerin sosyal sahaların düzenlilikleri (sosyal gerçeklik) için duyduğu sezgidir.

Bourdieu'nün "pratik ustalık", "pratik bilgi", "pratik duyu" terimleriyle ifade ettiği oyun hissi, toplumsal eylemin pratik kavranışına atıfta bulunur (Maton, 2008). Bir toplumdaki dünyaya bakış açıları, algı kalıpları, muhakeme ilkeleri ve değerler, habitusa girerek (Krais ve William, 2000, s. 56) pratik duyuyu oluşturmaktadır. Pratik duyu, faillerin stratejilerinin arkasındaki ilke, doğaya yani motor şemalara ve beden otomatizmlerine dönüşmüş bir toplumsal (dışsal) "gereklilik"tir. Bu gereklilik veya sahaya uyum, pratiklere neden olan ve onları "makul, yani ortak duyu tarafından bilgilendirilmiş hale getiren şeydir" (Bourdieu, 1990, s. 69). Pratik bilgi yani oyunun söylemsel kurallarının doğruluğu, gerçekliği o kadar aşıkardır ki (self-evident) doğal ve sosyal dünyanın bir parçası gibidirler. Deneyimden elde edilen, sosyal ve tarihsel olarak inşa edilmiş ortak duyu bilgisi, diğer bir ifadeyle

¹⁰ Pratik kuramında "yapı", eylemin tekrara dayalı rutinleri iken (Ritzer ve Stepnisky, 2014, s. 535), rutin eylemlerden oluşan pratikler, eylemin "yapılandırıcı" etkilerini yansıtır (Leander, 2008, s. 18). Pratikler, bir yüzünde bedensel davranışın kalıpları, diğer yüzünde ise bilginin ve anlamın zihinsel kalıpları olan bir birliktir (Reckwitz, 2002, s. 254). Bir pratiği anlamak için eylemin rutinlerinden oluşan düzenlilikler ile faillerin "pratik mantığının" ilişkilendirilmesi gerekir (Maton, 2008, s. 54). Eylem esnasında pratikler bilinçliliği varsaymazlar, rutin bir şekilde gerçekleşirler. Pratik kuramında bedensel rutinler kadar zihinsel rutinler ve onların "bilgi"si de sosyal düzenin yeridir. Gerçekliğin sembolik organizasyonunu mümkün kılan, tarihsel ve özgül olan kolektifin sembolik bilgisi, zımnî/örtük teknik bir bilgi (know-how) biçimi olarak zihinlerin bilinçsiz bilgi katmanında yer alır. Pratikte hangi arzuların, normların meşru olduğuna dair olan bu bilgi, normatif bir konsensusun olmadığı zaman bile bir toplumsal düzeni (kürsüz düzenlilikleri) yeniden üretir. Sonuç olarak, pratik kuramında "yapı" bir süreç olarak tekrarlı eylemlerin rutin doğası içinde, dolayısıyla toplumsal düzen de yeniden üretim olarak kavranmaktadır. Failler vardır, ancak onlar toplumsal pratikleri "taşıyan" ve "uygulayan" beden/zihinler'dir (Reckwitz, 2002). Bu durumda toplumsal eylem de, insanların içinde yaşadıkları nesnel koşullar ile bu koşullarla karşılaştıkları ve yorumladıkları, zamansal olarak önceden var olan ve "nesnel olasılıklara" "pratik yanıtlar" üreten eğilimlerin ortak ürünü olarak açıklanmaktadır (Van den Berg, 1998, s. 214).

“dünyayı sabit kategorilerle algılamak ve kavramak” (Schatzki, 2008, s. 116), pratikleri kendi üreticilerinin gözünde gizleyen şeydir. Faillerin dünya görüşlerini şekillendiren inanç (doxa), habitusun nesnel/dışsal yapıları (positions) ile öznel/içsel yapıları (dispositions) arasındaki -koşulsuz- uyuma işaret eder. Bourdieu'nün burada vurguladığı şey, habitusun öncelikle örtük kültürel bilgiyi “kodladığı” ve bu dünya görüşlerine pratik bir duyuyla, eylem durumlarının potansiyelleri ve kısıtlamaları hakkındaki bedensel farkındalıkla (corporeal knowledge), dolaysız (immediate), üzerinde düşünmeden, otomatik olarak “uyum sağlama” işlevi gördüğüdür. Yani inanç, bir tür bilinçdışı algılama, değerlendirme ve pratik matrisine atıfta bulunmaktadır.

Pratiğin ayırt edici özelliği, mantığı ilke edinmeden mantıklı ve duyarlı olmaktır (Bourdieu, 2013, s. 79). Bu, habitusun dünyayla olağan ilişkisinde izlediği “pratik mantık/akıl”dır. Pratiklerin ürünü olan sembolik sistemler ise tutarlılıklarını pratiklerin işlevlerine, yani “zayıf” ve ekonomik bir mantığa riayet ettiği için kullanılması ve ustalaşması kolay ilkelere borçludurlar (Bourdieu, 1990, s. 87). Toplumsal olarak inşa edilmiş bilginin inşası, pratik bir inşa, pratik bir düşünüm (reflection) faaliyetidir ve bu haliyle *entelektüel çalışmadan* tamamen farklıdır. Bunun nedeni, *sıradan* düşünce, bilinç ve bilgi mefhumlarının insanları derinlemesine düşünmekten alıkoymasındadır (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 121). Toplumdaki eşitsiz bölünmelere yol açan sınırlar unutulduğu zaman gerçekleşen doxa, hem gerçek dünyayı hem de düşünce dünyasını ayrılmaz bir şekilde yapılandırdığı için, doğal kabul edilen düzen ilişkilerine bağlıdır (Bourdieu, 1996, s. 165, 470-471). İktidar ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayan şey, bu ilişkilerin “kaybedenleri”nin kendilerini açıkça dezavantajlı duruma düşüren kurallara inanmaları ve onlara uymalarıdır (Leander, 2008, s. 13).

Herhangi bir saha, “meşru kuralların, iyi beğenin, yararlı ekonomik bilginin veya iyi bir aile yaşamının tanımı” (Leander, 2009, s. 3) gibi, “bahisteki koz” tarafından bir arada tutulur. Bourdieu'ye göre bütün sahalar türdeştir; tahakküme ve çıkara dayalı, bir bütün olarak mütehakkim sınıfkine benzer bir yapıda organize edilmiştir. Bir temsili meşru kılan ayırıştırma ve yargılama yetisi, yani kabul görmüş “kültürel inanç”ı (doxa) inşa etme yetisi ise sembolik sermayeye sahip olan mütehakkim sınıfların/grupların elindedir (Bourdieu, 1996, s. 254; Bourdieu, 1998, s. 57). Bu durumda, zihinsel üretim yoluyla (ruling ideas) kültürel sınırları çizen toplumsal dünyanın bilgi araçları, nesnel politik araçlardır (Bourdieu, 2013, s. 164) ve dolayısıyla mütehakkim sınıfların (ruling class) elindedir¹¹. Tanıma edimleri, “pratik” kabullenme ve benimseme edimleri olduğu için “hükmedilenler tahakküm ilişkilerine, hükmedenlerin bakış açısıyla inşa edilmiş kategorileri uygularlar, böylece bu ilişkilere doğal bir görünüm temin ederler” (Bourdieu, 2001, s. 35). Bireyler toplumda nereye ait oldukları, “bizim gibilere” neyin uygun olup neyin olmadığı konusunda bir “yer duygusu” geliştirirler; bu yerin sakinlerine yakışan pratiklere ve mallara yönelirler (Bourdieu, 1996, s. 467). Sembolik sermayenin dağılımından kaynaklanan itibar ve hiyerarşi (doxic status), sahadaki çoğu fail tarafından doğal kabul edilir; çünkü bu onların habituslarına işlenmiştir. Yatkinlikler tarafından üretilen kültürel pratikler, sosyal konumları kaçınılmaz ve bilinçsiz olarak sınıflandırarak şekillendirir (Lamont, Pendergrass, ve Pachucki, 2015, s. 852).

Sonuç olarak, Bourdieu sembolik şiddeti, “itaat olarak algılanmayan itaatleri ‘kolektif beklentiler’ veya toplumsal olarak aşılabilen inançlara dayanarak çekip çıkaran şiddet” olarak tanımlar:

“Kolektif beklentileri karşılayan, hesaplamaya bile gerek duymadan bir durumun müseccel gereklerine hemen uyan kişi, sembolik metalar piyasasının tüm kârlarını sağlar. Bu kişi hem erdem hem de rahatlık ve zarafet kârlarına sahiptir” (Bourdieu, 1998, s. 103).

“Tarihin doğaya, kültürel keyfiliğin doğal olana dönüşmesini” (Maton, 2005, s. 123) sağlayan *sembolik düzen* tarafından dezavantajlı duruma düşürülen toplumsal kategorilerin tek şansları vardır. Yapabilecekleri tek şey, mütehakkim sınıflandırmaların en şiddetli etkilerini bertaraf edebilmek adına, bu sınıflandırmalardan yararlanmaktır:

“Tahakküm altındakilerin yalnızca iki seçeneği vardır: (her zaman utanca dönüşme eğiliminde olan) kendine ve gruba sadakat veya (‘doğal görünümü’ savunan Amerikalı feministlerin kolektif başkaldırısının peşinden koştuğu türden) toplumsal kimlik üzerindeki kontrolü, kolektif olarak yeniden ele geçirme hırslarının tam da antitezi olan, mütehakkim ideali özümsemeye yönelik bireysel çaba” (Bourdieu, 1996, s. 384).

Sembolik Şiddet Kuramının Eleştirel Bir Değerlendirmesi

Akademik kariyeri boyunca tahakkümün doğası hakkındaki kuramsal sorunları ele alan Bourdieu, Marxist sınıf kuramlarındaki üstyapı modelini, “bir arada var olan sahalar sistemi” ile denklemin diğer tarafına geçirir; Marx'ta (az çok) yan etki olarak reddedilen şeylerin iç işleyişini dikkate alır (her ne kadar müphem bir anlamda, ekonomik sahanın baskın olduğu ve diğer sahaların

¹¹ Bourdieu'nün bu görüşleri, “Alman İdeoloji”indeki Marx'ın görüşleriyle benzerlik taşır. Her ikisi de felsefenin dünyayı kurmayı başaramadığı ilişkinin eleştirileri ile başlarlar. Yanlış bilinçle ilgili bu tartışmada madunların kurtuluşu, Marx'da içinde entelektüellere yer bırakmayan maddi koşullarla, Bourdieu'de ise (Hegel'den müphem ve ancak entelektüellerde bulunan) evrensel akla duyulan inançla sonuçlanır (Burawoy, 2012). Bu konudaki görüşlerimi makalenin eleştiri bölümünde genişleteceğim, ancak burada şunu ilave etmek isterim: Giddens, kuram-pratik ilişkisini gündelik dil, gündelik toplumsal hayat ve sosyal kuram arasındaki “karşılıklı bilgiye” atıfta bulunan “çifte yorumlama” kavramı ile ele alır. Giddens'ta bu etki karşılıklıdır. Örneğin, aile kurumuyla ilgili olarak devletin hazırladığı hukuk kuralları ve sosyal bilimin verileri birbirleriyle ilişki içinde, refleksif olarak inşa edilir (kurumsal düşünümsellik) (Ersözli, 21-23, 47). Bourdieu'de ise bu işlem keyfi ve ideolojiktir. Aile, bir kurgu, bir yanılsamadır (Silva, 2005, s. 87). Ailenin meşru hukuki tanımı, mütehakkim görüşler tarafından, diğer “evlilik dışı ilişkiler” gibi kategoriler dışlanarak ve hatta onları engellemek amacı ile yapılır. “Bilişsel ön varsayım ve normatif reçeteler bütünü üzerine kurulmuş aktif bir fail olarak” inşa edilen bu tanım, pratikte uygulanması ve söylemler aracılığıyla olağanlaştırılır, gündelik hayatın rutini haline gelir. Bu icatta aile, “dar anlamıyla çıkarın, yani mübadelelerdeki denklik arayışının, askıya alındığı yerdir” (Bourdieu, 1998, s. 64-66). Kültürün üretiminde bu yukarıdan gelen, keyfi olan ve refleksif olmayan tanımlamanın varlığı, onu daha çok Merton'ın “kendini gerçekleştiren kehanet”ine yaklaştırır (geniş bir tartışma için bkz. Camic, 2011).

özerkliğini tehdit ettiğini vurgulasa da) (Burawoy, 2012, s. 37). O, sosyolojiyi, misyonu “kültürel üretim”in hem biçim hem de içeriğini sorunsallaştırmak olan bir “kültürel çalışmalar bilimi” olarak ele alır (Camic, 2011, s. 276). Bourdieu, sembolik şiddet kuramında sosyal düzenin kültürel üretim süreçlerini açıklarken, toplumsal eşitsizliğin düzenlenmesinde ve yeniden üretiminin anlaşılmasında temel bir araç olarak “yanlış tanıma” terimini kullanır. Ancak, terim Bourdieu’nün pratik kuramı ve habitus, saha ve kültürel sermaye kavramlarıyla birlikte ele alındığında, epistemolojik ve metodolojik çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Makalenin bu bölümünde, aşağıdaki alt başlıklarda bu çelişkiler tartışmaya açılacaktır.

Bireysiz Faillik Sorunu

Bourdieu, toplumsal ve zihinsel yapılar arasındaki ilişkiyi, nesnelci ve öznelci iki momentin diyalektik ilişkisi olarak görür. Her iki yapı da hem yapılandırıcı hem de yapılandırılmıştır. Onun anlayışında “toplumsal gerçeklik”, hiyerarşik olarak düzenlenmiş konumların uzamını oluşturan görünmez ilişkilerin toplamıdır. Sosyoloji de “nesnelci momentte”, “görece konumların ve bu konumlar arasındaki nesnel ilişkilerin” analizidir (Bourdieu, 1999, s. 19). Faillerin bilinç ve iradesinden bağımsız olan nesnel yapılar, onların zihinsel yapılarını ve dolayısıyla pratiklerini ve temsillerini kısıtlar ve yönlendirir (Bourdieu, 1998b, s. 54). Bu nesnel yapılar, öznel temsillerin temeli olduğu için “bireysel veya kolektif gündelik mücadelelerin açıklanmasında bu temsiller de unutulmamalıdır” (Bourdieu, 1999, s. 18).

Öznelci momentte, bireysel faillerin habitusundan ve pratiklerinden bahsedildiği aşikardır. Habitus (pratiklerin sorumlusu olan) ise, Weininger’in (2005) de belirttiği gibi, “her aktörün toplumsal uzamdaki konumuna göre şekillenir” (s. 131); failler sosyal sahaların rekabetçi mantığına göre eylemler çünkü bu pratik mantık, (algılama, değerlendirme, eylem şeması olan) habitusun oluşumuna sosyalleşme yoluyla “kalıcı” olarak aktarılmıştır (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 127). Bu kavrayışta habitus “hem zorunlu hem de ziyadesiyle değiştirilemez görünmektedir” (Goldthorpe, 2007, s. 6). Dolayısıyla, kendisinin olumlu veya olumsuz (en azından bu makalenin atıfta bulunduğu) çoğu yorumcusunun kabul ettiği gibi (bkz. King, 2000), Bourdieu’nün toplumsal uzamdaki toplumsal cinsiyet, sınıf, kuşak vb. ilişkilerindeki konumları bağımsız, bu konumların işgalinden oluşan habitus/yatkınlıkları ve onun aracılığıyla gerçekleşen pratikleri bağımlı değişken olarak ele aldığı nedensel açıklaması, “son tahlilde” (Jenkins, 2006, s. 72) yapısalci geleneği sürdürmektedir. Bourdieu’nün yapısalci ilişkisellik anlayışında sosyal ilişki, insanlar arasındaki sosyal bağların değil, sosyal sahadaki farklı konumların ilişkisidir. Bu analiz, sistemin öğeleri veya nesnel konumların oluşturduğu sahaların yapıları ve onların ürettiği yatkınlıklar arasındaki ilişkiye dairdir (Bourdieu, Chamboredon ve Passeron, 1991, s. 18).

Sahaların temel özelliklerinden biri, “*bu ilişkilerin tanımladığı popülasyonlardan bağımsız ilişkiler sistemleri olmalarıdır*” (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 106). Bu “manyetik sahalarda” bireyler “çekim, itme vb. kuvvetlerin etkisi altındaki parçacıklar”dır (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 106). Bourdieu’nün, gerçek olanın bireyler değil, bireyler arasındaki nesnel ilişkilerin meydana getirdiği görünmez ilişkilerden oluşan uzam olduğu, sahanın uzamını meydana getiren ve görünür etkileşim ilişkilerini düzenleyen şeyin de bizzat ilişkilerin yapısı olduğu kuramsal kabulü (Bourdieu, 2013, s. 81), “etkileşim düzeni”nin (Goffman) özerkliğini açıklayamamasıyla sonuçlanır (Vandenbergh, 2012, s. 398-399; Mouzelis, 2014, s. 204-205; Layder, 2006, s. 196). Bourdieu’nün kuramında ampirik bağlar, sosyal uzamdaki bitişikliklerin yan etkisidir. Bir sınıf/grup habitusunun oluşumunun veya kolektif bir aidiyet ve eşgüdümün, aktörler arasında anlamlı etkileşim olmaksızın açıklanamayacağı aşikardır (Crossley, 2013). Karşılıklı ilişkilerin, bir gereklilik ilkesi olarak bireysel iradelerden bağımsız ve belirlenmiş görüldüğü yerde, etkileşime dayalı bilginin de yanıltıcı veya eksik olarak kabulü zorunlu olarak gelmektedir (Fava, 2021, s. 138).

Bourdieu, toplumsal olguların yapısal nedenlerle ve toplumsal yaşamın, “onun içinde yer alanların anlayışlarına göre değil, bilinçten kaçan ve gözlenen olgularla” açıklanacağı düşüncesiyle, Durkheim’i izlemektedir (Vandenbergh, 2012, s. 398; Bourdieu, 1993). Gerçek bireylerin olmadığı yerde (bu kuramda birey bir soyutlamadır), “düşünce nesnelere” olarak temsiller de eylemlerin “sebepler” veya “güdü”leri değildir (Bourdieu, 2013, s. 21). Schatzki’nin (2008) ifade ettiği gibi, “düşünce nesnelere”, nedensel açıklamaya “pratiklerin belirleyici nedeni” olarak dahil edilmez (s. 133) (krş. Archer, 2010, s. 43-44; Jenkins, 2006, s. 61). Dolayısıyla, Bourdieu’ye göre, sosyoloji kuramlarının soyut kavramlarının inşasında, faillerin “kendini anlaması” (Brubaker, 1985, s. 754) veya onların bu kavramları nasıl deneyimledikleri, anlamlandırdıkları, normatif yargılarının yeri yoktur (Bourdieu vd., 1991, s. 15, 18). Çünkü insanların kasıtlı eylemlerinde ve/veya açıklamalarında örtük veya açıkça ortaya koydukları “değer yönelimleri”, yani kişilerarası ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri, siyasi tavırlar vb. ile ilgili bilinçli inançlara yönelik doğruluk varsayımları ve geçerlilik yönelimleri, Bourdieu için bir yanılısamadan ibarettir (Kögler, 1997). Bireyler pratiklerin taşıyıcısıdır; bu pratikler kendilerine görünmez oldukları için de sadece “gündelik yaşamla ve sıradan bilgiyle” arasında mesafe koyabilen (“kuramsal bakış”) “uzman” sosyologlar tarafından anlaşılabilir (epistemolojik kopuş): “Toplumsal olgu, dolaysız bilgi yanılısamasına karşı kazanılır” (Bourdieu vd., 1991, s. 13). Sayer’in belirttiği gibi:

“Aktörlerin yargılarının ve temsillerinin doğruluk değerine sahip olmadığını iddia etmek, kendi başına bir yargı hükmüdür ve Bourdieu’nün

tipik bir özelliği, aktörlerin varsayılan çıkar gözetmeyen durumları ve doğruluk değerlerinin *inkârı*¹² için, kendi yargı hakkını aktörlerin yargıları adına saklamaktır. Ancak, aktörlerin yargılarının her zaman yanlış tanıma biçimleri olduğunu varsaymak için hiçbir neden yoktur"¹³ (Sayer, 1999, s. 415).

Toplumsal süreçlerin sosyolojik bir yorumunu geliştirmek için sunulan bu yöntem, “[ö]znelerin kendi pratiklerine yükledikleri maksatlı anlamı, ‘farklılıkları’ toplumsal tanınma mücadelelerinin ifadeleri olarak ele alan nesnel bir analiz lehine, paranteze alabilmektedir” (Kögler, 1997, s. 152).

Tahakküme Dayalı Kapalı Sistemler Sorunu

Bourdieu, iktidar sahasını tüm sosyal uzama genellerken “sembolik iktidar”, “sembolik tahakküm” ve “sembolik şiddet” kavramlarını eşanlamlı olarak birbirlerinin yerine kullanır. Öyle ki Bourdieu'nün terminolojisinde sembolik olan her şey ideolojik gibidir. Tahakküm, iktidarın farklı bir biçimi değil, bizatihi iktidarın kendisidir. Oysa tahakküm asimetrik/eşitsiz ilişkilere işaret ederken, iktidar/güç eşitsiz olduğu kadar karşılıklı ilişkileri de ifade eder ve hem mütehakkim hem de tâbi sınıf/grup/bireyler, yani karşıt safların her ikisinde de yer alır. Bu yüzden iktidar demokratikleştirmeye ilke olarak açıktır (Rehmann, 2015, s. 246).

İktidar, tahakküm ve şiddet kavramları arasında analitik ayırım yapılmamasının birbiriyle bağıntılı iki önemli sonucu vardır. İlki, her türlü otoritenin veya toplumsal hiyerarşinin kötücül bir anlamı olduğu gibi bir totolojiye ulaşmasıdır. İktidarın bu olumsuz/negatif kavranışında, Haugaard'ın (2010) altını çizdiği gibi “eleştirilen iktidarın yokluğu da toplumsal düzenin tamamen yokluğunu gerektirir” (s. 52). Dolayısıyla, ikinci sorun “sembolik şiddet” kuramının eleştirel bakış açısını ortaya koyabilecek normatif olarak anlamlı bir referans noktasının olmamasıdır (krş.Sayer, 1999). Veya şöyle de ifade edilebilir: Postmodern kuramlarda olduğu gibi, yapıyı söktükten sonra onu tekrar yapıcı bir şekilde neyle inşa edeceğinize dair bir önerme yoktur. Bourdieu, keyfi olan biçimlerin bir “büyü/yanılsama” olarak maskesini düşürmeye çalışırken, keyfi olmayan gerçekliğin neye benzediğiyle ilgili bir açıklama sunmaz. Ona göre iktidar/tahakküm, kültürün sosyolojik içeriğidir (Friedland, 2009, s. 890). Kültürel olarak inşa edilmiş inanç biçimlerine ve onlara dair alışkanlık ve geleneklere karşı çıkarken, aynı zamanda fiziksel gerçekliğe de şüpheyle bakmaktadır (Margolis, 2000, s. 73); gerçek, doğrudan deneyimin nesnesi değil, aksine böyle bir deneyimin nesnesi olan şeye hükmeden şeydir (Fava, 2021, s. 137-138). Yani gerçek, toplumsal olarak keyfi inşa edilmiş ve kaçınılmaz olan sosyal ayrımlardır (yeterli neden ilkesi); gerçeğin temsilleri ise bilinçsiz sınıf, cinsiyet vb. ayrımların birer işlevidir. Örneğin, Bourdieu toplumsal cinsiyeti, biyolojik cinsiyet farklılığı üzerinden kavrar; cinsiyetçilik, tıpkı ırkçılık gibi, özcülüktür; çünkü herhangi bir toplumsal pratiğin nedeni olarak biyolojiye başvurulamaz. Bu konuda elbette haklıdır ama postyapısalcılar gibi, Bourdieu de biyolojik bedenlerin toplumsal olarak inşa edildiğini ve üreme biyolojisine ilişkin algılarımızın, tamamen keyfi olan toplumsal cinsiyet ayrımına dayalı bu inşanın etkisi olduğunu savunur (Bourdieu, 2001, s. 11; Moi, 1991, s. 1030). Buna karşılık,

"bebeği kız olarak adlandırmak, onun kız gibi davranmasına, düşünmesine ve hissetmesine neden olabilir; ancak... kız bebek her zaman ona etiketlediğimiz şeyden başka bir şeydir" (Hull, 1997, s.24).

Dolayısıyla, Sayer'in ifade ettiği gibi “inşa girişimleri, ancak kullandıkları malzemelerin özelliklerini yeterince hesaba katarsa başarılı olurlar” (s. 16). Kadın olarak, çocuk doğurmayı tercih ettiğimiz veya toplumsal yapılar öyle emrettiği için değil, biyolojik vasfımız sayesinde çocuk doğurabiliriz.

Bourdieu'ye göre “büyü”, öznel olandan nesnel üreten (Schäfer, 2020, s. 197), “bireysel faillere bir öz atfeden”, “toplumsal olarak onaylanmış bir edim”dir; bireyler “fiilen zaten ilan edildikleri şey olmak üzere mücadele ederler”¹⁴ (Moi, 1991, s. 1036). Bu tanımdan yola çıkarsak, insanlıktan bahsettiğimiz her yerde toplumsallık söz konusudur ve toplumsal olarak tanımlanmış kurallar, normlar, değerler, roller ortak bir yaşam sürdürülmesinin kaçınılmaz gereğidir. Dolayısıyla, kültür yalnızca sembolik bir şiddet aracı değil (Vandenberghe, 2012, s. 425), aynı zamanda kişiliğe özdenetim yoluyla benlik ve duygusal yaşam hissi kazandıran (Elias, 2000) ve böylelikle özgürleşmeye yol açan niteliksel bir arka plandır. Toplumsal dünyanın bilgisi için, toplumsal ve epistemolojik sınıflandırmalar ve kimlikler kaçınılmazdır. Bunlara dair farklılıkları da verili olarak, damga veya baskı aracı olacak şekilde olumsuzlamak gerekmez (Jenkins, 2000). Yani adlandırma, her zaman bir dışlama değildir. İnsanları biyolojik özellikleri üzerinden kadın, erkek, çocuk, yaşlı vb. sınıflandırmak başka, bedeni, “kişilik ve davranış normlarının dayatıldığı ortak payda” (Silva, 2005, s. 92) olarak kavramak başka bir şeydir. Örneğin, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılık gerçektir ve bunu savunmak özcülük değildir. Bedenin toplumsal inşası kaçınılmazdır, ama kromozomlar, hormonlar, üreme kapasitesi gibi biyolojik özellikler toplumsal olarak belirlenemez; ancak onlar üzerinden değer yüklenebilir. Cinsiyet farklılığı, toplumsal cinsiyet düzeniyle ilgili kurumların (evlilik gibi) ve kuralların “nedeni” değil, fakat onların gelişmesine katkıda bulunan, nedensel koşullarını oluşturan “doğal bir mekanizmadır” (New, 2020). Sorun biyolojik farklılık değil, bu farklılığın neden olduğu adaletsizliklerdir.

¹² Vurgu orijinal metindedir.

¹³ Benzer eleştiriler için bkz. Kögler, 1997; “The Sociologist King”, Rancière, 2003, s. 165-203; Myles, 2004, s. 95-96.

¹⁴ “Gündelik yaşamda sürekli olarak diğer insanları nesneleştiriyoruz. *Hakaret* bir nesneleştirmedir (Sen sadece ...'sin). Diğerini, tercihen gizli olan özelliklerinden birine indirger; deyim yerindeyse, onu nesnel hakikatine indirger” (Bourdieu, 1993, s. 58).

Sembolik şiddet, “gereklilik” ilkesi olarak biri dışsal diğeri içsel, iki farklı düzenin uyumuyla ilgilidir. Dışsal olan, miras alınan mallara sahip çıkma şansının dağıtımıyla; içsel olan ise kişinin belirlendiği kadere yönelik isteğiyle ilgilidir (Pinto, 2000, s. 104). Örneğin, erkek merkezli bakış açısı, tarihsel olarak inşa edilmiş bir bilinçdir. İnşa edilen bu dünyada failer, “yapı, kısıtlarını tahakküm ilişkisinin her iki tarafına da dayattığı için” (Bourdieu, 2001, s. 69), varlıklarının yok sayılması, değersizlik hissi, dışlanma korkusuyla bilinçsizce belirli eylemlere yönelirler. “Gerçeklik ilkesinin haz ilkesi olarak benimsenmesi”yle (Bourdieu, 2001, s. 71), mütehakkim konumdakiler (erkekler) “tahakküm, sömürü veya baskı kurmaya istek” duyarken (Bourdieu, 2001, s. 52), tâbi konumdakiler (kadınlar), “iktidara sahip olana” (erkeklerle) sembolik bir bağlılık içinde, tahakküme gönüllü rıza gösterir, boyun eğerler (Bourdieu, 2001, s. 79-80). Bu kuramda ezen veya ezilen olmak, asimetrik güç ilişkilerinden oluşan “piyasa”da -Bourdieu’nün dünyasında farklı bir yaşam yoktur- sosyalleştirilmektir (Bohman, 2000, s. 137). Sonuç, “kendi kaderini sevmek” (amor fati) veya “kendini gerçekleştiren kehanet”, kaçınılmaz olandan kaçamamaktır: “Direniş yabancılaştırabilir ve teslimiyet özgürleştirici olabilir. Tâbi olanların paradoksu böyledir ve bundan çıkış yolu yoktur” (Bourdieu, 1990b, s. 155).

Toplumsal cinsiyet, yoksulluk gibi eşitsiz yapıların istikrarlılığı/sürekliliği sorunu, sosyal dünyadaki açık sistemlerin hangi mekanizmalarla, nasıl kısıtlanarak kapalı hale getirildiği¹⁵; failerin refleksivitelevlerinin kurumsal mantıklar ve belirli düşünme biçimleri tarafından nasıl yoksullaştırıldığı; failliğin doğası gereği sağladığı açık olasılıklara karşı bir alanın nasıl ve neden korunduğu; sonuç itibarıyla bu kapalılığın nasıl sürdürüldüğüyle (Critical Realism Network, 2018) ilgilidir. Sembolik şiddet kuramını da bu gözle okumak gerekir. Ancak kuram, kendi içinde açık bir sistemin neye benzediği, meşru olanın ne olduğuyla ilgili açık bir tartışma barındırmadığı için, karşılaştırma yapmak veya sistemin nasıl açılacağıyla ilgili bir açıklama imkânı sunamaz. Cronin’in (1996) de ifade ettiği gibi, “keyfi” olmayan bir sosyal düzeni neyin oluşturacağına dair bir açıklama olmaksızın, keyfi toplumsal bölünmelere karşı, “meşruiyet iddiasında bulunabilen ve ortak çıkarların yönlendirdiği mutabakata dayalı siyasi eylemin temelini oluşturabilecek” direnişe dair söylenecek bir şey de yoktur (s. 78). İnsanların belirli grup/sınıf veya kimliğe göre sınıflandırıldığı ve bu nedenle genellikle birbirleriyle hiyerarşik ilişkiler içinde oldukları doğrudur. Ancak, bir düzenin mevcudiyeti, tanınması ile bu düzenin meşruiyeti arasında zorunlu bir ilişki yoktur. İşleyen, tanınan ve fakat meşru kabul edilmeyen düzenlerin mevcudiyeti de göz önünde bulundurulduğunda; iktidar ilişkilerinin, sosyal normlara ve bunların oluşturduğu sosyal hiyerarşilere boyun eğmeyi olduğu kadar, onları değiştirmeye veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik muhalefeti ve direnişi de içereceği aşikardır (Giroux, 1983, s. 271-272).

Her ne kadar Bourdieu iktidar mücadelesinin bizzatı şiddete yol açtığına işaret etse de elimizde her şeyin (görünmez) “şiddet” olduğu geniş bir kavramsallaştırma vardır. Saygı da aşağılama da, sevgi de nefret de, eğitim de eğitimden mahrum olmak da, evlilik de boşanma da şiddettir. Böylelikle, toplumsal alanda yapılacak her çalışmada, sembolik şiddet kuramının pratik geçerliliğinin olmaması söz konusu değildir. Bu yapısalcı genelleştirmede, Bourdieu’nün eleştiri noktasının her türlü toplumsal düzenleme mi -ki bunlar kaçınılmaz olarak asimetrik ilişkilere de işaret etmektedir-, yoksa tabakalaşmış toplumlarda bireyin görece özerkliğini (yapabilir ve olabilirliklerini) kısıtlayan adaletsizlikler mi olduğu muğlak kalmaktadır. Bu durumda, “insanların pratikte rıza gösterdikleri güç ilişkilerine, rıza göstermemeleri gerektiği iddiasını nasıl gerekçelendirebiliriz” (Haugaard, 2010, s. 55)¹⁶? Bu totolojinin en önemli açmazı, “inançların edinilmesi ve tercihlerin oluşturulması yoluyla riayetin güvence altına alınmasını ‘tahakküm’ [Bourdieu’cü anlamda ‘şiddet’] örneği olarak sayan şey nedir” (Lukes, 2005, s. 144) sorusunu *açıklayamamasıdır*.

Bu kuram en genel anlamıyla, sosyal düzenin işleyişi ve öznel sosyal süreçlerin nesnel olarak düzenlenme biçimlerine odaklanır (Colaguori, 2010, s. 393):

“Düzen getirmek bölünme demektir, evreni karşıt varlıklara bölmek. . . Sınır, ‘keyfi bir kurum tarafından’ farklılık ve farklı şeyler üretir. . . Bu büyümlü eylem, kolektif inancı, yani kendi keyfiliklerine dair cehaleti varsayar ve üretir. Ayrılmış şeyleri ayrı olarak ve mutlaka bir farklılıkla kurar (Bourdieu, 1990, s. 210).

Sembolik şiddet kuramında nesnel ve öznel yapıların diyalektik ilişkisi, döngüsel ve kapalı bir sistem olarak “pratik olarak düzenlenmiş sembolik uzamı”, kültürel yaşamın ortak pratik bilgisini varsayar. “Bourdieu için kültür, iktidarın bir yan etkisi olmasından fazlası, müktesep çıkarların bir yansımasıdır” (Maton, 2005, s. 128). Konum-habitus “uyumu”nda her ne kadar “gereklilik”, “eğilim” gibi kavramlar kullanılsa da sembolik şiddet kuramındaki ilişkiler arızı değil yapısaldir. Gereklilik ilkesi nedensel bir ilişkiye değil, “kendiliğinden”, “olması gereken” bir altlık-üstlük meselesine işaret eder (Bourdieu, 1996). Bourdieu, sosyal uzamdaki sahaların (hiyerarşik) oluşumunda anlam ilişkilerinin olduğu kadar iktidar ilişkilerinin (mütehakkim-tâbi pratiklerin) de etkin olduğu savını taşır (Bourdieu, 1996, s. 103), ama “ilişkisellik mefhumunu semiyotik kipinden koparamaz” (Weinger, 2002, s. 56). Pratikler anlamlarını doğalarına içkin bir şeyden değil, görelî konumlarından almaktadırlar (Crossley, 2013, s. 209; Friedland, 2009, s. 892). Pratik mantığın analizi ise, pratiği “nesnel olarak bilinebilen” kavramlara indirgeyen yapısalcılığın etkisinden kurtulamamıştır (Leledakis, 2000, s. 120). Ona göre sosyoloji, toplumsal dünyanın dil aracılığıyla inşa

¹⁵ Toplumsal dünya, bir laboratuvar ortamı gibi, tutarlı düzenliliklerin “özel koşullar” altında ortaya çıktığı ‘kapalı sistemler’den farklı olarak, her an dışsal etkilere maruz kalan farklı yapılar ve nedensel mekanizmalar tarafından üretilen ‘açık sistemler’dir. “Sosyal sistemlerin açık doğası hem mekanizmaların harekete geçmesinin hem de etkilerinin önceden belirlenmediği *arızı* koşullara bağlı”dır (Sayer, 1997, s. 478).

¹⁶ karşı. Emirbayer ve Schneiderhan, 2013.

ettiği gerçekliği, genellikle meşru kabul edilen sosyal yapıları, bilimsel olarak yapısöküme uğratmalıdır (Pinto, 2000, s. 109). Toplumsal hiyerarşilerin ortaya çıkışını toplumsal işbölümüne bağlayan Bourdieu, işbölümünün nesinin, nasıl eşitsizliğe yol açtığı veya bu eşitsizliğin neden yeniden üretildiğiyle ilgilenmez. Nedensel bir açıklama yerine, sembolik alt-üst değer ilişkisinin taraflarına dair kavramsal apriori bir kabul vardır ve eşitsizliklerin yeniden üretimi bu kabul üzerinde temellenmektedir. Özetle, “farklılıklar”, eşitsizlik anlamında “ayrım” yani sembolik şiddet göstergesidir¹⁷; sistemin öğelerinin değerini belirleyen şey de bu göstergeler arasındaki ilişkilere. Onun yapısalcı ilişki anlayışında, *farklı “şeyler” değerlerini kendi doğalarına ait niteliklerinden değil*, (kökeni sembolik sistemin yapısında verili olan) *ayırt edici değerinden, yalnızca farklı oldukları gerçeğinden alırlar*; bu yüzden araçsaldırlar. Farklı yaşam tarzları ve onlara eşlik eden tüketim malları, eylemler, bedenler, sınıfsal farklılıkların altını çizen “toplumsal konumun” göstergeleridir: “Göstergeler. . . ‘değerlerini’, sembolik sistemin yapısından alırlar”; bu nesnelleşmeler kendilerini “her zaman toplumsal yapınınikiyle aynı olan bir mantığa göre, ayrım mantığına göre ifade ederler” (Bourdieu, 1966’dan akt. Weininger, 2002, s.58). Yani anlamlandırma (signification), sisteminin bütüncül yapısı “evrensel”, “ebedi” ve “gerekli” tahakküme dayalıdır:

“Tahakküm, zorlama gücüne sahip bir failler takımı tarafından uygulanan (mütehakkim sınıf), doğrudan ve basit bir eylem değildir. Tahakküm, daha ziyade mütehakkim olanların birbiriyle keşişen kısıtlar ağı içinde bütün diğerleri adına var olmayı sürdürdüğü ve böylelikle *tahakkümün kullanıldığı sahanın yapısının ortaya çıkardığı bir dizi/karmaşık eylemlerin dolaylı etkisidir*”¹⁸ (Bourdieu, 1998, s. 34).

Kültür de bir oyundur; “bizim özgül sermayemizdir ve . . . özgül gücümüzün, uyguladığımız belirli tahakküm biçiminin gerçek temelini *unutma* eğiliminde” (Bourdieu, 1988) olduğumuz için “her şeyi unuttuğunuzda geriye kalandır” (Bourdieu, 1996, s. 331). Böylelikle, pratiklerin “kabul edilmiş koşullarını” betimleyen “tartışılmayanların evreni” (doxa/toplumsal bilinçaltı) (Bourdieu, 2013, s. 188) döngüsel bir saha olarak, kültür ve ortak duyu ile eşitlenir; o, her zaman yanlış tanınandır (Bourdieu, 1996, s. 471). Sınıflı toplumun mevcut iktidar ilişkileri, iktisadi güçlerin gerekliliğinden bağımsız, ancak hizmet ettiği (pratik) çıkarlar açısından mantıklı olan kültürel keyfiyetin meşru cisimleşmelerinde yeniden üretilir (Jenkins, 2006, s. 72; Giroux, 1983, s. 273). Tahakküm ilişkilerinin keyfi doğasının zorunluluğunda, (döngüsel olarak) sistem herkesin bildiği gerçeği -ayrım- gizleyerek ayırır; yanlış tanındığı için kendisini yeniden üretir, kendisini yeniden ürettiği için yanlış tanınma etkisi üretir (Ranciére, 2003, s. 170-172).

Her tür iktidarın/otoritenin sembolik şiddete indirgeniği, iktidarın şiddetle arızı ilişkisinin zorunlu bir ilişki olarak tasavvur edildiği yerde, “toplumsal pratiklerin mantığı, doğası gereği temelde ayrım ve farklılaşma üretmek” (Grenfell, 2008, s. 214) olacaktır. Tahakkümün/sembolik şiddetin yeniden üretiminin, herhangi bir dışsal güce gerek olmadan kendini üreten (ideolojik) sosyalleşme biçimi (Bayrakdar, 2020, s. 20) ve “gayrişahsi” yapısı, Bourdieu’nün “nesnel bir kendilik olarak yapısalcı bir yapı” (Leledakis, 2000, s. 123) anlayışının altını çizer; sistem-öge-bağlam-işlev dizisini devam ettirir. Sahalar kendi işleyişlerinde özerk olsalar da sistemin temel yapısı tekil birimlerine hakimdir (bütün sahaların yapısı hem birbirleri hem de zihinsel yapılarla türdeşdir):

“*Fili*¹⁹ farklılıkların sembolik dönüşümleri olarak ayrımlar ve . . . tüm sembolik hiyerarşiler, . . . kendileri de tatbik edildikleri yapıların özümsemesinin ürünü olan inşa şemalarının tatbikinin ürünüdür; ve en mutlak meşruiyetin tanınması, gündelik toplumsal dünyanın verili kabul edilmesinden başka bir şey değildir; bu, nesnel yapılar ve birleşik yapıların neredeyse mükemmel örtüşmesinden kaynaklanan bir kavrayıştır” (Bourdieu, 1991, s. 238).

Analitik vurgu, nedenlere değil verili olan sonuçlara yapılıdır. Toplumsal yapı ve tarih habitusu üretir, habitus da (dışsal etkenlerin yokluğunda) toplumsal yapıyı yeniden üreten pratikler yaratır. “Sonuç olarak, tarih kendisini tekerrür etme eğilimindedir” (Jenkins, 2006, s. 61). Yapısalcı geleneğin neden-sonuç ilişkisindeki semantik vurgu belirgindir: İçerik (anlam) gerçekliğini yapıdan alır, biçim de bu içeriği oluşturan yapıların sistem içinde düzenlenişidir: “sahanın uzamını meydana getiren, görünür etkileşim ilişkileri ve faillerin sahip oldukları içerikleri kazanma biçimlerini vurgulayan şey bizzat ilişkilerin yapısıdır” (Bourdieu, 1982’den akt. Vandenberghe, 2012, s. 398)²⁰.

Pratik Mantık ve Kuramsal Mantık Sorunu

Sembolik şiddet, bir sınıflandırma, önceden atanmış kültürel kodların (verili anlamların) tanınması üzerinden kategorilerle ayırım yapma, sosyal statü üzerinden değer verme meselesidir. Yanlış tanıma da bu ayrımların fark edilmesi (görme) ve kabullenilmesidir (algı). Pratik mantığın bilinçsiz yönü, tanımının fark etme sürecine tekabül eder. Habitusun pratik mantığı, daha önceki deneyimlerden edinilmiş ve içselleştirilmiş kültürel kodları/şifreleri “anında” fark ederek, karşısındakini önceden atanmış keyfi toplumsal statüye yerleştirir (bedensel motor beceri). Bireyler birbirlerini öncelikle pratiklerine veya şeylere iliştilen “statü” aracılığıyla algırlarlar (Weininger, 2005, s. 145). Kabullenme süreci ise bilinçli, öznel bir yorumlama, değerlendirme, yargılama yani refleksif bir değer atfetme sürecidir. Bu süreçte birey sezme, muhakeme edebilmek ve bir yargıya varabilmek için bir kritere,

¹⁷ Bourdieu’ye göre “eğer biri bir evrenin karşıt çiftlerine ayrıcalık tanıyacaksa, bu zorunlu olarak diğerininkileri inkâr etme pahasına olacaktır” (Pinto, 2000, s. 101).

¹⁸ Çev. Doç. Dr. A. Sönmez.

¹⁹ Vurgu orijinal metindedir.

²⁰ Orijinal kaynak Fransızcadır.

“niteliksel çerçeveye”ye (Ersöz, 2019) ihtiyaç duyar; pratiği mümkün kılan, pratikler aracılığıyla, etkileşim ve iletişim yoluyla elde edilen bu karşılıklı bilgi, pratik bilgidir. “Bir kuralın doğru bir şekilde nasıl uygulanacağını bilmek, diğer şeylerin yanı sıra, onu belirli koşullar ışığında yorumlama yeteneğine sahip olmak ve hatta bazı durumlarda onu akıllıca nasıl görmezden geleceğinizi veya çiğneyeceğinizi bilmek anlamına gelir” (Bouveresse, 2000, s. 55).

Bourdieu, pratik kuramında habitus ile yapı-fail/toplum-birey ikiciliğini (dualizm) aşmaya çalışır²¹. “Sosyal olarak bilgilendirilmiş beden” (Bourdieu, 2013, s. 124) temeli olan habitus, insanlara ne düşünceleri ve ne yapmaları gerektiğini belirtir. Farklı habituslar/konumlar sayesinde insanlar kendilerine ait bir dünya görüşü geliştirirler; kişisel kararlar alma, değerler arasında bilinçli (!) seçim yapma ve stratejiler üretme yeteneğini haizdirler (Ritzer ve Stepnisky, 2014, s. 528; Bourdieu, 2013, s. 74). Pratik kuramında, pratiklerin taşıyıcısı olarak aktif bir eyleyen vardır. Habitus *sosyal yapıların bilincini gerektirmeden* doğaçlama yapar, pratik duyunun ürünü olan stratejiler üretir (Bourdieu, 1990b, s. 62). Toplumsal fail, pratiğin zamansal ve mekânsal bağlamında, eylemin hiçbir biçimde verili, sabit yapısal “kurallar”a indirgenemeyecek olan yönlerini icat eder. Bu anlamda habitus, yapıların sınırları içinde -yaratıcı olmaktan ziyade- üretken bir mekanizmadır (modus operandi) (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 19). Bununla birlikte, “yanlış tanıma” kavramsallaştırması, “habitus”un tam olarak neyi ima ettiğiyse ilgili karmaşaya neden olan, Jenkins’in (2006, s. 61) deyişimiyle “ne bilinçli ne de bilinçsiz”, doxadan türeyen bambaşka bir bilgi ve bilme biçimi sunar (krş. Retsikas, 2010): “Habitusun oluşumundaki en etkili faktörler, *dil ve bilinçten geçmeden* telkinler yoluyla aktarılır”; ancak bu faktörler aynı zamanda “gündelik hayattaki şeylerin, durumların, pratiklerin, bedenlerin görünürde en önemsiz yönlerinde kayıtlıdır” (Bourdieu, 1991, s. 51).

Yanlış tanıma iki şeye atıfta bulunur. İlki, doğa-kültür karşıtlığı içinde sunulan nesnel yapıların, “kültürün keyfi içeriğinin” doğal görünmesidir. Bourdieu’nün ampirik olarak düzenli toplumsal eylemlerde gözlemlenebilen (gereklik ilkesi olarak) konformist bireysel habitusu (yapılandırılmış ikinci doğa), doksik durumla yani yatkınlıklar ve sahalarda arasındaki mükemmel uyumla sınırlanmıştır. Failin seçimleri, belirli ortamlardan edindiği sosyal (pratik) deneyimlerin ürünü olarak zihninde taşıdığı (sınıf, dil, toplumsal cinsiyet vb.) kalıcı yatkınlıklarla (Layder, 2006, s. 195) belirlenmiştir. Doxa veya kanaat/inanç, tanıdık evrenlerin (aktörlerin bağlamlarının) pratik deneyimine dayalı “makul davranışı öngören” (nasıl davranılacağı, konuşulacağı, algılanacağı) pratik bir bilgiyi ima eder; öznel bilirler “ama bir bakıma bildiklerini bilmezler, *onu anlama, onun üzerine konuşma gereğinden yoksundurlar*” (Bourdieu ve Eagleton, 2011, s. 409). Örneğin,

“Saint-Simon’da şapkalar kavgasını (önce kim eğilmeli) okuduğunuzda, eğer bir saray toplumunda doğmadıysanız, bir saray insanının habitusuna sahip değilseniz, oyunun yapısı da zihninizde yoksa, tartışma size beyhude ve gülünç gelecektir. Öte yandan, zihniniz, içinde oynadığımız dünyanın yapılarına göre yapılanmıyorsa, her şey aşikâr görünür ve oyunun ‘çabaya değer mi’ sorusu sorulmaz bile. Diğer bir ifade ile, sosyal oyunlar, oyun *sıfatıyla* [qua] unutulmuş oyunlardır ve *illusio*, zihinsel yapılar ile toplumsal uzamın nesnel yapıları arasındaki ontolojik suç ortaklığı ilişkisinin üretimi olan bir oyunla büyümlü ilişkidir” (Bourdieu, 1998, s. 77)²².

Bu örnek, bir deneyimi bilmek, anlamak, yorumlamak ve değer yargısında bulunmak için, içeriden ve dışarıdan iki gözlemcinin karşılaştırılmasıdır. Bir pratiğin “beyhude ve gülünç” olması, öznel bir değer yargısıyla ilintilidir. İlk cümledeki önermeyle ilgili olarak Bourdieu, saray habitusundan olmayan kişinin “oyunun neden oynandığını görmediğini”, çünkü “ayrım yapmak için gerekli bakış açısına” yani saray habitusunun bilgisine sahip olmadığını; bu yüzden de oyuna “kayıtsız” olduğunu, etkilenmediğini söyler. Bu durumda, ikinci cümledeki içerideki gözlemci oyuna kayıtsız kalamıyorsa, oyunun nedenini görmesi yani onu anlaması, onun için bir anlam ifade etmesi, içsel bir karşılığı (ahlaki bir bağlılığı) olması gerekir. Nitekim “bir sahanın işleyebilmesi için”, “bahisler ve oyunu oynamaya hazır; sahanın için yasalarının, ödülleri vb. bilgisini ve tanınmasını ima eden habitusla donatılmış insanlar olmalıdır” (Bourdieu, 1993, s. 72). “Oyun, aynı zamanda için bir mantık olan için bir gerekliliğin yeridir... ve bu gerekliliğe ve bu mantığa katkıda bulunan oyun duygusu, bu gerekliliği ve bu mantığı bilmenin bir yoludur” (Bourdieu, 1990b, s. 64).

“Bir kültürün keyfi içeriğinin en temel ilkeleri”, “bilincin ve açık önermelerin erişemeyeceği bir yere”, habitusa (hexis)²³ kazanmıştır (Bourdieu, 1990, s. 69). Bilinçdışı hem bilişsel hem de bedenseldir ve unutulmanın/inkarın yani gerçekliğin reddinin ürünüdür (Retsikas, 2010, s. 144; Bourdieu, 1990, s. 56). Bireyler bu nedenle sosyal dünyayı doğalmış (anlamalı ve gerçek) gibi yanlış tanırlar. Bourdieu’ye göre sorgusuz kabullenilmiş kurallar ve toplumsal olarak aşılınmış inançlar, zihinde bedenleşmiş motor beceriler veya bedenleşmiş alışkanlıklar olarak tezahür eder ve “dolaysız anlama yanılması” (Bourdieu, 1990, s. 26) yaratır: “Sembolik -yani, geleneksel ve koşullu- uyarımlar, yalnızca kendilerini algılamaya *şartlanmış*”²⁴ faille karşılaşmaları koşuluyla

²¹ Bourdieu’nün yeniden inşa ettiği “habitus” kavramı, sosyal kuramcılar tarafından en çok eleştirilen kavramdır. Crossley (2003), Mouzelis (2014), Nash (2006), Öğütle (2013), Sayer (2010) gibi bazı kuramcılar habitus kavramını eleştirmekle birlikte, onun önemli bir analitik araç olduğu fikriyle yeniden kavramsallaştırma yönüne gitmişlerdir. Bu eleştirilerin bulunduğu nokta, Bourdieu’nün yapı-fail ikiciliğini aşma çabasındaki habitusunun, özneliğin en önemli kapasitesi olan refleksivite özelliğini taşımadığıdır. Eleştirel realist sosyal kuramda, yapı-fail sorununu iki konum arasında bir dolayım olan refleksivite, “içsel söyleşi” kuramlaştırması ile bilinen Archer’in düşüncesi ise habitus ve refleksivite kavramlarının birbirleri ile buluşmayacağıdır: “İletişimsel refleksivitenin nesnel koşulları -şimdi olduğu gibi- radikal bir dönüşüme uğradıkça, portmanto bir terim olan habitus’un faydası azalır” (Archer M. S., 2010, s. 301).

²² Vurgular, orijinal metindedir.

²³ Bedensel hexis: kişinin kullandığı jestler ve sözel tarz ve kişinin bedensel duruşunun kültürel olarak yapılandırılmış biçimi (Cronin, 1996, s. 73); “alışkanlıkla edinilen yetenekler” (Öğütle, 2019, s. 132).

²⁴ Tekrar etmek gerekirse “şartlanma”, Bourdieu’nün bir gereklilik ilkesi olarak sunduğu, nesnel yapılar ve zihinsel yapılar arasındaki mütakabiliyet/uyum/kesişimin bir ifadesidir.

hareket ederler” (Bourdieu, 2013, s. 76). Bourdieu burada bireysel ve kolektif habitus arasındaki psikolojik özdeşleşmeye atıfta bulunmaktadır. Bu özdeşleşme yüzünden, yani içinde buldukları yapının gereği, bireyler kendi deneyimlerini anlayamazlar. Bourdieu, tanımayı fark etme/teşhis ile eş anlamlı olarak alır ve anlamın kabulünde (itaat), şiddet/dayatma/zorlama ile ilgili zayıf bir açıklama ile, onu “yanlış tanıma” yani kabullenmeyle eşleştirir: “keyfi olanın telkin edilmesi, hem telkinin hem de telkin edilen anlamların keyfiliğini ortadan kaldırdığında, kendilerini koşulsuz ve kaçınılmaz bir şekilde dayatma eğilimindedirler” (Bourdieu, 2013, s. 76). İnsanlar iktidardan neden büyülenir; sahaların “manyetik” gücünün kaynağı nedir; failer neden bu yaptırımları/kuralları kabul etmeye yatkındır sorularının yanıtı yoktur. Oyun da illusio da failere görünmezdir; çünkü deneyimlenen anlam sosyal rekabet tarafından önceden inşa edilmiştir ve özneler bu mantığa tâbidir. Bu kültürel deneyimlerin değeri ise sosyal sınıf/grupların sınır çizgileriyle belirlenmektedir. Sosyal sahadaki mücadelelerde nesnelere veya pratiklerin değerleri, failer tarafından onlara atfedilen kullanım değerleriyle belirlenen niteliksel değil, sahiplerine ne kadar statü veya itibar kazandırdıkları gibi niceliksel bir meseledir (Kögler, 1997, s. 152; Sayer, 1999, s. 409; Skeggs, 2004, s. 55).

Fark etme/pratik tanıma bilinç öncesi iken, kabullenme/kabullenmeme değerlendirme (yorumlayıcı anlama), yargılamayla ilgili refleksif bir süreçtir. Ancak, Bourdieu'nün failerinin eleştirel düşünme, sorgulama ve yorumlama yeteneği yoktur. Bireyler bir şeyin ‘nedenini’ bilmeye değil, o şeyin teknik bilgisine (Archer, 2010, s. 292), oyunun ‘nasıl’ oynanması gerektiğine odaklanırlar. Eğer saray habitusunda yaşamışlarsa, sarayın pratik bilgisini haizlerse oyuna kayıtsız kalamazlar, eleştiremezler, deneyimlerinden öğrenemezler, “şapkalar savaşı”nı “beyhude ve gülünç” bulamazlar. Failer, genel olarak eylemi, tüm nesnel olasılıklar arasında bir seçim olarak görme şeklindeki kuramsal tutumu benimsemezler; yalnızca bir veya birkaç olasılığı görürler²⁵ (Calhoun, 1993, s. 74). Bu noktada Van den Berg (1998), uygun bir saptama yapar: “insanların, belirli yanıtları ‘pratik’ olarak seçmelerini sağlayan şeyin ne olduğunu sormak gerekiyor” (s.217). Bourdieu'nün buna ürettiği açıklama; “pratik mantığın” ekonomik ilkelere tâbi olduğu: “Bedensel ve dilbilimsel disiplin yoluyla, nesnel yapılar bedene dahil edilir ve dünyayla belirli bir ilişkiyi oluşturan seçimler, bilince erişilemeyen ve hatta kısmen iradeye tâbi olmayan . . . kalıcı kalıplar biçiminde içselleştirilir” (Bourdieu, 1977, s. 662) ve bu tabiiyeti (yanlış) tanıyan failerinin “güç, kaynaklar ve tanınma olmak üzere birikmiş menfaati” (Bohman, 2000, s. 133) en üst seviyeye çıkarma güdüsüyle hareket ettiği: “Nezaket, bir politikayı, toplumsal sınıflandırmaların ve cinsiyetler, nesiller, sınıflar vb. arasındaki hiyerarşilerin pratik ve dolaysız tanınmasını içerir” (Bourdieu, 1977, s. 662). Sonuç itibarıyla, yapı ve bireyin o yapıdaki konumu “söz sahibi” olduğundan, bireysel seçime, gerekliliğin (bilinçsiz) rasyonelleştirilmesinden başka bir seçenek kalmaz (Rosengren, 1995, s. 24). Böylelikle, yapısalcı determinizme geri döneriz. Sembolik şiddet kuramı içinde yer alan habitus kavramı bu haliyle, pratik bilgi ve refleksivite arasındaki bilginin üstünü örter (Myles, 2004, s. 91), “anlamın toplumsal koşullar tarafından şekillendirilmesi ve toplumsal olarak inşa edilmiş yorumlayıcı şemaların refleksif olarak yeniden şekillendirilmesi arasındaki karşılıklı ilişkiye izin vermez” (Kögler, 1997, s. 150). Bourdieu, sosyal etkileşimleri oyunun belli kurallarına indirgemekten ve onları şeyleştirilmekten kaçınıırken, Sayer’in de ifade ettiği gibi, “tanıma, tanınanların yaptıklarında hiçbir gerekçesi olmayan tamamen öznel, duygusal bir meseledir” (Sayer, 1999, s. 423) ve “[a]hlaki duygular, yargılar ve eylemler habitusun işlevlerine veya ayırım stratejilerine” indirgenir (Sayer, 1999, s. 405).

“Yanlış tanıma”nın atıfta bulunduğu ikinci şey, Bourdieu'nün “sınır duygusu” veya “yer duygusu” olarak ifade ettiği failerinin konumlanmaları yani “maddi koşullara işlevsel uyum”dur (Crossley, 2013, s. 217). Benzer habitusları paylaşan gruplar, benzer güzergahlara da sahiptir (görüş birliği etkisi) (Bourdieu, 1990, s. 111). Ekonomik olanak/olanaksızlıkların sınırları içinde bir konumun deneyimlenmesi (Bourdieu, 1996, s. 175), pratik bir öngörü haline gelir ve bireyi “dışlandığı mallardan, kişilerden, yerlerden vb. kendini dışlamaya” götürür (Bourdieu, 1996, s. 471). “Ayrım duygusu, sezginin gizli gerekliliğiyle işlev gören kazanılmış bir yatkınlıktır” (Bourdieu, 1996, s. 499). Bireylerin toplumsal ilişkilere dair istekleri ve neler başarabileceklerine ilişkin öngörülerini besleyen yatkınlıkları (Layder, 2006, s. 177), nesnel geleceklerini sınırlı bir şekilde kavrar; bireyler nesnel geleceklerini, yapabilirliklerini meşru olarak, yanlış tanırlar (Jenkins, 2006, s. 72). Habitus, bireyleri mütehakim sınıfların çıkarlarına uygun bir toplumsal dünyayla bütünleştirme işlevi görürken, sınıf eşitsizliğinin yeniden üretimiyle uyumlu tavırlar ve davranışlar doğurur (Macleod, 2011, s. 540). Habitusun bilinçsiz yönelimleri vasıtasıyla insanlar, “doğal olarak” sınıf konumlarına ve dolayısıyla kültürel sermayelerine “uyan” şeyleri seçerler²⁶ (Silva, 2005, s. 87). Sonuç itibarıyla, asimetrik toplumsal konumlar ve tahakküm ilişkileri, “zorlama” yerine failin kendi eğilimleri, yaptırım uygulayan kurallar yerine “üretken ve örtük şemalar” aracılığıyla işler (Bohman, 2000, s. 133; Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 168). İnsanlar, nesnel koşullara, toplumsal olarak oluşturulmuş bu şemalar aracılığıyla kavrandığı şekilde tepki verdikleri için (Archer M. S., 2010, s. 292; Bourdieu, 1990, s. 91) sosyal olarak dezavantajlı konumları işgal etmeyi, kendileri seçerler (Jenkins, 2006, s. 72): failin “eylemleri ve eserleri, üreticisi olmadığı ve bilinçli olarak hâkim olmadığı bir işleyiş tarzının (modus operandi) ürünü²⁷ olduğu için . . . bilinçli niyetlerini her zaman aşan bir ‘nesnel niyet’ içerirler” (Bourdieu, 2013, s. 79).

²⁵ Kültürel üretimde manipülasyon, yanlış bilgilendirme ve dezenformasyon yoluyla seçeneklerin tamamını tüketiciye sunmadan tercih yapmaya zorlar. Bourdieu, “On Television” (1998) eserinde bu olguyu detaylı olarak işler. Onun için, televizyon sembolik şiddet aracıdır; ancak kuramcı, iletişim kuramlarının çoktan aşmış olduğu tüketicinin/izleyicinin mesajın “pasif/edilgen alıcısı” olmadığı noktasına gelmiş gözükmemektedir.

²⁶ Bireysel habitus ve kolektif habitusun işlevsel uyumunun geçersizliğini gösteren eğitim alanındaki ampirik çalışmaların literatür değerlendirmesi için bkz. Reay, 2004, s. 438-441.

²⁷ Şu halde, habitusun üretici mekanizması, tâbi konumdakilerin yoksun olduğu pratik ustalık/hakimiyet ile ilgilidir.

Bireyin yatkınlıklarının “algısal bir filtre” işlevi gördüğü ve neyin makul olduğuyla ilgili beklentilerini şekillendirdiği doğrudur. Ancak, insanlar geleceğe dair nedensel, gerçekçi olmayan beklentiler de geliştirip, bu tahayyüle inanabilirler (Watts, 2013, s. 504). Çünkü insanların yaşam tahayyülleri, dışsal kısıtların öznel yorumlarıyla şekillenir (Ersözülü, 2019). Bourdieu'nün de kabul ettiği gibi, birey geçmişin deneyimi, gelecek tahayyülüyle şimdide eyleyen pratik mantık ile hareket eder. Pratik mantık, “hangi eylem seyrinin iyi veya doğru olduğu hakkında akıl yürütmektir” (Nussbaum, 1994, s. 715) ve dolaysız/anlık bilgiyi de içeren pratik bilgiye dayanır. Dolaysız bilgi ise sezgiye değil, inançlara, yani “sezgi nesnelere hakkındaki yargılara” atıfta bulunur (Boas, 1926, s. 5). Dolayısıyla, bireyler pratik mantığa dayanarak, ilgi alanlarına, eğilimlerine, amaçlarına, beklentilerine ve inançlarına uygun bir yaşamla (Nussbaum, 1994) ilgili (öngörülemez oldukları için) yarı-bilinçli stratejiler geliştirirken, “ortak iyiye” dair değer yönelimli seçimlerde de bulunabilirler ve bulunurlar (Ersözülü, 2019).

Bourdieu'nün “yanlış tanıma” kavramı ise Swartz'ın (1997) da dikkat çektiği gibi, kişisel “çıklar”lar üzerine kuruludur (s. 74-77). “Ekonomik pratiklerin genel kuramı”nda (Bourdieu, 1990, s. 122) “armağan alışverişi”, sembolik şiddetin temel bir modelidir. Armağan alışverişinin zamansal yapısı, “armağanın tüm hakikati”ni ortaya çıkarır (Bourdieu, 2013). “Sembolik emek” (Bourdieu, 1990, s. 112) olarak kavramsallaştırılan bu süreçte, çıkar ilişkilerinin çıkarsız anlamlara dönüştürülerek, sembolik iktidarın (meşruiyetin) üretimi söz konusudur. Çıkarsız pratik bir ilişki olarak görünen “armağan alışverişi”, gerçekte cömertlik kisvesi altında başkalarını bağımlı kılmayı (Lukes, 2005, s. 141), sembolik ve maddi çıkar elde etmeyi gözetten bir mücadeledir. Böylelikle, mevcut toplumsal düzene bilinçsizce verilen (örtük) onayı içeren pratik bilgi, sosyal bölünmeler ve sınırlar hakkındaki bilgiyle eşitlenir. Bu nokta, Bourdieu'nün “dolaysız” yani “pratik bilgi” ve “dolaylı” yani “kuramsal bilgi” arasında yaptığı niteliksel ayrımı gösterir. Çıkar içeren pratik bilgi, bilimsel ve çıkarsız bilgi *idealinde* olduğu gibi açıklama işlevi göremez. Armağan alışverişindeki gibi, “iktidarın sembolik tezahürleri” (Bourdieu, 2001, s. 40) olan ve öznel nesnel olarak gözlemlenebilen pratikleri ile, onların bu pratikler hakkındaki düşünceleri farklıdır: “Aslını söylemek gerekirse, öznel nesnel olarak yaptıklarını bilmemeleri nedeniyle, yaptıkları şeyin, bildiklerinden daha fazla anlamı vardır²⁸” (Bourdieu, 2013, s. 79).

Bourdieu'nün çıkarlar konusundaki eleştirisi, her türlü değer ilgisinin menfaat olarak yanlış anlaşılmasıyla ilgiliymiş gibidir: Çıkar mefhumu, “kasıtlı (ve geçici) bir indirgemeciliğin aracıdır” (Bourdieu, 1988); ancak bu konuda açık kapı bırakılmaz ve parantez hiç kapanmaz: “*Bir davranışın varlık nedeninin aranması, o davranışın ekonomik amaçlar peşinde koşma olarak açıklanmasıyla tanımlanır*” (Bourdieu, 1998, s. 76). Bourdieu'ye göre, çıkarsız bir eylem yoktur; “sosyal failler, ancak bir kuralı takip etmedeki çıkarları, onu göz ardı etmedeki çıkarlarından daha ağır basarsa kurala itaat ederler” (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 115). “Bir alanda devrim yapmayı istemek, sahanın zımnen talep ettiği şeyin *özünü*, yani önemli olduğunu, oynanan oyunun, o sahada bir devrim yapmayı istemeye yetecek kadar önemli olduğunu kabul etmektir” (Bourdieu, 1998, s. 78). Bu cümlelerde, müteahhkim konumdakiler “nihai ilgileri”yle (Archer, 2012), kendi kurtuluşlarını sağlama amacıyla devrim yapmak için oyuna girerlermiş gibi görünür. Çünkü “doyurucu duygusal ilişkiler kurma gereksinimi, insanları, yetersiz buldukları kurumlara karşı çıkmaya yöneltir” (Sennett, 1993, s. 12). Ancak, Bourdieu'nün kuramında “değer aktarımı”, adaletin eleştirisine ve adaletsizlik duygusuna yol açmaz (Thevenot, 2011, s. 45).

Bourdieu'ye göre bireyler, sosyal sahalardaki oyunlara bilinçli başlamazlar: “kişi oyunun içine, oyunla doğar. . . bilmek onunla doğmaktır” (Bourdieu, 1990, s. 67). İnsanlar, içine doğdukları yapıyı doğal karşılar, zaman içinde deneyim kazanarak pratik ustalık edinirler. Pratik bilgi, pratik duyuya işaret ederken; refleksif bilgi, kişinin kendisiyle ve bağlamıyla girdiği eleştirel ilişkiye işaret eder. Ancak Bourdieu, “bilinç ve iradenin olmadığı kendiliğindenlik” (Bourdieu, 1990, s. 56), yapılaşmış yatkınlıklar olarak uyumlu habitus (habitusun birinci epistemolojik tarzı) ile “açık bir temsile boyun eğmeyen” (Bourdieu, 2013, s. 97), dönüşüme açık/refleksif habitusu (ikinci epistemolojik tarz) birbirleriyle uygun bir şekilde ilişkilendiremez. Habitusun farklı tarzlarıyla bir tabakalaşmaya atıfta bulunulur elbette. Bireysel habitus pratiklere, içinde bulunduğu bağlamda sahip olduğu beceri ve bilgiyle, farklı tarzlarla eşlik eder. Ancak habitusun bu birliği, sahalarda ve sermayelerle ilişkilendirilirken çelişkiler ortaya çıkar. Bourdieu'nün habitus kavramı, özneliliğin görece özerkliğine izin vermez. Bu kuramda, bütünleşmiş faillik ve varlığını bağımsız olarak sürdürebilen, bir toplumun soyutlanmış habitusu arasındaki uyum ele alınır; algının, anlayışın, göndermenin ve yüklemle fiilen işlediği yer olan bilişsel süreç varsayılır ancak keşfedilmez (Margolis, 2000, s. 80).

Bunun iki önemli sonucu vardır: İlki, Mouzelis'in (2014, s. 206) de dikkat çektiği gibi, kurumsallaşmış normların, neden kimileri tarafından reddedildiğinin ve diğerleri tarafından seçici biçimde benimsendiğinin açıklanamamasıdır. Faillerin yaptıkları seçimlerinin kaynağı, ya “hesapsızca ve en mutlak ‘içtenlik’ yanılmasıyla, nesnel yapıları nesnel biçimde uygun düşen bir alışkanlıkla üretilen [bilinçsiz/pratik] stratejiler” (Bourdieu, 1990, s. 292) veya yarı-bilinçli (sezgisel) geliştirilen öznel stratejiler, “rasyonel bir şans hesaplaması”dır (Bourdieu, 1998, s. 76; Bourdieu, 2013, s. 76). Bununla birlikte, habitus her koşulda, her daim (hem kapitalizm öncesi hem de kapitalist toplumlarda), bilinçli veya bilinçsiz sahalarda talep ettiği öze, “tahakkümün hâkim ilkesi” üzerindeki mücadelede etkin olabilmek için, iktisadi veya sembolik sermayenin birikimine yönelir. “Sermaye birikimi, bir alanda tahakkümü yeniden üretmenin tarih-ötesi bir tarzıdır; bu ‘güç istenci’ her sahadaki çıkarın içeriğidir” (Friedland, 2009, s. 903). Eğer toplumsal gerçekliğin öznel inşası, yerleşik bir toplumsal mücadele gerçekliğinin deneyimine bağlı ise (Schäfer, 2015, s. 190;

²⁸ Bu anlam sadece sosyoloğa aittir.

Bourdieu, 1990, s. 66), Bourdieu'nün faillerinin yapıyı ve onun yaptırımlarını, kurallarını, koşullarını tanıması, her durumda yanlış tanımadır. Pratik ustalık (eğer bir refleksivite geliştiriyorsa), tahakküm yapılarının yeniden üretimi için “kendiliğinden” stratejiler geliştirir. Bilinçli veya bilinçsiz her iki durumda da failler, çıkarıcı tahakküm yapılarına uyum sağlarlar. Alışkanlıkla edinilen yetenekler, bahislere ve ödüllere duyulan araçsal rasyonel inançla, bu yapıların yeniden üretiminde iş başındadır (Bourdieu, 1990, s. 63-64).

Böylelikle Bourdieu, ekonomik kişisel çıkarın rasyonelleştirilmesini kültürel sahalara genelleştirirken rasyonel seçim kuramının “atomistik bireyi”nden kurtulur, ama araçsal seçim ilkelerinden kaçamaz (Sayer, 1999, s. 407; Calhoun, 1993, s. 71; McCall, 1992, s. 844). Onun faili kesinlikle “aşırı sosyalleşmiş” bir homo-economicus'tur. Kaynağının, insanın verili doğasının mı yoksa ikinci doğasının mı olduğu muğlak olan pratik mantığın ilkeleri, kişisel çıkarı öngören Hobbescu geleneği takip etmektedir. Bourdieu, neredeyse tüm günlük hayatı ve insan emeğini araçsallaştırmaktadır; Maton'ın (2005) ifadeleriyle bu, “her türlü kutsalın dünyevi olduğunu ortaya çıkarma arayışı”dır (s.122). Kültürün söz konusu ekonomik analizinde, bütün sosyal sahalara, “bireylerin yatırım yaptığı, kredi geliştirdiği ve kâr elde ettiği” piyasa mantığına dayalıdır. Öyle ki grupla özdeşleşme “sembolik vergi”, onur ise “sembolik artı değer”dir (Friedland, 2009, s. 902). Bu dünyada “insanlar, kendi sosyal ve kültürel sermayelerini, başkalarının aleyhine olacak şekilde artırmak için oyunlara, hilelere, stratejilere, blöflere ve kılık değiştirmelere girişirler” (Mander, 1987, s. 443).

Habitusun iki farklı tarzının ortaya çıkarttığı ikinci çelişki ise kültürel sermaye ve sahalara pratik mantığı ile ilgilidir²⁹. Hem kapitalizm öncesi geleneksel hem de modern toplumlarda habitusu oluşturan kültürel sermaye, “kelimenin geniş anlamıyla (yetenekleri de içeren) bilgidir” (Lash, 1993, s. 197). Nitekim “tahakkümün tanınması her zaman bir bilgi edimini gerektirir” (Bourdieu, 2001, s. 40). Bourdieu'nün kültürel üretim, dağıtım ve tüketim sahalalarının ve alt sahalalarının sosyolojik analizinde sahalara, “uzmanlar” tarafından işgal edilen konumlar arasındaki gerilim/çatışma sahası olarak inşa edilir (Schäfer, 2020). Habitusun üretici mekanizmasının işaret ettiği pratik ustalık/hakimiyetin kültürel temelini belirleyen şey ise yalnızca paylaşılan yatırımlar değil, toplumsal olarak yapılanmış ve yetkelendirilmiş güç ilişkileridir (Bohman, 2000, s. 137).

Kültürel üretim, insanların algılarına, tutumlarına, yargılarına ve pratiklerine hükmetmenin, bir tür ‘tâbi zihinler’ üretmenin bir yoludur. Bir dünya görüşü inşa etme gücünü elde etme mücadelesine, (tanınma ve itaat talep eden göstergeler, semboller, söylemler gibi) sembolik malların üretimine dahil olanlar (uzmanlar) katılır, yani müteahhkim sınıf fraksiyonları: burjuvazi ve entelektüeller. “Meslekten olmayan” tâbi sınıflar/gruplar ise bu mücadeleden, sembolik biçimlerin üretiminden ve kültürel sahadan dışlanmışlardır (Lash, 1993, s. 196). Çünkü onların bu oyuna yatıracak hiçbir sermayeleri yoktur. Eğer “ayırım” bir tanınma mücadelesi ise ve iktisadi bakış açısından en dezavantajlı konumlar ve dahi kadınlar asla nesnel olarak düzenlenmiş (kültürel) ayırım oyununa katılmıyorlarsa (Bourdieu, 1966'dan akt. Weininger, 2002, s. 58), alt sınıflar/gruplar “oyun”a nasıl dahil olmaktadır? Onlar, katılmadıkları bir sembolik şiddet oyununun nasıl suç ortağı olabilirler? Kuramın bu haliyle onlar, bu mücadeledeki tüketiciler, daha doğrusu tüketilen nesnelere. Tâbi konumdakiler (alt sınıftakiler), “arızı, düzensiz bir çoklukta, birbirinin yerine geçebilen ve sayısız, yalnızca istatistiksel olarak var olan kitleler”dir³⁰ (Bourdieu, 1996, s. 468). Örneğin; *Ayırım*'da işçi sınıfı “kaba estetiğin” bedenleşmiş halidir ve her sınıfın kendisini ayırt etmeye çalıştığı “sıfır noktası”dır (Friedland, 2009, s. 891), *Eril Tahakküm*'de kadınlar, geleceğe dair çıkar beklentileri gözetilen armağan alışverişindeki nesnelere.

Bourdieu'nün görüşünde gündelik hayatın sıradan, örtük bilgisi (doxa) ve “bir söylem halinde düzenlenmiş” (Myles, 2004, s. 95), açık bilimsel bilgi (episteme) arasındaki ikicilik çok belirgindir. Bourdieu, “tartışılmayanların evreni” olarak doxayı, “söylem evreni”nden ayırır. “Doxa, dil ve daha genel olarak sembolik pratiklere dair bedensiz temsili bir bakış açısı öneren söylemle tezat oluşturur” (Myles, 2004, s. 94). Söylem evreni, ortodoks ve heterodoks karşıt konumların tartışmalarının ve müzakerelerinin yer aldığı, “kanaat/görüş/fikir” sahası olarak kurulur. Doxa evreni, sorgulanamayan ve ifade edilemeye; kanaatler evreni ise açıkça sorgulanana, ifade edilebilene atıfta bulunur (Bourdieu, 2013, s. 168). Dile getirilmemiş varsayımları içeren doxadaki ortodoksiye, yani “söylem evreni”ne (“kanaat sahası”) doğru geçiş, “praksisten logos'a, pratik duyudan söyleme, pratik bakış açısından temsile” (Bourdieu, 2000, s. 185), pratik bilgiden kuramsal bilgiye geçiştir³¹. Diğer bir ifadeyle, doxadaki epistemeye geçiş, anladığını kavramlarla dilsel olarak açıklayabilme, ifade edebilme yeteneğini gerektirir³². Tâbi konumdakiler, verili olarak doksik durumla sınırlıdır (müteahhkim sınıfın ürettiği kültürü meşru olarak değerli görürler, onun bir oyun olduğunu bilmezler), yani tamamen bilinçsizdirler; kendilerini ifade edebilecek kavramsal araçlara veya sözel yeteneklere de sahip değildirler. Oyuna katılmadıkları için, pratik ustalığa da sahip olamazlar; sahip oldukları pratik bilgi, ortak duyu olarak uzmanlar tarafından inşa edilmiş olduğu için, refleksif bir söylem geliştiremezler. Dünyayla olan “büyüklü” ilişki, dünyanın “görüş ve bölünmesi” olarak

²⁹ Bu kuramsal çelişki, iktidar sahasının sosyal uzama genellenmesi ile ilgilidir. Bourdieu, sahalara “belirli sermaye biçimlerinin üretildiği, yatırım yapıldığı, takas edildiği ve biriktirildiği mücadele alanları” (Swartz, 1996, s. 78) olarak modeller. Ancak, belirli bir sahadaki iktidar mücadelesi, belirli sermayelere sahip müteahhkim konumda olanların yer aldığı, uzmanların/üreticilerin oyunudur. İktidar sahasının modellenmesi, diğer sahalara ve sosyal uzamın modellenmesi ilkeleri ile örtüşmemektedir (Schäfer, 2020, s. 660-665). Benzer bir eleştiri için bkz. Camic, 2011.

³⁰ Ampirik betimleme veya gözlem araştırılanlarla etkileşimi gerektirmez. Bourdieu, sosyal aktörlerin riayet ettiği nesnel düzenlilikleri belirlemek için, “toplumu, dışarıdan bir gözlemcinin yakalayabileceği, ölçebileceği, eklemlemelerini izleyebileceği nesnel yapılardan oluşan bir varlık olarak ifade eder” (Fava, 2021, s. 136).

³¹ Bourdieu burada dolaylanmamış bilgi ve dile dolaylanmamış (mediated) bilgi arasında ayırım yapmaktadır.

³² “Wilhelm Dilthey'in yaptığı eski ayırma karşı, anlama ve açıklamanın bir olduğunu öne sürmeliyiz” (Bourdieu, vd., 1999, s. 613).

pratik bilgiyi (yeniden) ürettiği gibi, aynı zamanda (örtük) kişisel çıkarlara dayalı cehaleti de üretir; çünkü “sınırlı düşüncenin sınırsız düşünceye yol açması beklenemez” (Bourdieu, 1982’den akt. Corcuff, 2014, s. 368).

Bourdieu, bir yandan uzmanı uzman olmayandan ayıran şeyi, çıkarlarla anında özdeşleşmeyi ve hüküm süren güç ilişkilerinin farkındalığını sağlayan sezgisel bir “oyun hissi” olarak belirler (Cronin, 1996, s. 70). Diğer yandan bireylerin, “bir sahayı oluşturan bakış açısını kabul ettikten sonra artık o saha hakkında dışsal bir bakış açısına” sahip olamayacağını savlar (Bourdieu, 2000, s. 97). Dolayısıyla, pratik bilgiyle ortodoxa da eşittir; fail ve sosyal dünya arasındaki ilişkinin “sağladığı pratik bilgi, . . . ortho doxa’yla analogi yoluyla tanımlanabilir: tıpkı ‘doğru kanı’nın bir anlamda, nasıl veya neden olduğunu bilmeden ‘doğru olması’ gibi” (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 128). Yani, pratik bilgi ve bilme biçimi ile kuramsal bilgi ve bilme biçimi arasındaki boşluk devam etmektedir (Kögler, 1997; Myles, 2004). Doğru taniyan, anlayan ve bilen bir özne haline nasıl gelmektedir sorusunun yanıtı yoktur.

Bourdieu, refleksiviteyi dilsel/sözel bir sermaye olarak kavramaktadır (Archer’ın “içsel söyleşi” fikrinin (2012) tersine, “dışsal söyleşi” gibi kavranabilir). Onun için, refleksivite ve eleştirel düşünce, “kendilik bilinci”ne veya eylemlere değil, sosyolojik söyleme dair bir şey olarak, bilginin üreticilerinin sahip olduğu bir niteliktir (Lash, 1993; Bourdieu, 2000, s. 119). Doxa/pratik bilgi ise sosyal bilimcilerin, gündelik yaşamla mesafelerini anlamaları açısından, refleksiviteyi değerlendirmek için kullandıkları epistemolojik bir kavramdır³³ (Myles, 2004, s. 92). Bu düşünce, Bourdieu’nün refleksiviteyi, “failin ve dolayısıyla pratik aklın kurucu bir özelliğine” değil, “sosyolojik kuramın kendine gönderme yapan, epistemolojik koşullarına” atfetmesinden (Bohman, 2000, s. 136) kaynaklanır. Dahası, “her dilsel alışveriş bir iktidar eyleminin gizli varoluşunu içerir” (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 145) ve “tüm dil pratikleri meşru pratiklere, yani mütehakkim olanların pratiklerine göre ölçülür” (tıpkı beğenilerde olduğu gibi) (Bourdieu, 1991, s. 53). Dolayısıyla, Bourdieu’nün yapı-fail ilişkisi içinde yapısal şiddet ve kişilerarası şiddeti genişlettiği sembolik şiddet kuramında öznelarası iletişim, yüz yüze diyalog da görünmez bir şiddet ilişkisi olarak tezahür eder. Bu durumda, sosyolojik bir araştırmacının kendisi de bizatihi sembolik şiddet uygulamasıdır.

Bu makalede yer alan eleştiriler, “*The Weight of the World*” (1999) adlı eserin “Understanding” (607-626) bölümünde açık olarak yer alır. Eser, yüz yüze derinlemesine görüşmelerle gerçekleştirilen bir saha çalışmasına dayanır. Bourdieu, araştıran ve araştırılan arasındaki ilişkiyi de diğer tüm “sosyal ilişkiler” (s.608) gibi sembolik şiddet ilişkisi olarak görür (s.609); bu bölümde, “şiddet içermeyen [ideal] iletişimin” nasıl gerçekleştirileceğine dair araştırmacılara tavsiyelerde bulunur. Bu asimetrik ilişkide, mütehakkim konumda olan sosyal araştırmacı, tâbi olan ise araştırılandır. Bunun nedeni, araştırılanların sermayeleri düşük “ezilenler” olması mıdır, yoksa kendi tavsiyeleriyle “insanları olduğu gibi ele almak” (s.1) mıdır, belirsizdir. Oyunun kurallarıyla gerçekleşen sosyolojik görüşme, görüşülen bireyler “soruşturmayı kendilerine mâl edip ve onun özneleri haline geldiği sürece” (s.609) başarılı olur. Bir tür psikanaliz gibi işleyen görüşme (s.512), araştırılan bireylere kendilerini açıklama, “[y]ani hem kendileri hem de dünya hakkında kendi bakış açılarını inşa etme ve bu dünyada kendilerini ve dünyayı, özellikle de kendileri için anlaşılır ve haklı gördükleri noktayı açığa çıkarma,” (s.615) fırsatını oluşturur; diğer bir ifadeyle, pratik bilginin kuramsal bilgiye dönüşmesine.

Bourdieu’nün bilimsel olanı, olmayandan ayırma düşüncesiyle gerçekleştirdiği epistemolojik kopuş, bizi tekrar habitus kuramının boşluklarıyla bırakır. Failler kendilerini ve sosyal sahanın gerçek yapısını, sahalardan edindikleri pratik ustalık aracılığıyla anlıyorlarsa; sıradan failerin yorumlama şemaları neden sosyoloğun sahip olduğu kuramsal tarza sahip değildir? Bourdieu’nün tarif ettiği sosyolojik refleksivite ve sıradan failerin sahip olduğu pratik mantık oldukça farklıdır (Kögler, 1997b, s. 236). Kendisinin tarifıyla, bilimsel sahalarda iktidar sahası olarak kurulduğuna göre, sosyal bilimcilerde gelişen heterodoks eğilim neden “sıradan” failerde gelişemez? Sembolik her şeyde menfaat, her yerde önyargı görerek entelektüel önyargıdan nasıl kaçınılabilir (Maton, 2003, s. 62)? Eğer dönüşüm ve direniş, habitus ve sahalarda arasındaki yapısal uyumsuzluktan kaynaklanıyorsa, bunun refleksiviteyle nasıl bir ilişkisi vardır? Ayrıca, eğer sembolik iktidar ve şiddet kuramı bütün sembolik temsiller için geçerli ise “kendisi de sembolik bir girişim olan sosyal bilim, Bourdieu’nün şiddetle kınadığı sosyal ayrımın etkilerini yeniden üretmeden nasıl uygulanabilir” (Swartz, 1997, s. 270)³⁴ ve dönüştürücü bir niteliğe sahip olarak inşa edilebilir?

Sonuç

Bu makalede Pierre Bourdieu’nün “sembolik şiddet” kuramı, onun “pratik kuramı”nda yer alan ilişkiyel kavramlarla birlikte kavranarak eleştirel değerlendirmeye açılmıştır. Değerlendirme, Bourdieu’nün yapısalcı ilişkisellik anlayışı üzerine temellendirilmiş, sembolik şiddet kuramının omurgası olan “yanlış tanıma” kavramsallaştırmasının sebep olduğu epistemolojik ve metodolojik çelişkiler tartışılmıştır. Makalenin temel savı, Bourdieu’nün sosyal kuramda karşı çıktığı ikiciliklerin³⁵ üstesinden gelemediği ve sembolik şiddet kuramı ile, failliği ve yapıların dönüşümünü sınırlayan bir iktidar yapısı sunduğudur.

Bourdieu, sosyolojinin temel misyonunu yanlış tanımların maskesini düşürmek olarak belirlerken, yapısalcı geleneğin izini

³³ Ortak duyu, dogma ve/veya yanlışlamalarla ilişkilendirilen gündelik bilgi meselesi ile bilme türleri hakkında neyin itibar edilebilir görüldüğüne dair geniş bir eleştiri ve “günlük hayat”ın özgün bir yeniden kavramsallaştırılması için bkz. Kurtoğlu, 2023.

³⁴ Krş. Kögler, 1997b.

³⁵ Bourdieu’nün karşı çıktığı ikiciliklerin geniş bir analizi için bkz. Brubaker, 1985; Swartz, 1997.

sürdürerek, bilimsel bilginin “doğruluğu” yani nesnel tanıma ve gündelik hayatın bilgisinin “yanlışı” yani öznel (yanlış) tanıma üzerinden keskin bir ayrım yapmaktadır. Bunlarda ilki, refleksif, bilinçli bir süreçte elde edilen rasyonel kuramsal bilgidir (episteme). İkincisi ise kamusal söylemlerde dile getirilen, toplumsal mutabakata dayalı, bilinçsizce içselleştirilen, örtük olarak kabul edilen, ortak kanaatlere dayalı pratik bilgidir (doxa). Bourdieu için, bir düzenin açıklayıcı ilkesi olarak “öznelin nesnelleştirilmiş hakikatini kavramanın ön koşulu”, pratik mantığı yani “düzenlemenin nesnel mantığını anlamak”tır (Bourdieu vd., 1991, s. 18). Ancak, Bourdieu'nün yapısalcı “nesnellik” kavrayışı, sosyal gerçekliğin, “uzman” dış gözlemci tarafından inşasına atıfta bulunmaktadır. Eğer sosyal ve kültürel olan mantıksal değil de keyfiyse (Kauppi, 2000, s. 109), onun kuramı, sosyal ve kültürel dünyaların açıklanmasını, sosyal bilimcilerin görelî inşalarına bırakır. Eğer akademik saha da tarihsel olarak belirlenmişse, Bourdieu, bir sosyal bilimcinin, hangi nitelikleri ile ideolojik değer yargılarına belirli bir mesafeden bakabileceğine dair bir açıklama da sunmaz.

Bourdieu'nün inanç (doxa) anlayışı, Marxist gelenekteki “yanlış bilinç”in çıktısı olarak asimetrik ilişkilerin yeniden üretimi kavrayışının ötesine geçmemektedir³⁶. Böyle bir anlayışta, toplumsal failler, kendi edimlerini bilmedikleri gibi, düşünceleri ve yaptıklarıyla, eşitsiz toplumsal düzenin yeniden üretimine katkıda bulduklarını da anlayamazlar. Buna karşılık, doxa, doğru bilinen kabullere rasyonel olmayan bir bilme biçimiyle dünyayı görmenin bir yolu ise eğer, bir inanç oluşturmayı başaramayan bir kişinin başkalarıyla iletişim kurup kuramayacağını hatta düşünüp düşünmediğini söylemek de zordur (Vogt, 2022). Nash'in (2003) ifade ettiği gibi, pek çok sosyolog, ortak duyuya dair fikirlerin, sadece genel kabuller olduğu için yanlış ve *sıradan* olduğu düşüncesini aşmıştır (s.59). “Nasıl yaşamalıyız” sorusuna yanıt veren, doğru, haklı ve iyi olarak kabul edilen birçok şeyin kaynağı, içinde yaşanılan sosyal bağlamın kültürel bilgisidir. Toplumsallaşma süreci ile edinilen refleksif inançlar ve arzular, doğal kabul edilen, kanıksanan bu bilgiden türer (Lukes, 2005, s. 144; Taylor, 2008). Bu bağlamda, kapalı cemaatlerde bile geleneksel normların devam etmesi, ideolojik inancın takibi veya bilginin ideolojik olarak koşullandırılması olduğu kadar, bireyin sorgulayarak seçtiği ve inandığı değerlerin takibi de olabilir. Yani, “sembolik hiyerarşilerin” tanınması zorunlu olarak doxayı varsayar, ancak kurulu düzenin savunulması ve takibi zorunlu olarak bilinçsiz değildir. Bourdieu, pratiklerin bilgisi ve nesnel kalıpların soyut bilgisini diyalektik bir şekilde bir araya getirirken, açık bir şekilde insanların kendi günlük eylemlerini anlama biçimlerini göz ardı eder (Calhoun, 2014, s. 88). Buna bağlı olarak, sebeplerin/gereçeklerin, nedenler olarak alınamayacağı sonucuna çıkan görüşleri ve onun yerine yanlış tanımayla ilgili ön kabulü, madunların tahakküme neden rıza gösterdikleri hakkında bir açıklama getirememektedir. Bu noktada, sembolik şiddetin suç ortaklığının, yani rızanın bilinçsiz mi yoksa bilinçli mi olduğu; eğer bilinçli ise bunun bir seçim mi, yoksa zorunlu koşullara mı dayalı olduğunu da bilmeyi gerektirir.

Emirbayer ve Schneiderhan'a (2013) göre, Bourdieu, “ne eylem kuramında ne de kamusal yaşam kuramında, yaratıcılık, kendi kaderini tayin ve demokrasinin sosyolojik açıdan incelenmesi için elverişli bir analitik alan açmıştır” (s. 155). Nitekim sembolik şiddet kuramında, “yapıyı yaratan anlamlar ve tanımlar üzerindeki mücadele” fikrinin talep ettiği, zorunlu insan failliği kavramı mevcut değildir (Lakomski, 1984, s. 157). Sonuç olarak, iktidar ilişkilerini kavramsallaştırırken yapılması gereken, “iktidar” kavramı ve otorite, tahakküm, statü gibi ona akraba kavramlar arasında analitik ayrımı çizmek, Vandenberghe'nin (2012) işaret ettiği gibi, “determinist vurgulu istikrarlı yeniden üretim tarzı” betimlemelerinden uzaklaşmak ve pratik mantığı sorgulamak (s. 425-426), sosyolojik kavramların inşasında, onları bizzat deneyimleyen toplumsal failere başvurmaktır. Bu işlemin yapılabilmesi ise “sıradan insanlar” ve “sosyologlar” arasında simetrik bir ilişki ve failerin günlük hayatlarının bilgisini içeren refleksiviteyi varsayar. Corcuff'tan (2014) ödünç alınan ifadelerle, “böyle bir Bourdieu sonrası deneme, kaçınılmaz olarak Pierre Bourdieu'nün eserine bir saygıdır” (s.393).

Etik Kurul Onayı: Çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declare that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR / REFERENCES

Archer, M. S. (2010). Routine, Reflexivity, and Realism. *Sociological Theory*, 28(3), s. 272-303.

³⁶ Gerçeğin çarpıtılmış temsilleri, mütehakim konumdakilerin çıkarlarına hizmet eder; tâbi konumdakiler, eşitsiz sosyal düzenin yeniden üretimine katkıda bulunurken, pratiklerinin kendi nesnel çıkarlarına aykırı olduğunun bilincinde değildirler. Geniş bir tartışma için bkz. Türk, 2014.

- Archer, M. S. (2012). Realizm ve Faillik Problemi. G. Çeğin, ve E. Göker (Dü) içinde, *Tözcülüğün Tasfiyesi İlişkisel Sosyolojide Teel Yaklaşımlar* (V. S. Öğütle, Çev., s. 281-306). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Bayrakdar, S. (2020). *Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Sembolik Şiddet Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa.
- Boas, G. (1926). The Truth of Immediate Knowledge. *The Journal of Philosophy*, 23(1), s. 5-10. Temmuz 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/2014393> adresinden alındı.
- Bohman, J. (2000). Practical Reason and Cultural Constraint: Agency in Bourdieu's Theory of Practice. R. Shustennan (Dü.) içinde, *Bourdieu, A Critical Reader* (s. 129-152). UK, USA: Blackwell Publishers Ltd.
- Bourdieu, P. (1977). The Economics of Linguistic Exchanges. *Social Science Information*, 16(6), s. 645-668. doi:10.1177/053901847701600601.
- Bourdieu, P. (1988). On Interest and The Relative Autonomy of Symbolic Power. *Working Papers and Proceedings of the Center for Psychosocial Studies*, 20. Şubat 2023 tarihinde <https://www.sas.upenn.edu/transcult/pubwor20.html> adresinden alındı.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. (R. Nice, Çev.) Cambridge, UK: Polity.
- Bourdieu, P. (1990b). *In Other Words, Essays Towards a Reflexive Sociology*. (M. Adamson, Çev.) California, USA: Standford University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. (G. Raymond , ve M. Adamson , Çev.) UK: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in Question*. (R. Nice, Çev.) London: Sage Publications.
- Bourdieu, P. (1996). *Distinction, A Social Critique of the Judgement of Taste*. (R. Nice, Çev.) Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical Reason, On the Theory of Action*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1998b). *On Television*. (P. Parkhurst Ferguson, Çev.) New York, USA: The New Press.
- Bourdieu, P. (1999). Toplumsal Uzam ve Sembolik İktidar. *Cogito*(18), s. 16-32.
- Bourdieu, P. (2000). *Pascalian Meditations*. (R. Nice, Çev.) Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. (R. Nice , Çev.) Standford: Standford University Press.
- Bourdieu, P. (2013). *Outline of a Theory of Practice*. (R. Nice, Çev.) UK: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P., vd. (1999). *The Weight of the World, Social Suffering in Contemporary Society*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P., ve Eagleton, T. (2011). Bir Röportaj: Doxa (Kanaat) ve Ortak Yaşam. S. Zizek (Dü.) içinde, *İdeolojiyi Haritalandırmak* (S. Kibar, Çev., s. 397-416). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bourdieu, P., ve Passeron, J. C. (1990c). *Reproduction in Education, Society and Culture*. (R. Nice, Çev.) London, California, New Delhi: Sage Publications.
- Bourdieu, P., ve Wacquant, L. J. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P., Chamboredon, J.-C., ve Passeron, J.-C. (1991). *The Craft of Sociology, Epistemological Preliminaries*. (B. Kraus, Dü., ve R. Nice, Çev.) Berlin: Walter de Gruyter ve Co.
- Bouveresse, J. (2000). Rules, Dispositions, and the Habitus. R. Shustennan (Dü.) içinde, *Bourdieu, A Critical Reader* (s. 45-63). USA: Blackwell Publishers Ltd.
- Brubaker, R. (1985). Rethinking Classical Theory: The Sociological Vision of Pierre Bourdieu. *Theory and Society*, 14(6), s. 745-475.
- Burawoy, M. (2012). Theory and Practice: Marx Meets Bourdieu. M. Burawoy, ve K. V. Holdt içinde, *Conversations with Bourdieu* (s. 31-45). Johannesburg, South Africa: Wits University Press.
- Calhoun, C. (1993). Habitus, Field and Capital: The Question of Historical Specificity. C. Calhoun, E. LiPuma, ve M. Postone (Dü) içinde, *Bourdieu: Critical Perspectives* (s. 61-88). UK: Polity Press.
- Calhoun, C. (2014). Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları. *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 77-130). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Camic, C. (2011). Bourdieu's Cleft Sociology of Science. *Minerva*, 49, s. 275-293. doi:10.1007/s11024-011-9176-0.
- Corcuff, P. (2014). Habitus Hareketle: Kolektife Meydan Okuyan Tekil. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (Dü) içinde, *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi* (A. Z. Ünal, Çev., s. 367-395). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Critical Realism Network. (2018). *A Tale of Two Systems: The Perennial Debate About Archer and Bourdieu*. Aralık 2022 tarihinde Critical Realism Network: criticalrealismnetwork.org adresinden alındı.
- Cronin, C. (1996). Bourdieu and Foucault on Power and Modernity. *Philosophy Social Criticism*, 22(6), s. 55-85. doi:: 10.1177/019145379602200603.
- Crossley, N. (2013). Etkileşimler, Bitişiklikler ve Beğeniler: İlişkisel Sosyolojide "İlişkileri" Kavramsallaştırmak. C. Powell, ve F. Depelteau (Dü) içinde, *İlişkisel Sosyoloji, Ontolojik ve Teorik Yönelimler* (Ö. Akkaya, Çev., s. 193-224). Ankara: Phoenix.
- Çeğin, G., ve Özpolat, G. (2016). Tabiyet ve Simgesel Şiddet Kavramları Üzerinden Foucault ve Bourdieu'yu Birlikte Okumak. *Praksis*, 42, s. 683-695.
- Debska, H. (2015). Law's Symbolic Power: Beyond The Marxist Conception of Ideology. *Wroclaw Review of Law, Administration ve Economics*, 5(1), s. 5-23. doi:10.1515/wrlae-2015-0020.
- Elias, N. (2000). *The Civilizing Process, Sociogenetic and Psychogenetic Investigations*. (E. Jephcott, Çev.) Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Emirbayer, M., ve Schneiderhan, E. (2013). Dewey and Bourdieu on Democracy. P. S. Gorski (Dü.) içinde, *Bourdieu and Historical Analysis* (s. 131-157). USA: Duke University Press.
- Ersözülü, S. (2019). *Modernliğin Bireyciliği İle Yaşam Politikalarında Beliren Bireyselleşmenin Yansımaları Arasındaki Farkın İlişkiseliliği*

- (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara.
- Fava, F. (2021). Illusion of Immediate Knowledge or Spiritual Exercise? The Dialogic Exchange and Pierre Bourdieu's Ethnography. V. Matera, ve A. Biscaldi (Dü) içinde, *Ethnography. A Theoretically Oriented Practice* (s. 129-158). Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Friedland, R. (2009). The Endless Fields of Pierre Bourdieu. *Organization Articles*, 16(6), s. 887-917. doi:10.1177/1350508409341115.
- Giroux, H. A. (1983). Theories of Reproduction and Resistance in the New Sociology of Education: A Critical Analysis. *Harvard Educational Review*, 53(3), s. 257-293.
- Goldthorpe, J. H. (2007). "Cultural Capital": Some Critical Observations. *Sociologica*, 2, s. 1-23.
- Grenfell, M. (2008). Conclusion. M. Grenfell (Dü.) içinde, *Pierre Bourdieu: Key Concepts* (s. 213-218). UK: Acumen.
- Haugaard, M. (2010). Power and Social Criticism: Reflections on Power, Domination and Legitimacy. *Critical Horizons*, 11(1), s. 51-74.
- Hourani, J., Block, K., Phillimore, J., Bradby, H., Ozcurumez, S., Goodson, L., ve Vaughan, C. (2021). Structural and Symbolic Violence Violence Exacerbates the Risks and Consequences of Sexual and Gender-Based Violence for Forced Migrant Women. *Frontiers in Human Dynamics*, 3, s. 1-13. doi:10.3389/fhumd.2021.769611.
- Hull, C. L. (1997). The Need in Thinking: Materiality in Theodor W. Adorno and Judith Butler. *Radical Philosophy*, 84, s. 22-35.
- Jarvinen, M. (2010). Immobile magic - Pierre Bourdieu on Gender and Power. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 7(1), s. 6-19. doi:10.1080/08038749950167706.
- Jenkins, R. (2000). Categorization: Identity, Social Process and Epistemology. *Current Sociology*, 48(7), s. 7-25. doi:10.1177/0011392100048003003.
- Jenkins, R. (2006). *Pierre Bourdieu, Key Sociologists*. London and New York: Routledge.
- Jenks, C. (2014). Giriş. *Temel Sosyolojik Dikotomiler* (İ. Çapçioğlu, Çev., s. xiii-xxii). içinde Ankara: Atf Yayınları.
- Kauppi, N. (2000). *The Politics of Embodiment, Habitus, Power, and Pierre Bourdieu's Theory*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Kaya, A. (2014). Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı. G. Çeğin, Göker Emrah, A. Arlı, ve Tatlıcan Ümit (Dü) içinde, *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 397-420). İstanbul: İletişim Yayınları.
- King, A. (2000). Thinking with Bourdieu Against Bourdieu: A 'Practical' Critique of the Habitus. *Sociological Theory*, 18(3), s. 417-433.
- Koytak, E. (2012). Tahakküme Hükmetmek: Bourdieu Sosyolojisinde Toplum ve Bilim İlişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi(25), s. 85-101.
- Kögler, H. H. (1997). Alienation as Epistemological Source: Reflexivity and Social Background After Mannheim and Bourdieu. *Social Epistemology: A Journal of Knowledge, Culture and Policy*, 11(2), s. 141-164.
- Kögler, H. H. (1997b). Reconceptualizing Reflexive Sociology: A Reply. *Social Epistemology*, 11(2), s. 223-250.
- Krais, B., ve William, J. M. (2000). The Gender Relationship in Bourdieu's Sociology. *SubStance*, 29(3), s. 53-67.
- Kurtoğlu, A. (2023). *Öznelere Deneyimleri Üzerinden Günlük Hayat: Eleştirel Bir Yeniden Kavramsallaştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara.
- Lakomski, G. (1984). On Agency and Structure: Pierre Bourdieu and Jean-Claude Passeron's Theory of Symbolic Violence. *Curriculum Inquiry*, 14(2), s. 151-163. doi:10.1080/03626784.1984.11075918.
- Lamont, M., Pendergrass, S., ve Pachucki, M. (2015). Symbolic Boundaries. *International Encyclopedia of the Social ve Behavioral Sciences*, 23(2), s. 850-855. doi:10.1016/B978-0-08-097086-8.10416-7.
- Lash, S. (1993). Pierre Bourdieu: Cultural Economy and Social Change. C. Calhoun, E. LiPuma, ve M. Postone (Dü) içinde, *Bourdieu: Critical Perspectives* (s. 193-211). UK: Polity Press.
- Layder, D. (2006). *Understanding Social Theory*. London, California, New Delhi: SAGE Publications.
- Layder, D. (2013). *Sosyolojik Araştırma Pratiği, Teori ve Sosyal Araştırmanın İlişkilendirilmesi*. (S. Ünal, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.
- Leander, A. (2008). Thinking Tools. A. Klotz, ve D. Prakash (Dü) içinde, *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide* (s. 11-27). UK: Palgrave Macmillan.
- Leander, A. (2009). *Habitus and Field*. Working Paper, Copenhagen Business School, Department of Intercultural Communication and Management. Ocak 2023 tarihinde <https://research.cbs.dk/en/publications/habitus-and-field-2> adresinden alındı.
- Leledakis, K. (2000). *Toplum ve Bilinçdiş, Toplumsal Teori ve Toplumsalın Bilinçdiş Boyutu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lukes, S. (2005). *Power, A Radical View*. UK: Palgrave Macmillan.
- Macleod, J. (2011). Ain't No Makin' It, Leveled Aspirations in a Low-Income Neighborhood. D. B. Grusky, ve S. Szelényi (Dü) içinde, *The Inequality Reader, Contemporary and Foundational Readings in Race, Class, and Gender* (s. 530-544). New York: Routledge.
- Mander, M. S. (1987). Bourdieu, The Sociology of Culture and Cultural Studies: A Critique. *European Journal of Communication*, 2(4), s. 427-453.
- Margolis, J. (2000). Pierre Bourdieu: Habitus and the Logic of Practice. R. Shustennan (Dü.) içinde, *Bourdieu, A Critical Reader* (s. 64-83). Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Maton, K. (2005). Book Review: The Sacred and the Profane: The Arbitrary Legacy of Pierre Bourdieu. *European Journal of Cultural Studies*, 8(1), s. 101-112.
- Maton, K. (2008). Habitus. M. Grenfell (Dü.) içinde, *Pierre Bourdieu: Key Concepts* (s. 49-66). UK: Acumen.
- McCall, L. (1992). Does Gender Fit? Bourdieu, Feminism, and Conceptions of Social Order. *Theory and Society*, 21(6), s. 837-867.
- Moi, T. (1991). Appropriating Bourdieu: Feminist Theory and and Pierre Bourdieu's Sociology of Culture. *New Literary History*, 22(4), s. 1017-1049.
- Mouzelis, N. (2014). Katılımcı-Toplumsal Bütün Sorunu: Parsons, Bourdieu, Giddens. *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 187-226).

- İçinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Myles, J. F. (2004). From Doxa to Experience, Issues in Bourdieu's Adoption of Husserlian Phenomenology. *Theory Culture Society*, 21(2), s. 91-107. doi:10.1177/0263276404042136.
- Nash, R. (2003). Social Explanation and Socialization: on Bourdieu and the Structure, Disposition, Practice Scheme. *The Sociological Review*, 51(1), s. 43-62.
- Nash, R. (2006). The Cognitive Habitus: Its place in a Realist Account of Inequality/Difference. *British Journal of Sociology of Education*, 26(5), s. 599-612. doi:10.1080/0268093042000322801.
- New, C. (2020). Sex and Gender, A Critical Realist Approach. M. van Ingen, S. Grohmann, ve L. Gunnarsson (Dü) içinde, *Critical Realism, Feminism, and Gender: A Reader* (s. 80-98). London: Routledge.
- Nur, A., ve Koçtak, E. (2014). Mümkün Bourdieu'ler Uzayında Bir Bourdieu: Türkiye Bilimsel Üretim Alanında Bourdieu Sosyolojisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), s. 331-356.
- Nussbaum, M. C. (1994). Skepticism About Practical Reason in Literature and The Law. *Harvard Law Review*, 107(3), s. 714-744.
- Öğütle, V. S. (2013). Reconsidering Real-Actual-Empirical Stratification. *Journal of Critical Realism*, 12(4), s. 479-506. doi:10.1179/1476743013Z.00000000012.
- Öğütle, V. S. (2019). *Kurumların Sosyal Gerçekliği, İlişkisel Realist Bir Yaklaşım*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Pinto, L. (2000). Theory in Practice. R. Shustennan (Dü.) içinde, *Bourdieu, A Critical Reader* (s. 94-112). Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Rancière, J. (2003). *The Philosopher and His Poor*. (J. Drury, C. Oster, ve A. Parker, Çev.) Durham ve London: Duke University Press.
- Reay, D. (2004). 'It's All Becoming a Habitus': Beyond the Habitual Use of Habitus in Educational Research. *British Journal of Sociology of Education*, 25(4), s. 431-444.
- Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory*, 5(2), s. 243-263.
- Rehmann, J. (2015). *İdeoloji Kuramları, Yabancılaşmanın ve Boyun Eğmenin Güçleri*. (Ş. Alpagut, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.
- Retsikas, K. (2010). Unconscious Culture and Conscious Nature: Exploring East Javanese Conceptions of The Person Through Bourdieu's Lens. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, s. 140-157.
- Ritzer, G., ve Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. (H. Hülür, Çev.) Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Rosengren, K. E. (1995). Substantive Theories and Formal Models - Bourdieu Confronted. *European Journal of Communication*, 10(7), s. 7-39. doi:10.1177/0267323195010001002.
- Sayer, A. (1997). Critical Realism and the Limits to Critical Social Science. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 27(4), s. 473-488.
- Sayer, A. (1999). Bourdieu, Smith and Disinterested Judgement. *The Sociological Review*, 47(3), s. 403-431.
- Sayer, A. (2004). *Restoring The Moral Dimension: Acknowledging Lay Normativity*. Temmuz 2023 tarihinde Department of Sociology, Lancaster University: <https://www.lancaster.ac.uk/fass/resources/sociology-online-papers/papers/sayer-restoring-moral-dimension.pdf> adresinden alındı.
- Sayer, A. (2010). Reflexivity and the Habitus. M. S. Archer (Dü.) içinde, *Conversations About Reflexivity* (s. 108-122). New York: Routledge.
- Schäfer, H. W. (2015). *Habitus Analysis 1, Epistemology and Language*. Germany: Springer VS.
- Schäfer, H. W. (2020). *Habitus Analysis 2 – Praxeology and Meaning*. Germany: Springer VS.
- Schatzki, R. (2008). Overdue Analysis of Bourdieu's Theory of Practice. *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy*(30), s. 113-135.
- Sennett, R. (1993). *Otorite*. (K. Durand, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Silva, E. B. (2005). Gender, Home and Family in Cultural Capital Theory. *The British Journal of Sociology*, 56(1), s. 83-103. doi:10.1111/j.1468-4446.2005.00048.x.
- Skeggs, B. (2004). Context and Background: Pierre Bourdieu's Analysis of Class, Gender and Sexuality. *The Sociological Review*, 52(2-suppl), s. 19-33.
- Swartz, D. (1996). Bridging the Study of Culture and Religion: Pierre Bourdieu's Political Economy of Symbolic Power. *Sociology of Religion*, 57(1), s. 71-85.
- Swartz, D. (1997). *Culture and Power, The Sociology of Pierre Bourdieu*. London: University of Chicago Press.
- Taylor, C. (2008). *Benliğin Kaynakları*. (S. A. Baş ve B. Baş, Çev.) İstanbul: Küre Yayınları.
- Thevenot, L. (2011). Power and Oppression from the Perspective of The Sociology of Engagements: A Comparison with Bourdieu's and Dewey's Critical Approaches to Practical Activities. *Irish Journal of Sociology*, 19(1), s. 35-67.
- Türk, B. H. (2014). "Sihirden Nefret Eden Bir İlüzyonist": Bourdieu, Gelenek ve İdeoloji. G. Çeğin, Göker Emrah, A. Arlı, ve Tatlıcan Ümit (Dü) içinde, *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 605-626). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Udasmoro, W. (2013). Symbolic Violence in Everyday Narrations: Gender Construction in Indonesian Television. *Asian Journal of Social Sciences ve Humanities*, 2(3), s. 155-165.
- Van den Berg, A. (1998). Is Sociological Theory Too Grand for Social Mechanisms? P. Hedström, ve R. Swedberg (Dü) içinde, *Social Mechanisms, An Analytical Approach to Social Theory* (s. 204-237). UK: Cambridge University Press.
- Vandenbergh, F. (2012). Gerçek İlişkiseldir: Pierre Bourdieu'nün Üretken Yapısalcılığının Epistemolojik Bir Analizi. G. Çeğin, ve E. Göker (Dü) içinde, *Tözcülüğün Tasfiyesi, İlişkisel Sosyolojide Temel Yaklaşımlar* (Ü. Tatlıcan, Çev., s. 385-426). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Vogt, K. (2022). *Ancient Skepticism*. Aralık 2022 tarihinde The Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/archives/win2022/entries/skepticism-ancient/> adresinden alındı.

- Wacquant, L. (2013). Symbolic Power and Group-making: On Pierre Bourdieu's Reframing of Class. *Journal of Classical Sociology*, s. 274-291. doi:10.1177/1468795X12468737.
- Watts, M. (2013). The Complexities of Adaptive Preferences in Post-compulsory Education: Insights from the Fable of The Fox and the Grapes. *Journal of Human Development and Capabilities*, 14(4), s. 503 –519. doi:10.1080/19452829.2013.800847.
- Weininger, E. B. (2002). Class and Causation in Bourdieu. J. M. Lehmann (Dü.) içinde, *Bringing Capitalism Back for Critique by Social Theory* (Cilt 21, s. 49-114). South Australia: Emerald Group Publishing Limited.
- Weininger, E. B. (2005). Pierre Bourdieu on Social Class and Symbolic Violence. E. O. Wright (Dü.) içinde, *Approaches to Class Analysis* (s. 116-165). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Atf Biçimi / How to Cite This Article

Ersözli, S. (2024). A critical evaluation of Pierre Bourdieu's theory of symbolic violence. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 28, 1-19.

The Loneliness Paradox: Navigating the Challenges of Social Isolation

Yalnızlık Paradoksu: Toplumsal Yalnızlığın Zorluklarıyla Mücadele

Meltem İNCE YENİLMEZ¹ , Eylül KABAKÇI GÜNAY²

¹Prof.Dr., İzmir Democracy University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, İzmir, Türkiye

²Associate Professor., İzmir Democracy University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, İzmir, Türkiye

ABSTRACT

The growing concern surrounding social isolation and loneliness has become more prominent than ever. As we enter the fourth year of the COVID-19 pandemic, there is a looming apprehension about the potential long-term impacts of loneliness on individuals. This study investigates the intricate components and prevalence of social isolation and loneliness across Europe. Its goal is to gain a comprehensive understanding of the far-reaching impacts of loneliness, thereby providing a framework to guide interventions aimed at combating loneliness. The study's main focus is on elements of the loneliness theory, such as existential discomfort and involuntary components. To determine whether social capital confers resilience or if loneliness is made worse by social network threats connected to one's employment, the study examines how the epidemic affects vulnerable people. It emphasizes the importance of developing effective policies that address disparities in exposure to loneliness and lack of support based on socioeconomic status. The study addresses methodological issues in previous studies, including the limited pre-COVID-19 data. Significant geographical differences are revealed by this study's comparative research of social isolation and loneliness throughout Europe. The results highlight the necessity for all-encompassing approaches to deal with the pervasive impacts of loneliness on productivity and mental health.

ÖZ

Sosyal izolasyon ve yalnızlık her zamankinden daha fazla sorun yaratmaktadır. Yalnızlığın uzun vadeli etkilerinin, COVID-19 salgını dördünü yılına geldiğinde hissedileceğine dair endişeler artmaktadır. Bu çalışma, Avrupa genelinde sosyal izolasyon ve yalnızlığın yaygınlığını ve bileşenlerini incelemektedir. Bu çalışmada, yalnızlığın etkilerini, yalnızlık karşıtı önlemlere rehberlik etmek için kullanılabilir geniş bir çerçevede anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ana odak noktası, varoluşsal rahatsızlık ve istemsiz bileşenler gibi yalnızlık teorisinin unsurlarıdır. Sosyal sermayenin dayanıklılık durumu ve/veya yalnızlığın kişinin istihdamı ile bağlantılı sosyal ağlar tarafından nasıl sıradanlaştırıldığını belirlemek için çalışma, salgının savunmasız insanları nasıl etkilediğini incelemektedir. Yalnızlığa maruz kalma ve sosyoekonomik statüye dayalı destek eksikliğindeki eşitsizlikleri ele alan etkili politikalar geliştirmenin önemini vurgulamaktadır. Çalışma, sınırlı COVID-19 öncesi veriler de dahil olmak üzere önceki çalışmalardaki metodolojik sorunları ele almaktadır. Bu çalışmanın Avrupa genelinde sosyal izolasyon ve yalnızlık üzerine yaptığı karşılaştırmalı araştırma, önemli coğrafi farklılıkları ortaya koymaktadır. Sonuçlar, yalnızlığın üretkenlik ve ruh sağlığı üzerindeki yaygın etkileriyle başa çıkmak için her şeyi kapsayan yaklaşımların gerekliliğini vurgulamaktadır.

Keywords: Loneliness, Social Isolation, COVID-19 Pandemic

Anahtar Kelimeler: Yalnızlık, Sosyal İzolasyon, COVID-19

Introduction

In the fabric of modern existence, where technological advancements promise unmatched connectivity and the sharing of life experiences across global networks, a profound contradiction emerges: social isolation and loneliness pervade our hyperconnected society. As our lives become increasingly intertwined with technology, the very tools designed to bring us closer together appear to be fostering a silent epidemic of isolation, prompting a critical examination of the issues at hand. The introduction unequivocally demonstrates the dual reality of our technologically enriched civilization: the simultaneous growth of social isolation. It encapsulates the tension between individuals' physical isolation and the promise of digital contact connection, laying

Corresponding Author: Meltem İNCE YENİLMEZ E-mail: melteminceyenilmez@gmail.com

Submitted: 24.08.2023 • **Revision Requested:** 12.01.2024 • **Last Revision Received:** 21.02.2024 • **Accepted:** 22.02.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

the foundation for a comprehensive investigation. This study adopts a multidisciplinary approach, examining the sociocultural, technical, and psychological aspects that underlie the loneliness paradox. The introduction presents social isolation as a complicated topic that requires careful attention by placing the debate within a larger social framework. As readers embark on this intellectual adventure, they are prompted to challenge established beliefs about modern connectivity. Rather than oversimplifying the discussion into a binary assessment of technology's merits, the exploration delves deep into how our digital existence intersects with our fundamental longing for genuine human bonds. By highlighting the key topics and concepts to be explored in depth, the introduction acts as a guide for readers, encouraging them to engage critically with the material. It underscores the urgency of addressing the loneliness paradox, highlighting its detrimental impact on both society at large and individual well-being. This approach not only draws readers into the discourse but also fosters a collective awareness of the challenges posed by contemporary social isolation. It challenges assumptions and invites active participation, setting the stage for a reflective and introspective exploration of the topic.

The subsequent sections of this article follow a structural approach: Section 2 delves into the literature review and clarifies various perspectives on living alone and loneliness, examining them through social and economic viewpoints. Section 3 elucidates the data utilized, providing clarity on the source and methods employed. Section 4 delineates the methodology and presents the analysis findings. Finally, Section 5 concludes by proposing initial policy implications drawn from the research and offering a concise summary of the key insights.

Literature Review

The COVID-19 pandemic introduced unprecedented measures such as “social distancing” to curb the virus’s spread. These tactics, along with quarantine and isolation protocols, have become crucial tools in minimizing transmission among the public and those exposed to or infected with the virus. Even before the pandemic, a significant portion of the population grappled with social isolation, loneliness, or a combination of both (Holt-Lunstad et al., 2017). Loneliness, in essence, pertains to the subjective feeling of being alone or the disparities between the desired and actual level of connection. However, social isolation refers to the objective state of lacking companionship, having limited relationships, or experiencing few social interactions. While precise prevalence rates and temporal variations necessitate standardized global measurement and categorization, substantial data from national and international surveys highlight the trends. These assessments suggest a notable increase of 20%–30% in loneliness during the pandemic. Although loneliness can affect individuals regardless of age, income level, gender, or living arrangements, it appears to be more common among younger people, individuals with lower socioeconomic status, and those dealing with chronic health conditions (Bu et al., 2020).

Understandably, the pressing concerns brought about by a new virulent virus take precedence during a global epidemic. However, we cannot disregard the immediate and lasting health ramifications of social isolation and loneliness. The impact of these on issues like suicide or domestic violence can be profoundly acute, contrasting with their more protracted effects on disease-related mortality. Extensive global data, spanning over 3.4 million individuals, underscores a strong correlation between social isolation, loneliness, and a significantly heightened risk of mortality across all causes (Holt-Lunstad et al., 2015). Conversely, the presence of social support increases survival rates by 50% (Holt-Lunstad, et al., 2010).

Decades of research have accumulated compelling evidence suggesting that the mortality risk associated with social isolation and loneliness equals or surpasses that of other well-recognized public health concerns such as obesity and air pollution (Holt-Lunstad et al., 2017). Moreover, strong evidence indicates that loneliness and social isolation significantly increase morbidity, particularly in heart disease and stroke. Notably, loneliness and social isolation also influence unhealthy behaviors like substance abuse, inadequate sleep, and unhealthy eating patterns. The absence of meaningful social connections, especially with trustworthy individuals, can engender a heightened state of awareness, both centrally and peripherally. For individuals with preexisting conditions, such states may precipitate or exacerbate acute episodes through problematic behaviors and physiological changes (Uchino, 2006). Additionally, loneliness and social exclusion may increase vulnerability to COVID-19 infection. They are predictive of diminished mental well-being, and those dealing with mental illnesses are more prone to experiencing social isolation and loneliness (Cohen, 2021). This two-way relationship is particularly noteworthy, as evidenced by population-wide electronic health record analysis revealing that individuals with mental health diagnoses face a higher risk of contracting COVID-19 (Wang et al., 2021), hospitalization due to the virus, and possibly passing away afterward.

Social isolation and loneliness are distinct concepts; loneliness can strike anyone at any time, irrespective of their physical proximity to others. Both men and women can experience sustained loneliness (Cacioppo et al., 2015a, 2015b; de Jong Gierveld et al., 2018). Research underscores the profound impact of loneliness and social isolation on health and social outcomes, contributing to conditions such as anxiety (Shevlin et al., 2015), depression (Cacioppo and Patrick, 2008), dementia (Holwerda et al., 2014), stress (McHugh and Lawlor, 2013), sleep disturbance (Choi et al., 2015), coronary artery disease, and stroke (Hawkey et al., 2010; Valtorta et al., 2016). Furthermore, loneliness and social isolation are associated with unhealthy behaviors, including physical inactivity (Pels and Kleinert, 2016), increased mortality rates (Holt-Lunstad et al., 2015; Laugesen et al., 2018), compromised

immune system function (Cacioppo et al., 2015a, 2015b; Hackett et al., 2012), and increased healthcare costs (Cournane et al., 2015).

Loneliness is commonly defined as a distressing sensation or state that can persist for varying durations, emerging when an individual perceives a lack of something essential in their social network or connection (De Jong Gierveld, 1998). Conversely, the objective experience of having limited significant social connections and interacting less with others is termed social isolation (Prohaska et al., 2021). Various theories grounded in a complex interplay of social, cultural, psychological, and economic factors have been proposed to explain the phenomena of loneliness and social isolation (Hawkey and Cacioppo, 2010; Qualter et al., 2013).

While recent attention has predominantly focused on loneliness, social isolation also has a significant and detrimental impact on health, even with potential areas of overlap (Holt-Lunstad and Steptoe, 2021). This study, recognizing three primary forms of loneliness—social, emotional, and existential—concentrates on the whole idea of highlighting both risk factors and protective variables (Prohaska et al., 2020; Van Tilburg, 2020). Noteworthy components of loneliness, which constitute a substantial portion of related theory (Sadler and Weiss, 1975; Peplau and Perlman, 1982), and were relevant to our investigation included the involuntary dimension and the evaluation of existential distress. An important question emerges the following: how will the epidemic and ensuring lockdowns impact those who are already vulnerable, potentially intensifying feelings of loneliness? Does loneliness stem from threats to social networks offered by employment, or are individuals shielded from it by existing social capital such as community and religious ties? Moreover, do humans possess greater resilience than expected? If so, what factors contribute to this resilience? (Santini and Koyanagi, 2021; Shevlin et al., 2021).

Studies examining the impact of loneliness and/or social isolation in response to public health limitations have been conducted (Groarke et al., 2020; Li and Wang, 2020; Luchetti et al., 2020). These examinations have also examined the significance of specific risk factors such as gender, age, and mental health history. However, methodological challenges, including reliance on single scales or items (Losada-Baltar et al., 2020) and a focus on loneliness characteristics rather than social networks (Herrera et al., 2021; Müller et al., 2021), restrict a substantial portion of this study. Moreover, many studies are limited to surveys within a single nation (Teater et al., 2020), possess small sample sizes, and often lack pre-COVID-19 data collection (Barreto et al., 2020).

Hertz (2020) argues that these challenges can intensify prejudice and cynicism toward others, potentially paving the way for political measures that undermine community cohesion. Despite frequent discussions of loneliness in political discourse and the use of terms like “loneliness pandemic” in media, there has been limited cross-national research on the prevalence of loneliness. This study aims to address this gap by providing a comparative analysis of the occurrence and underlying causes of social isolation and loneliness across Europe. Approximately 9% of Europeans report spending most of their time alone, with loneliness affecting approximately one in ten individuals in countries like Hungary, the Czech Republic, Italy, Poland, Belgium, and Greece. Conversely, the Netherlands and Denmark boast the lowest rates of loneliness at 3% each, followed closely by Finland at 4% and Germany, Ireland, and Sweden at 5% each. Interestingly, social isolation is more prevalent than loneliness, affecting 21.8% of Europeans. This figure has seen a significant rise compared with subjective loneliness. Alarmingly, nearly 40% of individuals in Greece and Hungary have ceased communication with others for over a month, with figures in Poland, Lithuania, and Estonia hovering around 35%. Conversely, only 8% of individuals reside in the Netherlands, Denmark, or Sweden, where social isolation is the least common. Notably, these numbers may be inflated due to the widespread social stigma associated with loneliness. Overall, social isolation and loneliness have notable regional variations across Europe.

Western Europe is situated in Northern Europe, which has the lowest level of loneliness. In contrast, the largest concentration of lonely individuals in Europe is found in Southern Europe. Eastern Europe registered the largest percentage of socially isolated individuals, whereas Western and Southern Europe had the lowest rates of social isolation. A notable discrepancy can be observed in Southern Europe, where Greece demonstrates higher levels of social isolation at 43% compared with Portugal's 9% in relative terms of social isolation.

The dissonance between one's desired and actual level of social connections causes loneliness, a potent and deeply personal emotion. Loneliness stands apart from isolation, which is a more objective assessment of the quantity and quality of one's relationships. Loneliness can persist even among others or in situations with limited social interaction. Its self-reinforcing nature makes it challenging to break out of, hindering efforts to foster genuine connections. The origins and impact of loneliness vary significantly based on an individual's social, environmental, and personal context, making it inherently difficult to quantify due to its subjective nature. Loneliness extends beyond emotional distress; it impacts relationships, motivation, productivity, and overall well-being. Studies consistently highlight a strong correlation between social isolation, loneliness, and a heightened risk of heart disease, underscoring the broad-ranging effects of this pervasive socioeconomic challenge.

The workplace serves as a crucial arena for examining and addressing loneliness, reflecting broader societal dynamics. Socially isolated employees are prone to increased absenteeism and diminished performance, which pose challenges to individual productivity and overall group effectiveness. Recognizing these challenges, employers have introduced well-being programs that

incorporate health evaluations and preventative measures. However, a comprehensive approach is needed that transcends the narrow scope of physical health initiatives. This holistic strategy should include stress resilience, mental and emotional well-being, and overall job effectiveness.

The economic ramifications of absenteeism underscore the substantial impact of loneliness in the workplace. Research from the New Economics Foundation sheds light on the broader societal implications, establishing a direct correlation between employee satisfaction, productivity levels, and level of loneliness. Sweden's initiatives emphasize the importance of interventions prioritizing health and well-being, particularly for older individuals who are more prone to social isolation. However, a significant knowledge gap remains regarding the relationship between social isolation, loneliness, and mental health in other vulnerable individuals.

Loneliness is often likened to fundamental human needs such as hunger, thirst, and physical discomfort, as it plays a crucial role in maintaining and strengthening vital social bonds essential for life. While some individuals may experience temporary periods of loneliness due to life changes, a significant percentage of people experience chronic loneliness. Common assumptions associating social isolation and loneliness primarily with older individuals are challenged by the persistent prevalence of these conditions across various age groups, defying stereotypical beliefs. The complex interplay of behavior, demographics, and cultural factors further complicates the understanding of loneliness and isolation, adding layers of complexity to their definitions and manifestations.

In summary, loneliness represents a complex challenge requiring in depth investigation owing to its intricate subjectivity and societal implications. A comprehensive strategy that is mindful of individuals' physical, mental, and emotional well-being becomes essential in addressing loneliness, given its widespread effects on mental health and its impact on job productivity. The paradox of social isolation in a digitally interconnected era underscores the need for introspection at a personal level and concerted societal initiatives aimed at fostering inclusivity and genuine human relationships across diverse demographic groups.

Economic Impact of Loneliness and Social Isolation

How do these two forms of isolation—living alone and experiencing loneliness—affect economic activity and, consequently, growth potential? The capacity and motivation of an individual to work are influenced by whether they live independently or experience feelings of isolation. This, in turn, shapes their economic impact. Thus, the potential for growth in a given area may be influenced by the prevalence of single-person households and/or levels of loneliness. Regions with lower rates of loneliness tend to witness more interactions and interpersonal exchanges. Heightened social interactions and face-to-face interaction are critical factors for the exchange of ideas and the generation and spread of new information (Gertler, 2003; Maskell and Malmberg, 1999; Storper and Venables, 2004). Moreover, interpersonal relationships and trust foster connection and bridging, which creates social capital—a vital element for economic growth—according to Putnam (2000) and Rodriguez-Pose and Storper (2006). Conversely, inadequate social capital and a lack of connections can lead to increased loneliness, adversely affecting an individual's mental health and well-being, as well as hindering societal progress overall (Simons et al., 2021). In a broader context, loneliness may impose a substantial cost on society as it is linked to numerous psychological and physical ailments that strain the healthcare system (Pretty et al., 2016). Additionally, loneliness reduces individuals' productivity and engagement in the economy, resulting in a talent drain and a reduced labor force (Bosma et al., 2015; Mielck et al., 2009).

The prevalence of single individuals in the developed world has consistently increased. Factors such as the significant entry of women into the workforce, extensive urbanization, and longer lifespans have facilitated this revolution (Klinenberg, 2012). Living independently has become increasingly feasible due to factors such as the communications revolution, the growing importance of employment, especially for women, and a greater desire for wide social networks over traditional marital ties. As noted by Klinenberg (2012), a significant number of single individuals lead more socially active lives than those living in larger households.

According to Bagheri et al. (2015), the rise in single-person households is driven by the modern urban lifestyle, where fostering social interactions and community ties may be more straightforward compared to traditional, larger residences. Moreover, living independently is often expensive, necessitating individuals who choose this lifestyle to possess significant financial resources to cover property expenses and rent (Vespa, 2017).

Finally, living alone can provide a sense of calm that aids in concentration, cognitive processes, and increased productivity, free from the interruptions and noise associated with larger family settings (Klinenberg, 2012). Nevertheless, living alone extends benefits beyond purely economic considerations. Prolonged periods of being alone within confined spaces can lead to health, social, and physical challenges (Sanders et al., 2004). Individuals residing alone have higher rates of suicide and self-harm incidents (Shaw et al., 2021).

Theoretical Background and Data

Our study utilizes a comprehensive dataset including measures of loneliness and living alone, alongside numerous factors influencing economic performance, to evaluate the correlation between these two distinct forms of isolation and regional economic

success in Europe. The dataset was compiled from various reputable sources, including the Quality of Government Institute (Dahlberg et al., 2020), the European Social Survey (ESS), the Statistics on Income and Living Conditions Survey, and EUROSTAT. Covering the years 2011–2022, the dataset comprises data from 140 regions across 15 European countries.

Measuring loneliness presents significant challenges. In the past, loneliness has often been measured using instruments like the UCLA Loneliness Scale (Russell et al., 1980). However, in our study, we focus on loneliness at the collective territorial level rather than at the individual microlevel, rendering the UCLA Loneliness Scale unsuitable. Instead, we assessed loneliness through indicators such as the frequency of social interactions with individuals outside the home and workplace, considering various temporal perspectives (Bosma et al., 2015; DeLeire and Kalil, 2010). This information is sourced from the ESS.

Loneliness-Related Metrics	Description and Applicability
Anthropocentric data	Anthropocentric data includes details on a person's age, gender, height, and weight. According to Badal et al. (2021), anthropocentric data might be effective in identifying numerous emotions, such as loneliness, melancholy, and fear, in both men and women.
Accelerometer data	The positioning sensors provide accelerometer data. Accelerometer data may be used to track a person's activity by extracting the x, y, and z components as well as the time and frequency domain components. Exercise levels, as described a few rows above, can be connected with loneliness levels and a lack of exercise can anticipate loneliness.
Sociability index	The variety of one's Sociability index (i.e., share of people living alone, level of participation, etc.) was found to be connected with feelings of loneliness and social isolation.
Sleep quality index	This indicator assesses sleep quality and patterns and has a direct correlation with reported loneliness. This index assesses sleep quality in seven subjective domains: sleep quality, sleep latency, sleep length, habitual sleep efficiency, sleep disruptions, usage of sleep medicine, and daytime dysfunction. A greater quality of sleep was shown to be positively connected with less loneliness.
Quality of Government	Define QoG in terms of economic performance; this is a reasonable definition considering that the inability of many developing nations to achieve sustainable economic growth served as the original impetus for the QoG discussion.
Population density	In this way, changes in density can provide insight into the natural history of the preferences and tolerances of individuals of the species; of course, if the species is regulated by density-dependent processes then the relationship of density with the attractiveness of the environment can be obscured. Even though the environment changes positively, there may be no increase in density. Population density is often used as a simple relative measure of how an organism responds to local conditions. If conditions are not good for the species, high density will be observed.

Methodology

Our chosen econometric technique is the Hausman-Taylor (HT) model, primarily due to the specific characteristics of certain variables in our dataset, such as “living alone” and the “fraction of old,” which are only available for the year 2011.

The model is structured as follows:

$$Y_{it} = \alpha_0 + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + \delta_1 z_{1i} + p_t + \mu_i + \varepsilon_{it}$$

Here, *i* represents the country number ranging from 1 to 140, and time is denoted by *t* covering the period from 2011 to 2022. The vector *x*_{1it} comprises time-variant regressors that are uncorrelated with μ_i , whereas *x*_{2it} comprises variables associated with μ_i . Similarly, for time-invariant regressors, we used *z*_{1i} and *x*_{2i}. The HT model identifies *x*_{2it} and *z*_{2i} using information inherent in the model, thereby circumventing biases introduced by random effects estimators (Baltagi and Liu, 2016; McPherson and Trumbull, 2008).

The HT model was chosen over other options due to its ability to effectively address endogeneity issues. This approach accomplishes this by decomposing *X*_{it} and *Z*_i as follows: *X*_{1it} and *Z*_{1i} are considered exogenous and are assumed to be uncorrelated with *p*_t, μ_i , and ε_{it} , while *X*_{2it} and *Z*_{2i} are regarded as endogenous with regard to *p*_t and μ_i , but not ε_{it} (Baltagi et al., 2003; Hausman and Taylor, 1981). The HT approach employs a random effects model that includes variables that are not correlated with other regressors, particularly our variables of interest: the sociability index and proportion of individuals living alone in a region, serving as endogenous factor instruments (Baltagi et al., 2003).

The HT approach combines fixed and random effect estimations by employing the within transformation of time-variant variables while also estimating coefficients for time-invariant variables. This unique feature allows HT estimates to achieve more precise model specifications (Baltagi et al. 2003). Moreover, they are more consistent and efficient compared with alternative methods, which use instrumental variables to address unobserved heterogeneity (Hausman and Taylor, 1981). Alternative approaches, such as panel data analysis with fixed effects and pooled ordinary least squares (pooled OLS), struggle with handling time-invariant

regressors or endogeneity challenges. For instance, fixed effect models cannot accommodate time-invariant variables, whereas pooled OLS tends to be biased and inconsistent. Random effects models also lack robustness when unobserved region-specific effects are linked with other independent variables, as in our study (Cameron and Trivedi, 2010; Hausman, 1978; Rodríguez-Pose and Ketterer, 2012). In contrast, the HT approach is preferable because it overcomes the limitations of pooled OLS, fixed effects, and random effects. It effectively addresses endogeneity concerns by considering the error component, making it a more robust and reliable method for estimating the relationships in our model.

Results

Table 1. Level of sociability and share of person's loneliness

Dependant variable: Growth of GDP per capita	1	2	3
Sociability index	0.078** [0.002]		0.069** [0.002]
Share of individuals living alone		3.418*** [1.108]	3.873*** [1.119]
Population density (ln)	-0.417*** [0.072]	-0.493*** [0, not the same]	-0.378*** [0.087]
Quality of Government	0.003 [0.003]	0.003 [0.004]	0.003 [0.003]
Sleep Quality Index	0.001 [0.0009]	0.001 [0.0008]	0.001 [0.0008]
Elder people	-8.172*** [2.117]	-8.917*** [2.219]	-8.429*** [2.197]
Observations	943	943	94314
Wald Chi-2	559.7	518.3	549.1
Prob> Chi2	0	0	0

Note: Clustered standard errors at the regional level are in parentheses. *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.10$.

Table 1 presents the results of a basic model applied to 140 covered regions where our loneliness index (the social index) and single-living index (the percentage of single-person homes) have been evaluated. The social index and the percentage of people living alone are shown in columns 1 and 2, respectively, and are totalled in column 3. First, areas with a high proportion of the social population expanded more quickly in the early study than those with a higher proportion of single men and women. Growing social networks appear to be the driving force behind economic activity and expansion. Higher costs of regional economic success are also correlated with the percentage of the population living alone. With a population coefficient of 1% and a social index coefficient of 5%, the coefficients are all excellent and very broad. These findings suggest that the vast majority of younger people remain single, but that socialization in the European region—as described by Klinenberg (2012) for the US—would promote economic development. Individuals who live alone are no longer alone in contributing to the economic prosperity of their neighbourhoods. The macroeconomic performance of the euro area in recent years has also been greatly influenced by several controllable variables. For instance, one of the main barriers to regional growth is an ageing population (Mund et al., 2020b). As predicted by New Economic Geography, economic agglomeration is associated with higher per capita economic growth. However, does the general state of loneliness impact economic growth? There are five categories within the social index. The perceived aim is higher when the social frequency of the local population is linked to GDP adjustment.

Conclusion

In conclusion, the investigation of the loneliness paradox in our hyperconnected culture highlights a fundamental inconsistency between the social isolation that permeates our society and the promises of technology-driven togetherness. The complex web of modern life, entwined with technological innovations, paradoxically promotes both unparalleled global connectedness and a persistent sense of loneliness.

By highlighting how urgent it is to confront the loneliness paradox, the introduction provides context for a thorough examination. The study challenges previous beliefs and invites readers to think about the intricacies of modern connection by using a multidisciplinary method to travel through socio-cultural, technological, and psychological factors.

The significance of having a comprehensive grasp of loneliness is underlined throughout the piece. This study aims to elicit empathy from a broad readership by fusing professional perspectives, direct stories, and academic knowledge. In addition to

offering a diagnostic study of the issue, it also issues a call to action, imploring readers to take proactive steps to build a society in which true relationships and fulfilment are valued.

The background material highlights the seriousness of the loneliness paradox by highlighting the dramatic increase in loneliness and social isolation, which has been made worse by the COVID-19 epidemic. The study examines the connections between mental health, physical health, and social structures, illuminating the profound effects of loneliness on healthcare expenses, illness, and death. An analysis of loneliness's economic effects reveals that it can hinder economic growth, hurt worker productivity, and put pressure on healthcare systems. The increase in single-person families is examined about the larger social and economic environment, with particular emphasis on the effects on social capital, economic growth, and general well-being.

The empirical inquiry, which uses a Hausman-Taylor econometric model to evaluate the association between loneliness measures and regional economic performance in Europe, is grounded in the theoretical background and methodological parts. The study is enhanced by the inclusion of a variety of loneliness-related measures, such as population density, quality of governance, sociability index, accelerometer data, anthropocentric data, and sleep quality index. The study's presentation of the data suggests that social connections and economic growth are positively correlated, implying that areas with higher social densities develop economically more quickly. Furthermore, there is a correlation between greater rates of regional economic success and the number of individuals living alone. The complex interactions between social dynamics and economic development are highlighted by these studies.

In conclusion, the study highlights the complexity of the loneliness paradox and calls on society to go past a dichotomous understanding of technology as a unifier or a divisive force. It promotes a sophisticated interpretation of loneliness by fusing human stories with academic rigour and by motivating group initiatives to create a more inclusive and connected environment. The report ends with a call to action that highlights the necessity of individual introspection as well as collective efforts to overcome the problems brought about by the loneliness paradox in our day of increased connectivity.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- M.İ.Y., E.K.G.; Data Acquisition- M.İ.Y., E.K.G.; Data Analysis/Interpretation- M.İ.Y., E.K.G.; Drafting Manuscript- M.İ.Y., E.K.G.; Critical Revision of Manuscript- M.İ.Y., E.K.G.; Final Approval and Accountability- M.İ.Y., E.K.G.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

REFERENCES

- Bagheri, R., Sohrabi, Z., & Moradi, E. (2015). Psychometric properties of the Persian version of the multifactor leadership questionnaire (MLQ). *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 29(256), 2–9.
- Baltagi, B. H., (2003). *Econometric Analysis of Panel Data*. Wiley and Sons, England.
- Baltagi, B. H., and Liu, L. (2016). Random Effects, Fixed Effects and Hausman's Test for the Generalized Mixed Regressive Spatial Autoregressive Panel Data Model, *Econometric Reviews, Taylor & Francis Journals*, 35(4), 638-658.
- Barreto, M., Victor, C., Hammond, C., Eccles, A., Richins, M.T., and Qualter, P. (2020). Loneliness around the world: Age, gender, and cultural differences in loneliness. *Pers. Individ. Differ.* 169, 110066.
- Bosma, H., Jansen, M., Schefman, S., Hajema, K. J and Feron, F. (2015). Lonely at the Bottom: A cross-sectional study on being ill, poor, and lonely. *Public Health*, 129(2), 185–187.
- Bu, F., Steptoe, A., and Fancourt, D. (2020). Who is lonely in lockdown? Cross-cohort analyses of predictors of loneliness before and during the COVID-19 pandemic, *Public Health*, 186, 31-4.
- Cacioppo, J.T. and Patrick, B. (2008). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. New York: W. W. Norton and Company.
- Cacioppo, J. T., Cacioppo, S., Capitanio, J. P., and Cole, S. W. (2015). The neuroendocrinology of social isolation. *Annual Review of Psychology*, 66, 733-767.
- Cacioppo, J. T., Cacioppo, S., Cole, S. W., Capitanio, J. P., Goossens, L., and Boomsma, D. I. (2015). Loneliness Across Phylogeny and a Call for Comparative Studies and Animal Models. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 202–212.
- Cameron, C. and Trivedi, P.K. (2010). *Microeconometrics using Stata*. Stata Press, 706 pages.
- Choi K, et al. (2015). Concerted and differential actions of two enzymatic domains underlie Rad5 contributions to DNA damage tolerance. *Nucleic Acids Res*, 43(5), 2666-77.
- Cohen, S. (2021). Psychosocial Vulnerabilities to Upper Respiratory Infectious Illness: Implications for Susceptibility to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). *Perspectives on Psychological Science*, 16(1), 161 –174.
- Cournane, S., Byrne, D.G., Conway, R.P., O'Riordan, D., Coveney, S., and Silke, B. (2015). Social deprivation and hospital admission rates, length of stay and readmissions in emergency medical admissions. *European Journal of Internal Medicine*, 26(10), 766-71.
- Dahlberg, S, Holmberg, S., Rothstein, B., et al. (2020). Quality of Government Basic Dataset. Gothenburg.

- De Jong Gierveld, J. (1998). A review of loneliness: Concept and definitions, determinants and consequences. *Rev. Clin. Gerontol.* 8, 73–80.
- De Jong-Gierveld, J., Van Tilburg, T. G., and Dykstra, P. A. (2018). New ways of theorizing and conducting research in the field of loneliness and social isolation. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge Handbook of Personal Relationships* (pp. 391–404). Cambridge University Press.
- Gertler, M. S. (2003). Tacit knowledge and the economic geography of context, or the undefinable tacitness of being (there). *Journal of Economic Geography*, 3(1), 75–99.
- Groarke, J.M., Berry, E., Graham-Wisener, L., McKenna-Plumley, P.E., McGlinchey, E., Armour, C. (2020). Loneliness in the UK during the COVID-19 pandemic: Cross-sectional results from the COVID-19 Psychological Wellbeing Study. *PLoS ONE*, 15, e0239698.
- Hackett, D.A., Johnson, N.A., Halaki, M., and Chow, C.M. (2012). A novel scale to assess resistance-exercise effort. *J Sports Sci* 30, 1405–1413.
- Hawkley, L.C., Thisted, R.A., Masi, C.M. and Cacioppo, J.T. (2010). Loneliness Predicts Increased Blood Pressure: 5-Year Cross-Lagged Analyses in Middle-Aged and Older Adults. *Psychology and Aging*, 25, 132–141.
- Hawkley, L.C. and Cacioppo, J.T. (2010). Loneliness Matters: A Theoretical and Empirical Review of Consequences and Mechanisms. *Ann. Behav. Med.*, 40, 218–227.
- Herrera, M.S., Elgueta, R., Fernández, M.B., Giacoman, C., Leal, D., Marshall, P., Rubio, M. and Bustamante, F. (2021). A longitudinal study monitoring the quality of life in a national cohort of older adults in Chile before and during the COVID-19 outbreak. *BMC Geriatr.* 21, 1–12.
- Hertz, N. (2020). *The Lonely Century: Coming Together in a World That's Pulling Apart*, Sceptre eds. 352 pages.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T.B. and Layton, J.B. (2010). Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review, *PLoS Med*, 7:e1000316
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T., and Stephenson, D. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: a meta-analytic review. *Perspect. Psychol. Sci.* 10, 227–237.
- Holt-Lunstad, J., Robles, T.F. and Sbarra, D.A. (2017). Advancing Social Connection as a Public Health Priority in the United States, *Am Psychol*, 72:517–30.
- Holt-Lunstad, J. and Steptoe, A. (2021). Social isolation: An underappreciated determinant of physical health. *Curr. Opin. Psychol.* 43, 232–237.
- Holwerda, T.J., Deeg, D.J., Beekman, A.T., van Tilburg, T.G., Stek, M.L., Jonker, C., and Schoevers, R.A. (2014). Feelings of loneliness, but not social isolation, predict dementia onset: results from the Amsterdam Study of the Elderly (AMSTEL). *J Neurol Neurosurg Psychiatry*, 85(2), 135–42.
- Hausman, J.A. (1978). Specification tests in econometrics, *Econometrica*. *Econometric Society*, 46(6), 1251–1271.
- Hausman, J.A. and Taylor, W.E. (1981). Panel data and unobservable individual effects. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 49(6), 1377–1398.
- Klinenberg, E. (2012). *Going Solo: The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*. New York: The Penguin Press.
- Laugesen, K., Baggesen, L. M., Schmidt, S. A. J., Glymour, M. M., Lasgaard, M., Milstein, A., et al. (2018). Social isolation and all-cause mortality: a population-based cohort study in Denmark. *Sci. Rep.* 8:4731. doi: 10.1038/s41598-018-22963-w
- Li, L.Z. and Wang, S. (2020). Prevalence and predictors of general psychiatric disorders and loneliness during COVID-19 in the United Kingdom. *Psychiatry Res.*, 291, 113267.
- Losada-Baltar, A., Jiménez-Gonzalo, L., Gallego-Alberto, L., Pedroso-Chaparro, M.d.S., Fernandes-Pires, J., Márquez-González, M. (2020). We're staying at home. Association of self-perceptions of ageing, personal and family resources and loneliness with psychological distress during the lock-down period of COVID-19. *J. Gerontol. Ser. B*, 76, e10–e16.
- Luchetti, M., Lee, J.H., Aschwanden, D., Sesker, A., Strickhouser, J.E., Terracciano, A., Sutin, A.R. (2020). The trajectory of loneliness in response to COVID-19. *Am. Psychol*, 75, 897–908.
- Maskell, P. and Malmberg, A. (1999). Localised learning and industrial competitiveness. *Cambridge Journal of Economics*, 23(2), 167–185.
- McHugh, J.E. and Lawlor, B.A. (2013). Perceived stress mediates the relationship between emotional loneliness and sleep quality over time in older adults. *British Journal of Health Psychology*, 18(3), 546–555.
- McPherson, M. Q. and Trumbull, W. N. (2008). Rescuing Observed Fixed Effects: Using the Hausman-Taylor Method for Out-of-Sample Trade Projections. *The International Trade Journal*, 22(3), 315–340.
- Mielck A., Kiess R., Knesebeck O. V. D., Stirbu I. and Kunst A. E. (2009). Association between forgone care and household income among the elderly in five Western European countries analyses based on survey data from the SHARE-study. *BMC Health Services Research*, 9, 52.
- Mund, M., Lüdtke, O. and Neyer, F.J. (2020b). Owner of a lonely heart: The stability of loneliness across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(2) 497–516
- Müller, F., Röhr, S., Reininghaus, U. and Riedel-Heller, S. (2021). Social Isolation and Loneliness during COVID-19 Lockdown: Associations with Depressive Symptoms in the German Old-Age Population. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 3615.
- Pels, F., and Kleinert, J. (2016). Loneliness and physical activity: A systematic review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 9(1), 231–260.
- Peplau, L.A. and Perlman, D. (1982). *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*; John Wiley & Sons Incorporated: Hoboken, NJ, USA.
- Pretty, J., Barton, J., Bharucha, Z.P., Bragg, R., Pencheon, D., Wood, C., and Depledge, M.H. (2016). Improving health and well-being independently of GDP: dividends of greener and prosocial economies. *Int J Environ Health Res.*, 26(1), 11–36.
- Prohaska, T., Burholt, V., Burns, A., Golden, J., Hawkley, L., Lawlor, B., Leavey, G., Lubben, J., O'Sullivan, R., Perissinotto, C., et al. (2020). Consensus statement: Loneliness in older adults, the 21st-century social determinant of health? *BMJ Open*, 10, e034967.
- Prohaska, T., O'Sullivan, R., Leavey, G., Burns, A. (2021). A public health approach to loneliness and isolation among older adults. In *The SAGE Handbook of Social Studies in Health and Medicine*, 2nd ed.; Scrimshaw, S.C., Lane, S.D., Rubinstein, R.A., Fisher, J., Eds.; Sage:

- London, UK.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Qualter, P., Brown, S., Rotenberg, K., Vanhalst, J., Harris, R.A., Goossens, L., Bangee, M., and Munn, P. (2013). Trajectories of loneliness during childhood and adolescence: Predictors and health outcomes. *J. Adolesc.* 36, 1283–1293.
- Rodríguez-Pose, A., and Storper, M. (2006). Better rules or stronger communities? On the social 30 foundations of institutional change and its economic effects. *Economic Geography*, 82(1), 1-25.
- Rodríguez-Pose, A. and Ketterer, T.D. (2012). Do local amenities affect the appeal of regions in Europe for migrants? *Journal of Regional Science*, 52(4), 535–561.
- Rossi A., Da Pozzo E., Menicagli D., Tremolanti C., Priami C., Sirbu A., Clifton D.A., Martini C., Morelli D. (2020). A Public Dataset of 24-H Multi-Levels Psycho-Physiological Responses in Young Healthy Adults. *Data*. 5, 91.
- Sadler, W.A. and Weiss, R.S. (1975). Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation. *Contemp. Social. A J. Rev.*, 4, 171.
- Sanders, S., Bowie, S.L., and Bowie, Y.D. (2004). Lessons learned on the forced relocation of older adults: The impact of Hurricane Andrew on health, mental health, and social support of public housing residents. *Journal of Gerontological Social Work*, 40(4), 23–35.
- Santini, Z.I. and Koyanagi, A. (2021). Loneliness and its association with depressed mood, anxiety symptoms, and sleep problems in Europe during the COVID-19 pandemic. *Acta Neuropsychiatr.* 33, 160–163.
- Shevlin, M., Butter, S., McBride, O., Murphy, J., Gibson-Miller, J., Hartman, T.K., Levita, L., Mason, L., Martinez, A.P., McKay, R., et al. (2021). Refuting the myth of a ‘tsunami’ of mental ill-health in populations affected by COVID-19: Evidence that response to the pandemic is heterogeneous, not homogeneous. *Psychol. Med.* 1–9.
- Simons, C., Martin, L.A., Balcombe, L., Dunn, P.K. and Clark, R.A. (2021). Mental health impact on at-risk high-level athletes during COVID-19 lockdown: A pre-, during and post-lockdown longitudinal cohort study of adjustment disorder. *J Sci Med Sport*, 24(4), 329-331.
- Shevlin, M., Murphy, S., and Murphy, J. (2015). The latent structure of loneliness: testing competing factor models of the UCLA Loneliness Scale in a large adolescent sample. *Assessment*, 22(2), 208-15.
- Shaw, R.J., Cullen, B.; Graham, N.; Lyall, D.M.; Mackay, D.; Okolie, C.; Pearsall, R.; Ward, J.; John, A. and Smith, D.A. (2021). Living Alone, Loneliness and Lack of Emotional Support as Predictors of Suicide and Self-Harm: A Nine-Year Follow up of the UK Biobank Cohort.” *Journal of Affective Disorders*, 279, 316–23.
- Storper, M. and Venables, A. J. (2004). Buzz: face-to-face contact and the urban economy. *Journal of Economic Geography*, 4(4), 351-370.
- Teater, B., Chonody, J.M., Davis, N. (2020). Risk and Protective Factors of Loneliness among Older Adults: The Significance of Social Isolation and Quality and Type of Contact. *Soc. Work. Public Health*, 36, 128–141.
- Uchino, B.N. (2006). Social Support and Health: A Review of Physiological Processes Potentially Underlying Links to Disease Outcomes, *J Behav Med*, 29, 377-87.
- Valtorta, N.K., Kanaan, M., Gilbody, S., Ronzi, S. and Hanratty, B. (2016). Loneliness and social isolation as risk factors for coronary heart disease and stroke: systematic review and meta-analysis of longitudinal observational studies. *Heart.*, 102(13), 1009–1016.
- Van Tilburg, T.G. (2020). Social, emotional and existential loneliness: A test of the multidimensional concept. *Gerontologist*, 61, e335–e344.
- Vespa, J. (2017). *The Changing Economics and Demographics of Young Adulthood: 1975–2016*. Washington, DC: US Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, US Census Bureau, pp. 1–23.
- Wang, Q., Xu, R. and Volkow, N.D. (2021). Increased risk of COVID-19 infection and mortality in people with mental disorders: analysis from electronic health records in the United States, *World Psychiatry*, 20, 124-30.

How to Cite This Article / Atf Biçimi

İnce Yenilmez, M., & Kabakçı Günay, E. (2024). The loneliness paradox: navigating the challenges of social isolation. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 28, 20-28.

Kadın Diplomatların Sinema Filmlerinde Verilişi Üzerine Nitel Bir Analiz

A Qualitative Analysis on the Presentation of Female Diplomats in Movies

Vildan BAHÇACI¹

¹Yüksek Lisans Mezunu, Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Konya, Türkiye

ÖZ

Tarihte hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde değişip dönüşen devletler, varlık alanlarını korumak adına fevkalade gayret göstermektedirler. Globalleşen dünyada diplomasi ve ağları farklılaşmakta, dijital çağda kültürel kodları okumak giderek zorlaşmaktadır. Gelinek noktada devletlerin kamu diplomasisini kullanarak kendilerini doğru tanıtabilmeleri ve iç/dış kamuoyunu etkilemeleri daha bir önem kazanmıştır. Bu bağlamda kamu diplomasinin görünen yüzü olan sinema, dışişlerinin yürüttüğü faaliyetlerin anlatılması, yönlendirilmesi ve eş güdümlü olarak idare edilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Neticede kamuya yönelik öğelerin inşası ve yayılmasında sinemanın büyüklü ekranına önem veren devletlerin, zihinlere ve duygulara daha kolay ulaştıkları görülmektedir. Bilhassa kahraman ve karakter yaratmada etkili olan, özdeşleşme suretiyle savunma mekanizmalarını kıran sinema, devletlerin söylemlerini kurgulamada da yükselen bir ivme kazanmıştır. Bu nedenle araştırmada kadının diplomaside ne ölçüde kullanıldığı ve hangi kültürel kodlarla verildiği üzerinde durulmuş; sinemada kadın unsuru, diplomasi disiplininin bakış açısıyla ele alınmıştır. Öyle ki ulusların sinemadaki diplomatik algı ve imajlarının neler olduğundan hareketle, filmlerde kadın diplomatların temsil edilişi araştırmanın omurgasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla araştırmada kamu diplomasisini devletlerin nasıl kullandığına bakılmış ve sinema filmlerinde diplomasinin işlenişi ve kadın diplomatlar tematik nitel analiz yöntemiyle yordanmıştır. Çalışma, 2000 yılı sonrası çekilen sinema filmlerinde diplomatik ilişkilere ve kadın diplomatların temsiline odaklanmıştır. Neticede sinema filmleri perspektifinden 2000'den 2021'e kadın diplomat ve diplomasi temsilinde fark edilir bir değişim olmadığı görülmüştür. Kadın diplomat sayısı, kadınların saygınlığı ve kritik pozisyonlara atanması gibi noktalarda belirgin bir farklılık görülmemektedir. Sonuç olarak kadın diplomatlar, bir çatışmanın merkezine konumlandırılmadıklarından bir çözümün parçası da olamamaktadırlar.

ABSTRACT

States are changing more rapidly than ever and are making extraordinary efforts to protect their existence. In the globalized world, diplomacy and networks are differentiating, and reading cultural codes has become more challenging in the digital age. In this case, having states present themselves correctly and influence domestic and foreign public opinion using public diplomacy have become more important. As such, cinema being the visible face of public diplomacy plays a major role in explaining and coordinating the activities ministries of foreign affairs apply. As a result, states are able to easily reach minds and emotions by attaching importance to the magical screen of cinema in the construction and dissemination of public items. Cinema is effective at creating heroes and characters and breaking defense mechanisms through identification and thus has gained increasing momentum in constructing the discourses of states. Therefore, this research focuses on how women are used in diplomacy and on what cultural codes they are given by discussing the female element in cinema from the perspective of the discipline of diplomacy. The backbone of the research comprises how female diplomats are represented based on diplomatic perceptions in cinema and focuses on diplomatic relations and the representation of female diplomats in movies after 2000. As a result, no noticeable change is observed to have occurred in the representation of female diplomats and diplomats between 2000-2021 from the perspective of cinema films. No significant differences are found regarding such points as the number of female diplomats, the prestige of women, or their appointment to critical positions. As a result, female diplomats cannot be part of any solution because they are not positioned at the center of any conflict.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Kadın Diplomatlar, Sinema, Yumuşak Güç

Keywords: Diplomacy, Female Diplomats, Cinema, Soft Power

Corresponding Author: Vildan BAHÇACI E-mail: vldnbhcc@hotmail.com

Submitted: 22.12.2023 • Revision Requested: 19.03.2024 • Last Revision Received: 26.04.2024 • Accepted: 27.04.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

“İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünlüğü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin?”

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. GİRİŞ

21. yüzyılında Covid 19 pandemisi sonrası devletler, köklü bir değişim sürecine girmiş bulunmaktadır. Ülkeler kendilerini yeniden konumlandırmakta, dış eylemlerine meşruiyet kazandırmaya çalışmakta ve değerlerini yansıtmada yeni argümanlar geliştirmektedirler. Bir yandan uluslararası ilişkiler prospektüsüne sadık kalmaya dikkat eden devletler, diğer yandan da kamu diplomasisinin rekabet sahasını zorlamaktadırlar. Artık ülkeler, kendi kültür, yaşam şekli, düşünce ve değerlerini kamuoyuna konvansiyonel veya dijital medyayla (Fattor, 2017, s. 16) taşımaktadırlar. Bilhassa kamu diplomasi alanında artan bir ivmeyle sinemanın ehemmiyetine odaklanılmaktadır. Post Truth çağında sinema, binlerce yıllık diplomasi tarihiyle yan yana gelmekte ve uluslararası ilişkilerin kamu diplomasi ayağı olarak her geçen gün önem kazanmaktadır.

J. S. Nye (2020, s:190), başkalarıyla açık, anlaşılır ve doğru bir iletişim kurmanın yolunun kelimelerin ne yapmak için kullanıldığıyla ilişkili olduğunu söylemektedir. Artık bu zorunluluk filmlerdeki her bir karenin ne yapmak için kullandığıyla alakalıdır. Dolayısıyla diplomasisi bağlamında üretilen her bir nüveye dikkat etme gerekliliği doğmuştur.

Gelişen ve dönüşen dünyada devletler, aktif bir diplomasi yürütmekte, kamuya yönelik öğelerin inşası ve yayılmasında sinemanın “aura”sından yararlanmaktadır. Sinemasal alana hakim olan devletler üstünlük sağlamakta; kendilerini ve politikalarını daha iyi aktarmakta/tanıtılmaktadır. Kamu diplomasisinin bir dalı olan sinema, dizi ve çeşitli programlar artık dijital platformlarla dünyanın her yerine taşınabilmektedir. Uzaklık seyredilen yapımlarla yakınlaşmakta; dijital ağlar, filmlerinin ulaştığı insan sayısında ciddi bir artış sağlamaktadırlar. Keza internet ve mobil telefonlardaki gelişmeler de izlenilirliğe katkı sağlamaktadır. Beğenilen veya merak edilen ülkelerin yapımlarına, kolay, hızlı ve ekonomik bir şekilde ulaşabilmekte; sinemasal etkileşim, toplumları harekete geçirdiğinden insanlar, çok yönlü iletişim süreçleri içinde yaşamaktadırlar.

Devletler, sinemayla vatandaşlarının ve farklı halkların zihinlerinde cazibe yaratmak suretiyle diplomatik algı ve imaj oluşturmaktadırlar. Artık etkin iletişim aktörleri birbirleriyle iletişim kuran insanlar olduğundan, insanların duygu ve düşünce dünyasına sirayet eden filmler ve kahramanlar, diplomasi disiplininin de çalışma sahasına girmektedir. Neticede insanlar ve devletlerle kurulacak diplomatik iletişim büyük önem arz etmektedir. Keza sinemayı merkeze alan ve orta/uzun vadede belirli hedefler doğrultusunda diplomasiyi ve kadın diplomatları çalışmalarına katan devletlerin sayısı artmaktadır. Bu politikaları efektif kullanan ülkelerin ne kadar ilerledikleri bariz bir biçimde fark edilmektedir. Bu nedenle kamu diplomasisi faaliyeti olan sinemanın, uluslararası ilişkiler disiplinine etkileri ele alınarak diplomasinin ve kadın diplomatların sinemasal temsili analiz edilmiştir. İletişim bağlamında özellikle de sinemada kadın diplomatları ve diplomasiyi farklı bir disiplinin bakış açısıyla ele alma zorunluluğu bu çalışmayı doğurmuş; araştırmada sinemanın kamusal boyutu ve diplomaside ne ölçüde kullanıldığı ile hangi kültürel kodlarla verildiği üzerinde durulmuştur. Ulusların sinemadaki diplomatik algı ve imajlarını üreten temel unsurların neler olduğundan hareketle, filmlerde kadın diplomatların temsil edilişi araştırmanın omurgasını oluşturmaktadır. Ayrıca reel politikteki kadın diplomatların varlığıyla sinemadaki kadın diplomatların temsilleri arasında nasıl bir korelasyon olduğu da aranmıştır.

1.1. Kamu Diplomasisi

“Kamu Diplomasisi”, soğuk savaşla gündeme gelen bir kavram olup; yakın tarihte I. Dünya Savaşı yıllarına kadar inmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında, cepheden sivillere uzanan savaş ve sonrasında yıpranan devletlerin, uluslararası güvenliği oluşturulması bağlamında birtakım anlaşmalara varmak istemeleriyle önemi artan Kamu Diplomasisi, savaş dönemlerinde ekonomik ve askeri güç ile kazanılamayan hedeflerin yakalanması açısından güçlü devletlere üstünlük sağlamaktadır (Erzen, 2014, s. 53). Genel olarak ifade edilecek olursa kamu diplomasisi, bir devlete ait hususiyetlerin, beklentilerin, politikaların ve uygulamaların muhatapların algılama biçimlerine göre ifade edilmesi sanatıdır. Bir anlamda olanın yeniden üretimi, işlenmesi ve geliştirilmesi aşamalarını kapsamaktadır. Esas itibarıyla kamu diplomasisi, olmayanın değil olanın anlaşılmasını ve desteklenmesini sağlamaya yönelik faaliyetler bütünüdür (Dedeoğlu, 2014, s. 252). Burada kamuoyunun ehemmiyeti ivme kazanmakta ve var olan her devlet hem kendi hem de farklı ülkelerdeki kamuoyunun nabzını tutmaya ciddi mesai harcamaktadır.

Öyle ki 19. yy dış politikasını idare eden aristokratların çalışma prensiplerine bakıldığında; bu kişilerin birbirleriyle ilişkilerinde rahat oldukları görülmekle birlikte kişisel ilişkilerinin, ülkelerinin menfaatlerinin kıymetlendirilmesinde etkili olmayacağına inanılmaktadır. Bu sebepten yaydıkları atmosferle alakalı vardıkları anlaşmalar, kesinlikle açıklanmamakta ve verilen tavizler hiçbir şekilde tek tek liderleri yerinde mukim kılmak için verilmemektedir. Özellikle kendi kamuoylarına, ilişkilerinin ne kadar iyi olduğunu göstermemek adına kesinlikle birbirlerine, ilk isimleriyle bile hitap edilmemektedir (Kissinger, 2000, s. 310). Görüldüğü

üzere o tarihlerde bile kamuoyunun üzerinde bırakılacak etkiye özen gösterilmekte ve ne denli dikkat edilmesi gerektiği hususu vurgulanmaktadır.

Günümüz devletlerinin başrolde olduğu ve karşılıklı ilişkilerin baz alındığı bir konjonktürde; artık kamu diplomasisi, devletten-halka ve halktan-halka olmak üzere kabaca iki düzlemde yapılmaktadır. Her iki düzlemde de aslolan, karşılıklı iletişim ve etkileşimin sağlanmasıdır (Dedeoğlu, 2014, s. 252). Kaldı ki 1963 yılında Edward R. Murrow, kamu diplomasisini yabancı hükümetlerin görüş alanından çıkararak STK'ları ve sivilleri hedefleyen bir yere koymuş; devlet görüşlerinin yanında çeşitli kişisel görüşleri de ortaya koyan etkileşimler bütünü olarak değerlendirmiştir. Kamu diplomasisi uzmanı İngiliz Mark Leonard ise kamu diplomasisi kavramına şüpheli yaklaşan ve sadece propagandanın bir örtmececi olarak görenlerin yanıldığını dile getirmektedir (akt: S. Nye, 2020, s. 153).

Klasik diplomasiye göre paydaş ve kapsam açısından kamu diplomasisinin, daha geniş bir alana yayıldığı görülmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle medya, kültür, eğitim, sanat ve spor gibi alanlarda etkili olduğu ise kabul edilmektedir. Aynı şekilde kamu diplomasisi insan hakları, şeffaf yönetim gibi taleplerin farkındalık kazanmasına ve yumuşak güç uygulamalarının artmasına sebebiyet vermiştir (Gönenç, 2018, s. 191).

Neticede kamu diplomasisi varlığını sürdürmeye devam edecektir. Çünkü insanın olduğu her yerde kamusal alan olgusu sürekliliğini koruyacak bu da devletlerin ve uluslararası sistemlerin kamu diplomasisine dikkat etmelerini zorunlu kılacaktır. En geniş anlamıyla da bütün vatandaşlar bir anlamda diplomatça hareket eder hale geleceklerdir. Kamuoyunu etkileme, diplomasiinin amaçları arasında olduğundan; vatandaşların yabancı ülkelerde yaptıkları her türlü pozitif çaba, örneğin bir ülkenin meclisine veya gazetelerine ulaşip devletlerinin tanıtım ve çıkarları için çalışmaları da bir nevi diplomasiidir (Ayhan, 2014, s. 24).

Sonuç olarak insani mevzulardaki hassasiyet tarihin her döneminde kamu diplomasiinin bir gereği olarak kendine yer bulmuş ve güçlü olan devletler bir anlamda itibarlarına yakıştırır bir şekilde tavır serilemeye özen göstermişlerdir.

1.2. Diplomasi ve Diplomatlar

Diplomasi teorisi, günümüz haliyle bilinen temellerini 15. yy'dan sonra Avrupa'da inşa etmeye başlamıştır. Modern anlamda diplomasi, resmi anlamda hukuki kurullarla korunan ve daimî olarak farklı devletlerde ya da uluslararası kurum ve kuruluşların buldukları yerlerde ikamet eden diplomatların, dış politika çalışmalarıyla şekillenmiştir. Diplomasi ağı ilk olarak İtalya Yarımadası'nda 15. yy'ın ikinci yarısında ortaya çıkmış ve Münster ve Osnabrück Kongrelerini (1644-48) takiben gelişerek günümüze ulaşmıştır (İskit, 2015, s. 9). 1815 Viyana Kongresi'nde diplomatların hukuki statüsü belirlenerek diplomatların sınıflandırılmalarına ek olarak diplomatlık, yasal bir iş olarak da kabul görmüştür (akt: Ayhan, 2014, s. 24). Avrupa'da tam anlamıyla yerleşik diplomasiinin gelişmesi, 18. yy'da yaygınlık kazanmıştır. 19. yy'sa "diplomasiinin altın çağı" olarak adlandırılmış ve 1815'ten I. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede Avrupa, diplomasiinin başkenti sayılmıştır. Böylece diplomatlar günümüzdeki meslektaşları gibi bilgi toplama, siyasi ve askeri çıkarları koruma, ticari ilişkileri geliştirme hususlarında çok yönlü çalışma yapar hale gelmişlerdir (Arı, 2008, s. 343).

Kavram olarak "Diplomasi" sözcüğünün kökenine bakıldığında, eski Yunan'daki "diploma" sözcüğüyle karşılaşılmaktadır. Yunan'da "ikiye katlamak" manasına gelen bu ifade zamanla belgeleri koruyacak, düzene sokacak ve deşifre edecek profesyonel kâtiplere ihtiyaç doğurmuştur. Kavram, 18. yy'a gelinceye kadar, "belgeleri inceleme bilimi" olarak kabul görmüş ve kullanılmıştır (Tuncer, 1995, s. 13). Sonraları bir sistematiğe gidilmesi zarureti, ilk kez 1796 yılında İngiliz devlet adamı Edmund Burke'nin 'diplomasi' sözcüğünü, devletlerarası ilişki ve görüşmelerdeki beceri ve taktik manasında kullanmasıyla belirginlik kazanmıştır (Tuncer, 2009, s. 19). Henry Kissinger (2000, s. 604) diplomasi için tam anlamıyla olmasa da gerçek hayatta olaylar arasında seçim yapabilme ve dostla düşmanı ayırt edebilme şeklinde sade bir tanım yapmaktadır. Uluslararası ilişkileri uygulama, yerleşik usulleri ve milletlerarası münasebetleri müzakere yoluyla yönetme sanatı (Demir, 2012, s. 7) olan demokrasi, elbette ki tarih boyunca dış politikanın ana vasfı olma niteliğini korumuştur. Aynı zamanda tarihinin zorlu mücadelelerinde hızlı hareket kabiliyeti sergileme ve rakip aktörlere manevra alanı bırakmayacak bir hız ve beceriyle stratejik koşulları oluşturmaktır (Karadağ, 2012, s.117).

Kültür, yaşam şekli, düşünce ve değerler artık konvansiyonel veya dijital medyayla taşınmaktadır (Fattor, 2017, s. 16). Her durumda bugün devletler, diplomatlarının buldukları ülke halklarıyla temas kurmalarını, oralandaki kurum ve üniversitelerde konuşmalar yapmalarını ve kamuoyu temsilcileriyle iyi ilişkiler geliştirmelerini beklemektedirler (İskit, 2015, s. 361). Keza *kamu görevlilerinin, ülkelere hizmet etme zamanını seçme veya onları bekleyen görevleri belirleme özgürlükleri yoktur* (Kissinger, 2000, s. 763). Marshall Mc Luhan bilinen metaforunda dünyanın küresel bir köye dönüştüğünü söylediğinde, kastettiği anlamlardan biri de kaderlerin küresel ölçekte ilişkili hale gelmiş olmasıdır (Bostancı, 2011: 126). Sicim teorisi de bu anlamda tüm insanlığı birbirine örüntülemektedir. Toplumların da artık içe içe ve bağlantılı bir boyut taşıdığı görülmektedir. Keza devletlerin birbirleriyle olan münasebetleri, uç noktaları savaş ve barış olan ince bir hat üzerinde ilerlediğinden barışçıl kadın diplomatların dünyayı daha bir yaşanır kılacağı düşüncesi anlamlı bir yerde durmaktadır.

1.3. Diplomaside Yumuşak Güç

Joseph Nye (2020, s. 14), “Yumuşak güç” kavramına, ilk kez 1990 yılında çıkan *Bound to Lead* (Önderlik etmeye mecbur) kitabında yer vermiştir. Nye, Amerika'nın düşüşte olduğu yönündeki yaygın kanaatlerin aksine ABD'nin askeri ve ekonomik gücüne ek olarak yumuşak adımı verdiği üçüncü bir alternatifini ileri sürmüştür. Sonraki yıllarda kamusal bir söylem kazanan “Yumuşak Güç” kavramı ABD ve İngiltere Dışişleri Bakanları, siyasi liderler, akademisyenler ve köşe yazarlarınca kabul görmüştür.

Artık sanat, kültür, edebiyat, spor, bilim, teknoloji ve sinema alanlarına yatırım yapan devletler, açık ara etkili olmakta ve imajlarıyla kamuoyuna tesir etmektedirler. ABD’de bir yatırım bankacısı olan Davies, Roosevelt tarafından Moskova’ya gönderildiğinde Amerikan Büyükelçiliğinde bir grup yüksek Sovyet liderine bir film göstermiştir. Konuya dair resmi raporda, Sovyet misafirlerin eski arkadaşlarının suçluluktan perdede yansıtılırken gösteriyi “asık yüzlü bir merakla” seyrettikleri belirtilmektedir (Kissinger, 2000, s. 473). Keza Amerikan yumuşak gücünün devam etmesi, sınırsız eğlence kaynaklarıyla yabancıların zihnine girip, gelecekte kendileri hakkında alınan kararlarda uygun davranmalarını sağlamaya dayanmaktadır. (Fattor, 2017, s. 172)

Bu nedenle yumuşak güç, diğerlerinin tercihlerini biçimlendirme kabiliyetine yaslanmaktadır. Kaldı ki bireysel olarak herkes cazibe ve baştan çıkarmanın etkisine şahit olmuştur. Evlilik veya ilişkilerde güç, daha büyük ve baskın olandan ziyade cazibenin gizemli doğasına bağlıdır. Toplum temelli politika uygulamalarında da, polisi sıcakkanlı ve çekici hale getirme ve kamuoyunda olumlu imaj yaratma stratejisi de bu güçten beslenmektedir (akt: S. Nye, 2020, s. 24). Kadın diplomatlar bu imajın oluşmasında önemli bir yerde durmakta, diplomasiyi yumuşak güç eksenli kullanmada dünya barışına gözle görülür bir katkı sunmaktadırlar. Ancak sahada hak ettikleri oranda temsiliyet bulamamaktadırlar.

Yumuşak güç, ortak değer/kazanımlar ve diğerlerinin buna katılma sorumluluğu ve haklılığına yaslandığından, çok taraflı istişareler, tek taraflı savunmalardan daha fazla yumuşak gücün cazibesine hizmet etmektedir. Bu noktada çok taraflı istişarelerde kadın diplomatların varlığı ortak bir çözüm üretilmesinde kayda değer bir sinerji yaratmaktadır.

Yumuşak gücün argümanlarından olan sinema ve onun doğurduğu endüstri, başlarda sanayileşen ülkelerin kalabalık şehirlerini dolduran işçi kesimi ve yoksullarla ilişki kurarak onlara seslenmiş; yaşanan ve yaşanabilecek olaylara duyguları ekleyerek sessiz filmlerden beri popüler olmayı başarmıştır (Abisel, 2016, s. 18). Fransa’da ortaya çıkan sinemanın, Rusya’da kuramsal çerçevesi çizilmiş ve ABD’de endüstri haline gelmiştir. Sanayi olma potansiyeliyle sinema, global ölçekte pazarlanabilir ürünler ortaya koymaktadır. Sinemanın bu kapasitesi, devletlerin yumuşak gücünü cezbetmekte ve kültürel sahaya hatırı sayılır bir uygulama boyutu açmaktadır (Kavoğlu, 2016, s. 28). Dolayısıyla sinemada her zaman algı oluşturmaya yönelik filmler yapılmıştır. Devletler de özellikle dış politika ve diplomaside, algı yönetimleri sayesinde, kendi kıymetlendirmelerine dikkat çekmektedirler.

Nihayetinde diplomasinin araçları ikna, uzlaşma ve güç kullanma tehdidi üzerine kurulmuştur. Fakat savaşla karşı karşıya kalan bir diplomasi başarısız sayılmaktadır. Ne olursa olsun uluslararası ilişkileri görüşmelerle, barışçıl yollardan yürütmek asıl gaye olmalıdır (Ayhan, 2014, s. 23). Bilhassa kadın diplomatların varlığı bu görüşmelerin uzlaşma yönünde olması dünya barışının korunması ve devamlılığına hizmet etmektedir.

1.4. Diplomaside Sinema

İnsanı, kültürü ve toplumları değiştirip dönüştüren sinemanın varlığı ve oluşumu, salt teknolojik buluş ve imkânlarla bağlı bir gelişim süreci değildir. Sinemayı anlamak için tarihi bilmek, bireysel ve toplumsal dinamiklerin hareketini takip etmek, insanların yaşamlarının nasıl ve neye evrildiğine yakından bakmak ve bu gereksinimlerin okumalarını tam ve doğru yapmak gerekmektedir. Bu doğrultuda yakın tarihte Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Çağı'nın türbülansı, köklü değişiklikleri beraberinde getirmiş; şehirleşme sonrası toplumda günlük yaşamdan, sanat ve kültürel öğelere dek her şey yeniden şekillenmiştir.

Bu şekillenme tarihin her döneminde önemli olan tiyatro, müzik, edebiyat ve sinema gibi öğelere de sirayet etmiştir. Çünkü bu unsurlar toplanma, bir arada vakit geçirme, eğlenme ve haberdar olma anlamında her daim önemli olmuşlardır. İnsanlar kendilerini, ülkelerini ve farklı ulusları bu birlikteliklerde anlayıp dinlemiş ve yeniden yaratım sürecine tanıklık etmişlerdir. Bir araya gelme ihtiyacı ve bunun oluşmasındaki nüveler, bir sözü olma ve bunu anlatma, dolayısıyla iletişimle alakalı olmuştur. Bu sebeple sinemanın seyirci kitlelerine sunulduğu ilk mekânlar olması bakımından müzikhollere yakından bakıldığında; kültür, diplomasi ve propaganda gibi kavramların içine daha bir nüfuz etme imkânı doğmaktadır.

Büyük Britanya’da Viktorya döneminden itibaren popüler olan ve dünyaya Jingoizm kavramını kazandıran müzikholler, insanları rahatlatan, ortak coşku ve heyecanın paylaşıldığı mekânlar olarak varlık göstermişlerdir. 1878 yılındaki Rus-Türk savaşı sırasında Rus ordusu İstanbul’a yaklaştığında Büyük Britanya dış politikasını, Türkleri savunma ve Avrupa’daki güç dengesini koruma merkezli şekillendirmiştir. Bu gerilimli ortamda G. H. MacDermott’un müzikholünde sahnelenen ve G. W. Hunt tarafından yazılan bir şarkı, Britanya’daki tüm sahnelerde çalınmaya başlamıştır. Dönemin ruhuna uygun olan, aşırı vatanseverlik ve askeri özgüven diliyle yoğrulmuş şarkının nakaratı şöyledir.

Savaşmak istemiyoruz.
Ama Jingo ister de savaşırısak
Adamlarımız var
Gemilerimiz var
Ve paramız da var

Şarkı “Ruslar İstanbul’u alamayacak” sözleriyle bitmektedir. Sonuçta Britanya’nın müdahale etmesine gerek kalmamış ve uzlaşma sağlanmıştır. Fakat şarkı ve yayılma biçimi, İngiliz toplum eleştirmenlerinin üzerinde derin bir iz bırakmış; işçi sınıfına ve Britanya devlet aygıtının problemlerine ilişkin ilgi ve tutku oluşturmuştur. Öyle ki müzikholle muhalefet eden J. A. Hobson, “Müzikhol ve müzikholleşen eğlence mekânları, kiliseden, okuldan, siyasi toplantılardan ve hatta belki basından bile etkili eğitim araçlarıdır.” demiştir. Böylece müzikhol sinema filmlerinin seyirci kütlesine sunulduğu ilk mekân olmuştur (Fattor, 2017, s. 63-64). Bu mekanlar sinemanın icadıyla seyretme olgusunu, haberdar olma ve eğlenme mantığını farklı bir geometriye oturtmuştur. Özellikle fotoğraf ve kameranın icadı, zamanı tarihi ve insanı belgeleyip saklar hale gelmiştir.

Neticede diplomasinin yedinci sanat olan sinemayla teması, daha ziyade Avrupa, ABD ve Uzakdoğu eksenli bir formatta ilerlemiş; devletlerin diplomatik yaklaşımları kültürel unsurlarına da sirayet etmiştir. Ülkelerin iç dinamiklerinden yola çıkarak oluşturdukları kurgular, zamanla evrensel bir sinema dilini yaratmıştır. Sinemasal gücü fark eden devletler, uluslararası alanda kendilerini gerçekleştirmek ve kamuoyu oluşturmak için sinemayı kullanmaktan çekinmemişlerdir. Klişe olmakla birlikte Hollywood filmleri, sinemasal boyutta uzun yıllar öncülük etmiştir.

Temel manada sinema bir sanattır ancak bu sanatın icra edilebilmesi, onu üreten ve pazarlayan bir endüstrinin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bu çerçevede sinema endüstrisi kavramı ele alındığında Hollywood, Amerikan film endüstrisiyle özdeşleşmiş, hatta onun yerine de kullanılan bir isme dönüşmüştür. Çünkü sistem, enikonu Hollywood’la uzlaşmayı yöntem, kalıp, mesaj ve profesyonelliğini kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple Amerikan sinemasının referans kaynağı çıkarım yapmak için bile Hollywood olmak durumundadır (akt: Pembecioğlu, 2015, s. 63). Burada iletişimin gündelik gücü de devreye girmekte, bir buyruk, gözdağı veya rüşvet olmadan işleyen güç, insanları ve toplumları etkilemektedir. İletişim aygıtları, gündelik yaşamda esasen zorlama olmadan var olan iletişimi görünür kılmakta ve güç ilişkileri pekiştirmektedir. Hâsılı bu güç insani ilişkilerden, kimliklerin oluşumundan ve taşıdıkları önemden kaynaklanmaktadır. Aynı biçimde bu güç tanınma ve kabul görme isteğine dayandığından, gönüllülük ilkesiyle çalışmaktadır (akt: Hepp, 2015, s. 109). Sinemanın cazibe ve duygu yaratma özelliği, onu gönüllü alımların en tepesine yerleştirmekte, devletler de kültürel diplomaside bu güçten yararlanmaktadır.

1912 kadar erken bir tarihte, Hollwood ihracatçıları şunu keşfetmişlerdir. Sinema filmleri nereye gönderiliyorsa, diğer ABD metaları için bir talep doğmaktaydı. Hollywood soyut bir eğlence sektörü gibi görünse de ABD’nin dünya ticaretinde oynadığı kritik rol içeride “Başkan”ın da ilgisini çekmiştir. Devletin dış politikası için Hollywood, dünyanın geri kalan halklarıyla bir halkla ilişkiler bürosu olarak çalışmıştır (Pembecioğlu, 2015, s. 78). Bu amaçla Dışişleri Bakanlığı aktif bir çalışma yürütmeye başlamış ve Federal Hükümet, konsoloslukların içinde bulunan ticari ataşeleri kurumsallaştırmıştır. Sonrasında ABD’nin sinema, finans ve sanayisi rutin bir biçimde siyasal amaçlarını gerçekleştirmek üzere faaliyetler yürütmüştür (akt: Miller, 2012, s. 128). Bu konsoloslukların ne denli etkili olduklarını göstermesi bakımından şu örnek oldukça dikkat çekicidir. Bir dönem Paris’te bütün sekreterler greve gittiklerinde Yapımcı Walter Wagner bu durumdan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Neticede gösteri yapan Paris stenografları, kendi çalışma koşullarıyla ABD sinema filmlerindeki ofis çalışanlarını karşılaştırmış ve arasındaki farklar protesto etmelerine sebep olmuştur. Wagner bunu 120000 Amerikan konsolosunun Paris’teki çalışması olarak adlandırmıştır (Miller, 2012, s. 17). Bu sinema filmlerinin en belirleyici yönü, önden ilerleyen öykünün arkasında ideolojiler, gizli mesajlar ve metaforların seyircinin karşısına çıkarmasıdır. Amerikan yapımı sinema filmlerinin çoğunda, en az bir plan bile olsa Amerikan bayrağı görünmektedir. Şüphesiz bu planlar yapımcıların ve dışişlerinin bilinçli olarak yerleştirdikleri kendi seyircileri için bir motivasyon ve yabancı seyirciler içinse bir manipülasyon taktiğidir (Canbey, 2017, s. 84).

1981 yılında Sitre Körfezi’nde iki ABD savaş uçağı iki Libya savaş uçağını düşürmüştür. Ciddi bir sonuç doğurmayan ve Körfez’deki açmazın yıllarca sürmesine neden olan bu olayı ABD çok iyi dramatize etmiştir. Reagan döneminin akılda kalan filmlerinden Top Gun bu olayın akabinde çekilmiştir. Douglas Kenner, bu film için ‘bir Reagan ıslak rüyası’ tabirini kullanmıştır. Bu simge film, Reagan/Yuppie değerlerinin her şekilde kazandığı, yaşamın merkezini rekabetin aldığı ve yaşamın her alanında spordan aşka ve kariyere dek her yolu deneyerek kazanmanın mubah olduğu bir Amerikan rüyasını dünya insanının belleğine kazımıştır (Fattor, 2017, s. 260). Nihayetinde Cadılar Bayramı’nı bilmek için ABD’de yaşamaya gerek kalmamıştır çünkü bu geleneğin bilinmesinde filmler yeterince katkı sağlamaktadır (Hepp, 2015, s. 66).

Sinema yaratıcılığına ve cazibesine rağmen varlığını farklı dinamiklerle pekiştirmesi gereken bir sanat dalı olduğundan; belli bir anlatımı, bakış açısı, kalitesi, hedef kitlesi ve izleyicisi olmadan sinemadan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle diğer sanat türlerinin aksine sinemanın bir sektöre gereksinimi vardır (Pembecioğlu, 2015, s. 71). Ve sektör genellikle devletler tarafından kontrol edilmekte içte ve dışta elde edilmek istenen sonuçlar için sinemanın cazibesinden yararlanılmaktadır. Öyle ki Hollywood

filmleriyle verilen Amerikanvari yaşam mesajları, komünizmle yaşayan halkları, Batılı yaşam biçimine özendirmiştir. Bu filmleri seyreden Sovyet kitleleri, Batılı insanların uzun kuyuklar beklemeden yemek aldıklarını, komünial apartmanlarda yaşamadıklarını ve arabalarının olduğunu görmüşlerdir (akt: Sancar, 2012, s. 213).

Amerikan Sinema Filmleri Derneği Başkanı (MPAA) Will Hays, başından geçen bir olayı şöyle anlatmaktadır.

Bir yapımcı The Eternal City filmi yapıyor. Başkan Hays, İtalyan konsolosunu çağırır. Sinyor Kaetani isimli bu konsolosa telefon eden Hays, İtalya'nın bakışından söz konusu filmi tam ve doğru bir biçimde yapmak istediklerini söyler. Columbia Üniversitesi mezunu, İtalya'nın zenginlerinden, farklı ve seçkin bir diplomat olan Sinyor Kaetani, ertesi gün New York'a gelir. ABD ile iş birliği yapan konsolos Kaetani, ülkesine geri döner ve doğrudan Mussolini'nin karşısına çıkar. Tam olarak İtalya'yı hoş gösteren ve İtalyanları hoşnut eden bir film yapılır (akt: Miller, 2012, s. 131).

Şu durumda Amerikalı diplomatların, birtakım izleyicilere iki makaralı filmleri göstermek adına cipleriyle Latin Amerika'nın iç kısımlarına ve dünyanın farklı uzak bölgelerine gitmelerine gerek kalmamıştır (S. Nye, 2020, s. 151-153).

Nihayetinde her yeni film, hayal gücünü görüntülere aktararak kısmi bir gerçeklik oluşturmakta, karakterlerle sağladığı özdeşimle de insanları etkileyip şekillendirmektedir. Seyirci beyazperdede, canlandırılan karakterlerde ya kendi duygu, düşünce ve hayat deneyimlerinden parçalar görerek ya da kendi sahip olmadığı duygu düşünce ve hayatlarla özdeşleşerek bir katarsis sağlamaktadır. Pietari Kääpä'daya göre de küresel bir toplumda politik ve kültürel meseleleri tartışmak için en etkili yollardan biri sinema olmaktadır (Şen, 2018, s. 45). Sancar'a göre Ünal Erzen, Hollywood'un dışında Avrupa Sineması, Bollywood ve Çin sinemasını da kamu diplomasisi için elzem saymaktadır. Hollywood sineması ABD'nin temsil ettiği gelişim ve modern yaşamı, Avrupa sineması sanatı, Bollywood sineması Hindistan'ın kültürünü yansıtmaktadır. Çin sinemasıysa mekân ve oyuncuların giydiği geleneksel kıyafet ve sembollerle Çin kültürünün yayılmasına destek olmaktadır (akt: Sancar, 2012, s. 213).

Sonuç itibariyle küreselleşen dünyada ulus devletler eski önemi yitirmiş olsa da ulusal sinema ve filmlerde hala milliyetçilik kayda değer bir yer tutmaktadır. Fransız sinemasının Amerikan sinemasına karşı bir duruş sergilemesinden, Hindistan'ın Bollywood'undan Nijerya'nın Nollywood'una kadar bütün sinemasal oluşumlarda milliyetçiliğin izlerine rastlamak mümkündür. (Pembecioğlu, 2015, s. 119).

Neticede bu ülke sinemaları, önemli bir kültür aktarımı sağlamakta ve devletlerin yumuşak güçleri olarak kayda değer birer kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedirler.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada örneklem dahilindeki anlatılarda sinemada diplomasi temsilleri nitel veri analizi yöntemi ile bulgulanmış ve bu süreçte yorumsamacı bir yaklaşım benimsenmiştir. Akabinde örneklem filmlerindeki anlamlar, eylemler ve beşerî faaliyetlere ilişkin şablonları ortaya çıkarmak için verileri düzenleme ve sadeleştirme (Berg & Lune, 2019, s.382) yoluna gidilmiştir. Bu çalışma, niteliksel araştırma paradigmasına göre yürütülmüştür. Araştırmanın kapsamını diplomasi kadını aktörlerinin iletişim faaliyetleri ve bu kanallardan biri olan sinema oluşturmaktadır. Sinema, kamu diplomasi oluşturma anlamında sıklıkla kullanılan araçlardan olduğundan, araştırmanın ana kütlesini sinema filmleri taşımaktadır. Öyle ki diplomasi, kadın diplomatlar, uluslararası ilişkiler ve dışişleri temaları, filmlerin omurgasını oluşturmaktadır. Çalışmada söz konusu filmlerin adları, tarihleri ve yönetmenleri belirtilmekte, konu itibariyle diplomasi temalı filmler bu kapsama alınmaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu makale 2022 yılında Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı tarafından kabul gören; Kültürel Diplomasinin Yumuşak Güç Olarak Sinema Filmlerinde Kullanımı Üzerine Nitel Bir Analiz isimli yüksek lisans tezinden yola çıkılarak ele alınmıştır. Bu minvalde 2000'ler sonrası hızla değişen dünya düzeninde boyutu genişleyen, kapsamı farklılaşan diplomasi, sinema filmleri üzerinden okunmasından hareket edilmiştir. Bu nedenle çalışma kapsamında 2000-2021 yılları arasında gösterime girmiş, sinemanın diplomasi kanadını oluşturan filmler içerisinden amaçlı örneklem yöntemi ile seçilen; **The Constant Gardener** (2005 - Fernando Meirelles - ABD), **The Last King of Scotland** (2006 - Kevin Macdonald - ABD), **The Diplomat/False Witness** (2009 - Peter Andrikidis -Avustralya/İngiltere), **Fair Game** (2010 - Doug Liman - ABD), **The Ambassador** (2011 - Mads Brügger - Danimarka), **Argo** (2012 - Ben Affleck - ABD), **The French Minister/Quai d'Orsay** (2013 - Bertrand Tavernier - Fransa), **The Ambassador to Bern/A Berni Követ** (2014 - Attila Szász - Macaristan), **Diplomacy** (2014 - Volker Schlöndorff - Fransa/Almanya), **Jan Masaryk/A Prominent Patient** (2016 - Julius Ševčík - Çek Cumhuriyeti/Slovakya), **Bel Canto** (2018 - Paul Weitz - ABD), **Long Shot** (2019 - Jonathan Levine - ABD), **The Coldest Game** (2019 - Lukasz Kosmicki - Poland/USA) **Mogadishu/Escape From Mogadishu** (2021- Seung-wan Ryoo - South Korea) olmak üzere 14 film analiz

edilmiştir. Örneklem dahilinde seçilen ve **doğrudan** veya dolaylı olarak diploması, diplomat, uluslararası ilişkiler gibi konuları işleyen Asya yapımı bir, ABD yapımı altı, Avrupa yapımı altı, ABD/Avrupa ortak yapımı bir film bulunmaktadır. Diplomatik faaliyetlerin sinema filmlerinde 2000 yılı sonrası nasıl verildiği, diploması temalı filmler üzerinden ele alınmaktadır. Bu kapsamda diplomatik teamülleri içeren, dış ilişkiler ve diploması konulu filmler incelenmiş ve bu filmlerde tafsilatlı bir izleme ve inceleme yürütülmüştür. Bir manada filmler de önceden kurulu olan yapı, yazarın pratiği ile nesnesini açıklamaya yönelik bir tutumda ele alınmıştır. Bu süreçte filmlerde kurgulanan diploması, diplomat ve uluslararası ilişkilerle ilgili determinasyon anlaşılmaya çalışılmış ve belirli bir meta-dil içinde sunulmasına özen gösterilmiştir. Bu çalışma, örtük bir yapı olarak düşünülen bir çalışmanın ayrıntılı açıklanışı olup, ilerleyen süreçte detay ve belirlenimler bir bütünlük arz edecek biçimde bir araya getirilmiştir. Diğer bir ifadeyle sinema filmlerinin dinamik ve öğelerinin **yapıbozumcu okumasını** içermektedir. Böyle bir tercih yapılmasındaki temel gerekçe araştırmacının boylamsal bir çalışma gerçekleştirerek; sinemanın diploması kanadını oluşturan filmlerde kadın diplomatların temsil biçimlerinin ayrıntılı bir resmini ortaya koyma isteğidir. Bu çalışmada diploması ve sinema ilişkisine dikkat çekilmekte ve sinemasal perspektifte kadın diplomatların temsilinin hangi bağlamda gerçekleştiğine görünürlük kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öyle ki bir yandan uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde sinemanın nasıl algılandığına, hangi kaynaklardan beslendiğine ve referans noktalarına vurgu yapılırken diğer yandan kadın diplomatların bu süreçte nasıl **üretildiği** üzerinde durulmuştur.

2.3. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Örneklem filmleri araştırmacı tarafından izlenmiş ve araştırmacı tarafından “analitik notların (Saldana, 2019, s.44)” yazılmaya başlaması ile birlikte hem veri toplama hem de çözümleme süreci başlatılmıştır. Daha sonra araştırmacı elde ettiği notları kategorileştirmiş, sadeleştirip yorumlayarak temalara ulaşmıştır. **Tematik analizle elde edilen bulgulara dayanılarak 12 başlık üzerinde karar kılınmıştır.** Bu temalar kültürel diplomasının sinemadaki izdüşümleri, filmlerde diplomatik dilin kullanımı, diploması filmlerinde Ortadoğu ve Afrika’ya yaklaşım ve düşman bölgeleri, diploması ve istihbarat birimlerinin işbirliği/çatışması, filmlerin zamansal periyodu, filmlerde diplomatik teamüllerin verilişi, evden uzak olan diplomat ve ailelerinin katlandığı zorluklar, diplomatik görevin dışına çıkılması, diploması güç ve iktidar ilişkisi, filmlerde diplomatların işleniş biçimi, diploması ve iletişim araçları ile diplomasıde cinsiyet ayrımı kadın/erkek olarak sıralanmıştır. Böylece veri toplama ve analiz süreci sona ermiştir. Bu başlıklardan biri olarak Diplomasıde Cinsiyet Ayrımı Kadın/Erkek teması ise bu makalenin ana fikrini oluşturmuştur.

2.4. Sınırlılıkları

Bu çalışma, araştırma süresi, konu/kapsamı ve analiz süreci bakımından aşağıdaki parametrelerle sınırlandırılmıştır. Devletler, diplomasıde yumuşak güç olarak sinemayı, aktif bir biçimde kullanmaya başlamışlardır. Bu kapsamda yapılan ön çalışmada sinemada diploması filmlerini içeren yapımlar taranmış. Konu itibarıyla diploması ve diplomat ve uluslararası ilişkiler ile ilgili filmler seçilmiştir. Bu nedenle sinemada 2000 yılı sonrası Amerika, Avrupa ve Asya menşeli diploması, diplomat ve uluslararası ilişkiler temalı temsiller sunan filmler, amaçlı nitel veri analizi yöntemi ile seçilerek çözümlenmiştir. Sinemanın diploması alanını oluşturan sinema filmleri içerisinde amaçlı örneklem yöntemi ile seçilen 14 film analiz edilerek sınıflandırılmış ve yorumlanıp özleştirilerek belirli temalara ulaşılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Sinemada Diplomatik Unsurların Yaratımı

Büyük bir temsil gücü bulunan sinemada, kültürel öğelerin nasıl verildiği ve diplomatik unsurların nasıl yaratıldığının ele alındığı örneklem filmlere yakından bakıldığında, dışışleri, uluslararası ilişkiler ve diplomasının ön plana çıktığı görülmektedir. İngiliz casusluk romanları yazarı John le Carré’nin aynı isimli kitabından senaryolaştırılmış olan *The Constant Gardener* (2005 - Fernando Meirelles - ABD) filminde, bir diplomatın yaşamına odaklanılmaktadır. Anlatının feedbacklerle ilerlediği filmde nonlineer bir kronoloji söz konusudur. Bir İngiliz diplomatı olan Justin Quayle ve eşi Af Örgütü aktivisti Tessa’nın hayat öykülerinden yola çıkılarak, Afrika kıtasında yaşananlara bir pencere açılmaktadır. Bir diplomatın açmazlarıyla, dünyanın, Afrika’da yaşananlara ne denli duyarsız kaldığının vicdani ağırlığı gözler önüne serilmektedir.

Dışişleri çalışanı Justin, içe dönük, saygılı, mütevazı, iyi kalpli, fazla konuşmayan ve sakin tabiatlı bir memurdur. Afrika'ya nüfuz etmekten kaçınmakta, konfor alanının dışına çıkmadan yaşamını idame ettirmektedir. Yöresel sorunlara bulaşmak istememekte, yoksul ve yalnız olan çocuklar için bile bir şeyler yapmaya gerek duymamaktadır. Bireysel olarak yapılacak iyiliğin toplamda bir şey ifade etmediğini düşündüğünden ve pratik olarak Afrika'daki durumu değiştirmeye inandığından sorunlardan uzak kalmayı tercih etmektedir. O'na göre yardıma muhtaç milyonlarca insan söz konusudur bu sebeple onlarla kurumların ilgilenmesi gerekmektedir. Bu tutumu eşinin vefatıyla değiştirmekte, sonrasında diplomasi kimliğiyle olayın sır perdesini çözmeye ve Afrika'nın derinlerine inmeye bir motivasyon bulmaktadır.

Anlatıyla birlikte diplomat olan insanların yaşamlarına tanıklık edilmekte ve bu süreçte psikolojik, sosyolojik ve ruhsal boyuta sirayet eden entrikalar görünür kılmaktadır. Zaten çok uluslu şirketlerin ilaç, petrol ve silah sanayi üzerinden yaptıkları katliamlar ve elde ettikleri karlar söz konusu olduğu müddetçe bir değişiklikten söz edilemeyeceği kanısıysa zamanla oluşmaktadır. Bu nedenle diplomat Justin'in uğraşları da bir yerde yeterli gelmeyecek ve Justin yuvası saydığı eşiyile buluşmak adına ölümü tercih edecektir.

Gerçek insanlardan ve olaylardan esinlenen The Last King of Scotland (2006 - Kevin Macdonald - ABD) filmindeyse İskoçya'dan Uganda'ya gelen Dr. Nicholas Garrigan'ın kendini ansızın Başkan İdi Amin'in kişisel doktoru, zaman ilerledikçe sağ kolu ve danışmanı görevlerinde bulunmasıyla şekillenmektedir. Bu süreçte Dr. Garrigan'ın büyükelçilikle münasebetlerine ve ülkenin dışişlerini ilgilendiren konularla uğraşmasına kadar birçok diplomatik olaya tanıklık edilmektedir. Bu süreçte İngiliz Büyükelçiliği yaşanan olayları yakından takip etmekte ve iktidara getirdikleri başkanın İngiltere'nin çıkarları doğrultusunda hareket etmesini garantilemeye çalışmaktadır. Film, güçlü devletlerin grant stratejileri çerçevesinde Afrika'ya yönelik uygulamalara ışık tutmakta; bu doğrultuda sıradan insanların, bürokrasinin ve diplomasinin nasıl şekillendiğine göndermede bulunmaktadır.

The Diplomat/False Witness (2009 - Peter Andrikidis -Avustralya/İngiltere) filminde dışişleri ile polis arasındaki ilişkiler ele alınmakta, fakat daha ziyade İngiliz emniyet teşkilatının bakış açısından gelişen olaylara yoğunlaşmaktadır. Uluslararası dengeler trafiğinde İngiltere'nin çıkarlarını gözetmekle görevli olan teşkilatların iç hesaplaması ve dünya konjonktüründeki mücadelesi, İngiliz Diplomat Ian Porter'ın etrafında şekillenmektedir. Diplomat Porter tarafından mühürlü olduğu anlaşılan bir konteynerde, yüklü miktarlarda eroin bulunması sonucu gözaltına alınan Porter, terörizm ve suikast şüphesiyle yakın takibe alınmaktadır. Scotland Yard'dan Müfettiş Julie Hales, Tacikistan Büyükelçiliği birinci sekreterinden diplomat Porter'ın kimliğini doğrulamakta ve diplomatik yardım damgası taşıyan bir kargonun peşine düştüğünde Rus uyuşturucu taciri Sergei Krousov'a ulaşmaktadır. Diplomatik pasaportu olan ve diplomatik haklardan yararlanan, aynı zamanda yaşam ve ölüm arasında bir ajanlık görevi üstlenmiş olan Porter'ın hayatında fazla gri nokta bulunduğu görülmektedir.

Diplomasinin yoğun bir biçimde hissedildiği ve "Başkan Bush'un ulusa sesleniş konuşmasında söylediği, bizi savaşa sürükleyen 16 kelimelik cümleyi bilen var mı?" sorusuna dikkat çekmeye çalışan Fair Game (2010 - Doug Liman - ABD) filmi, kamuoyuna söylenenlerle hakikatin örtüşmediğini görünür kılmaktadır. The politics of truth ve Fair game kitaplarından uyarlanan senaryo da Amerika'nın Irak'a girişinde ileri sürdüğü nükleer silahlar hikâyesinin, gerçekte bir ilişkisi olmadığı anlatılmaktadır. Bu noktada diplomasi ve güvenlik birimlerinin çalışmalarına yoğunlaşmakta ve politikanın bu birimlerin verilerini nasıl kullandığı ifşa edilmektedir. ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden evvel yaşananların ele alındığı filmde CIA Görevlisi Valeri Plame skandalı çevresinde gelişen olaylara yer verilmekte, Plame'in eşi emekli Büyükelçi Joseph Wilson'ın Irak'ta nükleer silah olmadığını yazması üzerine ABD hükümetinin oynadığı komplo gözler önüne serilmektedir. Filmde sistemle ters düşüldüğünde insan hayatının nasıl alt üst olduğuna şahitlik edilmektedir. Eğitimli, bilinçli bir diplomat ve CIA görevlisinin başına gelenlere tanıklık eden seyirci, gerçeklerin nasıl alaşağı edilerek bir ülkenin işgal edildiğine geriye dönük olarak bakmaktadır. Ana karakterleri diplomat, CIA ajanı ve üst düzey hükümet görevlileri olan Fair Game filminde, taraf olmayanın bertaraf olduğu, gücü elinde bulunduranların istediklerini yaptığı ve medyanın da sadece bunları aktarmaktan başka gücünün kalmadığı bir film anlatısı vardır.

The Ambassador (2011 - Mads Brügger - Danimarka), beyaz bir Avrupalının Afrikalı bir diplomata dönüşmesinin gerçeklerden yola çıkılarak ele alındığı bir belgesel filmidir. Büyükelçi filminde herhangi bir insanın, doğru temaslar ve belirli bir parayla kendine büyükelçi unvanı satın alabileceği resmedilmektedir. Danimarkalı film yapımcısı ve gazeteci Mads Brügger, temin ettiği belgelerle Liberya'yı temsilen Orta Afrika Cumhuriyeti'ne bir diplomat olarak gitmektedir. Yazıp, yöneten ve aynı zamanda filmin başrolündeki büyükelçi rolünü üstlenen Brügger, diplomatik teamülleri öğrenmekte ve diplomatik imtiyazlarla elmas kaçakçılığına soyunmaktadır. Brügger'in büyükelçi görüntüsü altında ve bir fabrika kurma amacıyla yola çıktığı filmde gerçek amacı, elmas ticaretinden nasıl istifade edildiğini göstermek olur. Görünüşte bir kibrit fabrikası kurma planları yapılmakta ama gerçekte fabrika asla ortaya çıkmamakta, insanlara sahte bir umut duygusu verilmektedir. Liberyalı diplomat ve iş insanı Bay Cortzen olarak kılık değiştiren Danimarkalı gazeteci, diplomatik tapu komisyonculuğu ve kanlı elmaslarla bağlantılı yaşananları kameraya almıştır. Diplomatik kılıfla süiistimal edilen yolsuzluğun ve açgözlülüğün, kanlı elmas satışına evrilmesinin verdiği rahatsızlık film boyunca hissedilmektedir.

Argo (2012 - Ben Affleck - ABD) filmi, İran'ın Musaddık, Rıza Pehlevi ve Ayetullah Hümeyni dönemlerini içerisine alan tarihi bir anlatımla başlamaktadır. Yaşanmış olaylardan yola çıkılarak çekilen filmlerden biri olan Argo, İran İslam Devrimi sırasında Tahran'da meydana gelen rehine krizine dayanmaktadır. Açık bir diplomasi içeren film siyasi bir olaydan yola çıkılarak işlenmiştir.

Film, İran Devrim'i esnasında ABD Büyükelçiliğinde bulunan altı Amerikalı diplomatın Kanada Büyükelçiliği'ne sığınması ve 87 gün sonra İran'dan kaçırılmasıyla son bulmaktadır. Bir CIA çalışanı olan Tony Mendez, bu altı diplomatı ülkeye getirmek için sahte bir film senaryosu ekseninde çalışmaya başlamaktadır. Görev ismi Kevin Arkins olan ajan Mendez, kaçak diplomatların İran'dan çıkarılma operasyonunu diploması, CIA ve Hollywood'un aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Metaforik öğelerin fazlaca yer aldığı filmde diploması ve diplomatların yaşamına yakından bakılmaktadır. CIA ve Dışişlerinin birlikte hareket ettiği nüvelerinin verildiği filmin en dikkat çekici unsurunu CIA'nın sponsorluğunda çekilmesi oluşturmaktadır. Anlatılarını güçlendirme ihtiyacı taşıyan film, tarihi olaylara değinerek açılmakta, akabinde elçilikte yaşananlarla filme ciddi bir hava katılmaktadır. Amerika'nın İran'a yönelik dış politikasının yanlışları üzerinde duran, istihbarat örgütü ve dışişleri arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren film, kültürel diplomasinin bir yansıması olan sinema filmlerinin CIA ile bağlantısının da altını çizmektedir.

The French Minister/Quai d'Orsay (2013 - Bertrand Tavernier - Fransa) filmindeyse, Fransa Dışişleri Bakanı Alexandre Taillard de Worms'un konuşma metinlerini yazma göreviyle işe alınan Arthur Vlaminc'ın yaşadıklarından yola çıkılmakta ve uluslararası ilişkiler komedi üslubuyla ele alınmaktadır. Dışişleri bakanlığında çalışan konuşma metni yazarı Arthur'un işi çok zordur, bir kelimenin bir dünya krizini başlatabileceği bu yerde, Dışişleri Bakanı Alexandre'nin yüksek standartları ve biteviye düzeltmeleriyle başa çıkmak, her an patlak veren dünya sorunlarına cevap verebilecek bir birikime ve hazırcevaplığa sahip olmak gerekmektedir. Arthur, bir taraftan sürekli konuşma noktalarının azaltıldığı, kısaltıldığı, temel ihtiyaçlara bağlı kalmakla birlikte özü muhafaza etmesi gerektiğinin söylendiği yazma denemeleri yapmakta; diğer taraftan da bakanın kelimelerini içselleştirmeye ve O'nun düşüncelerini okumaya çalışmaktadır. Filmde diplomasinin görünmeyen yüzü, kendi içindeki açmazları ve bürokrasinin iç çekişmeleri esprili bir tarzda sunulmaktadır. Kült bir çizgi roman olan Quai d'Orsay'dan esinlenen, Fransız eski Dışişleri Bakanı ve daha sonra Başbakan olan kariyer diplomatı Dominique de Villepin'in 2003 yılında yaptığı bir konuşma üzerine kaleme alınan filmde; Dışişleri Bakanlığı'nın kapılarının arkasında yaşananlar ve koridorlarındaki koşuşturmalar beyaz perdeye yansıtılmaktadır. Film, 2003 yılının Şubat ayında, Dominique de Villepin'in Colin Powell ve Donald Rumsfeld'e karşı çıkararak BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı, Irak'ın işgal edilmemesi ama silahsızlandırılması gerektiği konuşmasına gönderme yapan bir konuşma ile son bulmaktadır.

The Ambassador to Bern/A Berni Követ (2014 - Attila Szász - Macaristan), Kızılordu'nun bastırıldığı bağımsızlık yanlısı Macar ayaklanmasını destekleyenlerce gerçekleştirilen bir film olup, yaşanmış olaylardan kurgulanmaktadır. Anlatıda İsviçre'de yaşayan iki Macaristanlı göçmen Tibort Banos ve Abel Takacs, 16 Ağustos 1958 yılında İsviçre'deki Macaristan Halk Cumhuriyeti Büyükelçiliğini işgal etmekte ve Büyükelçi Koroknai'yi rehin almaktadır. Neticede Macar göçmenlerin dışarıda gösteri yaptığı ve İsviçre polislerinin de dahil olduğu bir dizi olay gerçekleşmektedir. Filmde Bern'deki Macaristan Büyükelçiliği'ne girilmesi ve elçiliğin rehin alınması sonrasında gelişen olaylar, dışişleri ve diploması bağlamında ele alınmaktadır. Büyükelçiliğin içinde gerçekleşen sinir harbinde, diplomatların yaşamını da içeren bir rehine krizi yaşanmakta; izleyicilerin diplomatik ilişkilere dair önemli nüanslara ulaştığı filmde, diploması mesleğinin ayrıntılarına da tanıklık edilmektedir.

Diplomacy (2014 - Volker Schlöndorff - Fransa/Almanya), Cyril Gely'in Diploması isimli oyunundan uyarlanan Alman yapımı bir film olup, savaşın kanlı cephesinden ziyade işin mutfağını, yani diplomatik cephesini gün yüzüne çıkarmaktadır. II. Dünya Savaşı döneminde yaşanan dipsomani¹den yola çıkılan filmde, merkeze, Alman komutanı Dietrich von Choltitz'in Paris'i yerle bir etmek üzere Hitler'den aldığı emri yerine getirmeden önceki son gece alınmaktadır. Alman komutan, emri yerine getirmek için birliklerini sevk ve idare etmekten; İsveç Büyükelçisi Raoul Nordling, gizli bir geçitten içeriye girmekte ve Alman komutan Choltitz'i tarihe geçecek yanlış bir kararı uygulamak üzere olduğu konusunda ikna etmektedir. Paris'in merkezinde tarihi bir otelde ve neredeyse tek mekânda geçen film, sürükleyici özelliğini diplomasinin etkin kullanıldığı diyaloglardan almaktadır. Savaşın sadece meydanlarda değil aynı zamanda masada diplomatik yolla yapıldığının altını çizen film; düalist kavramları, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış seyircinin alışık olmadığı bir tonda karıştırmaktadır. Karşılıklı konuşma ve zihinsel tartma alegorisi, diplomasinin kazanmasıyla son bulmaktadır. II. Dünya Savaşı'nı diplomatik yönüyle beyazperdeye aktaran film, işgal altındaki Paris'in özgür bir sabaha uyanmasıyla noktalanırken; aynı zamanda direkt olarak diplomasinin gücüne odaklanmaktadır. Savaşın çıplak gerçeğinin, binlerce yılda edinilen kazanımları nasıl bir emirle yok edebileceği hakikati; tüm birikimine rağmen insanlığın kendi geleceğini cehenneme çevirebileceğini göstermektedir.

"Ekim 1939'da Hitler, Sudetenland'ı işgal etti. Görünüşe göre dünya güçleri Almanya'nın genişlemeye başlamasına izin verdi, dünya savaşıyla sonuçlanabilir" diye başlamaktadır Jan Masaryk/A Prominent Patient (2016 - Julius Ševčík - Çek Cumhuriyeti/Slovakya) filmi. II. Dünya Savaşı uzanan dönemlerde Avrupa'da yaşananları Çekoslovakya'nın penceresinden kadraja alan film, 1937-1939 yıllarında Jan Masaryk'ın Birleşik Krallık Büyükelçisi olduğu dönemdeki yaşamından kesitleri içermektedir. Bir diplomatın bilgisiz vatandaştan daha ötesini görme zorunluluğundan yola çıkarak çekilen yapımda, izleyici uluslararası ilişkilerin nasıl işlediğine tanık olmaktadır. Film, 1940-1948 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı yapmış Jan Masaryk'ın ilk Çekoslovak Cumhurbaşkanı ve babası olan Tomáš Garrigue Masaryk'ın ölümüyle şekillenmektedir. Filmde Almanya ile İngiltere ve Fransa arasındaki güç ve iktidar savaşında, Çekoslovakya'nın verdiği bağımsızlık mücadelesi, diplomat Masaryk'ın

¹ Dipsomani: Dibe ulaşmadan duramamak.

biyografisiyle harmanlanırken, güçlü iradeli bir insanın akıl sağlığının bozulması ve tekrar düzelme emareleri ülkenin kaderiyle ilişkilendirilmektedir. Herkesin bir köpekbalığı tarafından korkutulduğu dünyada, bir diplomatın New Jersey kıyılarından Prag ve Londra'ya uzanan farklı kıta, devlet ve şehirlerde hem kendi hem de ülkesinin yaşamda kalma hikayesi, gerçekçi bir bakışla anlatılmaktadır. Çek Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen ve yabancı uyruklular tarafından alınabilecek en yüksek ödüllerden biri olan Jan Masaryk Onursal Gümüş Madalyası, ülkesi için yaptıklarının takdir gördüğünün kanıtıdır.

Ann Patchett'in romanından uyarlanan Bel Canto (2018 - Paul Weitz - ABD) filmi, Japon iş insanı Katsumi Hosokawa'nın Güney Amerika'da bir fabrika kurmak için yer aramasıyla kayda girmektedir. Bu süreçte Başkan Yardımcısı Ruben Ochoa, Hookawa'ya jest olması için doğum günü partisi düzenlemekte ve ABD'li ünlü opera sopranosu Roxane Coss'u da partide özel bir konser vermek için davet etmektedir. Ancak film, konser sırasında partiyi bir grup teröristin basması ve partideki herkesi rehin almalarıyla farklı bir eksene kaymaktadır. İsyancılar, kadınları, çalışanları, rahipleri ve hastaları almalarına izin vermekte ve karşılığında devletin yasadışı hapishanelerinde tutulan gerilla liderinin karısı da dahil tüm politik mahkûmların serbest kalmasını talep etmektedirler. Tüm kadınlar serbest bırakılırken ünlü soprano Roxane Coss'un alıkonulduğu krizde, Comandante Benjamin liderliğindeki gerillalar evi tamamen ele geçirmektedirler. Doğum günü partisi nedeniyle evde, diplomat ve politikacılardan oluşan seçkin bir misafir kadrosu olduğundan; Fransa Büyükelçisi Thibault ve eşi, Japon iş insanı Katsumi Hosokawa ve tercümanı Gen, Rus ticaret temsilcisi Fyodorov ve soprano Roxane Coss'un da içerisinde bulunduğu rehinelere, kendilerini bir ülkenin iç sorununa karışmış halde bulmaktadırlar. Rehine krizinin dış dünyayla bağlantısını ise Kızıl Haç müzakerecisi Joachim Messner sağlamaktadır. Stockholm sendromuna benzer bir başlangıç yapan filmde insanlar birbirlerini tanıdıkça farklılıklarından sıyrılmakta ve ön yargılarından arınılmaktadırlar. Kültürel farklılıklar, müzik ve sanatın ortak dil hâline gelmesiyle insanlar arasında bir bağ kurmaktadır. Devleti, milleti, dili, dini, ırkı ve kültürü farklı olan insanların ortak bir alanda yaşamaları diplomatik bir dil de doğurmaktadır.

Long Shot (2019 - Jonathan Levine - ABD), filmi ABD tarzı mizah unsurlarıyla yazılmış komedi türünde bir yapımdır. The French Minister/Quai d'Orsay filminde olduğu gibi burada da ABD Dışişleri Bakanı'na konuşma metni yazılması gerekmektedir. Amerika Dışişleri Bakanı Charlotte Field'in uluslararası bir projeye dünya turuna çıkması ve yaşananlardan yola çıkılarak çekilen filmde, dışişleri ve diplomasiye mizah çerçevesinden yaklaşmaktadır. ABD Dışişleri Bakanı Charlotte Field'in öğrencilik yıllarında ders verdiği işsiz bir gazeteci olan Fred Flarsky'den konuşma metinlerini kaleme almasını istemesi üzerine, Amerikanvari dışişleri yapılanmasına şahitlik edilmektedir. Anketlere göre mizah anlayışı dışında her bakımdan başarılı olan Dışişleri Bakanı, kamuoyu yoklamalarındaki oyunu yükseltmek adına, bir dünya işinin yanında, konuşmalarına espriler katma uğraşı da vermek durumunda kalmaktadır. İlerleyen aşamada Amerika'nın başkan koltuğuna oturmak için mücadele eder hale gelen Dışişleri Bakanı Charlotte, kirletilen denizler ve kesilen ağaçlar için uluslararası tekelere rağmen, ekolojik bir mücadeleye girişmektedir. Bir yandan siyasi iktidarların doğa tahribatındaki etkilerine değinen diğer yandan Kasthari'da rehin alınan ABD'li bir pilotun kurtarılması gibi konuların işlendiği filmde, ABD tarzı espri unsurlarıyla yüklü bir diplomasi sunulmaktadır. Politik eleştirileri yumuşatmak adına bolca küfür ve cinsellik unsurları eklenen filmde diplomasi ve siyaset bir durum komedisine dönüşmektedir.

7 gün öncesinden başlayıp gün gün yaşanan olaylarla bağlantılı olarak işlenen The Coldest Game (2019 - Lukasz Kosmicki - Polonya/ABD) filminde, gerçek görüntülerle Soğuk Savaş dönemi olaylarından bir kolaj yapılarak geçmişe dair bilgiler tazelenmekte; gerçek haber görüntüleri filmin kurgusuna yedirilmektedir. Film, Soğuk Savaş dönemi uluslararası gelişmelere, diplomasi ve devletlerarasındaki ilişkilere gönderme yapmakta, film aracılığıyla diplomatların ve casusların yaşamlarına tanıklık edilmektedir. Filmin görünen planında Soğuk Savaş dönemi casus hikâyeleri yer almaktadır. Uluslararası bir satranç turnuvası kullanılarak yapılan casusluk filminde diplomatlar ve gizli servis elemanları bir arada çalışmaktadırlar. Kaçırılarak oyuna dâhil ettirilen Profesör Mansky, başlarda oyuna odaklansa da sonraları Rus gizli servisinden bir mikrofilm almak için diplomat ve casuslara yardım eder hale gelmektedir. Soğuk Savaş dönemi ABD - Sovyet ilişkilerinin ele alındığı yapımda, 1962 yılında ABD Başkanı Kennedy, Küba'daki Sovyet askeri aktiviteleri ve inşa edilen silolar hakkında kamuoyunu bilgilendirmekte ve savaş izlenimini güçlendirerek küresel bir nükleer savaş alarmını çaldırmaktadır. The Coldest Game filmi bu süreçte, ABD ile Sovyet Rusya arasında Polonya'da yapılacak bir satranç turnuvasına odaklanmaktadır. Stalin'in Polonya halkına hediyesi olan Varşova Kültür ve Bilim Sarayı'nda, ABD'den John Konigsberg ile Sovyet Rusya'dan Yuri Sergeyevich Gavrylov arasında oynanacak oyun; görünürde bir satranç düellosu üzerine kurulu olsa da arka planda diplomat ve gizli servislerin düellosuna tanıklık edilmektedir. Gerçek hayatta bu düello, yüzyılın maçı adıyla, 1972 yılında Sovyet Rusya'dan Boris Spassky ile ABD'den Bobby Fischer arasında İzlanda'da gerçekleşmiştir.

Yaşanmış olaylara dayanılarak çekilen diğer bir yapım olan Mogadishu/Escape From Mogadishu (2021 - Seung-wan Ryo - Güney Kore) filminde ise diplomasi ve büyükelçiliklerin yaşadıkları olaylar, sinema perdesinden izleyicilere aktarılmaktadır. 1990'lı yıllarda Somali'de iç savaşın tımandığı dönem zemin olarak kullanılmakta; bir yandan Afrika'da yaşanan olaylar seyirciye aktarılırken diğer yandan diplomatların yaşamları ve çalışma şartlarına dair farklı bir bakış açısı getirilmektedir. O yıllarda Güney Kore Devleti BM'ye kabul edilmeye çalıştığından, büyükelçilik olarak başkent Mogadişu'da aktif bir çalışma yürütülmektedir. Film, diplomatik teamüllerin neredeyse ortadan kalktığı, yaşamla ölüm arasındaki çizginin flulaştığı yer ve zamanda, diplomatların hayatlarına dair önemli ipuçları vermektedir. Hikâyenin belli başlı aktörlerinin diplomatik görevliler olmasıysa dikkat çeken

unsurlardan sayılmaktadır. Güney ve Kuzey Kore Büyükelçilikleri, dokunulmazlığı bulunan diplomatlar için bile güvenliğin kısmen sağlandığı Somali’de, baskı ve stres altında görev yapmaya çalışmakta; kendilerinin ve ailelerinin can güvenliğini sağlamak için ciddi uğraş vermektedirler. Filmdeki diplomatlar aynı zamanda, bürokrasinin çarklarıyla mücadele eden ve maruz kaldığı sınır harbini en iyi biçimde yönetip, temsilcisi olduğu ülkenin menfaatleri doğrultusunda çözümler üretmeye çalışan insanlardır. Her iki büyükelçilik personelinin -ki az personelle çok iş yapmaları gerekmektedir-, karşılıklı Kore devleti olarak birbirleriyle ve buldukları ülkenin yerel sorunlarıyla mücadele etmeleri işlenmektedir. Güney Kore sefaretinin amacıysa ülkesinin BM’ye tam üyelik hedefini gerçekleştirmek için Afrika oylarını güvence altına almaktır. Somali’deki siyasi durumun merkeze alınmayıp bir fon olarak kullanıldığı filmde, düşman olan Kuzey ve Güney Kore, kaçış yolunda kaçınılmaz olarak birlikte hareket etmektedirler. Aslında Film, kültürel diplomasi sinema ekranından Kuzey ve Güney Kore arasındaki buzları eritmeye yönelik çabayı ön plana çıkarmaktadır. Keza filmin alt okumaları, gerçek hayatta ilişkileri kuvvetlendirecek ve alternatif bir barış yolu sağlayacak bir diplomasiye hizmet ediyor görünmektedir.

Sinemanın kendine özgü dünyasının diplomasiyle bulunduğu bu filmlerde, diplomatların verilişi ve etkileşimde buldukları faaliyetler, geleneksel diplomasi uğraşlarından farklı olarak, bilgi ve düşüncelerin ulus ötesi akışını hızlandırarak dış kamuoyunun yaklaşım ve algılarını etkileyebilir (Sancar, 2012, s. 91) bir formatta kodlanmaktadır. Kamuoyunda cazibe yaratma anlamında kritik öneme sahip bir iletişim aracı olan sinema, örneklem dâhilinde incelenen filmlerde diplomasiyi kendi amacı doğrultusunda araçsallaştırmaktadır.

3.2. Diplomaside Cinsiyet Ayrımı Kadın/Erkek

İncelenen yapımlar içerisinde Long Shot (2019) filminde yer alan ABD Dışişleri Bakanı Charlotte Field’in dışında kadın diplomat bulunmamaktadır. Filmlerde kadın karakterlerse daha ziyade erkek diplomatların eşleri olarak yer almaktadırlar. Long Shot filminde yer alan ABD Dışişleri Bakanı Charlotte Field’in karakteri konuşma metin yazarının varlığıyla hareket alanı bulmakta; Charlotte, diplomasi ve siyaset kurumu erkeklerine ancak yanındaki başka bir eril güçle karşı koyabilmektedir. Filmde ilk defa ABD için bir kadın başkanın varlığına gönderme yapılmakta; kadın karakterin başkanlık koltuğuna oturması sancılı süreçlerden geçmektedir. İlk kadın başkan olacak olan Dışişleri Bakanı Charlotte’nin kamuoyunda 92 puana sahip olduğu üzerinde durulmakta; aynı vasıflara sahip bir erkeğin puanını 192 olacağı belirtilmektedir. Neticede Modern dünyada bile bir kadının, bir yere gelmek için erkeklerden daha fazla efor sarf etmesi gerekmektedir. Filmde güçlü bir kadın dışişleri bakanından ziyade erkeğin kanatları altında olmaya hevesli kadın filmlerinin klişelerine rastlanmaktadır.

The Constant Gardener (2005) filminde gördüğü yanlışları düzeltmeye çalışan ve sorumluluk almaktan çekinmeyen Af Örgütü Aktivisti Tessa, Afrika’da yaşananlara seyirci kalamamaktadır. Bu yönü sonradan eşi olacak olan diplomat Justin’e basın toplantısında yönelttiği sorularda da açığa çıkmaktadır. Tessa’nın “Birleşmiş Milletler denilen uluslararası organizasyonu kurabilmek için 60 senemizi verdik. Bunun amacı savaşları önlemektir ve şimdi arabalarımıza petrol yetmediği için küplere biniyoruz. Biri bize Beyaz Saray önünde bir resim fırsatı ve birkaç fıçı petrol için neden binlerce masum insanı öldürdüğümüzü ve diplomatik sicilimizi yaktığımızı açıklayabilir mi? gibi soruları iddialı bulunmaktadır. Tessa güçlü bir kadın profili çizmekte fakat bu güçlü kadın, sınırların dışına çıktığından bunu hayatıyla ödemektedir. Eril sinemada kadın nesne olmayı kabul etmediğinde cezalandırılmakta veya sonu ölüm olan bir finale layık görülmektedir. Sinema filmleri kendi anlatısını kurarken, kendi ahlaki ve kabul değerlerini de birlikte inşa ettiğinden The Constant Gardener filmi de bu anlamda kendi kodlarını oluşturmaktadır. Ayrıca filmde evleri kadınların, savaşları erkeklerin yaptığı, Adem’in Tanrının ilk denemesi olduğu fakat Havva’da işi başardığı ifade edilmektedir.

Fair Game (2010) filminde istihbarat çalışanı olan Valeri Plame, baskın bir karakter çizmektedir. Fakat film ilerledikçe bu dominant yapı itibarsızlaştırılmakta ve cezalandırılmaktadır. Bir devlet görevlisinin pisliklerin altında kalması hiç te yabancı olunmayan bir durumken, Fair Game’de bu görevlinin kadın olması, bunu daha bir kolay kılmaktadır. Hatta eşinden dolayı Büyükelçi Wilson da zor zamanlardan geçmektedir. Ayrıca bir kadın olarak Valeri, erkek egemen dünyada erkek esprilerine katlanmak ve zayıf görünmemek için kadınsı yönlerini dışa vurmamaktadır. Irak’ta Özel Görev Kuvveti kurulup operasyonları Valerie’nin yürütmesi istendiğindeyse amiri “sakın batrayım deme” diyerek bu güvensizlik duygusunu açık etmektedir.

The Ambassador to Bern/A Berni Követ (2014) filminde büyükelçinin eşi Edina, büyükelçiye karşı duyarsız ve duygusuz bir tavır sergilemektedir. Sipariş ettiği perdeleri, merkezden gelecek kararlar azledilebilecek eşinden daha fazla önemsemektedir. Hatta “sen diplomasın, kahramanlık yapamazsın” diyerek eşinin daha girişken bir tavır almasını istemektedir. Bu sözler büyükelçinin gizlice kopyaladığı anahtarla telsiz odasına girmesine sebep olmaktadır. Edina, kadın karakter olarak agresif bir görünüm arz etmekte, eşinin görevlerine karşı duyarsız ve onları önemsemeyen profil çizmektedir. Filmlerde kadınların kahraman arayan bir hayalperest olarak çizilmesi, yenilenen bir anlatı olarak diplomasi filmlerinde de yerini almakta; Büyükelçi Koroknai, eşine yeni perdeleri takabileceğini kahramanca eforlarından dolayı görevde kalacağını söylemektedir. Film kahraman mitine bir parantez açmakta; sıradan vatandaşın kabul görmeyip kahraman vatandaşın yaratıldığı filmler gibi, sıradan ve sade bir diplomattan ziyade kahraman bir diplomat yaratılmaktadır. İzleyiciler kendilerini kahramanlarla özdeşleştirmekte; kadın/erkek kahraman, seyreden

insanda beğeni uyandırarak “keşke o, ben olsam” duygusunu yaratmakta, negatif ve başa gelmesi istenmeyen bir olayda da “iyi ki o ben değilim” katarsisi sağlanmaktadır.

Diplomacy (2014) filminde bayan karakter olmamasına karşın, 1860'lı yıllarda oyunlarda küçük roller alan, sahne adı Bayan Howard olan Elisabeth Aryet, III. Napolyon'un da bulunduğu çokça aşığı canını yakan bir afet olarak anlatılmaktadır. Fransa'da güç ve gönül işlerinin birbirine karıştırılmadığı, fakat III. Napolyon'un gizli merdivenlerle Tuileries'i geçerek Bayan Howard'la bulunduğu öğrenilmektedir. Fransa, gizlice birilerine ulaşmayı -bir kadın veya komutan- mümkün kılmaktadır. Büyükelçi Nordling şöminenin üzerindeki aynanın çift taraflı bir ayna ve Bayan Howard'ın da cilveli bir kadın olduğunu; III. Napolyon'un ya kısıkanç ya da bir röntgenci olabileceğini söylemektedir. Komutan röntgenci deyince hemfikir olduğunu belirtmekte ve “beni size getiren fahişeye” diyerek Napolyon'un bir fahişeye gelmesinden kinaye ile şehri bir kadın olarak betimlemektedir. Erkek egemen dünyada kadın ve onunla özdeşleşen şehirde, bir anlamda filmlerde devam edegeldiği üzere röntgenlenmektedir. Paris, kadını olarak tasvir edilmekte; tarihi binaları, köprü ve katedralleriyle kıymetli fakat yumuşak başlı bir kent olarak, kadınla ilişkilendirilmektedir. Zayıflık olarak gösterilen kadın ve şehir birleştirilmektedir.

Büyükelçi şehrin Alman askeri için rüya bir atama sayıldığını, Nazi Avrupası'ndaki en yumuşak başlı ve disiplinli yer olması itibarıyla Paris'te sadece bir restoranda en iyi masayı kapma savaşı olabileceğini ifade etmektedir. Komutan Choltitz ise Parislilerin korkakça dört yıl evlerinde gizlendiklerini söylemektedir. Şehir evde saklana bir kadına benzetilmekte, erkeklikle bağlantılandırılan cesaret ve mücadeleden yoksunlukla itham edilmektedir. Komutan, Rusların Moskova'yı Napolyon'u durdurmak için yaktıkları gibi yakmamalarını bile zayıflık olarak görmekte ve “şehri bacaklarını açmış bir fahişe gibi” Almanlara teslim etmelerini küçümsemektedir.

The French Minister/Quai d'Orsay (2013) filmindeyse diplomasi, bir “kaltak” olarak nitelendirilmekte; Diplomacy (2014) filmi gibi kadınla ilişkilendirilen “diplomasi” ve “şehir” kavramları aşağılayıcı bir üslupla verilmektedir. Film, diplomasi koridorlarında erkek egemen bir atmosferde geçmektedir. Konuşma metni yazarı Arthur, iş yerinde yaşadıklarını eşi Marina'yla paylaşmakta; filmde yer alan sekreterler, megaloman patronlarını memnun etmeye çalışmaktadır. Ofisin yüksek rütbeli kadını Valerie Dumontheil işine geldiği gibi davranan biri olarak resmedilmektedir.

Jan Masaryk/A Prominent Patient (2016) filminde kadın karakter Amerikalı yazar Marcia Davenport, büyükelçinin klinik sonrası toparlanmasında rol oynamaktadır. Büyükelçinin sekreteri Blazenka da bütün retoriğin değiştiği noktada olayları Büyükelçiyle birlikte takip eden, sessiz/sakin biri olarak konumlandırılmaktadır. The Last King of Scotland (2006) da belirgin kadın karakter, Başkan Amin'in eşlerinden biridir ve eşine ihanet etmektedir. The Diplomat/False Witness (2009) filminde dokunulmazlık programına dahil edilen Pippa Porter, diplomatın yaptıklarının bedelini ödemekte ve The Constant Gardener (2005) filminde öldürülen Tessa'dan sonra ölen ikinci kadın olmaktadır. Aynı filmde rol alan Müfettiş Julie Hales ise iş merkezli yaşam süren biri olarak erkek egemen hayatı devam ettirmektedir. The Coldest Game (2019) filminde kadın karakter ihanet eden kişi olarak betimlenmekte, Mogadishu/Escape From Mogadishu (2021) filmindeyse kadın karakterler korku içinde dua etmekle iktifa etmektedirler.

Diplomat veya istihbarat çalışanı olması fark etmeksizin bir “kahraman miti” yaratılmakta ve bu payeye The Ambassador to Bern/A Berni Követ (2014) filminde Büyükelçi Koroknai, Argo'da (2012) CIA ajanı Tony Mendez ve Fair Game'de (2010) ise Büyükelçi Joseph Wilson'ın gibi karakterler layık görülmektedir. Uzun yıllar erkek egemenliği altında bulunan erkekleştirilmiş/maskülen bir kurum olan diplomasinin, erkek-egemen yapısı filmlerde de sürdürülmekte; diplomaside, feminen ve çoğulcu bir yapının oluşmadığı görülmektedir. Filmler, toplumsal cinsiyet perspektifinin dışına çıkamamakta; dişil karakterler normların içerisinde verilmekte, normların dışına çıktıklarındaysa cezalandırılmaktadırlar. Devletin kendisi, çıkarları/güvenliği gibi konular eril sayılmakta, diplomasi de bu bürokratik yapılarla erkek-egemen normlarda seyretmektedir. Sinemanın kendine özgü dünyasının diplomasıyla bulunduğu bu filmlerde, diplomatların verilmesi ve etkileşimde buldukları faaliyetler, geleneksel diplomasi uğraşlarından farklı olarak, bilgi ve düşüncelerin ulus ötesi akışını hızlandırarak dış kamuoyunun yaklaşım ve algılarını etkileyebilir (Sancar, 2012, s. 91) bir formatta kodlanmaktadır. Kamuoyunda cazibe yaratma anlamında kritik öneme sahip bir iletişim aracı olan sinema, örneklem dâhilinde incelenen filmlerde diplomasiyi kendi amacı doğrultusunda araçsallaştırırken kadın unsurunu görmezden gelmektedir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Ulusal sinemalar, kültürel miras, kamu diplomasisi, günlük konuşmalar, kitle yayıncılığı ve iletişim alanındaki politikalarla, değişkenleri tekrarlanmak suretiyle devamlı kılınmaktadır. Perde metinlerinde önemsiz ve kesirli boyutta bir sahiplik yaratma ve ulusal güvenilirliğin/doğruluğun sayılarla verilmesi; bir anlamda yabancı ithallerinden ulusal, kültürel ve ekonomik olarak koruma kaygısından kaynaklanmaktadır (Miller, 2012, s. 81). Bu kaygı, bir ülkenin diğer bir ülkeyi değiştirip dönüştürmesine fırsat vermeden, ondan önce, değiştirip dönüştürme pratiği üzerine kurulmuştur. Bu noktada kamu diplomasisi aktif rol oynadığından

önleyici diplomasi tarihte hiç olmadığı kadar kıymet teşkil etmektedir. Sinemada farklı senaryolarla atılacak yanlış adımların nelere sebebiyet vereceği gösterilmekte, devletler kendi kültür, güç ve varlık alanlarını tanıtırken dolaylı olarak söylemlerini inşa etmektedirler. Bu sebeple önleyici diplomasi barışı gerçekleştirme, barışı kurma ve koruma ile insancıl tavır alma yeteneği, kadın diplomatların etkili bir konumda bulunmalarına bağlıdır. Barışçıl bir dünyanın oluşturulmasında devletlere hareket kabiliyeti sağlayan kadın diplomatların sinema penceresinden görünümü elzemdir. Küresel diplomasi uygulanırken kamusal alanda sinema, devletlerin grand stratejilerinde gözle görünür bir tesir bırakmaktadır. Neticede temsil gücü bulunan sinemada, bir uzam olarak kültürel öğelerin nasıl verildiği ve diplomatik unsurların nasıl yaratıldığına ele alındığı örneklem filmlere bakıldığında, kadın diplomatların ön plana çıkarılmasının gerekliliği göze çarpmaktadır. Ayrıca sinema filmleri üzerinden bakıldığında 2000'den 2021'e kadın diplomat ve diplomasi temsilinde fark edilir bir değişim olmadığı görülmektedir.

Bu makaleyi farklı kılan en önemli özellik, devletlerarası ilişkilere, uluslararası ilişkiler ile halkla ilişkiler disiplinlerinin bakış açılarından sıyrılarak bakması ve sinemasal perspektife odaklanarak kadın diplomatları beyaz perdeden yansıtmasıdır. Bu doğrultuda bakıldığında diplomasiyi toplumsal cinsiyet perspektifi üzerinden ele alan farklı çalışmalara da ihtiyaç olduğu gözlenmiştir. Ayrıca Amerika, Avrupa, Asya ve ortak yapım filmler açısından bakıldığında kadın diplomat temsilinde gözle görünür bir farklılık bulunmamaktadır. Kadın diplomat sayısı, kadınların saygınlığı ve kritik pozisyonlara atanması gibi noktalarda belirgin bir farklılık görülmemektedir. Dolayısıyla kadın diplomatlar, bir çatışmanın merkezine konumlandırılmadıklarından bir çözümün parçası da olamamaktadırlar. Kendi metinleri, görsel şöleni ve anlamlı bir söylemi olan sinema dili, salt bir gerçeklik ve öğreti üzerine kurulu olmamakla birlikte, incelenen filmlerin çözümlemesi yapıldığında, hemen hemen hepsinde kadın diplomatların varlığının istenilen seviyede olmadığı görülmektedir. Öyle ki kadın diplomatlara yönelik sorunların temelinde, mesleğin özünde bulunan cinsiyetçi norm ve teamüller gelmektedir. Filmlerin görünüş ve algıları da diplomatlık mesleğini erkeklerin yapmaları gereken bir meslek olarak sunmaktadır. Her ne kadar günümüzde kadın diplomat sayısında bir artış olsa da filmlerde, üst düzey mevkilerin ve stratejik pozisyonların genelde erkek diplomatlar tarafından tutulduğu görülmektedir. Filmlerde insani unsurlar yoğunluk kazanmakla birlikte diplomatik ve istihbari konularda sistemin erkek egemen bir söylemle inşa edildiği fark edilmektedir. Filmlerde dış politikada stratejik hedef teşkil eden konular, ülke çıkarları, vatandaşların menfaatleri, dost/düşman algısı gibi argümanlar eril bir dille sunulmaktadır.

Öte yandan filmlerde uluslararası ilişkiler, diplomat ve diplomasi gibi konularda üslup ve esas olarak diplomasi mesajları korunmakta; fakat dokunulmazlık hakkına sahip olan diplomatlara dokunulmakta ve misyon binalarına girilmektedir. Ayrıca iyi eğitim almış, bilgili ve görgü sahibi olan bu kariyer memurlarının da görevlerinin hak ve imtiyazlarını kötüye kullanabildikleri görülmektedir. Öyle ki sinema perdesiyle devletlerin "arka bahçelerine" girilmekte, diplomasi "barışçıl söylemleri bitkin düşürülmekte" ve bir diplomatik görev icra edilirken, uluslararası mevzuata uyma zorunluluğu "rasyonalite" ve "tehditlerin inandırıcılığı" gibi bir dizi varsayımla yok sayılabilmektedir. Kamu diplomasi argümanlarından olan sinemayla hem dost hem de rakip rakip devletlerin kararları ve istekleri manipüle edilmekte; ayrıca cazibe oluşturmak suretiyle kontrollü bir etki yaratılmakta, birbirine sıkıca bağlı global eğlence pazarlarını yönlendiren ve estetik bir makine olan sinemanın, (akt: Miller, 2012, s. 95) diplomasiye sağladığı yarar ve yitim görünür kılınmaktadır. Ancak tüm bu süreçlerde kadın diplomatların esamesi okunmamaktadır. Kendini tekrarlayan negatif bir kimlik yaratma süreciyle kadın diplomatlar ya verilmemekte ya da yok sayılmaktadırlar. Kadınların kendilerine bir alan açma süreçleri de aşağılanma veya ölümlle sonuçlanmaktadır.

ABD yapımı olan Argo (2012), Avrupa yapımı olan The Ambassador to Bern/A Berni Követ (2014) ve Asya yapımı olan Mogadishu/Escape From Mogadishu (2021) filmlerinde görüldüğü üzere misyonlarda çalışan diplomatik personel sayısı yeterli olmamaktadır. Bu sebeple erkek diplomatların eşleri sekreter vb. gibi alanlarda çalıştırılmak suretiyle bu açık kapatılmak istenmektedir. Hatta bir personelin birkaç kişilik performans göstermesi gerekmektedir. Keza The Constant Gardener (2005), Argo (2012), The Ambassador to Bern/A Berni Követ (2014), Mogadishu/Escape From Mogadishu (2021) filmlerinde diplomatik personelin daha iyi bir terfi beklentisi içerisinde olduğu görülmektedir. Kıyasıya rekabetin döndüğü meslekte ülke itibarıyla dezavantajlı olan bölgelere gitmek istenmemekte bu disiplinde kadın diplomatların varlığı bile negatif bir unsur olarak kodlanmaktadır.

Örneklenen filmlerde fark edildiği üzere sistemin adem-i merkezî bir yöne evrildiği günümüzde, diplomasi de kendi hantallıklarından kurtulmaktadır. Bu sebeple ele alınan filmlerde, ağır bürokrasiye sahip diplomatik bir kurum imajından çok, diplomatların insani yönü üzerinde durulmaktadır. Dahası diplomasi icracıları olan diplomatların duygu, düşünce ve sorunları da sinema perdesine yansıtılmakta ancak kadın diplomatların yokluğu ciddi bir boşluk yaratmaktadır. Bu durum dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınları hayatın dinamiklerinden dışlandırmaktadır.

4.2. Öneriler

Bu makalede diplomasiyi yönlendirme, buyruğu ve anlatılarının okunmasında kadın diplomatlara sinemasal bir pencereden bakılmaya çalışılmıştır. Yıllara ve derin incelemelere dayanan çalışmalara rağmen, araştırmalar göstermektedir ki, gelişen/dönüşen sinema ve diplomasi gibi disiplinler içinde kadının varlığı hala tekensiz bir yerde durmaktadır. Sinemanın kültür ve topluma

nasıl nüfuz ettiğini göz önüne alındığında, diplomatik bir sonuç alınabilmesi için devletlerin sarkaç misali çatışma/uzlaşma düalitesinden kaçınmaları ve kadın diplomatları kullanma yeteneklerini geliştirmeleri gerekmektedir. Diplomasinin cazibesini kullanma noktasında devletler, yönetim ve güç paylaşımı konusunda esneklik göstermeli, sürdürülebilir bir barış için çalışmalı veya en kötü ihtimalle bunun eksik bir telafisini mümkün kılmak adına kadın diplomatlara sahada daha fazla yer açmalıdırlar. Kadın diplomatların varlığı diplomasiyi Panglossvari² bir kahramana dönüştürme gayreti olarak anlaşılmamalı daha ziyade diplomasinin işlemlerine yardım edebilecek bir enstrümanın doğru çalınması olarak değerlendirilmelidir.

Film söylem ve anlatıları, kültürel diplomasiye dair çok şey ifade ettiğinden kadın diplomatlara sinemada da daha fazla yer verilmelidir. Keza kadın diplomatların bir bakıma bilinçaltı yansıması olan sinema perdesine nasıl yansıdığına çözümlemesi; rasyonel politik dünyada, kadın diplomatlara dair öz eleştiri ve farkındalığı da arttıracakı umulmaktadır.

Kaldı ki davranışsal açıdan yumuşak güç, cezbetmeyi; kaynaklar açısından ise söz konusu cazibeyi oluşturan değerler bütününi ifade ettiğinden (S. Nye, 2020, s. 26) sinemanın büyüğü ekranı, kadın diplomatların amaçları ve normları üzerinde de bir etki açığa çıkmaktadır. Çünkü multi-kültürel bir iletişim ve etkileşim aracı olan sinemanın cazibesi, ipso facto'dur (katıksız gerçektir). Bu cazibe göstermektedir ki kadın diplomatlar de jure (teorik) olarak değil de de facto (fili) olarak gerçek hayatta yer almalıdırlar.

Nihayetinde filmleri seyreden insanların demografik yapıları, eğitim/bilgi/kültür ve ekonomik durumları da önem arz etmektedir. Devlet ve eleştirilenler izleyiciyi korunmaya muhtaç olan bir ahmak olarak görürken, pazarlamacı bakış açısına göre seyirci, istismar edilmeye ihtiyaç duyan bir ahmak (Maxwell, Miller, Govil, & Wang, 2012, s. 580) olmaya devam ettiği müddetçe sinemada kadın diplomaside kadın diplomatların gücü bir yere kadar işlemektedir. Buradan bakıldığında bilinçli bir kamuoyunun, eğitilmiş bir vatandaşın varlığı, dışişleri dâhil tüm kurum ve kuruluşların doğru ve düzgün çalışmasında son derece ehemmiyetli bir yerde durmaktadır.

Etik Kurul Onayı: Çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declare that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Abisel, N. (2016). *Popüler sinema ve film türleri*. Ankara: De ki Basım Yayım.
- Arı, T. (2008). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*. Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Ayhan, V. (2014). Uluslararası ilişkilerin disiplin olarak ortaya çıkışı ve nitelikleri. H. Çakmak içinde, *Uluslararası ilişkiler:giriş kavramlar ve teoriler* (s. 13-75). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Berg, B., & Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemi*. (A. Arı, Çev.) Konya: Eğitim Bilimleri.
- Bostancı, M. N. (2011). *Siyaset ve medya, alacakaranlığın iki atlısı*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Canbey, M. (2017). Türkiye'de kamu diplomasisi bağlamında kamu yayıncılığının rolü: "TRT ve Anadolu Ajansı". *Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi*, 76-90.
- Dedeoğlu, B. (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Demir, V. (2012). *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erzen, M. Ü. (2014). *Kamu diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Fattor, E. (2017). *Amerikan imparatorluğu ve eğlence cephanesi. Yumuşak güç ve küresel silahlanma*. (P. Tabak, Çev.) İstanbul: Avangard Yayınları.
- Gönenç, Ö. (2018). *Medyada algı yönetimi*. (D. Yayınları, Dü.) İstanbul.
- Hepp, A. (2015). *Medyatikleşen kültürler*. (Ç. Bozdağ, & E. P. Devrani, Çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.
- İskit, T. (2015). *Diplomaasi, tarihi, teorisi, kurumları ve uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Karadağ, H. (2012). Bir dış politika tekniği olarak kamu diplomasisi: Karar verme süreci üzerine etkisi. *Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi*, 10-117.
- Kavoğlu, S. (2016). Kamu diplomasisi bağlamında Türk dış politikasında paradigma değişimi ve ulusal basına yansımaları. *Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi*.

² Pangloss: Volttaire Candide eserinde yer alan bir kahraman; dünyaya iyimser bakmakta ve her şeyin toz pembe algılandığı bir dünya çizmektedir.

- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*. (İ. H. Kurt, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Maxwell, R., Miller, T., Govil, N., & Wang, T. (2012). Seyirciyi seçmek. T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 465-583). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Miller, T. (2012). Bırakınız yapsınlar Hollywood'u mu yoksa devlet iştiraki mi? T. Miller, N. Govil, J. McMurria, R. Maxwell, T. Wang, & Z. Atam (Dü.) içinde, *Küresel Hollywood* (Z. Atam, S. Türkmenoğlu, & Y. C. Ekinci, Çev., s. 9-220). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Pembecioğlu, N. (2015). *Antrakt geçmişle gelecek arasında*. İstanbul: Altın bilek Yayınları.
- S. Nye, J. J. (2020). *Yumuşak güç*. (R. İnan-Aydın, Çev.) Ankara: BB101 Yayınları.
- Saldana, J. (2019). Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı. A. T. Akcan, & S. N. Şad içinde, *Kod ve kodlama sürecine giriş* (N. Özer, Çev., s. 1-44). Ankara: Pegem Yayınları.
- Sancar, G. A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Şen, A. (2018). Bilimkurgu sinemasında ekolojik adalet ve ekoeleştirici. *İlef Dergisi*(5/1), 30-70.
- Tuncer, H. (1995). *Eski ve yeni diplomasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Tuncer, H. (2009). *Diplomasinin evrimi gizli diplomasiden küresel diplomasiye*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Atıf Biçimi / How to Cite This Article

Bahçacı, V. (2024). A qualitative analysis on the presentation of female diplomats in movies. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 28, 29-43.

Öğretmen Mesleki Çalışma Programı Kapsamında Örnek Filmler: Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Sample Films in the Scope of the Teacher Professional Work Program: The Concept of Gender

Rabia NAZLI¹ , Sevil FİLİZ²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Türkiye

²Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 Eylül dönemi için hazırlanan mesleki çalışma programı dahilindeki örnek filmlerin toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesi amaçlanmıştır. İlgili programların hedefi eğitimin en önemli iştirakçilerinden olan öğretmenler ve okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, hayat boyu öğrenme kurumlarında görevli yöneticilerin alan bilgisi ve pedagojik yeterliliklerini artırmanın yanında, yeni beceriler kazandırmak, genel kültürlerini artırmak, eğitim ve öğretimde karşılaşılan problemlere çözüm yolları bulmaktır. Öğretmen eğitiminde, öğretmenlerin kültür ve fikirleriyle öğrencilerden başlayarak daha geniş bir çevreye yayılan etkileri göz önünde bulundurulmalı, ön yargı ve ayrıştırıcı düşünceleri besleyen filmlerin öğretmen eğitiminde kullanılmasından kaçınılmalıdır. Filmler bireylerin düşünsel yapılarını etkileyen, bakış açısı yerleştiren, algılar üreten ve sürdüren medya ürünleridir. Bu nedenle programda önerilen filmlerin belirtilen amaçlar için önemli bir kavram olan toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi gerekli görülmüştür. Nitel bir çalışma özelliği gösteren bu araştırmada doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Programda yer alan 24 film için Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Ölçeği ve Bechdel Testi ayrı ayrı kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde Miles & Huberman'ın güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre incelenen filmlerde yüksek oranda cinsiyetçi ifadeye rastlanmıştır. Filmlerdeki erkek ve kadın karakter sayısında, karakterlerin meslekleri, hobi ve aktiviteleri ve temsil biçimlerinde genelgeçer toplumsal cinsiyet kabullerinin sürdürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

This study aims to examine a sample of films within the professional work program as prepared by the Ministry of National Education for the September 2017 period in terms of the concept of gender. The aim of the relevant program is to enhance the subject expertise and pedagogical competence of educators and administrators as pivotal participants in education across preschool, primary, secondary, and lifelong learning institutions while also imparting new skills for enriching their general knowledge and finding solutions to the challenges encountered in education and teaching. Considering the broad impact of teachers' cultures and ideologies and how this extends from their influence on students to wider societal realms are essential in teacher education, as well as not utilizing films that foster prejudice and divisive thoughts. Films are media products that influence individuals' cognitive frameworks, shape perspectives, and perpetuate perceptions. Therefore, examining the recommended films in the teacher education program has been deemed necessary within the context of the crucial concept of gender, which is pertinent to the stated objectives. This qualitative study utilizes the document analysis method and using the Gender in Films Scale to collect separate data regarding 24 individual films in the teach education program. The study uses Miles and Huberman's (1994, as cited in Patton, 2002) reliability formula to analyze the data. According to the findings, a high rate of sexist expressions have been found in the analyzed films. The study has concluded that the number of male and female characters in the films; their occupations, hobbies, and activities; and the way they are represented perpetuate common gender biases.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Mesleki Çalışma Programı, Toplumsal Cinsiyet, Bechdel, Medya, Film

Keywords: Teacher Professional Work Program, Gender, Bechdel, Media, Film

Corresponding Author: Rabia NAZLI E-mail: rabianazli9907@gmail.com

Submitted: 12.01.2024 • Revision Requested: 03.04.2024 • Last Revision Received: 20.04.2024 • Accepted: 22.04.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

1. GİRİŞ

Toplumlar değişmez değildir. Aynı şekilde toplumların sahip olduğu değerler de değişmez değildir. Toplum, kendisine sunulan medya ürünlerini etkilemekte ve bu ürünlerden etkilenmektedir. Örneğin bir dizi, içinde yaratıldığı toplumsal çevreden nasıl izler taşımaktaysa toplum da kendi içerisinde kabul görmüş ve benimsenmiş dizilerden izler taşımaktadır. Medya ürünlerinin bu güçlü yönü kimi zaman bir manipülasyon aracı olarak da kullanılabilir. Alman yazar Hans Magnus Enzensberger, bu görüşü biraz daha ileri götürerek manipüle edilmemiş yazı, film veya yayının olmadığını iddia eder (Grimm ve Armstrong, 1982). Bu düşünce tartışmaya ve araştırmaya açık olmakla birlikte, çevredeki medya ürünlerini sorgulamaya itmektedir. Medya, toplumu olduğu gibi yansıtmamakta, seçilmiş mesajlar iletmeye ve toplum hafızasına yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu durumu Stuart Hall, “temsil” kavramı ile açıklamaktadır. Stuart Hall, temsili “anlamalı bir şey söylemek ya da dünyayı anlamalı bir şekilde diğerlerine anlatabilmek için dilin kullanımı” olarak tanımlamaktadır (Hall, 2017, s.23). Ona göre temsil etmek, yansıtmadan tamamen farklıdır. Temsilde aktif ve kasıtlı bir seçme, yapılandırma ve biçimlendirme söz konusudur. “Hall, medyanın gerçekliği belirli bir tarzda ürettiğini, kurduğunu ve tanımladığını söyler” (Çoban Keneş, 2015). Medya, gerçekliği iletme işlevini dil yoluyla gerçekleştirir. Dil yoluyla anlam temsiline yönelik ise üç yaklaşım bulunmaktadır:

1. Yansıtıcı Yaklaşım: “Yansıtıcı yaklaşımda anlamın gerçek dünyadaki nesnede, kişide, fikirde, hatta olayda yattığı ve dilin bir ayna gibi işlev görerek dünyada zaten mevcut olan gerçek anlamı yansıttığı düşünülür”. Fakat dil, dünya gerçeklerini tam anlamıyla yansıtmadığı için Hall, bu yaklaşımı dil ve anlam üretimi ilişkisi açısından yetersiz görmektedir.

2. Kasıtlı Yaklaşım: Yansıtıcı yaklaşımın aksine bu yaklaşım dilin, yazarın gördüklerini aktardığını savunmaktadır. “Konuşan yazarın kişinin dünyaya dair kendine özgü yorumunu dil yoluyla empoze ettiğini savunur”. Her birey kendi bakış açısını aktarmak için dili kullansa da dilin sosyal bir kavram olması ve anlamın tek kaynağının bireyler olamayacağı nedeniyle bu yaklaşım da yeterli kabul edilmemektedir.

3. İnşacı Yaklaşım: Dilin kamusal ve sosyal karakterini onaylayan inşacı yaklaşım ise dilin hem bireysel hem de toplumsal karakterine vurgu yapmaktadır. “Ne şeylerin ne de bireysel kullanıcıların kendi başlarına dilde anlam sabitleyebileceğini kabul eder”. Buna göre dışarıda yansıtılacak gerçek bir dünya vardır fakat anlamı aktaran dünya değildir. Dünyadaki anlamı inşa etmek ve aktarmak için dil temsillerini kullanan sosyal varlıklara ihtiyaç vardır (Hall, 2017, s.35).

Görüldüğü üzere bireyler dünyayı olduğu gibi yansıtmamakta ve kendi seçtikleri birtakım temsilleri dil yoluyla sunmaktadır. Medya da aynı şekilde tamamen var olan toplumu yansıtmamakta, gerçekliği seçilmiş mesajlarla harmanlayarak sunmaktadır. Medya, mesajları bir inşa süreci sonucunda oluşturup düzenlemektedir. Bu süreç, içerisinde neyin içerikte yer alacağı veya almayacağı, gerçekliğin nasıl sunulacağı gibi birçok kararı barındırmaktadır. Bu durum da medyanın gerçekliği bir ayna gibi olduğu şekilde yansıtmadığını destekler niteliktedir (Kellner ve Share, 2007). Sinema izleyiciye bir fikir ya da yargıyı temsili öğeler aracılığı ile iletmektedir. Reklamlardan dizilere birçok medya ürünü toplum konjonktürünü yansıttığı gibi izleyiciye belli mesajlar sunmaktadır. Örneğin, “reklamların amacı bir ürünün pazarlanması gibi görünse de aslında reklamlar izleyicilere belli başlı imajlar sunarak onlara nasıl olmaları gerektiğine dair mesajlar içerir” (Ertung, 2013, s.91). Bu imajların en başında da toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları gelmektedir. Filmlerde, dizilerde, reklamlarda “doğru” bir toplumsal cinsiyet temsili sunularak normal olanın sunulan bu imaj olduğu aşılacaktır.

Medyanın bu yönlendirici gücü eğitim açısından da büyük bir önem teşkil etmektedir. Çünkü bilindiği gibi “eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972, s.12). Bu nedenle eğitimde kullanılacak medya ürünlerinin belirlenmesi oldukça kritik bir noktadır. Bu ürünler, amaçlarla çelişkili olmamalı, bireye olumlu özellikler kazandırmalıdır.

Eğitimde medya kullanımı birçok farklı alanda kendini göstermektedir. Eğitim programlarında medya okuryazarlığına dair kazanımlar yer almakta, öğretmenler eğitim sırasında medya materyalleri kullanmaktadır. Medyanın eğitimde kullanıldığı diğer bir alan ise öğretmenlerin yetiştirilmesidir. Öğretmenler, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde şüphesiz en başat faktörlerden biridir. Yalnızca amaçlı öğrenmeler ile değil aynı zamanda örtük öğrenmeler yoluyla da öğrencileri etkileyen rol modellerdir. Bu nedenle öğretmenlerin akademik bilgi ve becerileri kadar kültürel birikimleri de büyük önem taşımaktadır. Eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin koşulsuz kabulü, öz yeterlilik ve kendini gerçekleştirme açısından en gerekli şartlardan bir tanesidir. Fakat kendi eğitim sürecinde belli kalıp yargılara göre yetiştirilmiş, farklılıklara saygı ve dahası tahammülü olmayan öğretmenlerin, kendi öğrencileri için sağlıklı birer rol model ve eğitimci olması oldukça zordur. Öğretmen eğitiminde, yıllarca sorgulanmadan kabul edilmiş ön yargılar giderilmek yerine pekiştirilirse gelecek nesillerden beklenen olumlu kırılma gerçekleşemez. Bu noktada, eğitimcilere izlemesi tavsiye edilen filmlerin dikkatli seçilmesi gerekmektedir. Mevcut ortamdaki egemen ideolojileri temsil eden fikirlerin yansıtması ve yerleştirmesine olanak sağlayan sinemanın, detaylı incelenmediği sürece bilinçdışı bir şekilde çalışıp toplum hafızasını şekillendirmede bir araç olarak kullanılması söz konusudur (Özen, 2017). Bu nedenle eğitimcilere örnek olarak gösterilen filmlerin ayrıştırıcı ve ötekileştirici mesajlar içermemesi, sorgulanmadan kabul edilmiş kalıp yargılara yer vermemesi, eşitsizlikleri pekiştirmemesi beklenmelidir.

Araştırmanın bu bölümünde öğretmen mesleki çalışma programı ve toplumsal cinsiyet kavramı açıklanacak, medyada kadın temsili incelenecek ve ilgili alan yazın çalışmaları sunulacaktır.

1.1. Öğretmen Mesleki Çalışma Programı

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014, Madde 38), MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2017, Madde 87) ve Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği (2017, Madde 52) doğrultusunda görevli yönetici ve öğretmenler, derslerin kesimi tarihinden temmuz ayının ilk iş gününe, eylül ayının ilk iş gününden derslerin başlangıç tarihine kadar geçen sürelerde ve kasım, nisan aylarında birer hafta mesleki çalışma yapmaktadırlar (Albez ve diğerleri, 2020). Bu çalışmalar MEB tarafından hazırlanan bir program çerçevesinde planlanmakta ve uygulanmaktadır.

Mesleki çalışma programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, hayat boyu öğrenme kurumlarında görevli yönetici ve öğretmenlerin genel kültür, özel alan eğitimi, pedagojik formasyon alanlarında bilgi ve görgülerini artırmak, yeni beceriler kazandırmak, eğitim ve öğretimde karşılaşılan problemlere çözüm yolları bulmak, öğrenci ile çevrenin ihtiyaçlarına göre plan ve programları hazırlayıp uygulamak amacıyla hazırlanmaktadır. Eylül 2017 dönemi için hazırlanan mesleki çalışma programı içerisinde okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, ortaöğretim, mesleki ve teknik ortaöğretim, imam hatip ortaokulları ve liseleri, özel eğitim ve rehberlik hizmetleri kurumları ve hayat boyu öğrenme kurumları mesleki çalışma programlarının yanı sıra (ekler bölümünde) örnek kitap ve film listesi de yayınlanmıştır. “Ekte verilen bu örnek kitap ve film listesindeki eserlerin, eğitimler boyunca okul idaresinin uygun bulunduğu saatlerde öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkısı açısından eleştirel gözle tartışılması kararlaştırılmıştır” (MEB, 2017). Diğer bir ifade ile mesleki çalışma programı kapsamında öğretmenlere yalnızca alan bilgisi ve mesleki bilgi kazandırılması değil, aynı zamanda kültürel ve kişisel gelişimlerini desteklemek de amaçlanmaktadır. Bu nedenle ilgili programlarda önerilen filmler ve kitaplarda eğitsel olarak idealize edilmiş karakterlerin yanında kültürel ve sosyal kalkınmaya destek olacak karakter ve mesajlar da bulunmalıdır.

1.2. Toplumsal Cinsiyet

İlk kez Robert Stoller tarafından Amerika’da 1968 yılında yayımlanan Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet (Sex and Gender) adlı kitapta kullanılan toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin toplumdaki konumunu ifade etmek için kullanılmıştır (Çalışır, 2018).

Cinsiyet kavramı, biyolojik olarak erkek ve kadının farklılığını ifade ederken, toplumsal cinsiyet erkek ve kadın cinsiyetleri arasındaki adaletsizliğe ve vurgu yapar (Marshall, 1998’den akt. Okten, 2009). Toplumsal cinsiyet kavramı bireylere toplum tarafından atanan cinsiyet rollerini ifade eder. Bu roller doğanın zorunlu kıldığı gerçeklikler değil, öğrenilmiş ve zaman içinde öğretilerek aktarılmış kalıp yargılardır. Değişmez değildir. Kültürler arasında değişimlere uğradığı gibi belli zamanlara göre de değişimlere uğrayabilmektedir. Biyolojik bir gerçeklik olan ve daha somut bir varlığa sahip cinsiyet kavramının aksine toplumsal cinsiyet, kültürel inşa sürecinden etkilenen daha soyut bir kavramı açıklamaktadır. Bireyin içerisinde yer aldığı toplum kültürü bireyi etkileyerek onun toplumsal rollerine dönüşmektedir (Butler, 2014). Aynı şekilde Ann Oakley tarafından 1972 yılında yayımlanan Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum (Sex, Gender and Society) adlı kitabında da toplumsal cinsiyet kavramı “bir kültür meselesi” olarak tanımlanmaktadır. Oakley, toplumsal cinsiyet rollerinin biyolojik bir kökeni olmadığını, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında kurulmuş ilişkilerin doğal bir dayanağı olmadığını belirtmiştir (Oakley, 1985; aktaran Marshall, 1999).

Toplumsal cinsiyet kavramı Türkiye’de dilimize 1990’ların başında girmiştir. İstanbul Sözleşmesi ise bir toplumsal cinsiyet tanımını içeren ilk uluslararası sözleşmedir. Bu kabulde birlikte, “kadınların ve erkeklerin sadece biyolojik olarak dişi ve eril olmadıklarının, kadınlara ve erkeklere roller ve davranışlar atfeden ve toplumsal olarak inşa edilen bir toplumsal cinsiyet kategorisinin de var olduğu” da kabul edilmiş demektir (Ecevit, 2021). Kendisine atanan toplumsal cinsiyet rollerini kabul eden bireyler zamanla, toplumun kendisi için uygun gördüğü bu rolleri kendi tercihi ile seçtiğine inanmaktadır. Fakat maruz kalınan mesajlar, manipülasyonlar ve kabuller bu tercihe giden süreçte oldukça etkilidir.

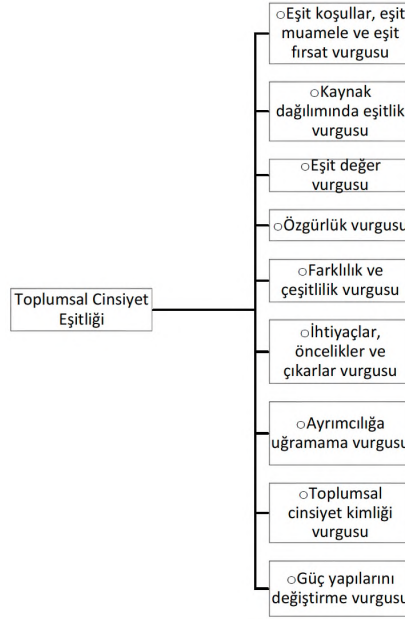
Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları yalnızca kadınları hedef almamakta, erkekleri de belli stereotiplere indirgeyerek “doğru” erkekliği dayatmaktadır. Bireyler bu öncesiz-sonrasız ölçütlere uymadıkları, kalıplara sığmadıkları zaman ötekileştirilmekte ve toplumun yargılamalarına maruz kalmaktadır. Cinsiyete dayalı iş bölümü ve olağan yaşam akışı içerisinde biyolojik cinsiyetten güç alınarak hem erkeğin hem de kadının sosyal yapı içerisindeki konumu belirlenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramına erkeklik üzerinden yaklaşan R.W. Connell ve Michael Kimmel gibi kuramcılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kaynağına inebilmek için erkeklik kavramına da bakmak gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan hegemonik erkeklik kavramı, fizik, statü bakımından ve ekonomik olarak güçlü, duygularını paylaşmayan, kadınlar ve diğer erkekler üzerinde hakimiyet kuran bir erkeklik anlayışının varlığından söz ederler (Kimmel, 2005; Connell, 2019).

Erkeklik, bir toplumsal cinsiyet kategorisidir; diğer bir deyişle, erkeklik, biyolojik ve/ya fiziksel olarak başlayıp, toplumsal ve kültürel araçlarla şekillendirilmektedir. Biyolojik olarak erkek olan bireyler, doğumu izleyen ilk aylardan itibaren, “erkek olmayı” öğrenirler. Anne rahmine düşüştüğü andan itibaren maruz kalınan erkeklik kabullerine göre duygusallıklarını gizlemeyi, zorluklara karşı fiziksel gücünü kullanmayı, acıya katlanmayı, zayıf yönünü gizlemeyi ve korumayı öğrenirler. Bireyler bu süreçte attıkları her adımı belli normlara uydurmaya çalışan bir çevreyle karşılaşır. Makbul erkeklik imgesine göre yetiştirilmek istenirler. “Erkek

adam ağlamaz!”, “Erkek dediğin korkmaz!”, “Kız gibi oynamasana!”... Bu söylemler erkekliğin yadsınamaz ölçütleriymiş gibi dile getirilse de gerçekte toplumsal ve kültürelidir. Bu nedenle de zaman ve mekân içinde değişebilir ve farklılık gösterebilirler (Bozok, 2011).

Simone de Beauvoir, *İkinci Cinsiyet* adlı eserinde ataerkil toplumlarda erkek cinsiyetinin normal, kadının ise “öteki”, eksik ve erkeğe özenen olarak kabul edildiğini vurgularken bu eşitsizliğin dayandırıldığı biyolojik gerçekliklerin eşitsizliği kaçınılmaz ve meşru kılamayacağını savunmuştur Beauvoir, (2022).

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise bireylerin cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılık yaşamamasını ifade etmektedir. Tek bir bağlamda tanımlanamayacak kadar çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle toplumsal cinsiyet eşitliği, Ecevit (2021) tarafından farklı boyutlarda açıklanmıştır. Bu boyutlar aşağıdaki gibidir. Eşitlik kavramı fırsat eşitliği, hizmetlere ulaşma, gelir dağılımında adalet,

Şekil 1. Toplumsal cinsiyet eşitliği boyutları

hukuki temsil vb. birçok alanda sık sık dile getirilmektedir. Hedeflenen eşitliğin sağlanmasında farkındalığın artırılmasının önemi büyüktür. Toplumdaki birçok eşitsizlik, biyolojik cinsiyetin bir gerekliliğiymişçesine kabullenilmekte ve sürdürülmekte iken kalıcı adımlar atılabilmesi için toplum tutumunda değişikliğe gidilmelidir. Kalıp yargıların üretildiği, yeniden üretildiği ve sürdürüldüğü medya ise bu noktada önemli bir propaganda aracıdır. 1995 yılında Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı'nda medyanın kadın ve erkeğin sosyal statüsünün belirlenmesindeki önemine vurgu yapılmış ve medyada adaletsiz temsil, eşitliğin önündeki ilk 10 engelden biri olarak görülmüştür (Toker, 2017).

1.3. Medyada Kadın Temsili

Medya, toplumlarda belli fikirlerin oluşması, aktarılması ve normalleştirilmesinde en etkili faktörlerden biridir. Medyada izleyiciye sunulan karakterler özellikleri, diyalogları ve temsil ettiği kavramlar gibi birçok yönden model oluşturmaktadır. Özellikle medyaya ulaşım yaşının oldukça düştüğü günümüz dünyasında medyada sunulan öğeler çocukların gelişimde de kritik bir öneme sahiptir. Medya, kullandığı dil ile cinsiyetçi kavramları yaygınlaştırmaktan yarattığı stereotiplerle ön yargıları güçlendirmeye, kadınları nesneleştirmekten şiddeti normalleştirmeye birçok konuda toplumun şekillenmesinde rol oynamaktadır.

Reklamverenler Derneği liderliğinde 2018 yılından beri yürütülen Effie Awards Türkiye Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi Araştırması 2022 sonuçlarına göre;

- Reklamlardaki karakterlerin %57'sini erkekler, %43'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır.
- Geçtiğimiz üç seneki kadın dış ses ortalaması %24 iken yapılan kararlı çalışmalarla bu oran 2022 yılında %38'e yükselmiştir.
- Kadın karakterler %49 oranında evde, %18 oranında işyerinde %33 oranında da diğer alanlarda gösterilirken erkeklerde bu oran %32 ev, %26 işyeri, %42 ise diğer ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜSİAD tarafından 2018 yılında yapılan Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması'na göre;

- En çok izlenen 12 dizinin 7'sinde erkek merkezli hikayeler ve başrollerde erkek karakterler bulunmakta, içerik açısından da erkek egemen temalar işlenmektedir.
- Dizilerde yaş ve güzellik ölçütlerine uygun olmayan kadınlar cinsiyetsizleştirilmiş bir figür olarak temsil edilmiştir.
- Zayıflık ve narinlik kadınlar için olumlu/çekici bir özellik olarak, erkekler için ise olumsuz olarak konumlandırılmıştır.
- Kadınlar %71 oranında iç mekanlarda gösterilirken erkekler %80 oranında dış mekanlarda gösterilmektedir.

Bunlar dışında da çalışmada, dizilerin toplumsal cinsiyet yargılarını pekiştirdiği ve normalleştirdiğine yönelik birçok veri bulunmaktadır.

Medyanın toplumu eğitme işlevi, doğru ve yanlış davranışı, tutumları ve değerleri öğretme noktasında öne çıkmaktadır. Medya mesajları doğrudan sunulmadığı ve bilinçdışı olarak özümsemiği için bireyler medyadan etkilendiğini ve medya yoluyla eğitildiğinin farkında olmamaktadır (Kellner ve Share, 2007). Berger (1999), film kahramanlarının ait oldukları tarihsel kesiti biçimlendirdiğini ve bireylere kendileri özdeşleşecekleri kişilik modelleri sunarak izleyiciye kimlik kazandırdığını ve bu yolla toplumun değişiminde etkili olduğunu savunmaktadır. Medyanın, özellikle toplum kültür ve kabullerinde var olan eşitsizlikleri ve cinsiyet kalıplarını yayma, sürdürme ve iyileştirme potansiyeli bulunmaktadır (Grizzle, 2014).

Çelebi (2022) medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında medyanın cinsiyet eşitsizliğini güçlendirmede etkili olduğu ve geleneksel roller üzerine kurulduğu sonucuna ulaşmıştır. Katılımcılar, bireylerin sosyal sınıfı ve eğitim seviyeleri fark etmeksizin medyada iş bölümü ve mesleki dağılımların cinsiyete göre belirlendiğini belirtmiştir. Özellikle çocuklar tarafından maruz kalındığında sorgulanması daha zor olan kalıp yargılar bireylerin zihinlerine kolayca yerleşebilmektedir.

Galdi, Maass ve Cadinu (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kadınların cinsel nesnelere olarak gösterildiği nesneleştirici televizyon içeriğine maruz kalmanın, taciz edici davranış olasılığını arttırdığı hipotezi araştırılmış ve nesneleştirici TV'ye maruz kalan erkeklerin, diğer koşullardaki katılımcılara göre cinsel baskıya daha fazla eğilim gösterdiklerini ve daha fazla cinsiyet taciz edici davranış sergiledikleri ve cinsiyet normlarını sürdürdükleri saptanmıştır. Dill ve Thill (2007) ise gerçekleştirdikleri çalışmada gençlerin cinsiyetçi medya tasvirlerini aynaladıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışır (2018), toplumsal cinsiyet ve çocuk ilişkisini medya temelinde ele aldığı Canlandırma Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini: 2000 Sonrası Disney ve Pixar Filmleri Üzerinden Bir Analiz adlı yüksek lisans tezinde filmlerde güçlü kadın karakterlere yer verilmesine rağmen toplumsal cinsiyet kalıplarının yansıtıldığını ve erkek egemen ideolojinin tekrar tekrar üretildiğini vurgulamıştır.

Alan yazın incelendiğinde öğretmenlere yönelik mesleki çalışma programının; öğretmen görüşleri (Albez, Yıldırım ve Ayık, 2020; Arslan ve Üstün, 2022), bu programlar içerisinde yer alan filmlerin sınıf yönetiminin boyutları (Akcan ve Kara, 2021) ve ölçme değerlendirme öğeleri (Kezer ve Çetiner, 2019) açısından incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Fakat öğretmenlere mesleki çalışma programı kapsamında izlenen/izlenmesi tavsiye edilen filmlerin toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmada öğretmenlere yönelik hazırlanan mesleki çalışma programı dahilindeki filmlerin seçilmesinin nedeni öğretmenlerin bireyi ve dolayısıyla toplum algılarını şekillendirmekteki önemidir. Polat (2010), eğitimde ve sınıf içi süreçlerde cinsiyetçi yaklaşımların yansımalarını araştırdığı çalışmasında toplum kabulünde yer alan cinsiyet rollerinin eğitimde bulunduğu, bu rollerin eğitimciler tarafından dil, materyaller vb. yollarla pekiştirdikleri ve bu durumun eğitimi sektöre uğrattığını belirtmiştir. Aslan (2015) tarafından 510 öğretmen adayıyla yürütülen çalışmada öğretmen adaylarının ataerkil yapıyı destekleyen, toplumsal cinsiyet ön yargılarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalarda öğretmenlerin doğrudan olmasa da cinsiyetçi kabulleri pekiştirdiği görülmektedir. Eğitimde hedeflenen eşitliğin gerçekleşebilmesi için eğitim ortamlarının ötekileştirici ifade ve davranışlardan arındırılması gerekmektedir. Bu nedenle birey algılarında etkili olan medya içeriklerinin öğretmenlere önerilmeden önce detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin 2017 Eylül Dönemi Mesleki Çalışma Programı kapsamında izlemesi için örnek gösterilen filmlerin toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın söz konusu filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirme derecesinin incelenmesi ve dolayısıyla öğretmenlerin kendilerine önerilen filmlere yönelik eleştirel farkındalığının artırılması yönüyle alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. Amaç

Bu çalışmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 Eylül dönemi için yayınlanan Öğretmen Mesleki Çalışma Programı kapsamında yer alan filmleri (MEB, 2017) toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelemektir.

Belirtilen ana amaç doğrultusunda çalışmanın alt amaçları şunlardır:

MEB 2017 Eylül Dönemi Öğretmen Mesleki Programı dahilindeki örnek filmleri;

1. İçerik açısından toplumsal cinsiyet bağlamında incelemek

2. Karakter özellikleri açısından toplumsal cinsiyet bağlamında incelemek
3. Kadın karakterlerin filmlerde temsili açısından incelemek

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynağı, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. “Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır” (Karasar, 2023). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. “Sözü edilen kaynakların yanı sıra; film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

2.2. Veri Kaynağı

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 Eylül dönemi için hazırlanan Öğretmen Mesleki Çalışma Programı kapsamında 29 adet film bulunmaktadır. Liste içerisinde yer alan *American Teacher (2011)*, *Asya'nın Kandilleri (2005)* *Batıya doğru Akan Nehir (2011)* *Olmak ve Sahip Olmak (2002)* ve *Süpermen'i Beklerken (2010)* belgesel türündedir. Karakter ve kurgu unsurlarını doğru olarak değerlendirebilmek amacıyla, örnek film listesinde yer alan 5 adet belgesel çalışmaya dahil edilmemiştir. *The Blind Side (Kör Nokta)* adlı film listeye iki kez yazılmıştır. Bu nedenle çalışmanın veri kaynağını 2017 Eylül dönemi öğretmen mesleki çalışma programında bulunan 24 adet film oluşturmaktadır:

Tablo 1. Çalışmanın Veri Kaynağı

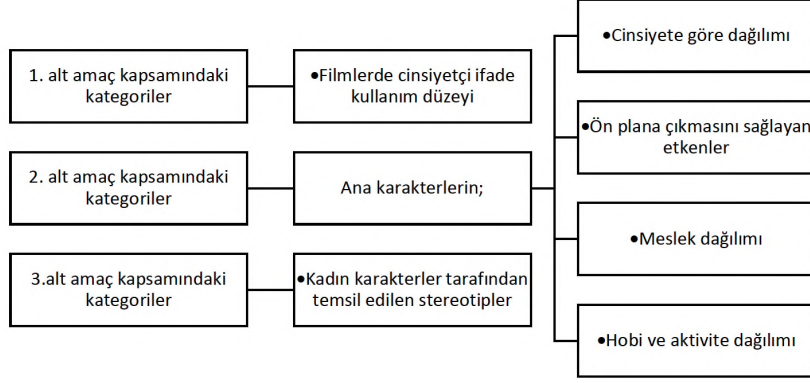
Film Adı	Yapım Yılı	Yönetmen
Hababam Sınıfı	1975	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	1976	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Uyamıyor	1977	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Tatilde	1978	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	1978	Kartal Tibet
Hababam Sınıfı Güle Güle	1981	Ertem Eğilmez
Ölü Ozanlar Demeyi/ Dead Poets Society	1989	Peter Weir
Sevgili Öğretmenim/ Mr. Holland's Opus	1995	Stephen Herek
Can Dostum / Good Will Hunting	1997	Gus Van Sant
Patch Adams	1998	Tom Shadyac
Billy Elliot	2000	Stephen Daldry
Kara Tahta/ Takhte Sialı	2000	Samira Makhmalbaf
İmparatorlar Kulübü/ The Emperor's Club	2002	Michael Hoffman
Koro/ Les Choristes	2004	Christophe Barratier
Kara/Black	2005	Sanjay Leela Bhansali
Tepetaklak Nelson/ Half Nelson	2006	Ryan Fleck
Özgürlük Yazarları/ Freedom Writers	2007	Richard LaGravenese
Yerdeki Yıldızlar/ Taare Zameen Par	2007	Aamir Khan, Amole Gupte
Sınıf/ Entre Les Murs	2008	Laurent Cantet
İki Dil Bir Bavul	2008	Özgür Doğan, Orhan Eskiköy
Kör Nokta/ The Blind Side	2009	Jolm Lee Hancock
3 Idiots	2009	Raj kumar Hirani
Birinci sınıf/ The First Grader	2010	Justin Chadwick
Canım Öğretmenim / Monsieur Lazhar	2011	Philippe Falardeau

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde iki adet veri toplama aracından yararlanılmıştır:

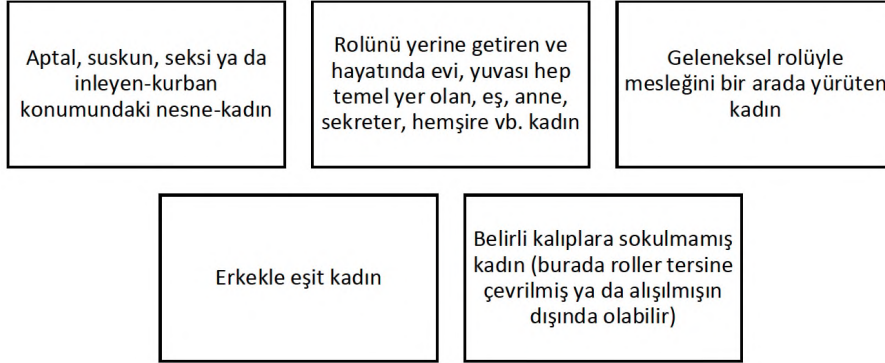
1. Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Ölçeği

Filmleri toplumsal cinsiyet bağlamında kapsamlı olarak inceleyebilmek için çalışmanın 3 alt amacını karşılayan toplam 6 adet kategoriye yer verilmiştir.

Şekil 2. Filmlerde toplumsal cinsiyet ölçeği kategorileri

Ölçeğin oluşturulması aşamasında Butler ve Paisley tarafından medyada kadınların temsili konusunda geliştirilen cinsiyetçilik ölçeğinden yararlanılmıştır. Butler ve Paisley'in ölçeğinde kadınlar beş kategoride resmedilirler (Butler ve Paisley, 1980, aktaran Uğur Tanrıöver, 2012).

Şekil 3. Butler ve Paisley ölçeğinde kadın karakterler

Butler ve Paisley tarafından belirlenen sınıflamadan yola çıkılarak bu çalışmada filmlerin incelenmesinde kullanılmak üzere (aynı karakterin birden fazlasına dahil olabileceği) 7 kategori oluşturulmuştur:

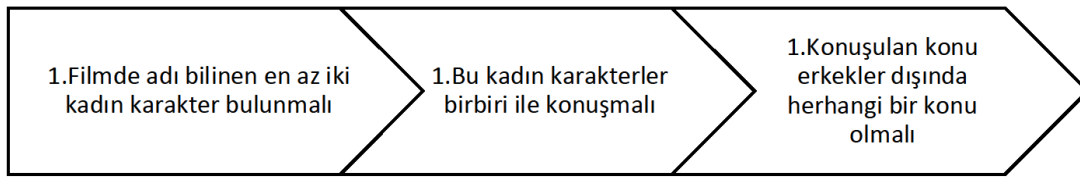
Şekil 4. Filmlerde toplumsal cinsiyet ölçeğinde kadın karakterler

İlgili sınıflama çalışmada kullanılacak ölçeğin maddelerinden “kadın karakterler tarafından temsil edilen stereotipler” maddesini oluşturmuştur. Üç uzman görüşü alınarak ölçeğe son hâli verilmiştir.

2. Bechdel Testi

Verilerin toplanmasında kullanılan bir diğer ölçme aracı ise Bechdel Testi’dir. Alison Bechdel’in 1985 tarihli “The Rule” adlı karikatüründen ortaya çıkan Bechdel Testi filmlerdeki kadın temsilinin değerlendirilmesinde kullanılan bir ölçüttür. “Literatürde sıklıkla Bechdel Testi adıyla geçiyor olsa da çizere karikatürde işlenen konunun fikrini veren ve ilk karesinde de ismi geçen Liz Wallace’ten ötürü çeşitli kaynaklarda “Bechdel-Wallace Test” olarak da geçmektedir” (Rughiniş, C., Rughiniş, R. ve B. Humă. 2016, aktaran Öz, 2018).

Bu ölçeğe göre bir filmin geçerli olması için şu üç kriteri karşılaması gerekmektedir. Temelde basit ve karşılanabilir görünen bu kriterleri birçok ünlü filmin karşılayamamış olması dikkat çekicidir. Filmlerde erkeklerden daha az sayıda temsil edilen kadın karakterler genellikle erkeklerle ilişkileri üzerinden ele alınmakta, birbirleriyle aynı sahnelerde yer almamakta, olsa bile konuşukları konuların eksenini yine erkekler oluşturmaktadır.

Şekil 5. Bechdel kriterleri

Bir filmin testi geçememesi o filmin kötü olduğunu göstermemektedir. Bechdel testi filmlerdeki eşitliğin bir ölçüsüdür (Hendricks, 2018). Mükemmel bir ölçek olmasa bile medyada kadının yerini göstermesi açısından ve çok sevilen filmlerde kadınların, etrafındaki erkeklerden bağımsız olarak var olamamasına dikkat çekmesi açısından önemlidir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ile yazılı ve görsel içerikler, medya verileri, filmler, şarkılar ve verdikleri mesajlar incelenebilir (Fraenkel, Wallen, Helen, 2012). Çalışmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülünden $[\Delta = c \div (c+a) \times 100]$ yararlanılmıştır. Bu formülün öngördüğü kodlama denetimine göre, güvenilirliğin sağlanabilmesi için kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994, aktaran Patton, 2002). Çalışmada incelenen filmlerden rastgele seçilen ve incelenen filmlerin yaklaşık %20’sine denk gelen 5 film farklı bir kodlayıcı tarafından izlenerek Miles & Huberman formülüne göre güvenilirlik değeri hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda kodlayıcılar arası görüş birliği oranının %97,14 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç formüle göre güvenilir kabul edilmiştir. Bununla birlikte filmlerin çalışma için veri niteliği taşıyan sahneleri not alınmış ve farklı zamanlarda tekrar dönülerek en az üçer kez izlenmiştir.

3. BULGULAR

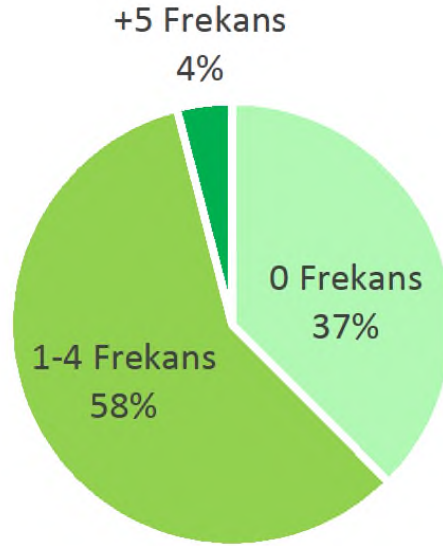
Elde edilen bulgular, çalışmanın bu bölümünde araştırmannın alt amaçlarına göre 3 başlık hâlinde sunulmuştur.

3.1. Filmlerin İçerik Açısından Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu alt amaç kapsamında filmlerde cinsiyetçi ifade kullanım sıklıkları incelenmiştir.

Tablo 2. *Filmlerde Cinsiyetçi İfade Kullanım Sıklıkları*

Film Adı	f	Film Adı	f	Film Adı	f
Billy Elliot	4	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	9	Good Will Hunting	2
The First Grader	1	Hababam Sınıfı Güle Güle	3	Dead Poets Society	2
3 Idiots	-	İki Dil Bir Bavul	-	Freedom Writers	1
Monsieur Lazhar	1	The Emperor's Clup	-	Patch Adams	-
Hababam Sınıfı	2	Black	-	Mr. Holland's Opus	-
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	1	Takhté Siah	-	Entre Les Murs	1
Hababam Sınıfı Uyanıyor	-	Les Choristes	1	Half Nelson	-
Hababam Sınıfı Tatilde	3	The Blind Side	1	Taare Zameen Par	1

Şekil 6. Filmlerde cinsiyetçi ifade kullanım oranları

Bu kısımda filmlerde doğrudan kullanılan cinsiyetçi ifadeler incelenmiştir. İncelenen 24 filmde toplam 33 cinsiyetçi ifade saptanmıştır. Yalnızca 9 filmde cinsiyetçi ifadeye rastlanmazken 1-4 kez cinsiyetçi ifade kullanılan film sayısı 14, 5 ve daha fazla cinsiyetçi ifade kullanılan film sayısının ise 1 olduğu görülmektedir. İstatistiklere göre her 10 filmde 6'sında cinsiyetçi ifade kullanılmaktadır.

Tablo 3. Filmlerde Kullanılan Cinsiyetçi İfadeler

Film Adı	Kullanılan İfadeler
Billy Elliot	"Bu erkeğe göre bir oyun, çay partisi değil." "Bir kız gibi oynuyorsun." "Baleyle homolar ilgileniyor." "Bale kızlara göredir. Bu, erkeklere hiç uygun değil."
The First Grader	"Karısını kontrol edemeyen bir adama adam mı denir?"
Monsieur Lazhar	"Erkek oyunu işte."
Hababam Sınıfı	"Kızların sesi cırtlaktır." "Ben karı kılığına girmem."
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	"Böyle merasimlere kız çocuğu yerine benim gitmem daha münasip olmaz mı?"
Hababam Sınıfı Tatilde	"Bu kadar yüz verir misiniz kız milletine?" "Kız milleti yedi canlıdır." "Kız milleti oğlum, ille bir aksilik çıkaracak."
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	"Bıyık erkekliğin şanıdır." "Ben bir kızım." "Bir erkek adama sen nasıl pantolonunu çıkar dersin?" "Çılgın bakire" "Bir bayanın yanından çok dikkatli geçmen lazım." "O, kız değil miydi?" "Avrat kısmının sesi cırtlak olur." "Aslında onun derdi koca." "Bu iş babanın hakkıdır."
Hababam Sınıfı Güle Güle	"Erkekler sabırlı olur." "Bütün kızlarım Avrupa malı." "Erkek adammış."
Les Choristes	"Ne güzel söylüyorsun tatlı kız."
The Blind Side	"Bu kız voleybolu. Bir şey kaçırmadın."
Good Will Hunting	"Kızlardan dayak yiyorsun." "Erkekler ne kadar utanmaz."
Dead Poets Society	"Dil, kadınları tavlama için geliştirilmiştir." "Erkek gibi bağır."
Freedom Writers	"Ben senin kocamın, karın olamam."
Entre Les Murs	"Eşcinseller mi yani?"
Taare Zameen Par	"Annen sana hiçbir şey öğretmedi mi?"

Filmlerde kullanılan cinsiyetçi ifadeler erkek kaynaklı-kadın hedefli, erkek kaynaklı-erkek hedefli, kadın kaynaklı-kadın hedefli ve kadın kaynaklı-erkek hedefli olarak her şekilde yer almaktadır. Erkeklere yönelik cinsiyetçi ifadeler daha çok kadını koruma, kabul edilebilir erkek stereotipine uyma ve sorumluluklarını yerine getirme gibi kategorilerde yoğunlaşırken kadınlara yönelik cinsiyetçi ifadeler ise kadını küçümseme, ayırıştırma, kıyaslama ve nesneleştirme gibi kategorilerde yoğunlaşmaktadır. Yukarıdaki tabloda verilen cinsiyetçi ifadeler dışında kadının cinsel nesne olarak konumlandırıldığı ve çok sayıda cinsiyetçi küfür kullanılan sahneler bulunmaktadır. *İki Dil Bir Bavul* ve *Entre Les Murs* adlı filmlerde kadınların gülmelerini 'bir sokak kadını' gibi olmakla suçlayan sahneler yer almaktadır.

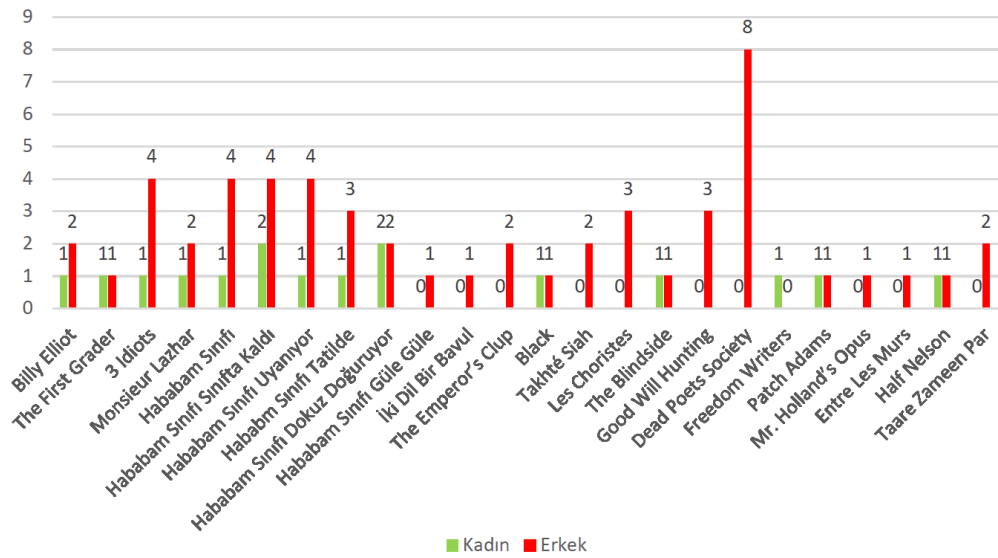
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor ve *Hababam Sınıfı Güle Güle* adlı filmlerde tacizi mizah unsuru olarak kullanan birçok sahne bulunmaktadır. *Hababam Sınıfı Güle Güle* ve *Hababam Sınıfı Tatilde* adlı filmlerde erkek öğretmen karakterlerin kadın öğrenci karakterlere tokat atması sonucu öğrencilerin öğretmenlerden onları kızdırdıkları ve tokat atmalarına sebep oldukları için özür diledikleri görülmüştür.

3.2. Filmlerin Karakterler ve Özellikleri Açısından Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesine Yönelik Bulgular

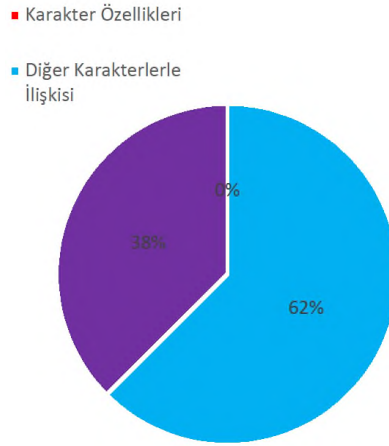
Bu alt amaç kapsamında filmlerdeki ana karakterlerin; cinsiyet, meslek, hobi/aktivite ve ön plana çıkmalarındaki etkenler incelenmiştir.

Tablo 4. Filmlerdeki Ana Karakterlerin Cinsiyet Dağılımı

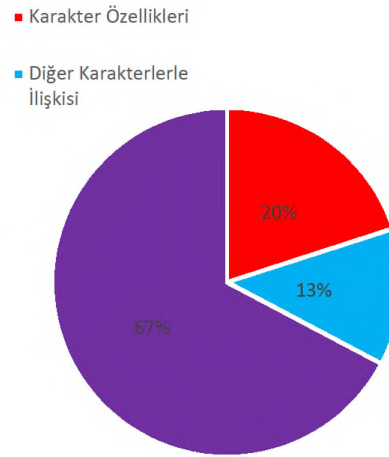
Film Adı	Ana Karakterlerin Cinsiyeti		Film Adı	Ana Karakterlerin Cinsiyeti		Film Adı	Ana Karakterlerin Cinsiyeti	
	Kadın	Erkek		Kadın	Erkek		Kadın	Erkek
Billy Elliot	1	2	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	2	2	Good Will Hunting	-	3
The First Grader	1	1	Hababam Sınıfı Güle Güle	-	1	Dead Poets Society	-	8
3 Idiots	1	4	İki Dil Bir Bavul	-	1	Freedom Writers	1	-
Monsieur Lazhar	1	2	The Emperor's Clup	-	2	Patch Adams	1	1
Hababam Sınıfı	1	4	Black	1	1	Mr. Holland's Opus	-	1
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	2	4	Takhté Siah	-	2	Entre Les Murs	-	1
Hababam Sınıfı Uyanıyor	1	4	Les Choristes	-	3	Half Nelson	1	1
Hababam Sınıfı Tatilde	1	3	The Blind Side	1	1	Taare Zameen Par	-	2

Şekil 7. Filmlerdeki ana karakterlerin cinsiyetlere göre dağılımı

Bulgulara göre, incelenen 24 filmdeki 70 ana karakterden 54'ünü erkekler oluştururken kadın ana karakter sayısı yalnızca 16'dır. Filmlerin 10 tanesinde hiç kadın ana karakter bulunmamaktadır. Filmler genellikle erkek ağırlıklı karakterler içermekte ve erkekler etrafında kurgulanmaktadır.

Şekil 8. Kadın karakterlerin ön plana çıkmalarındaki etkenler

Şekil 9. Erkek karakterlerin ön plana çıkmalarındaki etkenler

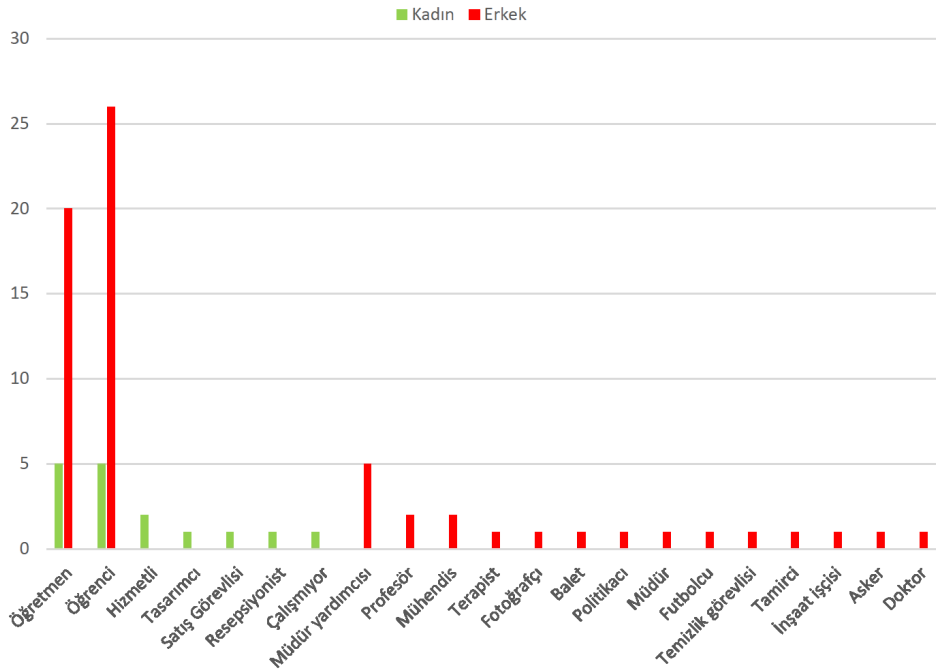
Şekilde görüldüğü üzere var olan kısıtlı kadın karakterler de kendileri olarak değil, ancak diğer karakterlerle var olabilmektedir. Kadın karakterlerin %60'ı diğer karakterle ilişkisi çerçevesinde, %38'i, hem kendi karakter özellikleri hem de diğer karakterler ile ilişkisi çerçevesinde öne çıkarken hiçbir kadın karakter yalnızca kendi karakter özellikleriyle ön plana çıkmamaktadır. Erkek karakterlerin %20'si kendi karakter özellikleri ile öne çıkarken %13'ü diğer karakterle ilişkisi içinde ve %67'si hem kendi karakter özellikleri hem de diğer karakterle ilişkisi üzerinden ön planda yer almaktadır.

Veriler incelendiğinde kadın ve erkek karakterler tarafından en fazla temsil edilen mesleğin (kadınlarda 5, erkeklerde 20 frekansla) öğretmenlik olduğu görülmektedir. Kadın karakterler (öğrencilik hariç) 7, erkek karakterler 15 farklı mesleki durumda gösterilmektedir. Bu fark, filmlerde ana karakterlerin ağırlıklı olarak erkeklerden oluşmasından kaynaklanmaktadır.

Temsil edilen meslekler incelendiğinde ise kadın karakterler hizmetli, tasarımcı, doktor gibi mesleklerde yer alırken erkeklerde en yüksek iki frekansı takip eden ilk 2 mesleğin müdür yardımcılığı ve profesörlük, mühendislik olduğu göze çarpmaktadır. Bu ayrım filmlerdeki diyaloglarda da kendisini açık veya örtülü olarak göstermektedir. *3 Idiots* adlı filmde Pia karakterinin ablasının doğacak çocuğu için söylediği “erkek olursa mühendis, kız olursa doktor oluyor.” sözleri filmlerde mesleklerin toplumsal cinsiyet rollerine göre dağılımının bir örneğidir.

Tablo 5. Ana Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Meslek Dağılımları

<i>Cinsiyet</i>	<i>Meslek</i>	<i>f</i>	<i>Meslek</i>	<i>f</i>	<i>Meslek</i>	<i>f</i>	<i>Meslek</i>	<i>f</i>
<i>Kadın</i>	Öğretmen	5	Öğrenci	5	Hizmetli	2	Tasarımcı	1
	Doktor	1	Satış görevlisi	1	Resepsiyonist	1	Çalışmıyor	1
<i>Erkek</i>	Öğretmen	20	Öğrenci	26	Müdür yardımcısı	5	Profesör	2
	Mühendis	2	Terapist	1	Fotoğrafçı	1	Balet	1
	Politikacı	1	Müdür	1	Futbolcu	1	Temizlik görevlisi	1
	Tamirci	1	İnşaat işçisi	1	Asker	1	Doktor	1

Şekil 10. Ana karakterlerin cinsiyetlerine göre meslek dağılımları

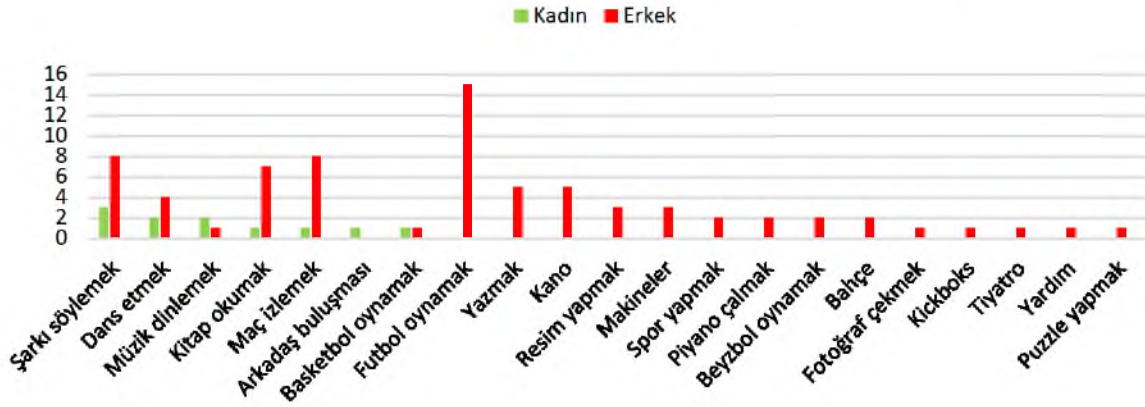
Kadın karakterlerin meslekleri ne olursa olsun ev işlerini ve çocukların bakımını üstlendikleri görülmektedir. *Taare Zameen Par* adlı filmde Maya karakteri çocukları için kariyerinden vazgeçtiğini dile getirmektedir. Filmlerin hiçbirinde bir babanın böyle bir girişimde bulunduğu görülmemektedir.

İncelenen filmlerdeki kadın karakterler şarkı söylemek, dans etmek ve müzik dinlemek, erkek karakterler futbol oynamak, maç izlemek ve şarkı söylemek gibi hobilere sahiptir. Hobi ve aktivite çeşitliliği erkek karakter sayısının yoğunluğundan kaynaklanır şekilde farklılık göstermektedir. Erkek karakterlerin 20, kadın karakterlerin ise yalnızca 7 farklı hobi/aktivite ile uğraştığı tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri karakterlerin hobi ve aktivitelerinde de kendini göstermektedir.

Moniseur Lazhar adlı filmde Lazhar karakteri mahkeme sahnesinde eşinin ölümünü anlatırken eşinin ulusal arabulucuları eleştiren bir kitap yazdığını, aralarında cinayet işlemiş insanların da olduğu birçok suçlu affedilirken eşinin öldürüldüğünü ifade etmekte ve şu cümleyi kullanmaktadır: “Bir kadının fikrini söylemesi insanları kızdırdı.”. Yalnızca bu cümle bile kadınların yapabilecekleri şeylerin sınırlarının nasıl ve ne ölçüde çizildiğini göstermektedir. Bir kadının fikirlerini ifade ediyor olması cinayetten bile büyük bir suç olarak görülmüştür.

Tablo 6. Ana Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Hobi ve Aktivite Dağılımları

Cinsiyet	Aktivite	f	Aktivite	f	Aktivite	f	Aktivite	f
Kadın	Şarkı söylemek	3	Dans etmek	2	Müzik dinlemek	2	Kitap Okumak	1
	Maç izlemek	1	Arkadaş buluşması	1	Basketbol oynamak	1		
Erkek	Futbol oynamak	15	Maç izlemek	8	Şarkı söylemek	8	Kitap okumak	7
	Yazmak	5	Kano	5	Dans etmek	4	Resim yapmak	3
	Makine	3	Spor yapmak	2	Piyano çalmak	2	Beyzbol oynamak	2
	Bahçe	2	Fotoğraf çekmek	1	Kickboks	1	Müzik dinlemek	1
	Basketbol oynamak	1	Tiyatro	1	Yardımda bulunmak	1	Puzzle yapmak	1

Şekil 11. Ana karakterlerin cinsiyetlerine göre hobi ve aktivite dağılımları

3.3. Kadın Karakterlerin Filmlerde Temsili Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Medyada kadınlar belli stereotiplere indirgenmiştir. Erkek ağırlıklı kadroların içerisinde yer alabilen az sayıdaki kadın karakter de bu stereotipler çerçevesinde sunulduğu için öğrenilmiş cinsiyet rollerini tekrar tekrar inşa etmekte ve aktarmaktadır.

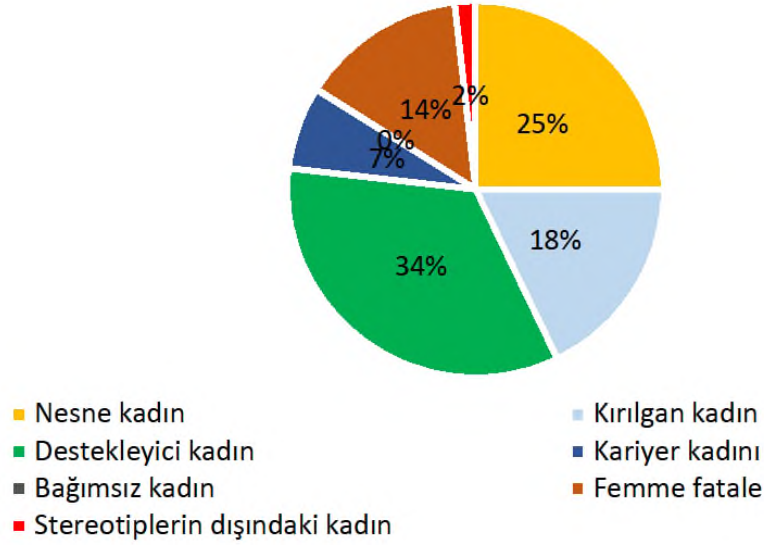
İncelenen filmlerde kadın karakterlerin %34'ünün destekleyici kadın stereotipini temsil ettiği görülmektedir. Bu kadınlar, mesleği ne olursa olsun toplumsal cinsiyet rolünü sürdüren, seçim yapması gerektiğinde de yine bu rollerin gerektirdiği şekilde diğerlerinin faydasını gözeterek karar alan karakterlerdir. Annelik, ideal eşlik vb. roller için cinsiyetsizleştirilmişlerdir.

Destekleyici kadın stereotipini %25 ile nesneleştirilmiş kadın stereotipi takip etmektedir. Bu kategorideki karakterler genellikle suskun, fiziksel görünüşüyle ön plana çıkarılan ve karar alamayan kadınlardır. Hayatlarındaki erkekler onlar yerine karar alır. Çocuklarına bakma görevi onlarınken çocuklarının geleceği hakkında karar almak babanın tasarrufundadır. Alınan kararlar onlar için doğru olmasa bile bunun karşısında yalnızca ağlayarak tepki vermektedirler. *Black*, *Dead Poets Society*, *Taare Zameen Par* adlı filmlerde çocuklar hakkında karar yetkisinin babaya ait olduğu görülmektedir.

Filmlerde kendini gösteren bir diğer kadın klişesi de kırılğan kadındır. Bu klişe karakterlerde masumiyet, cehalet üzerinden sunulmaktadır. İncelenen filmlerdeki kadınların %18'inin bu kategoriye dahil olduğu ve duygusal tepkileri ve başa çıkma stratejileri incelendiğinde ağlamak, pes etmek, yardım beklemek gibi yollara başvurdukları görülmektedir. Örneğin *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* adlı filmde deneyimsiz ve heyecanlı bir öğretmen figürü olan Semra karakteri, karşılaştığı zorluklar karşısında pes etmek üzereyken sağduyulu öğretmen figürü Mahmut Hoca tarafından telkin edilmektedir. *Hababam Sınıfı Güle Güle* adlı filmde Mehmet karakteri, hırsızlık yapan ve annesinden utanan Ayşegül ve zorbalık yapan Gamze adlı öğrencilerin hatalarını düzeltmelerini sağlamaktadır.

Tablo 7. Filmlerdeki Tipik Kadın Karakterler

<i>Film Adı</i>	<i>Tipik Kadın Karakterler</i>						
	Nesneleştirilmiş kadın	Kırılgan kadın	Destekleyici kadın	Kariyer kadını	Bağımsız kadın	Kaotik kadın	Stereotiplerin dışındaki kadın
Billy Elliot	-	-	1	-	-	-	-
The First Grader	-	-	1	1	-	-	-
3 Idiots	1	1	-	-	-	-	-
Monsieur Lazhar	-	1	-	-	-	-	-
Hababam Sınıfı	1	-	1	-	-	-	-
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	1	1	1	-	-	-	-
Hababam Sınıfı Uyanıyor	1	-	1	-	-	-	-
Hababam Sınıfı Tatilde	1	-	-	-	-	1	-
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	1	1	-	-	-	1	-
Hababam Sınıfı Güle Güle	1	2	1	-	-	2	-
İki Dil Bir Bavul	1	-	2	-	-	-	-
The Emperor's Clup	-	-	1	-	-	-	-
Black	1	2	1	-	-	1	-
Takhté siyah	1	-	1	-	-	-	-
Les Choristes	-	-	1	-	-	-	-
The Blind Side	-	-	2	1	-	-	-
Good Will Hunting	1	1	-	-	-	-	-
Deat Poets Society	-	-	--	-	-	-	-
Freedom Writers	-	-	1	1	-	-	1
Patch Adams	-	-	1	-	-	-	-
Mr. Holland's Opus	1	-	1	1	-	1	-
Entre Les Murs	1	-	-	-	-	2	-
Half Nelson	-	-	1	-	-	-	-
Taare Zameen Par	1	1	1	-	-	-	-
<i>f</i>	14	10	19	4	0	8	1

Şekil 12. Filmlerdeki tipik kadın karakterler

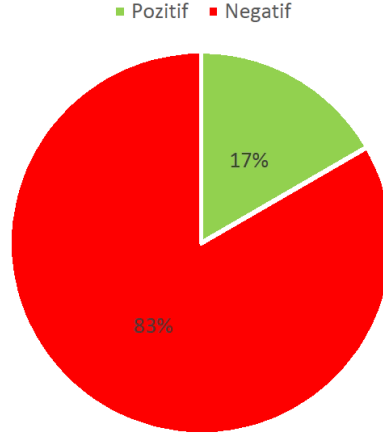
Kaotik kadın imajına sahip kadınlar incelenen filmlerdeki kadın karakterlerin %14'ünü oluşturmaktadır. Bu kadınlar kaos oluşturucu, mantıksız hareket eden, abartılı tepkiler sergileyen ve entrikalar ile uğraşan kadın figürleridir. Filmlerdeki feminist kadın karakterler genellikle bu kategoride sunulmaktadır. *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* adlı filmdeki Hürrem karakteri, erkekler tarafından tercih edilmeyen ve bunu gizlemek, yalnızlığını kendi seçimi gibi göstermek için erkeklerden nefret eden bir kadın olarak gösterilmektedir. Öğrenciler tarafından “asıl derdi koca” şeklinde açıklanan ve film boyunca sergilediği histerik ve sinirli tavırları, bir erkek tarafından tercih edildiğinde neşeli ve sevecen bir hâle gelmektedir.

İncelenen filmlerdeki kadın karakterlerin %7'sini kariyer kadını stereotipindeki kahramanlar oluşturmaktadır. Bu kahramanlar filmde daha çok meslekleri üzerinden öne çıkmaktadır. Mesleklerini ön planda tutan kadınların genellikle özel hayatlarında sorun yaşadıkları görülmektedir. *Freedom Writers* adlı filmde başarılı ve özverili bir öğretmen olan Erin karakteri, eşi tarafından mesleğini ön planda tutması ile suçlandığında “Neden bana destek olup kocalarını destekleyen kadınların yaptığını yapmıyorsun?” diye sormuş ve aldığı cevap “Çünkü ben senin karın olamam.” olmuştur. *The First Grader* adlı filmdeki Jane adlı öğretmen ise eşini aldatmakla suçlanmaktadır. Görüldüğü gibi filmlerde kadınların mesleklerinde başarılı olsalar bile bunu hayatlarındaki diğer meselelerle birlikte yürütmeleri mümkün görünmemektedir.

Bağımsız kadın ve stereotiplerin dışındaki kadın figürleri incelenen filmlerde yok denecek kadar azdır. Kadınlar yoğun olarak diğer karakterlerle ilişkileri çerçevesinde temsil edilmekte, karar alma motivasyonları da bu çerçevede yer almaktadır.

Tablo 8. Filmlerin Bechdel Testi'ne Göre Durumu

Film Adı	Durum	Film Adı	Durum	Film Adı	Durum
Billy Elliot	Geçemedi	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	Geçemedi	Good Will Hunting	Geçemedi
The First Grader	Geçemedi	Hababam Sınıfı Güle Güle	Geçti	Deat Poets Society	Geçemedi
3 Idiots	Geçemedi	İki Dil Bir Bavul	Geçemedi	Freedom Writers	Geçti
Monsieur Lazhar	Geçemedi	The Emperor's Clup	Geçemedi	Patch Adams	Geçemedi
Hababam Sınıfı	Geçemedi	Black	Geçti	Mr. Holland's Opus	Geçemedi
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	Geçemedi	Takhté siah	Geçemedi	Entre Les Murs	Geçemedi
Hababam Sınıfı Uyanıyor	Geçemedi	Les Choristes	Geçemedi	Half Nelson	Geçemedi
Hababam Sınıfı Tatilde	Geçti	The Blind Side	Geçemedi	Taare Zameen Par	Geçemedi

Şekil 13. Filmlerin bechdel testi'ne göre durumu

Bechdel Testi, filmlerde kadınların temsil düzeyinin incelenmesi amacıyla kullanılmış ve incelenen 24 filmde yalnızca 4'ünün bu testten geçebildiği görülmüştür. Kalan 20 film Bechdel Testi'nin 3 gerekliliğini karşılayamamıştır.

Söz konusu test bir filmin toplumsal cinsiyet eşitliğini yansıttığını saptanmasında tek başına yeterli değildir fakat kadınların sinemada kendileri olarak ne düzeyde yer alabildiklerini göstermesi açısından önemlidir. Verilerde görüldüğü üzere 20 filmde kadınların yeterli düzeyde yer almaması, alsalar bile isimlerinin bilinmemesi, bilinse bile birbirleriyle konuşmalarını, konuşmalarını erkekler hakkında konuşmaları sinemada eril tahakkümün geldiği noktayı gözler önüne sermektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada MEB tarafından öğretmenler için hazırlanmış 2017 Mesleki Çalışma Programı kapsamında yer alan 24 film toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Filmler içerik, karakter özellikleri ve kadın karakterlerin temsili açısından analiz edilerek değerlendirilmiştir.

İncelenen 24 filmde çok sayıda cinsiyetçi ifade kullanıldığı tespit edilmiş ve bu ifadelerin dışında kadının nesneleştirilmesi, taciz ve şiddetin normalleştirilmesine yol açacak sahneler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu gibi sahneler taciz ve şiddeti toplum hafızasına olağan bir durum olarak yerleştirmektedir. Bir öğrencinin çok kızdırdığı için tokat atan öğretmeninden özür dilemesi şiddeti hak ettiği mesajını vermektedir. Tacizin güldürü unsuru olarak kullanılması kavramın içeriğini boşaltmakta ve normalleştirilmektedir. Filmlerde erkeklere yönelik de cinsiyetçi ifadeler bulunmakta ve erkekler belli normlar çerçevesinde temsil edilmektedir. Smelik (1998)'e göre "sinema, kadınlar ve kadınlık, erkekler ve erkeklik hakkındaki mitlerin üretildiği, yeniden üretildiği ve temsil edildiği kültürel bir uygulamadır". İncelenen filmler bu görüşün doğruluğunu kanıtlamaktadır. Filmlerde kullanılan ifadeler öncesiz-sonrasız erkek ve kadın tiplerini kabul etmekte, üretmekte ve aktarmaktadır. Kullanılan bu ifadeler dile yerleştirilerek normalleştirilmekte ve sempati unsuru hâline getirilmektedir. Medya dili bu ifadelerden arındırılmadıkça filmler, diziler, reklamlar vb. yoluyla toplum hafızasına aktararak ilerlemeye devam edecek ve haddinden fazla atılmış bir kahkaha, yeterince erkeksi olmayan bir şut, öğrenilmiş ve öğretilen yargılamaları beraberinde getirecektir.

Çağdaş, kültürlü ve farklılıklara saygılı bireylerin yetiştirilmesinde önemli olan öğretmenlerin izlemesi gereken filmler onları mesleki ve sosyal hayatlarında daha ileriye, daha iyiye götürebilir olmalıdır. Yeşil ve Balcı Karaboğa (2021) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları incelenmiş ve mevcut koşullarda ortaokul öğrencilerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri görülürken eylem planı uygulaması sonucu katılımcıların cinsiyet rollerine bakış açılarının toplumsal cinsiyet eşitliği lehine değiştiği tespit edilmiştir. Çing (2004), üniversite öğrencileri ile yaptığı ve dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini incelediği çalışmada öğretmen tarafından cinsiyetçi olmayan bir dil kullanılmasının öğrencilerin dil kullanımını olumlu yönde değiştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalarda da görülmektedir ki eğitim-öğretim çevresi öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin geleneksel toplumsal cinsiyet algılarını edinmemesi, inşa etmemesi ve aktarmaması gerekmektedir.

Filmlerde yer alan 70 ana karakterden yalnızca 16'sının kadınlardan oluşması ve hiçbirinin kendi karakteri bağlamında ön plana çıkamaması çalışmada ulaşılan başka bir sonuçtur. Filmlerde kadın olarak kadın büyük ölçüde eksiktir. Kendini değil, diğer karakterlerle ilişkisini temsil etmektedir. Kendi karakteriyle değil, diğer karakterlere verdiği destekle, sevgiyle ön plana

çıkabilmektedir. “Sinemadaki gerçeklik yasası, kadın imajının kadın olarak bastırılmasından ve onun yokluğunun kutlanmasından tam olarak sorumludur” (Johnston, 2014). Kadınların filmlerde az yer alması meslek ve hobi/aktivite çeşitliliğini de etkilemiştir. Erkek karakterler 15 farklı meslekte gösterilirken kadın karakterler 6 farklı meslekte gösterilmektedir. Öğretmenlik ve öğrencilik her iki cinsiyette de en fazla frekansa sahip kategoridir. Bu kategoriler dışarıda tutulduğunda kadın karakterler tarafından en sık temsil edilen meslek hizmetlilik iken erkek karakterler tarafından ise müdür yardımcılığıdır. Erkekler tarafından en sık canlandırılan mühendislik ve profesörlük ise hiçbir kadın tarafından temsil edilmemektedir.

Cinsiyetlere belirli mesleki rollerin atanması genç kuşakları sandığından daha fazla ve kolay etkilemektedir. Inspiring The Future tarafından 2016 yılında yürütülen Redraw The Balance kampanyası dahilinde, bir grup çocuktan itfaiyeci, cerrah, pilot gibi farklı mesleklere sahip olan insanlar çizmeleri istenmiştir. Çocukların çizdiği 61 resim erkeklerden oluşurken yalnızca 5 tanesi kadındır. Bu mesleklere sahip kadın emekçiler çocukların karşısına çıktığında çocukların oldukça şaşırıldığı görülmüştür. Çalışmada cinsiyet stereotiplerinin 5-7 yaş arasında oluştuğu belirtilmiştir. Farklı çalışmalarda bu sayı daha aşağılara da düşebilmektedir. Bu konuda çocukların içinde yetiştiği aile kadar medyada sunulan karakterler de etkilidir. Çünkü çocukların aileleri de kendilerine sunulan medyatik öğelerden farkında olarak veya olmayarak etkilenmekte ve çocuklarını etkilemektedir. Aynı şekilde çocukların çok erken yaşlarda tanıştığı ve eğitim hayatları boyunca yakın ilişkide oldukları öğretmenlerin sahip olduğu fikirler de öğrencileri etkilemektedir.

Verilere göre kadın karakterlerin toplam 7, erkek karakterlerin ise 20 farklı hobi/aktiviteye sahip olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve erkeklerin sahip olduğu hobi ve aktiviteler mevcut toplumsal cinsiyet normlarını yansıtmaktadır. Erkekler genellikle futbol oynamak ve maç izlemekle, kadınlar ise şarkı söylemek ve dans etmekle ilgilenmektedir. Buna karşın tüm ön yargılara ve fırsat eşitsizliğine karşın tarih başarılı sporcu kadınlarla doludur.¹

Eleştirilere karşı kendisini “gerçeği yansıtmak” ile savunan medya, söz konusu “gerçek” kadınların başarısı olunca sanılan gerçekleri yansıtmaktan öteye geçememektedir. Hobi ve aktivitelerin cinsiyetlere göre dağılımları bireylerin yaşam tarzlarına yönelik görünmez çitler çekerek belirli yörüngeleri dayatmaktadır. Hangi cinsiyetlerin hangi hobi ve aktivite ile ilgilenebileceğine dair kalıp yargılar öğretmenler tarafından farkında olarak ya da olmayarak benimsendiği takdirde öğrencilere ve çevrelerindeki diğer bireylere aktararak sürdürülmesi noktasında tehlike arz etmektedir. Bryant (2003) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütülen boylamsal araştırmada, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarında akranlar, akademik katılım, kadın çalışmaları dersleri ve çeşitlilik deneyimlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle öğrencilerin olabildiğince açık görüşlere sahip çevrelere sahip olması bu algıların olumsuz yönde ilerlememesi konusunda kritiktir.

Filmlerde kadın temsilleri genellikle belirli stereotipler etrafında şekillenmektedir. İncelenen filmlerde bu stereotiplerden en fazla temsil edilenin destekleyici, en az temsil edilenin ise bağımsız ve stereotiplerin dışındaki kadın figürleri olduğu saptanmıştır. Kadınlar filmlerde büyük çoğunlukla toplumun kendisinden beklediği rolleri yerine getirmektedir. Onları koruma, onlara ve çocuklarına bakma sorumluluğu erkekler üzerine yüklenmiştir. Derville’ in belirttiği gibi “Çalışmadığı zaman ona erkek bakar, ölesiye çalıştığında da ona bakan yine erkektir.” (Beuavoire, 1949, çev. 2019 Destekleyici kadından sonra en fazla temsil edilen stereotip nesneleştirilmiş kadın figürüdür. Onaylanmak, sevilme ve mevcut koşullarını sürdürmek uğruna özneliğinden feragat eden kadın karakterler izleyicilere açık ve örtülü çok sayıda olumsuz mesaj sunmaktadır. Eşlerini, işlerini yaşam biçimlerini ve daha fazlasını seçerken yalpalayan adımlarını düzeltmek için çoğunlukla bir erkeğin ödünç zekasına ihtiyaç duymaktadırlar. Görece aydın kadın figürleri bile klişe mitlerden etkilenir şekilde tasvir edilmiştir.

Medya feminist figürü, erkek bakış açısıyla nedenlendirilmiş ve karikatürize edilmiş şekilde sunarak kavramın içeriğini boşaltmakta ve kavram yanılıklarına yol açmaktadır.² Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor adlı filmde Hürrem karakterinin tercih edilmemesi ve erkek nefreti üzerinden “çılgın bakire” olarak nitelendirilmesi bir kadının yalnızca erkeklerin onayı kapsamında değerli ve mutlu olabileceği mesajını vermektedir. Medyadaki bu gibi yanılıcı figürler toplumun her yaşta kesimini etkilemekle birlikte özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde etiketlenmiş olandan kaçmak ve hedef gösterilmemek için yanlış kararlar almak gibi sonuçlara ulaşabilmektedir.

Bechdel Testi’nden geçme durumuna göre incelenen 24 filmin yalnızca 4 tanesinin gerekli koşulları karşıladığı belirlenmiştir. Sinemadaki erkek etrafı erkek odaklı film anlayışı söz konusu filmlerde de sürdürülmektedir. “Kadın, ataerkil kültürde erkek ötekini göstereni konumundadır; erkeğin, dilsel hâkimiyeti sayesinde, anlamın üreticisi değil taşıyıcısıdır” (Mulvey, aktaran Antmen, 2012). Kadın karakterlerin filmlerde kısıtlı oranda yer alması ve odak konularının erkeklerle ilgili olması da test

¹ Billie Jean King 1973’te Bobby Riggs ile oynadığı "Cinsiyetlerin Savaşı" maçını kazandı ve sporda cinsiyet ayrımı yapılmaması konusunda çalışmalar yapmıştır (Schuster, 1973). Fiona Kolbinger, 2019’da 224 erkek ve 40 kadından oluşan rakiplerini geride bırakarak Transcontinental Race ‘i kazanmıştır. Aynı yılın ocak ayında İngiliz ultra maraton koşucusu Jasmin Paris 431 km’lik Montane Spine yarışı 83 saat 12 dakika ve 23 saniye ile bitirerek, 12 saat farkla yarış rekorunu kırmıştır ve yarışı tamamladığı süreye, bebeğini emzirdiği dakikalar da dahildir. Mayıs ayında da İngiliz Doktor Katie Wright, Yeni Zelanda’da düzenlenen Riverhead Backyard ReLaps adlı ultra maratonda neredeyse 30 saat durmadan koşarak 40 erkek ve 6 kadını arkasında bırakmış ve ultra maratonun kazanamı olmuştur (Williams, 2019). Eylül ayında Amerikalı kısa mesafe koşucusu Allyson Felix Dünya Şampiyonası’nı kazanarak Usain Bolt’un rekorunu kırmıştır. Üstelik bu, doğum yaptıktan 10 ay sonradır (Johnson, 2019).

² İstanbul Ekonomi Araştırma tarafından 2021 yılında yapılan ankette “Feminist kime denir?” sorusuna cevap veren katılımcıların %30’u herhangi bir fikre sahip değilken %30,2’si kadın hakları savunucusu, %9,6’sının erkek düşmanı şeklinde cevap verdiği görülmektedir (Türkiye Raporu, 2021).

sonuçlarının nedenidir. İncelenen filmler bir kez daha göstermiştir sinemada da Duygu Asena'nın dediği gibi "Kadının Adı Yok"tur. Sinema sektörüne kadınları temsilen karakterler serpiştirilmesi yeterli değildir. Çünkü "dünyada yoksunluğunu çektiğimiz şey hayırseverlik değil, adalettir" (Wollstonecraft, 2021, s.110). Bu bağlamda karakterlerin filmlerde görsel çeşitlilik dışında hangi amaçla yer aldığı ve işlevi başka bir araştırmanın konusu olabilir.

Sonuç olarak çalışmada incelenen filmlerin öğrenilmiş toplumsal cinsiyet kabullerini yeniden inşa ettiği ve aktardığı kanısına varılmıştır. Bireyleri yetiştirerek toplumu yetiştirecek olan öğretmenlere önerilen filmlerin farklılıkları kabul eden, temsil eşitliği bulunduran ve yalnızca belli konularda değil daha geniş alanlarda farkındalık ve kültür birikimi sağlayacak filmler olması gerektiği düşünülmektedir. 2010 yılında yayınlanan CEDAW Türkiye Gölge Raporu'na göre medyada kadınlar hâlâ geleneksel roller içinde temsil edilmekte, medya, teşhir, magazinleştirme, kasın bedeninin metalaştırılması, cinsiyetçi önyargıları yineleme ve pornografi üretimi aracılığıyla kadınların insan haklarını ihlal etmektedir. Öte yandan Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 2006 yılından itibaren düzenli olarak hazırlanan Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre 2023 yılında Türkiye 146 ülke arasında 129. Sırada yer almaktadır. Medya, bu mevcut koşulları yansıtmamanın arkasına sığınarak mevcut koşulları sürdürmeye destek vermemelidir. Sonuçta var olan algılar da doğal değil oluşturulmuş algılardır. Doğanın gerçekleri değil, öğretilmiş ve aktarılmış gerçeklerdir. Gerçekliği oluşturan medyanın kendisi değilse bile bu gerçekliğin adaletsiz olduğunun fark edilmesini sağlamak medyanın elindedir. Böyle bir amaç için atılmış her bir adım da kayda değerdir. Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından 2015 yılında 2030 yılına kadar ulaşılmış 17 kalkınma hedefine toplumsal cinsiyet eşitliği de dahildir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında; kadınların güçlenmesinin teknoloji yoluyla desteklenmesi, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddet ve istismarın kaldırılması amaçları bulunmaktadır. Belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi ve toplumsal cinsiyet uçurumunun ortadan kaldırılabilmesi için yerleşmiş algıların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Dolayısıyla öğretmenlere önerilecek filmlerin öğretmenleri çeşitli yönlerden geliştirebilecek olması gözetilmeli, cinsiyet eşitliği fikrine sahip öğretmenler yetiştirilmeli ve eğitimdeki tüm iştirakçilerin farkındalığı artırılmalıdır. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı'na mesleki çalışma programı içerisinde yer alacak filmlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmeyecek filmlerden oluşturulması, öğretmenlere kendilerine önerilen filmleri eleştirel bir bakış açısı ile izlemeleri ve araştırmacılara öğretmen mesleki çalışma programlarını farklı yönleriyle incelemeleri önerilmektedir. Bu araştırma ile eğitimde tam eşitliğin sağlanması için önemli bir adım olarak öğrenilmiş kabullerin sorgulanması ve eğitim iştirakçilerinin toplumsal cinsiyet farkındalığının artırılması noktasında alan yazına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda erkekler ve kadınların ortak mücadelesi önemlidir. Çünkü hedeflenen ilerleme sahip olunan çit örgülerin parlaklığıyla övünerek değil ancak çitlerden kurtularak mümkün olabilecektir.

Etik Kurul Onayı Film dokümanlarını incelemeye dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul onayı alınmamıştır.

Hakem Değerlendirmesi Dış bağımsız.

Yazar Katkıları Çalışma Konsepti/Tasarım- S.F., R.N.; Veri Toplama- S.F., R.N.; Veri Analizi/Yorumlama- S.F., R.N.; Yazı Taslağı- S.F., R.N.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- S.F., R.N.; Son Onay ve Sorumluluk- S.F., R.N.

Çıkar Çatışması Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval Since it was a study based on examining film documents, ethics committee approval was not received.

Peer-review Externally peer-reviewed.

Author Contributions Conception/Design of Study- S.F., R.N.; Data Acquisition- S.F., R.N.; Data Analysis/Interpretation- S.F., R.N.; Drafting Manuscript- S.F., R.N.; Critical Revision of Manuscript- S.F., R.N.; Final Approval and Accountability- S.F., R.N.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declare that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akcan, E., Kara, M. (2021). Eğitim konulu filmlerin sınıf yönetiminin boyutları açısından incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 671-695. 10.33308/26674874.2021352325
- Albez, C., Yıldırım, İ., Ayık, A. (2020). Mesleki çalışmaların etkililiğine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies- Educational Sciences*, 15(2), 611-634. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39992>
- Arslan, B., Üstün, A. (2022). İlkokullarda uygulanan mesleki çalışma (seminer) programlarının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *Academic Social Resources Journal*, 7(34), 203,216. 10.29228/ASRJOURNAL.57733
- Aslan, G. (2015). Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin metaforik bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(181), 363-384. 10.15390/EB.2015.2930
- Beauvoir, S. (2019). *İkinci cinsiyet*. (G. A. Savran, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Berger, J. (1999). *Gorme bicimleri*. (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Metis.

- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: SOGEP.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası*. (B. Ertürk, Çev.). İstanbul: Metis.
- Connell, R.W. (2019). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (Cem Soydemir, Cev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Çalışır, M. (2018). *Canlandırma filmlerinde toplumsal cinsiyet rolleri: 2000 sonrası Disney ve Pixar filmleri üzerinden bir analiz* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çelebi, E. (2022). Medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 822-829. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1951776> sayfasından erişilmiştir.
- Çınga, N. S. (2004). *Dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çoban Keneş, H. (2015). Punky ve Afacan Toto isimli çizgi filmlerde 'öteki'nin temsili. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 49, 31-50. 10.17064/iüifhd.56486
- Demirbaş, E. (2003). *Etnik azınlıklar, kültürel entegrasyon ve medyada temsil: Nusayri topluluğu örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://dspace.ankara.edu.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dill, K. E., & Thill, K.P. (2007). Video game characters and the socialization of gender roles: young people's perceptions mirror sexist media depictions. *Sex Roles*. 57, 851-864. 10.1007/s11199-007-9278-1
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları*. Ankara: CEİD. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ertung, C. (2013). Medyada kadın. Gültekin, L., Güneş, Ertung, C., Şimşek, A. (Ed.). *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları içinde* (s.90-102). Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). Introduction to qualitative research. In *How to design and evaluate research in education*. (s. 477-505). New York: McGraw-Hill.
- Galdi, S., Maass, A., & Cadinu, M. (2013). Objectifying media: their effect on gender role norms and sexual harassment of women. *Psychology of Women Quarterly*, 38(3), 398-413. 10.1177/0361684313515185
- Feminist kime denir? (2021, Ağustos 7). <https://turkiyeraporu.com/arastirma/5558-5558/> adresinden erişilmiştir.
- Word Economic Forum. (2023, June). *Global Gender Gap Report*. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2193> adresinden erişilmiştir.
- Grimm, R., Armstrong, B. (Eds.). (1982). *Hans Magnus Enzensberger critical essays*. New York: The Continuum Publishing Company.
- Grizzle, A. (2014). *Enlisting media and informational literacy for gender equality and women's empowerment*. In A. Vega Montiel (Eds.). *Media and gender: A scholarly agenda for the global alliance on media and gender: Towards a global alliance* (s. 79-91). Paris: UNESCO / IAMCR.
- Hall, S. (2017). *Temsil Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*. (İ.Dündar, Çev.) İstanbul: Pinhan.
- Hendricks, S. (2018, Şubat 8). Five Oscar-winning films that fail the Bechdel gender test [Blog yazısı]. <https://bigthink.com/high-culture/five-oscar-winning-films-that-fail-the-bechdel-test/> adresinden erişilmiştir.
- Hirschlag, A. (2023, Ocak 9). Young kids meet women in traditionally 'male' jobs and their reaction speaks volumes. *Upworthy*. <https://www.upworthy.com/kids-minds-are-blown-in-a-psa-designed-to-change-the-idea-that-jobs-are-tied-to-gender-hw> adresinden erişilmiştir.
- İstanbul Ekonomi Araştırma (2021), *Türkiye Raporu*, <https://turkiyeraporu.com/arastirma/5558-5558/> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, L. M. (2019, Eylül 30). Olympic sprinter Allyson Felix just broke one of Usain Bolt's world records. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2019/09/30/sport/allyson-felix-world-record-trnd/index.html> adresinden erişilmiştir.
- Johnston, C. (2014). *Women's cinema as counter-cinema*. In MacKenzie, S. (Eds.), *Film Manifestos and Global Cinema Cultures: A Critical Antholog*. (s. 347-356). Berkeley: University of California Press. 10.1525/9780520957411-100
- Karasar, N. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Kellner, D., & Share, J. (2007). *Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education*. In D. Macedo & S.R. Steinberg (Eds.), *Media literacy: A reader* (pp. 3-23). New York: Peter Lang
- Kimmel, M.S. (2005). *The gender of desire: essays on male sexuality*, New York: State of New York University.
- Kezer, F., Çetiner, K. (2019). MEB tarafından öğretmenlere önerilen eğitim içerikli filmlerin ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Eğitim ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 10(3), 202-218. 10.21031/epod.547240
- Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, D.Kömürcü Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). Öğretmenlerin 2017 Eylül dönemi mesleki gelişim çalışmaları.
- Mulvey, L. (2012). Görsel Zevk ve Anlatı Sineması, Antmen, A. (Ed.), *Sanat/Cinsiyet içinde* (s.302-307). İstanbul: İletişim.
- Ökten, Ş. (2009) Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/toplumsal-cnsyet-ve-ktidar-gneydou-anadolu-blgenn-toplumsal-cnsyet-dzen-gender> adresinden erişilmiştir.
- Öz, G. G. (2019). Türk sinemasında kadının temsil sorununa alternatif bir yöntemle bakmak: Bechdel Test. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 467-487. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/630667> adresinden erişilmiştir.
- Özen, Y. (2017). *Yeşim Ustaoglu sinemasında toplumsal cinsiyet ve kadın*. (Yüksek lisans tezi). <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/663737> adresinden erişilmiştir.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. London: Sage.

- Schuster, A. (1973 September 21). Billie Jean Slam-Bangs Riggs to Defeat. *Pittsburgh Post- Gazette*, pp.1
- Smelik, A. (1998). *And the mirror cracked: feminist cinema and film theory*. New York: St. Martin's Press.
- Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2023, Aralık 21). https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir_Kalk%C4%B1nma_Ama%C3%A7ları adresinden erişilmiştir.
- Şener, G., Öztürk, E. (2022). Effie Awards Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği karnesi. <https://www.rvd.org.tr/uploads/2023/05/effie2022-arastirmaraporu-1205.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Tanrıöver, H. U. (2007). *Kadın odaklı habercilik: medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hakları ihlalleri*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Toker, H. (2017). Kadın ve medya: Norvec ve Türkiye. D. Altun & H. Toker (Ed.). *Toplumsal cinsiyet: Farklı disiplinlerden yaklaşımlar içinde* (s. 141-162). Ankara: Nika.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (2016). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Amaçlar. <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/toplumsal-cinsiyet-esitligi/> adresinden erişilmiştir.
- CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, Türkiye ve Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu. (2010). *Türkiye'nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi'ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor için STK Gölge Raporu*. <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/06/CedawTR6.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Upworthy. (2016, 1 Eylül). A class that turned around kids' assumptions of gender roles. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=G3Aweo-74kY> adresinden erişilmiştir.
- Williams, S. (2019, Ağustos 11). Üstün dayanıklılık gerektiren sporlarda kadınlar erkeklerden daha mı başarılı. *BBC*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-49311062> adresinden erişilmiştir.
- Wollstonecraft, M. (2021). *Kadın haklarının gerçekleştirilmesi*. (D. Hakyemez, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Yeşil, A., Balcı Karaboğa, F. A. (2021). Ortaokul öğrencilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 28, 51-78. 10.14689/enad.28.3
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Atıf Biçimi / How to Cite This Article

Nazlı, R., & Filiz, S. (2024). Sample films in the scope of the teacher professional work program: the concept of gender. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 28, 44-64.

The Evolution of Turkish Women Throughout Olympic History: A Journey from Past to Present

Olimpiyat Tarihinde Türk Kadınının Evrimi: Geçmişten Günümüze Yolculuk

Gizem TARHAN¹ , Mehmet Erman OR^{2,3} , Cemile Nihal YURTSEVEN⁴ ,
Selçuk Bora ÇAVUŞOĞLU⁵ , Ayşe Nilay KANTAR⁶

¹Graduate Student, Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Sport Sciences, Department of Sport Management Sciences, Türkiye

²Prof. Dr., Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Sport Sciences, Department of Sport Management Sciences, Türkiye

³Doctorate Student, Istanbul University, Institute of Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution, Türkiye

⁴Dr. Lecturer, Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Sport Sciences, Department of Sport Management Sciences, Türkiye

⁵Prof. Dr., Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Sport Sciences, Department of Sport Management Sciences, Türkiye

⁶Dr., Istanbul University, Quality Coordinatorship, Türkiye

ABSTRACT

International Olympics are very important, as countries can express their political power in a more peaceful environment without war through sports competitions. When considering the ancient and modern aspects of the Olympics, mostly males are seen to compete. With growing awareness, significant efforts have been made to ensure women's participation in competitions regarding social justice and equal opportunities for them. This study aims to highlight the role of Turkish women in both ancient and modern Olympics. While women didn't actively compete in ancient Olympic games, they were still involved in sports training. With the revival and adaptation of the ancient Olympics to the modern world, women's participation had failed to be accepted in competitions for a long time in the modern Olympics. However, women managed to enter the Olympics with the federations they established, despite the male-supported ideology they encountered. Meanwhile, Turkish female athletes started participating in the Olympics after 1936 and have maintained their presence with an increasing number of medals. Strengthening and encouraging women in a society is very important in the world of sports, as in every field. Female participation is crucial both politically and socioculturally with regard to Türkiye's international Olympic representation. In conclusion, the increasing success of Turkish women in the Olympics in our study by emphasizing, we consider that women's participation in the Olympics should be further encouraged, despite the difficulties women have faced in ancient and modern Olympics.

ÖZ

Ülkeler spor yarışmaları ile siyasal güçlerini savaşız ve daha barışçı bir ortamda ifade edebildikleri için uluslararası olimpiyatlar oldukça önemlidir. Olimpiyat oyunlarını antik ve modern olimpiyatlar olarak ele alacak olursak çoğunlukla erkeklerin yarıştığını görmekteyiz. Artan farkındalıkla birlikte, sosyal adalet ve yarışmalarda fırsat eşitliği için kadınların katılımını sağlamaya yönelik önemli çabalar sarf edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, antik ve modern olimpiyatlarda kadınların varoluş süreci ile birlikte özellikle Türk kadınının olimpiyatlardaki yerini ve değerini vurgulamaktır. Antik olimpiyat oyunlarında kadının aktif olarak yarışmalar da kadınların spor alanında eğitildikleri tespit edilmiştir. Antik olimpiyatların modern dünyaya uyum sağlayacak şekilde tekrar canlanmasıyla beraber modern olimpiyat oyunlarında da uzun bir süre kadınların yarışlara katılması kabul görmemiştir. Fakat kadınlar karşılaştıkları erkek destekli fikirlere rağmen kurdukları federasyonlar ile olimpiyatlara girmeyi başarmışlardır. Türk kadın sporcular ise 1936 yılından sonra olimpiyatlara katılmaya başlamış ve giderek artan sayıda ve artan madalya başarısıyla varlığını sürdürmektedir. Bir toplumda kadınların daha güçlendirilmesi ve teşvik edilmesi her alanda olduğu gibi spor dünyasında da oldukça önemlidir. Uluslararası olimpiyat oyunlarında Türkiye'nin temsil edilmesinde kadınların yarışmalara katılımlarının sağlanması hem politik hem sosyokültürel açıdan da büyük önem taşımaktadır. "Sonuç olarak, çalışmamızda Türk kadınlarının Olimpiyatlarda artan başarısına vurgu yaparak, kadınların antik ve modern Olimpiyatlarda karşılaştıkları zorluklara rağmen Olimpiyatlara katılımlarının daha da teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyoruz."

Keywords: Ancient Olympics, Modern Olympics, Turkish Women, Sports, Women

Anahtar Kelimeler: Antik Olimpiyat, Modern Olimpiyat, Türk Kadını, Spor, Kadın

Corresponding Author: Gizem Tarhan E-mail: gizemm.tarhan@gmail.com

Submitted: 12.03.2024 • **Revision Requested:** 02.04.2024 • **Last Revision Received:** 03.04.2024 • **Accepted:** 04.04.2024 • **Published Online:** 08.05.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Introduction

Sport as a word derives from the Latin *deportere/disportere*, which means to separate and distribute from one another. It was initially referred to as *disport* over time and finally began being used as sport starting in the 17th century. As a result of international interactions, sport started being used in Turkish as the word *spor* Filiz, 2002, pp. 203–211). Sport also has many different definitions. However, its most general definition means a cultural phenomenon that provides physical and mental development with or without tools in line with its own rules as something that is done alone or collectively and is educating, entertaining, socializing, and integrative with the community (Kilcigil, 1998). In addition, sports provide the human tendencies of aggression and anger that are present in humanity's creation the opportunity to create a balance both physically and spiritually through sports' peaceful understanding and appropriately competitive environments.

The Olympics are a significant place for countries to express their political power in a war-free and more peaceful environment through sports. From this point of view, the Olympics are best expressed in two groups: the ancient and modern Olympics. The competition of people from different nationalities with each other in the Olympic Games should be based on equal rights for men and women in terms of ensuring social justice and equal opportunities. Athlete is the general name given to people who are active in one or more disciplines of sports at the professional or amateur level. As is understood from this general definition, an athlete is defined without discriminating between male and female. Furthermore, gender equality in sports is a principle that ensures equal rights, opportunities, and treatment between male and female athletes. This principle emphasizes that athletes have the right to play sports and compete in the same conditions regardless of gender. Gender equality applies at all levels of sports from beginners to professionals. However, while gender equality was not so important in the ancient Olympics, gender equality wasn't even clearly emphasized worldwide in the modern Olympics until the 2000s. From antiquity to the modern era, a great evolution has occurred regarding the place of women athletes in the Olympic Games. Empowering and encouraging women are just as crucial in the world of sports as they are in every field. Today, women compete in various sports at the Olympic Games, and the number and achievements of female athletes are steadily increasing. This process represents significant progress in terms of gender equality and the recognition of women's rights in sports. This study aims to emphasize the emergence of the concept of equality in the ancient and modern Olympics, in particular the place and value of Turkish women in the Olympics.

Ancient Olympics

The Olympics were initially held every four years in antiquity. The Olympic Games that are refer to as the ancient Olympics were organized as a festival dedicated to the god Zeus in Olympia on the Peloponnesian peninsula. The ancient Olympic Games constituted the most basic part of these festivals organized for Zeus for almost 12 centuries. While Olympia, where the festivals were held, was initially a small sanctuary located in a small area, its location became very important during classical antiquity. Women could not compete in the ancient Olympic Games. They were an event organized for men, because at that time many nations such as Greece and others made a sharp distinction between the roles of men and women. In late antiquity Olympia fell out of favor after the Roman Emperor Theodosius I banned the games. After the Middle Ages, the values of classical antiquity started to regain importance with the Renaissance. In this way, as a more modern era began, the Renaissance marked a transition period between both the ancient and modern Olympic Games. Thus, the Olympic Games that had been banned were brought to the agenda and started to be played again thanks to the works of Renaissance intellectuals and their admiration for classical antiquity. The interest in antiquity was so great that various archaeological excavations were even carried out in Olympia where the Olympics had been held. With this interest, reconsidering the ancient Olympics in a way that would adapt to the modern age came to the agenda. Thus, the ancient Olympic Games were reshaped to keep up with the age and reborn as the modern Olympics (Yıldıran, 2014, pp. 555–570; Bohus, 1986).

Modern Olympics

At the end of the 19th century, an elite group of art reformers in Europe and other parts of the world began to take notice of the Olympic Games (Young, 1987, pp. 271–300). Baron Pierre de Coubertin came up with the idea of revitalizing these games as the modern Olympic Games. With this, the idea of revitalizing the Olympics and the idea of an international Olympiad began to be welcomed. A few days after this idea was made public, the International Olympic Committee decided to meet for its first session and decided that the first modern Olympic Games would be held in Greece, the cradle of the ancient Olympic Games. The first modern Olympic competition was organized in Athens in 1896 with 245 male competitors representing 14 nations. Although Pierre de Coubertin believed that the Olympics should remain traditionally male-dominated, this was broken in 1900 when women began competing in tennis and golf. The second edition of the modern Olympic Games was held in Paris, attracting 1,330 competitors from 22 nations. With the outbreak of World War I, all games were suspended, and as a result of this four-year-long war, millions of people died, mostly men (Pop, 2013, pp. 728–734). Because of World Wars I and II, the Olympic Games of 1916, 1940, and

1944 could not be held. The Olympic Games have over 400 different categories, with over 13,000 athletes having participated and competed in these categories.

After the 1896 Olympic Games, whether the games should be made permanent became a matter of debate. For this reason, the idea was put forward that the games could be separated into summer and winter Olympic Games. The biggest reason for this was the impossibility of organizing snow and ice sports competitions in the summer months. In 1908, the Summer Olympic Games were held in London, the capital of England, at the White City Stadium, the first modern stadium built in a modern style. Meanwhile, the first Winter Olympic Games were held in Chamonix, France in 1924. Today, the Summer and Winter Olympic Games are organized every four years as two separate categories (Pop, 2013, pp. 728–734; Maguire, 2008, pp. 443–458).

The Place of Women in the Olympics

Women's Place in Sports in Antiquity

In ancient times, societies practiced sports activities to improve their warrior skills. In addition, body movements had a very important place in religious rituals and celebrations. As one of the first civilizations, Egypt is seen to have organized many competitions for military, recreational, and religious activities. Examples of competitions included gymnastics, collective and stick games, acrobatic movements, swimming, wrestling, dancing, and knife throwing.

In general, no women competed in the ancient Olympics. However, information does exist showing that women were interested in sports in some civilizations, despite not being able to participate in the ancient Olympics. Only two women participated in the Olympic Games during the Hellenic-Roman period. A detailed examination of women's place in the Olympic Games in ancient times reveals wall paintings known to date back to 2600 BC in Egyptian civilization showing female figures performing acrobatic gymnastic movements and playing ball, both showing the relationship between women and sports and indicating that races were held in the exemplified areas. However, not enough information exists about female participation in the games of that period (Bandy, 2000, pp. 18–22). In Mycenae, the Persian center in the eastern Peloponnese, men living in the 17th century BC engaged only in military sports. Therefore, women living in Mycenae were not as fortunate as men in terms of sports activities. Once musical and aesthetic elements began to be emphasized in Mycenae after the 16th century BC, important opportunities for women to participate in sports began to emerge (Bohus, 1986). Also, the Olympic Games in Ancient Greece were an event for men. Women could not participate in or watch sporting events at that time. However, even if women did not compete in the Olympic Games, the Hera Games were organized for women every four years in the name of Zeus' wife, Hera, as a separate competition for women. In these festivals, known as the Heraean Games, women could participate in sporting events, which included various events such as running races. Another place where women competed in antiquity was in the religious ceremonies in Sparta and Cyrene. The reason why women could not participate in the Olympic games like men was that Greek society at the time made a clear distinction between the roles of men and women. Through cultural and social conventions, women were usually assigned to take care of the home and the family. Sporting events and the Olympics were organized for competition and honor among men. The restriction of these events to men reflected ancient Greek society's idea of discrimination based on gender roles. Thus, women could not participate in the ancient Olympic Games and often held their own sporting events in separate festivals. In addition, unlike women living in Greek cities, Spartan women were subjected to physical training. The purpose of this training for Spartan women was not only for competitions but also for giving birth to healthy and strong children (Bandy, 2000, pp. 18–22; Mechikoff & Estes, 1993; Pfister, 2000, pp. 38–45). The scope of these training activities included active sports activities such as dancing, jumping, ball games, javelin, wrestling, discus throwing, and running. Women in Roman civilization were economically and socially freer than women in Ancient Greece. The influence of Roman rule in Ancient Greece began to show itself in the Olympic Games in the Helleno-Roman period after 200 BC. During this period, two women's names were especially prominent in Olympia: Theodota, a female competitor, won the chariot race in 84 BC, and Kasia won the horse race in 153 AD. In addition, female gladiators also existed in Rome during the reign of Nero (Bandy, 2000, pp. 18–22; Spears, 1984, pp. 32–47; Lyberg, 2000, pp. 46–53).

Women's Place in Sports from Middle Ages to the 19th Century

With the spread of Christianity across Europe in Late Antiquity, developments in the field of physical education became less important. However, physical education came to the fore again during the period of feudalism, which began in the 9th century AD and lasted until the 14th century, when the importance of the office of knighthood increased. Physical education had emerged as a subject only for men. On the other hand, although women from the noble class did not take physical education classes, the training they received was generally aimed at making their husbands' lives easier and maintaining them. In addition, the sports practiced by the peasant and noble classes during the Middle Ages were quite different from one another. However, with the adoption of the concepts of humanism, humanitarianism, and human focus, many sports began to be practiced by the nobility. With this, women started to participate in archery, chess, rowing, horse riding, ice skating, hunting, and other activities. In addition, the fact that Elizabeth I of England (1533-1603) loved hunting despite being queen encouraged other noble-class women of Elizabethan times to participate in sports activities such as tennis, fencing, archery, and hunting. In Germany, gymnastics for women started

to develop in 1830. The reason why gymnastics came to the forefront was that it was a sport that could attract women's attention and was an exercise that wasn't tiring or dangerous. During late antiquity, however, women's participation in sporting events was very limited and they unlikely would have participated in major international events such as the ancient Olympic Games (Bandy, 2000, pp. 18–22; Butts, 1955; Memiş & Yıldırım, 2011, pp. 17–26).

Women's Place in Sports in the 19th Century

In the 19th century when the field of sports began being institutionalized, women had the tendency to participate more in the field of physical education. In 1885, Miss Bergman founded the Training College for Women Teachers of Physical Education in England. After the US Civil War, black women there decided to merge the National Federation of Afro-American Women and the National League of Colored Women, establishing the National Association of Colored Women's Clubs in 1896. In addition, organizations such as the Young Women's Christian Association made efforts to encourage women to participate in sports and physical education. By 1899, women physical educators aimed to establish a Basketball Committee. In this way, they ensured that the rules of women's basketball were standardized for everyone. In 1905, this committee joined the American Physical Education Association (Memiş & Yıldırım, 2011, pp. 17–26; Captain, 1991, pp. 81–102; Bouchier, 1998, pp. 65–86).

In the mid-19th century, the decision was made to introduce sports classes such as gymnastics and jumping rope for men and women. This practice was implemented in physical education programs and brought about regulations on health, posture, and beauty for women. In 19th-century America, Dio Lewis and Catherine Beecher became leaders who defended women's rights and tried to explain the importance of sports for women. However, interest in gymnastics began to decline in 20th-century America. Gymnastics was replaced by dance and athleticism, with dance being popular in colleges and having begun to be included in every program. The reason for the decrease in interest in gymnastics and the increase in interest in dance was that gymnastics were more suitable for men, with women preferring dance because of the difficulty they had performing the movements in gymnastics (Mechikoff & Estes, 1993; Pfister, 2000, pp. 38–45).

Women's Place in Sports Since the Modern Olympics

The modern Olympic Games is a global sporting event with global reach, attracting people of all races, ages, and social backgrounds around the world. Looking at the history of the modern Olympic Games, Baron de Coubertin initiated the first modern Olympic Games in 1896 and considered them to only be for men. He thought that women would have difficulty competing in the games because women were more sensitive and emotional. Because of this idea, Coubertin's exclusion of women from the games was unwelcome. The reason why Coubertin advocated that women should not be included in sports branches was not only because he had grown up in an aristocratic family but also because of the idea of Muscular Christianity that he adopted during his studies in England. He also thought that, if women practiced the same sports as men under the concept of equality, male authority in the family and society would be shaken and social collapse would occur. Despite Coubertin's views, women participated in the 1900 Olympics in Paris in two sports, tennis, and golf. The Britain Charlotte Cooper won first place in tennis and the American Margaret Abott won first place in golf. Although a total of 19 women athletes from five nations participated in these Olympics, female participation didn't even make up 1% of the total number of athletes (Emery, 1984, pp. 62–63; Holt, 1991, pp. 121–134; Lopiano, 2000, pp. 54–58; Lyberg, 2000, pp. 46–53).

In 1912, women could compete in swimming through three events: the 4x100m freestyle relay, the 100m freestyle, and the tower jump. However, while female participation in swimming competitions was accepted in these three disciplines, the International Amateur Athletic Federation did not accept female participation in athletics in any way. In the face of this situation, women had to take steps to establish their own sports federations in France (Emery, 1984, pp. 62–63). The leader of the women's struggle to be a part of the Olympics was the French Alice Milliat, who founded the French Federation of Women's Clubs in 1917 and became its president in 1919 (Kidane, 2000, p. 16). Although the participation of women in athletics competitions in the Olympic Games to be held in Antwerp was rejected by Coubertin and many executives in 1919, the first Women's Olympiad was organized in Monaco in 1921. A total of five countries, Great Britain, France, Switzerland, Italy, and Norway, participated in the Women's Olympiad. In the same year, the International Women's Sports Federation was founded on October 31 in Paris with the support of France, America, England, Italy, and Czechoslovakia. In 1922, the Second Women's Olympiad was organized again in Monaco with around 300 participants. In Paris, the International Women's Sports Federation (UKSF) organized the first Women's World Games on April 20, 1922 (Memiş & Yıldırım, 2011, pp. 17–26; Quintillan, 2000, pp. 27–28). In 1926, a very important development took place in the field of athletics. Finally, thanks to an agreement between the UKSF and the International Athletics Federation, women's activities in this branch began to be brought under the supervision of athletics. Women were legally allowed to participate in the Olympics in athletics in 1928. Thus, in the 9th Olympics held in Amsterdam in 1928, women's athletics competitions 100m, 800m, 4x100m hurdles, high jump, discus throw were included in the games. Quite remarkably, women had participated in the Olympics in the field of athletics about a year after the retirement of Coubertin, who was known for his views on women not participating in the Olympics. Meanwhile, Alice Milliat continued to organize the World Women's Games because she thought

that female participation in Olympic competitions was insufficient, with only two more games where women could compete having been organized in Prague in 1930 and in London in 1934 with the participation of 16 countries (Pfister, 2000, pp. 38–45; Memiş & Yıldiran, 2011, pp. 17–26; Quintillan, 2000, pp. 27–28; Johnson & Frite, 1984, p. 61).

As a result of the pressure exerted by the UKSF in the Fifth World Games due to the low number of branches in which women competed in the Olympic Games, more branches for women were included in the Olympic Games. As a result, women were able to compete in almost all branches of athletics in the Olympics held in 1936. Despite these developments, the UKSF was closed in 1938. As the pioneer of the 20th century in the advancement of women in sports, Alice Milliat had made history (Memiş & Yıldiran, 2011, pp. 17–26; Quintillan, 2000, pp. 27–28).

Türkiye and the Olympics

Türkiye has been participating in the Olympic Games since 1906 with the exception of the 1920 and 1982 Olympic Games. Turkish female athletes have been participating in the Olympics since 1936, with Suat Fetgeri Aşeni and Halet Çambel participating in the 1936 Berlin Summer Olympics. This symbolizes the participation of Türkiye's first female Olympic athletes and also shows the presence of Turkish women on the international sports scene. The results from Koca's (2018) study concluded an increase in the number of female athletes participating in the Olympics to have occurred since 1984. Turkish female athletes showed particular involvement in the 2012 Olympic Games where 112 Turkish athletes participated, of whom 42% were men and 58% women, making it the Olympic Games with the highest participation of Turkish women in history. The successful Olympic qualification of the Women's National Volleyball and Basketball Teams played a major role in the higher participation of Turkish women. When examining the gender distributions of licensed athletes affiliated with federations in 2017, the sports branches where female athletes are seen to be much more active are ice skating (71% women and 29% men), volleyball (70% women and 30% men), gymnastics (68% women and 32% men), folk dances (58% women and 42% men), and equestrianism (58% women and 42% men). On the other hand, the sports branches in which women are less active are automotive sports (9.21%), wrestling (6%), billiards (5%), and motorcycling (4%). In 2020, 58 male and 50 female athletes from Türkiye participated in the Tokyo Olympic Games. Turkish female athletes made history by winning 5 out of 13 medals in the athletics branch at the 2020 Olympic Games (Koca, 2018; Koca & Bulgu, 2005, pp. 163–184; Çelik & İnce Yenilmez, 2019, pp. 9–17).

Because men are more often involved in sports in Türkiye, women required some time to create a space for themselves. According to Turkish society's point of view on women, women are generally defined as a wife who leads a passive life as a mother or a wife who performs her duties related to the home (*Yeni Asır*, 2018).

Successful Turkish Female Athletes Since the Olympics

1. Halet Çambel and Suat Fetgeri Aşeni. They were the first Turkish women athletes to participate in the Olympics and thus have special importance for Türkiye. Participating in the 1936 Berlin Olympics, the duo represented Türkiye in fencing (*TRT Spor*, 2021).

2. Hülya Şenyurt. She participated in the 1992 Barcelona Olympics, winning the bronze medal in judo's 48 kg category. She had previously won the European Youth Championship in 1991 and made history in 1990 winning second place in Europe. Through the 1992 Barcelona Olympics, she also became the first Turkish female athlete to win a medal in the Olympics (*Anadolu Agency [AA]*, 2019; *Turkish Olympic Committee [TOC]*, 2023).

3. Hamide Bıçkın. She participated in the 2000 Sydney Olympics and won the bronze medal in taekwondo (*Turkish Olympic Committee [TOC]*, 2023).

4. Nurcan Taylan. In the 2004 Athens Olympics, she broke Olympic and world records in weightlifting for the 48 kg class to become the champion. She made her name in Turkish sports history as the first Turkish female athlete to win a gold medal. In addition, she added to her successful achievements by winning 3 gold medals in shrug, snatch, and overall in the 2009 European Weightlifting Championships organized in Romania. In 2010, she broke the world record by lifting 121 kilograms at the 2010 World Weightlifting Championships. She has won gold medals and represented Türkiye everywhere (*Wikipedia*, n.d.; *İstanbul İşletme Enstitüsü [IENSTITU]*, 2021).

5. Reyhan Arabacıoğlu. She participated in the 2004 Athens Olympics and won the bronze medal in weightlifting (*Turkish Olympic Committee [TOC]*, 2023).

6. Azize Tanrıku. She participated in the 2008 Beijing Olympics and won the silver medal in the individual taekwondo event (*Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü [SHGM]*, 2012).

7. Nur Tatar Askari. She won two different medals in two Olympic Games. National taekwondo player Nur Tatar Askari is the only Turkish female athlete to win medals in two consecutive Olympics. She won the silver medal in women's taekwondo at

the 2012 London Olympics and the bronze medal in taekwondo in the 2016 Rio Olympics (*Anadolu Agency [AA]*, 2019; *Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü [SHGM]*, 2012).

8. Busenaz Sürmeneli. In the 2020 Tokyo Olympics, she won the gold medal in boxing. She has written her name in history as a World and Olympic champion and as the first Turkish female athlete to win a gold medal in boxing from Türkiye. In 2023, she was significantly successful in women's boxing in the European Games organized in Poland. She entered the ring in the women's 66 kg category and won the gold medal (*Milliyet*, 2023).

9. Buse Naz Çakıroğlu. In the 2020 Tokyo Olympic Games, she won the silver medal in boxing. She was the first athlete from Türkiye to win an Olympic medal in boxing and is also the world runner-up and a European champion. Thus, she changed the gender perspective. She is a Turkish female athlete who has proven that women can compete and succeed in any branch (*Euronews*, 2023).

10. Hatice Kübra İlgün. She won a bronze medal in taekwondo in the 2020 Tokyo Olympic Games.

11. Yasemin Adar. She won the bronze medal in wrestling in the 2020 Tokyo Olympic Games. She is the first female athlete from Türkiye to win an Olympic medal in this discipline. She also won the European championship three times in a row, as well as being the first to win a gold medal in women's wrestling in Türkiye. This is why she's also known as the "Wrestler of Firsts". While male hegemony had been present in wrestling, she has broken this perspective (*Anadolu Agency [AA]*, 2019).

12. Merve Çoban. She won a bronze medal in karate in the 2020 Tokyo Olympics (*Turkish Olympic Committee [TOC]*, 2023; *İstanbul İşletme Enstitüsü [IENSTITU]*, 2021).

Turkish Female Athletes' Achievements in the 2023

Many Turkish female athletes have left their mark in 2023 through their achievements, making Türkiye proud. These successful Turkish female athletes include:

1. Aysu Türkoğlu. She is the first Turkish female athlete to have swum across the North Channel in under 16 hours (*TRT Haber*, 2023).

2. Naz Arıcı. She started ice skating at the age of 29. With her determination and hard work, this 5-time world champion has shown that age does not matter in sports and has broken down the prejudices of society. In 2023, Naz Arıcı won the gold medal in the International Adult Figure Skating Championships (*TRT Haber*, 2023).

3. Dilek Koçak. She was discovered while grazing animals in her village life and has shown herself to be talented and successful in athletics. She is the European Champion in athletics, winning the gold medal in the 1500-meter race in the Under-20 European Athletics in 2023 and then came 3rd in the 800 meters and crowned it with a bronze medal. She continues to prepare for the Paris 2024 Olympics (*TRT Haber*, 2023; *Anadolu Agency [AA]*, 2023).

4. Başak Mireli. She is the first Turkish woman to sail across the Atlantic solo (*TRT Haber*, 2023).

5. Turkish Women's National Volleyball Team: 2023 year marks the golden era of Turkish women's volleyball. The Turkish Women's National Volleyball Team achieved success in the League of Nations, became European Champions, and won the World Cup. The Turkish National Women's Volleyball Team has been running from success to success like a dream and will participate in the Paris 2024 Olympics (*Hürriyet Spor Arena*, 2023).

6. Fenerbahçe Women's Basketball Team: The Turkish team has achieved great success in basketball, reaching the finals in EuroLeague Women for the 5th time (*Fenerbahçe Spor Kulübü*, 2023). In FIBA's SuperCup Women 2023, the Fenerbahçe Women's Basketball Team became the first team to bring the trophy to Türkiye with their success (*Milliyet*, 2023).

7. Buse Tosun Çavuşoğlu. Türkiye has produced another new champion after Yasemin Adar in the World Championships, with the Turkish female wrestler, Buse Tosun, having qualified for the Paris 2024 Olympics (*Milliyet*, 2023).

8. Evin Demirhan Yavuz. She won the women's 50 kg wrestling category, ranking in the top five. Evin Demirhan Yavuz is the second Turkish female wrestler to qualify for the Paris 2024 Olympics (*Milliyet*, 2023).

9. Busenaz Sürmeneli. She won the gold medal in the women's 66 kg in boxing category, defeating Derieuw in the final round (*Milliyet*, 2023).

10. Buse Naz Çakıroğlu. She defeated Wassila Lkhadiri in the final round to win the gold medal in the Women's 50 kg boxing category (*Milliyet*, 2023).

11. Sümeyye Boyacı. She won the bronze medal at the Para Swimming World Championships swimming the 50-meter backstroke. National athlete Sümeyye Boyacı has also qualified for the Paris 2024 Olympics (*Milliyet*, 2023).

12. Tuğba Danişmaz. She won the gold medal in the European Indoor Athletics Championships, breaking a record in the finals. Tuğba Danişmaz succeeded in the women's triple jump final to win Türkiye's first and only medal in this competition (*Milliyet*, 2023).

13. Galatasaray Women's Volleyball Team: Galatasaray Women's Volleyball Team won the championship at the 2023 Balkan Cup (*Milliyet*, 2023).

14. Şahika Ercümen. She became the first Turkish athlete, male or female, to do 100-meter freediving with a fixed weight (*Milliyet*, 2023).

In short, although women's participation in the Olympic Games in Türkiye and around the world is considered a positive step toward gender equality, more opportunities clearly should be offered to female athletes as part of an effort to achieve social equality. However, more needs to be done to ensure that female athletes have access to the same opportunities and support as their male athletes in terms of financial support, media attention, and equal competitive conditions.

Conclusion

As a result, in spite of gender inequality and male-dominated games in the ancient Olympic Games, the examined sources show that women had started to receive education on physical education, albeit in small numbers. Still, women had not yet been given that much priority in the ancient Olympic Games. With the passage of time and women's desire to show themselves progress in the field of sports, however, women have started to make a place for themselves in the modern Olympic Games thanks to the federations they've established and their insistence. Since achieving their highest participation in the Olympics in 2012, Turkish women have continued to make a name for themselves with the medals they won in the 2020 Olympics. Encouraging Turkish women to represent Türkiye in the field of sports, especially in the international Olympic Games, and ensuring their participation in competitions are very important, both politically and socioculturally. As a result, this study would like to draw attention to the difficulties faced by women in the ancient and modern Olympic Games, as well as the stages through which they fought for their presence in the Olympic Games, and to emphasize the place of Turkish women and their increasing success in the modern Olympic Games.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Idea/Concept: G.T., M.E.O., S.B.Ç.; Design: G.T., M.E.O.; Control/Supervision: M.E.O., C.N.Y., S.B.Ç., A.N.K.; Literature Review: G.T., S.B.Ç.; Writing the Article: G.T., M.E.O.; Critical Review: A.N.K., C.N.Y., S.B.Ç., M.E.O., G.T.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Anadolu Agency [AA]. (2019). *Tarihe geçen Türk kadın sporcular*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/spor/tarihe-gecen-turk-kadin-sporcular/1411472>
- Anadolu Agency [AA]. (2023). *Hayvan otlatırken keşfedilen Avrupa Şampiyon atlet Dilek Koçak, Paris 2024'e odaklandı*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/spor/hayvan-otlatirken-kesfedilen-avrupa-sampiyonu-atlet-dilek-kocak-paris-2024e-odaklandi/2972508#:~:text=Faruk%20Küçük%2FAA-,Erzurum,broke%20the%20Turkey%20record%20for%20under%20age%20>
- Bandy, S.J. (2000). Women & sport from antiquity to the 19th century. *Olympic Review*, 31, 18-22.
- Bohus, J. (Ed). (1986). *Sportgeschichte: Gesellschaft und sport von mykene bis heute*. München: BLV-Sportwissen.
- Bouchier, N.B. (1998). Let us take care of our field: the national association for physical education of college women and World War II. *Journal of Sport History*, 25(1), 65-86.
- Butts, R.F. (Ed). (1955). *A cultural history of western education*. London: McGraw-Hill Book Company.
- Captain, G. (1991). Enter ladies and gentlemen of color: gender, sport, and the ideal of African American manhood and womanhood during the late nineteenth and early twentieth century. *Journal of Sport History*, 18(1), 81-102.
- Çelik, O.B., & İnce Yenilmez, M. (2019). Oyunu değiştirmek: Neden daha fazla kadın spora katılım sağlamıyor?. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(ICOAEF' 19), 9-17.
- Emery, L. (1984). Women's participation in the Olympic games "a historical perspective". *Journal of Physical Education Recreation & Dance*, 72, 62-63. *Euronews*. (2023). *Tokyo Olimpiyat oyunları'nda boksta kadınlar 51 kiloda Buse Naz Çakroğlu, gümüş madalya kazandı*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://tr.euronews.com/2021/08/07/tokyo-olimpiyat-oyunlar-nda-boksta-kad-nlar-51-kiloda-buse-naz-cak-roglu-gumus-madalya-kaz#:~:text=2020%20Tokyo%20Olimpiyat%20Oyunlar%20C4%B1'nda,Stoyka%20Zhelyazkova%20Krasteva'yla%20kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9F%C4%B1>
- Fenerbahçe Spor Kulübü*. (2023). *Potanın Kraliçeleri 5. kez kadınlar Euroleague'de finale yükseldi*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.fenerbahce.org/haberler/basketbol-kadin/2023/4/potanın-kraliceleri-5-kez-kadınlar-euroleague-de-finale-yukseldi>

- Filiz, K. (2002). Sporun tanımlanması ve kapsamının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 2*, 203-211.
- Holt, R. (1991). Women, men and sport in France, c. 1870-1914: an introductory survey. *Journal of Sport History, 18(1)*, 121-134.
- Hürriyet Spor Arena. (2023). *Filenin Sultanları Olimpiyat vizesini aldı*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/galeri-filenin-sultanlari-olimpiyat-puan-durumu-guncel-siralama-2024-paris-olimpiyat-elemeleri-b-grubunda-turkiye-kacinci-sirada-puan-tablosu-nasil-42334963/4>
- İstanbul İşletme Enstitüsü [IİENSTITU]. (2021). *Olimpiyat şampiyonu Türk sporcular*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.iienstitu.com/blog/olimpiyat-sampiyonu-turk-sporcular>
- Johnson, K.M., & Frite, H. (1984). The phenomenon of the Olympic games. *Journal of Physical Education Recreation & Dance, 61*.
- Kılıçgil, E. (Ed). (1998). *Sosyal çevre-spor ilişkileri*. Ankara: Bağırın Yayınevi.
- Kidane, F. (2000). Women and modern sport. *Olympic Review, 31*, 16.
- Koca, C. (Ed). (2018). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi projesi: sporda toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması*. Ankara: CEID Yayınları:11. Düzelti: Nika Yayınları.
- Koca, C., & Bulgu, N. (2005). Spor ve toplumsal cinsiyet: genel bir bakış. *Toplum ve Bilim, 103*, 163-184.
- Lopiano, D.A. (2000). Women and modern sport. *Olympic Review, 31*, 54-58.
- Lyberg, W. (2000). Women's participation in the Olympic games. *Olympic Review, 31*, 46-53.
- Maguire, J. (2008). Real politic' or 'ethically based': sport, globalization, migration and nation-state policies. *Sport in Society, 11:4*, 443-458.
- Mechikoff, R.A., & Estes, S. (Ed). (1993). *A history and philosophy of sport and physical education: from the ancient civilizations to the modern world*. Oxford, England: Brown & Benchmark Publishers.
- Memiş, U.A., & Yıldırım, İ. (2011). Batı kültürlerinde kadınların spora katılımlarının tarihsel gelişimi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, XVII(3)*, 17-26.
- Milliyet. (2023). *Cumhuriyet'in 100'ü Altın Kadınlar! Filenin Sultanları destan yazdı*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.milliyet.com.tr/skorer/cumhuriyetin-100u-altin-kadinlar-filenin-sultanlari-destan-yazdi-7013298>
- Pfister, G. (2000). The role of women in traditional games and sports. *Olympic Review, 31 (Febr-March)*. 38-45.
- Pop, C. (2013). The modern Olympic games—a globalised cultural and sporting event. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 92*, 728-734.
- Spears, B. (1984). A perspective of the history of women's sport in ancient Greece. *Journal of Sport History, 11(2)*, 32-47.
- Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü [SHGM]. (2012). *1936-2012 yılları arasında gümüş madalya kazanan sporcular*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/125/162/gumus-madalya-kazanan-sporcular.aspx>
- TRT Spor. (2021). *İlham kaynağı olan Türk kadın sporcular*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.trtspor.com.tr/foto-galeri/ilham-kaynagi-olan-turk-kadin-sporcular/3598/sayfa-5.html>
- TRT Haber. (2023). *Başarılarıyla 2023'e damga vuran Türk sporcular*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.trthaber.com/haber/spor/basariylariyla-2023e-damga-vuran-turk-sporcular-787862.html>
- TR Haber. (2023). *Naz Arıcı kimdir? Altın Kuğu lakaplı buz pateni efsanesi Naz Arıcı kaç yaşında?*. Erişim tarihi: 05.11.2023, https://www.trhaber.com/genel/naz-arici-kimdir-altin-kugu-lakapli-buz-pateni-efsanesi-naz-arici-kac-yasinda-h123117.html#google_vignette
- Turkish Olympic Committee [TOC]. (2023). *Olimpiyat madalyalarımız*. Erişim tarihi: 05.11.2023, <https://www.olimpiyat.org.tr/Olimpiyat-Madalyalarimiz>
- Yeni Asır. (2018). *Spor dünyasında kadının yeri*. Erişim tarihi: 05.11.2023, https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/spor/erkin_usman/2018/08/15/spor-dunyasinda-kadinin-yeri
- Yıldırım, İ. (2014). Antikiteden moderniteye Olimpiyat oyunları: idealler ve gerçekler. *Hece (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)*, 18 (210-212), 555-570.
- Young, D.C. (1987). *The origins of the modern Olympics: a new version*. *The International Journal of the History of Sport*, 4:3, 271-300
- Quintillan, G. (2000). Alice milliat and the women's games. *Olympic Review, 31*, 27-28.
- Wikipedia. *Nurcan Taylan*. Erişim tarihi: 05.11.2023, https://tr.wikipedia.org/wiki/Nurcan_Taylan

How to Cite This Article / Atf Biçimi

Tarhan, G., Or, M.E., Yurtseven, C.N., Çavuşoğlu, S.B., & Kantar, A.N. (2024). The evolution of Turkish women throughout olympic history: A journey from past to present. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 28, 65-72.

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

İstanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Istanbul University Journal of Women's Studies
Dergi Adı: İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author <i>Sorumlu Yazar</i>	
Title of Manuscript <i>Makalenin Başlığı</i>	
Acceptance date <i>Kabul Tarihi</i>	
List of authors <i>Yazarların Listesi</i>	

<i>Sıra No</i>	Name - Surname <i>Adi-Soyadı</i>	E-mail <i>E-Posta</i>	Signature <i>İmza</i>	Date <i>Tarih</i>
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) <i>Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)</i>	
--	--

Responsible/Corresponding Author:
Sorumlu Yazar:

University/company/institution	<i>Çalıştığı kurum</i>	
Address	<i>Posta adresi</i>	
E-mail	<i>E-posta</i>	
Phone; mobile phone	<i>Telefon no; GSM no</i>	

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work. The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights. I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder:
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya asli olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını, Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir. Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarla vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author; <i>Sorumlu Yazar;</i>	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....

TANIM

İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin yayınıdır. Açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Nisan ve Ekim aylarında yayınlanan bilimsel bir dergidir. 1993 yılında kurulmuştur. Dergiye yayınlanması için gönderilen bilimsel makaleler Türkçe ya da İngilizce olmalıdır.

AMAÇ VE KAPSAM

İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, kadın sorunları ve araştırmaları alanında Türkiye'deki en eski hakemli dergilerden biridir. Dergi kadın çalışmaları konusunda bilim camiasına katkıda bulunmayı ve araştırmacılara bir platform sağlamayı hedefler. Dergi kadın çalışmalarını ve toplumsal cinsiyet çalışmalarını bütün yönleriyle ele alan araştırma ve çalışmalarını yayınlamaya odaklıdır ve (sosyoloji, felsefe, tarih, edebiyat, dil, sanat, kültür, hukuk, siyaset bilim, iktisat, sağlık, vb pek çok) farklı disiplinlerde yürütülen araştırmalara açıktır. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır. Dergi, orijinal araştırma niteliğindeki yazıları yayınlamaya öncelik vermektedir.

Genel İlkeler

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir.

Bilimsel toplantılarda sunulan özet bildirimler, makalede belirtilmesi koşulu ile kaynak olarak kabul edilir. Editör, gönderilen makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve / veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez. Yayınlanan yazı ve resimlerin tüm hakları Dergiye aittir.

Açık Erişim İlkesi

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu "<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation>" BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>") CC BY-NC 4.0(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

Telif Hakkında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>") CC BY-NC 4.0) href<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr> olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

YAYIN ETİĞİ VE İLKELER

İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing> Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluşta gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, “yöntem” bölümünde katılımcılardan “bilgilendirilmiş onam” alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirilmediği konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telif hakkı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir. Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda “yazar” yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını **Telif Hakkı Anlaşması Formunda** imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler “teşekkür / bilgiler” kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar

YAZARLARA BİLGİ / INSTRUCTIONS TO AUTHORS

gizli kalacağını garanti eder. Baş editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmacının finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

Dil

Derginin yayın dili Türkçe ve İngiliz İngilizcesi'dir.

Yazıların Hazırlanması ve Yazım Kuralları

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ujws> adresinden erişilen <http://dergipark.gov.tr/login> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) **Kapak Sayfası**; editöre mektup, yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı **Telif Hakkı Anlaşması Formu** eklenerek gönderilmelidir.

1. Yazılar **Makale Şablonu** kullanılarak hazırlanmalıdır. Makale ana metninde, çift taraflı kör hakemlik süreci gereği, yazarın / yazarların kimlik bilgileri yer almamalıdır.
2. Türkçe ve İngilizce olarak 150-250 kelime arasında öz olmalıdır. Öz anlaşılır ve de dilbilgisi açısından doğru olmalıdır.
3. Türkçe özün altında çalışmanın içeriğini temsil eden 3-5 Türkçe anahtar kelime olmalıdır. İngilizce özün altında içeriği temsil eden 3-5 İngilizce anahtar kelime olmalıdır.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Türkçe başlık, öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, öz ve anahtar kelimeler; ana metin bölümleri, kaynaklar, tablolar ve şekiller.

5. Makale Türleri

Araştırma Makaleleri: Orijinal araştırma makaleleri derginin kapsamına uygun konularda önemli, özgün bilimsel sonuçlar sunan araştırmaları raporlayan yazılardır. Orijinal araştırma makaleleri, Öz, Anahtar Kelimeler, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar, Kaynaklar bölümlerinden ve Tablo, Grafik ve Şekillerden oluşur. Öz aşağıda belirtildiği gibi yapılandırılmış olmalıdır. Özden sonra Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma ve Sonuç bölümleri yer almalıdır.

Öz: Türkçe yazıların İngilizce özetlerinde mutlaka İngilizce başlık da yer almalıdır. Araştırma yazılarında Türkçe ve İngilizce özetler 150-250 kelime arasında olmalı ve aşağıdaki şekilde yapılandırılmalıdır:

Amaç/Aim: Yazının birincil ve asıl amacı;

Yöntem(ler)/Method(s): Veri kaynakları, çalışmanın iskeleti, çalışmaya katılanlar, görüşme/değerlendirmeler ve temel ölçümler;

Bulgular/Results: Ana bulgular;

Sonuç(lar)/Conclusion(s): Çıkarılacak sonuçlar belirtilmelidir.

Anahtar Kelimeler

Giriş: Giriş bölümünde konunun önemi, tarihçe ve bugüne kadar yapılmış çalışmalar, hipotez ve çalışmanın amacından söz edilmelidir. Hem ana hem de ikincil amaçlar açıkça belirtilmelidir. Sadece gerçekten ilişkili kaynaklar gösterilmeli ve çalışmaya ait veri ya da sonuçlardan söz edilmemelidir. Giriş bölümünün sonunda çalışmanın amacı, araştırma soruları veya hipotezler yazılmalıdır.

Yöntem: Yöntem bölümünde, veri kaynakları, hastalar ya da çalışmaya katılanlar, ölçekler, görüşme/değerlendirmeler ve temel ölçümler, yapılan işlemler ve istatistiksel yöntemler yer almalıdır. Yöntem bölümü, sadece çalışmanın planı ya da protokolü yazılırken bilinen bilgileri içermelidir; çalışma sırasında elde edilen tüm bilgiler bulgular kısmında verilmelidir.

Bulgular: Ana bulgular istatistiksel verilerle desteklenmiş olarak eksiksiz verilmeli ve bu bulgular uygun tablo, grafik ve şekillerle görsel olarak da belirtilmelidir. Bulgular yazıda, tablolarda ve şekillerde mantıklı bir sırayla önce en önemli sonuçlar olacak şekilde verilmelidir. Tablo ve şekillerdeki tüm veriyi yazıda vermemeli, sadece önemli noktaları vurgulanmalıdır.

Tartışma: Tartışma bölümünde o çalışmadan elde edilen veriler, kurulan hipotez doğrultusunda hipotezi destekleyen ve desteklemeyen bulgular ve sonuçlar irdelenmeli ve bu bulgu ve sonuçlar literatürde bulunan benzeri çalışmalarla kıyaslanmalı, farklılıklar varsa açıklanmalıdır. Çalışmanın yeni ve önemli yanları ve bunlardan çıkan sonuçları vurgulanmalıdır. Giriş ya da sonuçlar kısmında verilen bilgi ve veriler tekrarlanmamalıdır.

Sonuçlar: Çalışmadan elde edilen sonuçlar belirtilmelidir. Deneysel çalışmalar için ana bulguları kısaca özetleyerek tartışmaya başlamak, daha sonra bu bulgular için olası mekanizmaları veya açıklamaları ortaya koymak, sonuçları diğer ilgili çalışmalarla karşılaştırmak, çalışmanın sınırlarını belirtmek, gelecekteki araştırmalar ve uygulamalar için bulguların işaret ettiği olası çıkarımlara değinmek yararlı olacaktır. Sonuçlar, çalışmanın amaçları ile bağlantılı olmalıdır, ancak veriler tarafından yeterince desteklenmeyen nitelsiz ifadeler ve sonuçlardan kaçınılmalıdır. Yeni hipotezler gerektiğinde belirtilmeli, ancak açıkça tanımlanmalıdır.

Şekil, Resim, Tablo ve Grafikler: Yazı içindeki şekil, resim, tablo ve grafikler Arap sayıları ile numaralandırılmalıdır. Şekillerin metin içindeki yerleri belirtilmelidir.

Derleme: Yazının konusunda birikimi olan ve bu birikimleri uluslararası literatüre yayın ve atıf sayısı olarak yansımış uzmanlar tarafından hazırlanmış yazılar değerlendirmeye alınır. Yazarları dergi tarafından da davet edilebilir. Bir bilgi ya da konunun vardığı son düzeyi anlatan, tartışan, değerlendiren ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara yön veren bir formatta hazırlanmalıdır. Derleme yazısı, başlık, öz ve anahtar kelimeler, ana metin bölümleri ve kaynaklardan oluşmalıdır.

6. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren **kapak sayfası** gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş ve faks numaraları, ORCID ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
7. Referanslar APA 6 stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Referans Stili ve Formatı

İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci, 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda:

(Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reissigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372,

2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semercioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from: Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593-12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). Runaways [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

Son Kontrol Listesi

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
 - Makalenin türü
 - Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
 - Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
 - Kaynakların APA6'ya göre belirtildiği
 - İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
 - Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
 - Makalenin kategorisi
 - Türkçe ve İngilizce başlık
 - Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi), e-posta adresleri
 - Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - Tüm yazarların ORCID'leri
 - Finansal destek (varsa belirtiniz)

YAZARLARA BİLGİ / INSTRUCTIONS TO AUTHORS

- Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
- Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Makale ana metni
Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almamış olması gerekir.
- Türkçe ve İngilizce başlık
- Özetler: 150-250 kelime Türkçe ve 150-250 kelime İngilizce
- Anahtar Kelimeler: 3-5 adet Türkçe ve 3-5 adet İngilizce
- Makale ana metin bölümleri
- Finansal destek (varsa belirtiniz)
- Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
- Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Son notlar (varsa belirtiniz)
- Kaynaklar
- Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

DESCRIPTION

Istanbul University Journal of Women's Studies - İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi is the publication of Istanbul University Centre for Practice and Research in Women's Studies. It is an open access, scholarly, peer-reviewed journal published biannually in April and October. The journal was founded in 1993. Manuscripts submitted for publication should be in Turkish or English.

AIM AND SCOPE

Istanbul University Journal of Women's Studies - İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi is one of the oldest, peer-reviewed journals covering women's studies in Turkey. The journal aims to contribute to the scientific community in the field and aims to provide a platform for researchers. The journal focuses on the publication of research and studies covering all aspects of the women's studies and gender studies, and welcomes research conducted within a variety of different disciplines (including sociology, philosophy, history, language and literature, art, cultural studies, law, political science, economy, health, and other related areas). The target group of the journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal. The journal gives priority to original research papers submitted for publication.

General Principles

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

Short presentations that took place in scientific meetings can be referred if indicated in the article. The editor hands over the papers matching the formal rules to at least two national/ international referees for evaluation and gives green

light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims. Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors. Refused manuscripts and graphics are not returned to the author.

Open Access Statement

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the "<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>" BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>" CC BY-NC 4.0) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>)

Copyright Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>" CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international external referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE STATEMENT

Istanbul University Journal of Women's Studies - İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), to access the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-andbest-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publishers) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including a full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

Istanbul University Journal of Women's Studies - İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest or must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the **Copyright Agreement Form**. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing. Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication. He/She must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

MANUSCRIPT ORGANIZATION

Language

The language of the journal is both Turkish and British English.

Manuscript Organization and Submission

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/login> that can be accessed at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iujws> and it must be

accompanied by a **Title Page** specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist) and cover letter to the editor. Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, **Copyright Agreement Form** that has to be signed by all authors must be submitted.

1. Yazılar Manuscripts should be prepared using the **Article Template**. Due to double blind peer review, manuscript file must not include any information about the author.
2. The abstract must be between 150–250 words and written as one paragraph. Please ensure that abstract reads well and is grammatically correct.
3. Underneath the abstract, 3-5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; sections, references, tables and figures.

5. **Article Types**

Research Article: Original research articles report substantial and original scientific results within the journal scope. Original research articles are comprised of Abstract, Key Words, Introduction, Methods, Results, Discussion, Conclusion, References and Figures, Tables and Graphics. The abstract must be structured as in below. The abstract must be followed by Introduction, Method, Results, Discussion and Conclusions.

Abstract The abstracts in the language of the article and in English must be between 150- 250 words and structured as follows: aim, method, results, and conclusions.

Aim -the primary purpose of the article;

Method -data sources, design of the study, participants, interventions, and main outcome measures;

Results -key findings;

Conclusions -Conclusions derived from the study should be stated.

Keywords

Introduction: This section must contain a clear statement of the general and specific objectives as well as the hypotheses which the work is designed to test. It should also give a brief account of the reported literature. The last sentence should clearly state the primary and secondary purposes of the article. Only, the actual references related with the issues have to be indicated and data or findings related with the current study must not be included in this section.

Methods: This section must contain explicit, concise descriptions of all procedures, materials and methods (i.e. data sources, participants, scales, interviews/reviews, basic measurements, applications, statistical methods) used in the investigation to enable the reader to judge their accuracy, reproducibility, etc. This section should include the known findings at the beginning of the study and the findings during the study must be reported in results section.

Results: The results should be presented in logical sequence in the text, tables, and figures, giving the main or most important findings first. The all the data in the tables or figures should not be repeated in the text; only the most important observations must be emphasized or summarized.

Discussion: The findings of the study, the findings and results which support or do not support the hypothesis of the study should be discussed, results should be compared and contrasted with findings of other studies in the literature and the different findings from other studies should be explained. The new and important aspects of the study and the conclusions that follow from them should be emphasized. The data or other information given in the Introduction or the Results section should not be repeated in detail.

Conclusions: Conclusions derived from the study should be stated. For experimental studies, it is useful to begin the discussion by summarizing briefly the main findings, then explore possible mechanisms or explanations for these findings, compare and contrast the results with other relevant studies, state the limitations of the study, and explore the implications of the findings for future research and practice. The conclusions should be linked with the goals of the study but unqualified statements and conclusions not adequately supported by the data should be avoided. New hypotheses should be stated when warranted, but should be labeled clearly as such.

Figures, Tables and Graphics: Figures, Tables and Graphics should be numbered in Arabic numerals in the text. The places of the figures, tables and graphics should be signed in the text.

Review Article: Reviews prepared by authors who have extensive knowledge on a particular field and whose scien-

YAZARLARA BİLGİ / INSTRUCTIONS TO AUTHORS

tific background has been translated into a high volume of publications with a high citation potential are welcomed. These authors may even be invited by the journal. Reviews should describe, discuss, and evaluate the current level of knowledge of practice and should guide future studies. Review article should contain title, abstract and keywords; body text with sections, and references.

6. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, ORCID, postal address, phone, mobile phone and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
7. References should be prepared as APA 6th edition.

REFERENCES

Reference Style and Format

Istanbul University Journal of Women's Studies - İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Accuracy of citation is the author's responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis. If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin, et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen, et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar, et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim

Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press. **g) Chapter in an Edited Book in Turkish**

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from:

<http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In Oxford English online dictionary (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *in Fact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
 - The category of the manuscript
 - Confirming that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
 - Including disclosure of any commercial or financial involvement.
 - Confirming that last control for fluent English was done.
 - Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
 - Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with APA 6.
- Copyright Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - The category of the manuscript
 - The title of the manuscript
 - All authors' names and affiliations (institution, faculty/department, city, country),
 - e-mail addresses
 - Corresponding author's email address, full postal address, telephone and fax number
 - ORCIDs of all authors.
 - Grant support (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
 - Acknowledgement (if exists)
- Main Manuscript Document
Important: Please avoid mentioning the author(s) names in the manuscript
 - The title of the manuscript
 - Abstract (150-250 words)
 - Key words: 3-5 words
 - Body text sections
 - Grant support (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
 - Acknowledgement (if exists)
 - References
 - All tables, illustrations (figures) (including title, explanation, captions)